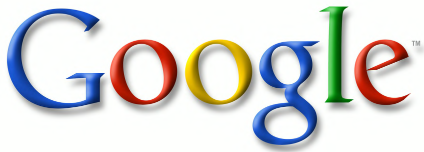


This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

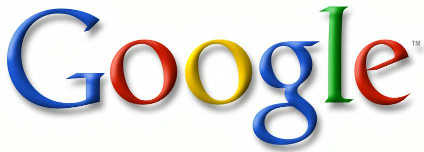
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/



Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på http://books.google.com

280



Heiberg
AN



P. A. HEIBERG.

Erindringer

af min

politiske, selskabelige og litterære

Vandel i Frankrig.

Rhapsodie

af

P. A. Heiberg,

Medlem af det Kongelige Nordiske Oldskrivts-Selskab i Kiøbenhavn, og af Videnskabernes Akademie i Erfurt.

quæ . . . . ipse . . . . vidi
Et quorum pars minima fui.

Christiania, 1830.
Paa Boghandler P. J. Hoppes Forlag
trykt hos Chr. Grøndahl.



P. A. HEIBERG.

Erindringer

af min

politiske, selskabelige og litterære

Vandel i Frankrig.

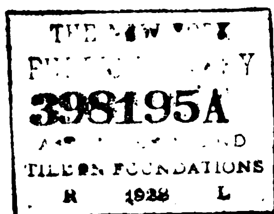
Rhapsodie

af

P. A. Heiberg,
Medlem af det Kongelige Nordiske Oldskrivts-Selskab i Kjøbenhavn, og af Videnskabernes Akademie i Erfurt.

quæ .... ipse .... vidi
Et quorum pars minima fui.

Christiania, 1830.
Paa Boghandler P. J. Hoppes Forlag
trykt hos Chr. Grøndahl.


398195A
R 1928 L

Forerindring.

"Le moi est le héros obligé d'un auteur de memoires." Denne er en af de mangfoldige, deels vittige, deels ligefrem sande Phraser, der, med fuldkommen Eyendomsret, tilhøre Prindsen af Talleyrand. Læseren ombedes indstændig, ikke et eneste Øieblik at tabe denne Phrase af Sigte, saasom han ellers, ved at see mit lille Jeg træde frem paa hver Side af Bogen, let kunde falde paa at beskylde mig for en latterlig Egenkjerlighed. Jeg har maattet lyde denne saa uimodstaaelige Nødvendighed, eller og lade hele Bogen være uskrevet.

Nu vel! vil man maaskee sige, hvorfor da ikke hellere vælge det sidste Alternativ? Paa dette Spørgsmaal kunde gives en Mængde Svar, hvori min Personlighed aldeles ikke, eller dog kuns saare lidet, vilde vise sig. Det forekommer mig dog allerpasseligst her at vælge et Svar, hvori mit eget Jeg, ligesom i hele Bogen, træder aabenlyst for Dagen.

Af denne Slags Svar paa Spørgsmaalet har jeg to ved Haanden. Det første bestaaer deri, at flere af mine Venner have anmodet mig om, ja endog gjordt mig det næsten til en Pligt at skrive mine Memoires. Denne Opfordring vilde, sandsynligviis, ikke have kommet i Betragtning, ihvor venskabelig og smigrende den

endog har været, dersom ikke en anden, i min Stilling, endnu stærkere Bevæggrund havde gjordt mig Arbejdet, saa at sige, til en Nødvendighed.

Da jeg, af Aarsager, hvorfor jeg har gjordt Læseren Regnskab i det næstsidste Kapitel, for henved to Aar siden, ophørte at være Medarbeider i Revue encyclopédique, i hvis Redaktion jeg i ni Aar havde deeltaget, og da et andet, i det samme Kapitel omtalt, Maanedsskrivt, hvori jeg ligeledes deeltog, aldeles ophørte, begyndte jeg at føle at Tiden blev mig utaalelig lang, fordi jeg manglede en Sysselsættelse, der var blevet mig, ikke blot til en Vane, men endog til en Nødvendighed. Vel kunde jeg have vedblevet at nedskrive, ligesom forhen, mine Tanker over adskillige Materier, for saaledes at forkorte Tiden, og lade det skrevne blive henliggende, uden at bekymre mig videre derom; men jeg havde allerede liggende næsten et Bognlæs af saadanne Papirer, der, formodentlig, aldrig vilde komme til at see Dagens Lys, undtagen for saa vidt som de, engang efter min Død, maaskee fragmentsviis kunne blive udgivne af en Urtekræmmer, eller af en anden Handlende, til Skjul for de af dem solgte Vahre. Nu først fremstillede mine Venners Opmuntringer sig levende for min Erindring, og det faldt mig ind, at jeg dog maaskee kunde dræbe Tiden, paa en, for min Egenkjerlighed, meget mere smigrende Maade. Jeg besluttede altsaa at lyde de ovenmeldte Opfordringer, og at nedskrive disse mine Erindringer. Hvad Bogens Skjebne vil blive, hvorledes Publikum vil modtage og bedømme den, det er mig umueligt at forudsee; men hvordan endog den endelige

Dom derover vil udfalde, saa er det dog vist, at Udkastet dertil, samt Gjennemlæsningen, Rettelserne og Reenskrivningen deraf har, nu i et Aars Tid, hver Dag fordrevet tre eller fire Timers dræbende Kjedsomhed fra mig; og dette er, i det mindste, en betydelig Gevinst for mig.

Det vilde have været mig en saare let Sag at forøge Bogens Tykkelse indtil det dobbelte, ifald jeg vilde have plyndret andre Skrivter, og især de utallige Memoires, som i disse Tider see Dagens Lys, og naar jeg havde villet uddrage deraf saadanne Anekdoter, som, ved Hjelp af disse Skrivter, ere blevne almindelig bekjendte, samt om jeg havde fundet det passeligt at fortælle saadanne Tildragelser, der kuns ere blevne mig bekjendte ved andres Fortælling, og hvortil jeg ikke selv har været, saa at sige, Øye- eller Øre-Vidne. Men neppe troer jeg at man skal kunne beskylde mig for Plagiat, og den opmærksomme Læser vil befinde, at jeg, naar jeg fortæller hvad jeg ikke selv har seet eller hørt, stedse tilføyer et eller andet Ord, der bærer Vidne om min Redelighed i denne Post. Jeg tør endog næsten opfordre mine Læsere til at vise mig, i den hele Bog, een eneste Anekdote, der forhen var dem bekjendt af et andet ved Trykken udgivet Skrivt. Man kan maaskee sige, at endeel af dem ere uvigtige, og at de ikke fortjente at opbevares ved Trykken; og i en saadan Bebreydelse maae jeg da finde mig med Taalmodighed.

Dog alligevel er det, saavel under Reenskrivningen, som under Gjennemlæsningen, meget ofte faldet mig ind at spørge mig selv, om et Par Kapitler, og flere Sider i alle de øvrige, ikke kunde, uden Skade for Læseren, have

været aldeles bortskaarne. Herpaa har jeg svaret mig selv, at den hele Bog kunde have forblevet uskrevet og utrykt, uden mindste Skade for Publikum, men ikke uden Skade for mig, der, ifølge Prinds Tolleyrands forhen anførte Anmærkning, skulde være den egentlige Helt i Historien; og dette kunde jeg ingenlunde have blevet, ifald jeg havde udeladt eller bortskaaret de Kapitler og Blade, der ikke kunne have nogen synderlig Interesse for andre Læsere, end de faa, der maatte have den Godhed noget at interessere sig for hvad der er mig personlig vedkommende. Man behage blot at bemærke, at allevegne hvor jeg taler om Mænd, hvis Navne og Bedrivter ere almindelig bekjendte, der træde disse frem i Lyset, og min lille Person trækker sig tilbage, og bliver, som en Skygge, næsten aldeles ubemærket. Det var altsaa nødvendigt for mig, at jeg nu og da talte om gandske ubekjendte Personer, og om mit Forhold til dem; thi blot paa denne Maade kunde mit eget Jeg træde frem i Lyset, medens de andre Personer bleve staaende bagved som Skygger. Ved at udelade disse tilsyneladende Smaating vilde jeg have givet Læseren god Grund til at sige om om mig, at jeg havde talt om alle Menneskers Vandel undtagen om min egen, og at jeg følgelig ikke havde holdt mit paa Titelbladet givne Løvte. Det er saaledes et uundgaaeligt Uheld for en ubetydelig Person som jeg, naar han foretager sig at skrive Erindringer af sin Vandel, at han, nødvendigviis, endog imod sin Villie, nu og da maae kjede sine Læsere med saare ubetydelige Fortællinger.

Jeg haaber at disse Betragtninger skulle noget for-

milde Publikums Dom over Bogen, og gjøre dens Skjebne taalelig. Et Barn fødes til Verden, men endnu kjender ingen Dødelig dets Fremtid, der kuns langt sednere udvikler sig. Saaledes forholder det sig ogsaa med en Bog. Denne nærværende gaaer ud i Verden, som saa mange andre; dens Skjebne er uvis; og om denne skal blive gunstig eller ugunstig det staaer i Publikums Haand, til hvis Gunst jeg kuns kan anbefale den.

Det er meget muelig at jeg, ved en nye Gjennemlæsning af disse Erindringer, om en halv Snees Aar, ifald jeg, hvilket ikke er troeligt, skulde leve saa længe, ville finde dem saare lidet værdige til den Ære de have nydt at meddeles Publikum ved Trykken. Det vilde da ikke være den første Gang at jeg har havt Leylighed til at gjøre en saadan Anmærkning over mine egne Arbejder. Da jeg, i Aaret 1819, fik fra Kjøbenhavn det fjerde Bind af mine samlede Skuespil, tog jeg mig for at læse paa nye den saa overordentlig udraabte og forroeste Komedie, de Bonner og Vanner. Meget ofte var jeg paa Veien til at bortkaste Bogen, med Ærgrelse over at have skrevet et saa høist maadeligt Skuespil, hvoraf der vist nok kunde have udkommet noget bedre, ifald jeg havde ladet det henligge i nogen Tid, og derefter foretaget det paa nye, for at forbedre, eller, rettere sagt, omarbejde det. Jeg har ærligen fortalt Læseren, skjøndt maaskee, paa den Tid, med nogen Stolthed, at dette Skuespil blev skrevet i halvtredie Dag, derpaa strax reenskrevet, og tilsendt Theater-Direktionen, der, lige saa hastig, antog det til Opførelse. Hvad er det da, der har forskaffet denne Komedie den enthusiastiske Berømmelse, som den,

i sin første Nyehed, erhvervede sig, og som nu, om jeg ikke meget fejler, for største Delen har tabt sig? Grunden dertil ligger sandelig ikke i Stykkets eget Værd, men i tilfældige Omstændigheder; og disse ere: først, Datidens næsten totale Mangel paa originale Danske Skuespil; dernæst Theater Direktionens deraf flydende Overbærelse med maadelige Arbejder, for derved at opmuntre unge Digtere til at frembringe noget bedre; og endelig den famøse Replik, der motiverede et Forbud imod Skuespillets Opførelse, og som var blevet almindelig applauderet, fordi den, paa den Tid, indeholdt den strængeste Sandhed, men nu vilde have blevet formeligen udpebet, som en Kalomnie. Saaledes blev da Komedien til et Mesterstykke, og havde man derimod tilbageholdt dette Forbud, vilde den, inden kort, have faldet i den Forglemmelse, hvori den, formedelst sit eget ringe Værd, nu omstunder er faldet. Om denne Bog vil faae en lignende Skjebne, det kan kuns Tiden lære.

Lignende Aarsager kunne dog ikke bidrage til at forskaffe disse Erindringer nogen Celebritet, eller Publikums Yndest. Skulde en saadan Lykke vederfares Bogen, da maae den tilskrives andre Omstændigheder, som det ikke vedkommer mig at angive, eller at forudsætte. Skulde derimod Bogen ikke vinde det Bifald, som jeg ønsker den, da vil jeg maaskee selv, efter modnere Overvejelse, istemme Publikums ufordeelagtige Dom over den. Læseren seer at det ikke er usædvanligt for mig, at bedømme mine egne Arbeider med Strænghed.

Man vil sikkert ikke gjøre mig det til en Bebreydelse, at have nævnet, ved deres fulde Navn, en Mængde al-

mindelig bekjendte, og tildeels berømte, Personer; selv da, naar jeg har seet mig nødt til at fremstille dem i et mindre fordeelagtigt Lys, hvilket dog kuns sjelden har været Tilfældet. Deri har jeg fulgt en af de Regler, som alle Forfattere af Memoires, uden Undtagelse, have foreskrevet sig; saasom Skrivter af denne Art, ved denne Regels Forsømmelse, vilde blive næsten ulæselige. Derimod vil man maaskee finde det besynderligt, at jeg har nævnet, ligeledes ved deres fulde Navn, en Hoben aldeles ubekjendte Personer, hvis Tilværelse upaatvivlelig er Læseren ligesaa ligegyldig, som den er ham ubekjendt. Aarsagen dertil seer jeg mig nødt til med et Par Ord at forklare.

Man betænke, for det første, at jeg, i denne Bog, egentlig kuns taler om mig selv, og om de Hændelser, der have mødt mig. Dernæst maae man tage i Betragtning, at jeg, i et fremmed Land, nu i henved tredive Aar, stedse har staaet i en saare underordnet Stilling, og altsaa nødvendigviis i Forbindelse og Berørelse med mangfoldige høyst ubekjendte, og tildeels ubetydelige Personer. Jeg maatte altsaa, ved at tale om mig selv, og saa uundgaaeligen tale om disse. Endeel af mine Læsere ville, efterat have læst min Bog, komme til Paris. Iblandt dem kan der, maaskee, findes en eller anden, der, naar de befinde sig paa Stedet, kunne faae Lyst til at undersøge, om den eller den af mine Anekdoter og Fortællinger indeholder den strænge Sandhed, eller om jeg, i nogen Deel, har afveget derfra. Ved at nævne Personernes fulde Navne, har jeg givet disse Sceptikere en Ledetraad i Haanden, til at veylede dem i deres Undersøgel-



P. A. HEIBERG.

Erindringer

af min

politiske, selskabelige og litterære

Vandel i Frankrig.

Rhapsodie

af

P. A. Heiberg,

Medlem af det Kongelige Nordiske Oldskrivts-Selskab i Kjøbenhavn, og af Videnskabernes Akademie i Erfurt.

quæ .... ipse .... vidi
Et quorum pars minima fui.

Christiania, 1830.

Paa Boghandler P. J. Hoppes Forlag

trykt hos Chr. Grøndahl.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
398195A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1928 L

Forerindring.

"Le moi est le héros obligé d'un auteur de memoires." Denne er en af de mangfoldige, deels vittige, deels ligefrem sande Phraser, der, med fuldkommen Eyendomsret, tilhøre Prindsen af Talleyrand. Læseren ombedes indstændig, ikke et eneste Øieblik at tabe denne Phrase af Sigte, saasom han ellers, ved at see mit lille Jeg træde frem paa hver Side af Bogen, let kunde falde paa at beskylde mig for en latterlig Egenkjerlighed. Jeg har maattet lyde denne saa uimodstaaelige Nødvendighed, eller og lade hele Bogen være uskrevet.

Nu vel! vil man maaskee sige, hvorfor da ikke hellere vælge det sidste Alternativ? Paa dette Spørgsmaal kunde gives en Mængde Svar, hvori min Personlighed aldeles ikke, eller dog kuns saare lidet, vilde vise sig. Det forekommer mig dog allerpassseligst her at vælge et Svar, hvori mit eget Jeg, ligesom i hele Bogen, træder aabenlyst for Dagen.

Af denne Slags Svar paa Spørgsmaalet har jeg to ved Haanden. Det første bestaaer deri, at flere af mine Venner have anmodet mig om, ja endog gjordt mig det næsten til en Pligt at skrive mine Memoires. Denne Opfordring vilde, sandsynligviis, ikke have kommet i Betragtning, ihvor venskabelig og smigrende den

endog har været, dersom ikke en anden, i min Stilling, endnu stærkere Bevæggrund havde gjordt mig Arbejdet, saa at sige, til en Nødvendighed.

Da jeg, af Aarsager, hvorfor jeg har gjordt Læseren Regnskab i det næstsidste Kapitel, for henved to Aar siden, ophørte at være Medarbeider i Revue encyclopédique, i hvis Redaktion jeg i ni Aar havde deeltaget, og da et andet, i det samme Kapitel omtalt, Maanedsskrivt, hvori jeg ligeledes deeltog, aldeles ophørte, begyndte jeg at føle at Tiden blev mig utaalelig lang, fordi jeg manglede en Sysselsættelse, der var blevet mig, ikke blot til en Vane, men endog til en Nødvendighed. Vel kunde jeg have vedblevet at nedskrive, ligesom forhen, mine Tanker over adskillige Materier, for saaledes at forkorte Tiden, og lade det skrevne blive henliggende, uden at bekymre mig videre derom; men jeg havde allerede liggende næsten et Bognlæs af saadanne Papirer, der, formodentlig, aldrig ville komme til at see Dagens Lys, undtagen for saa vidt som de, engang efter min Død, maaskee fragmentsviis kunne blive udgivne af en Urtekræmmer, eller af en anden Handlende, til Skjul for de af dem solgte Vahre. Nu først fremstillede mine Venners Opmuntringer sig levende for min Erindring, og det faldt mig ind, at jeg dog maaskee kunde dræbe Tiden, paa en, for min Egenkjerlighed, meget mere smigrende Maade. Jeg besluttede altsaa at lyde de ovenmeldte Opfordringer, og at nedskrive disse mine Erindringer. Hvad Bogens Skjebne vil blive, hvorledes Publikum vil modtage og bedømme den, det er mig umueligt at forudsee; men hvordan endog den endelige

Dom derover vil udfalde, saa er det dog vist, at Udkastet dertil, samt Gjennemlæsningen, Rettelserne og Reenskrivningen deraf har, nu i et Aars Tid, hver Dag fordrevet tre eller fire Timers dræbende Kjedsomhed fra mig; og dette er, i det mindste, en betydelig Gevinst for mig.

Det vilde have været mig en saare let Sag at forøge Bogens Tykkelse indtil det dobbelte, ifald jeg vilde have plyndret andre Skrivter, og især de utallige Memoires, som i disse Tider see Dagens Lys, og naar jeg havde villet uddrage deraf saadanne Anekdoter, som, ved Hjelp af disse Skrivter, ere blevne almindelig bekjendte, samt om jeg havde fundet det passeligt at fortælle saadanne Tildragelser, der kuns ere blevne mig bekjendte ved andres Fortælling, og hvortil jeg ikke selv har været, saa at sige, Øye- eller Øre-Vidne. Men neppe troer jeg at man skal kunne beskylde mig for Plagiat, og den opmærksomme Læser vil befinde, at jeg, naar jeg fortæller hvad jeg ikke selv har seet eller hørt, stedse tilføyer et eller andet Ord, der bærer Vidne om min Redelighed i denne Post. Jeg tør endog næsten opfordre mine Læsere til at vise mig, i den hele Bog, een eneste Anekdote, der forhen var dem bekjendt af et andet ved Trykken udgivet Skrivt. Man kan maaskee sige, at endeel af dem ere uvigtige, og at de ikke fortjente at opbevares ved Trykken; og i en saadan Bebreydelse maae jeg da finde mig med Taalmodighed.

Dog alligevel er det, saavel under Reenskrivningen, som under Gjennemlæsningen, meget ofte faldet mig ind at spørge mig selv, om et Par Kapitler, og flere Sider i alle de øvrige, ikke kunde, uden Skade for Læseren, have

været aldeles bortskaarne. Herpaa har jeg svaret mig selv, at den hele Bog kunde have forblevet uskrevet og utrykt, uden mindste Skade for Publikum, men ikke uden Skade for mig, der, ifølge Prinds Tallеyrands forhen anførte Anmærkning, skulde være den egentlige Helt i Historien; og dette kunde jeg ingenlunde have blevet, ifald jeg havde udeladt eller bortskaaret de Kapitler og Blade, der ikke kunne have nogen synderlig Interesse for andre Læsere, end de faa, der maatte have den Godhed noget at interessere sig for hvad der er mig personlig vedkommende. Man behage blot at bemærke, at allevegne hvor jeg taler om Mænd, hvis Navne og Bedrivter ere almindelig bekjendte, der træde disse frem i Lyset, og min lille Person trækker sig tilbage, og bliver, som en Skygge, næsten aldeles ubemærket. Det var altsaa nødvendigt for mig, at jeg nu og da talte om gandske ubekjendte Personer, og om mit Forhold til dem; thi blot paa denne Maade kunde mit eget Jeg træde frem i Lyset, medens de andre Personer bleve staaende bagved som Skygger. Ved at udelade disse tilsyneladende Smaating vilde jeg have givet Læseren god Grund til at sige om om mig, at jeg havde talt om alle Menneskers Vandel undtagen om min egen, og at jeg følgelig ikke havde holdt mit paa Titelbladet givne Løvte. Det er saaledes et uundgaaeligt Uheld for en ubetydelig Person som jeg, naar han foretager sig at skrive Erindringer af sin Vandel, at han, nødvendigviis, endog imod sin Villie, nu og da maae kjede sine Læsere med saare ubetydelige Fortællinger.

Jeg haaber at disse Betragtninger skulle noget for-

milde Publikums Dom over Bogen, og gjøre dens Skjebne taalelig. Et Barn fødes til Verden, men endnu kjender ingen Dødelig dets Fremtid, der kuns langt sednere udvikler sig. Saaledes forholder det sig ogsaa med en Bog. Denne nærværende gaaer ud i Verden, som saa mange andre; dens Skjebne er uvis; og om denne skal blive gunstig eller ugunstig det staaer i Publikums Haand, til hvis Gunst jeg kuns kan anbefale den.

Det er meget mueligt at jeg, ved en nye Gjennemlæsning af disse Erindringer, om en halv Snees Aar, isald jeg, hvilket ikke er troeligt, skulde leve saa længe, ville finde dem saare lidet værdige til den Ære de have nydt at meddeles Publikum ved Trykken. Det vilde da ikke være den første Gang at jeg har havt Leylighed til at gjøre en saadan Anmærkning over mine egne Arbejder. Da jeg, i Aaret 1819, fik fra Kjøbenhavn det fjerde Bind af mine samlede Skuespil, tog jeg mig for at læse paa nye den saa overordentlig udraabte og forroeste Komedie, de Bonner og Banner. Meget ofte var jeg paa Veien til at bortkaste Bogen, med Ærgrelse over at have skrevet et saa høist maadeligt Skuespil, hvoraf der vist nok kunde have udkommet noget bedre, isald jeg havde ladet det henligge i nogen Tid, og derefter foretaget det paa nye, for at forbedre, eller, rettere sagt, omarbejde det. Jeg har ærligen fortalt Læseren, skjøndt maaskee, paa den Tid, med nogen Stolthed, at dette Skuespil blev skrevet i halvtredie Dag, derpaa strax reenskrevet, og tilsendt Theater-Direktionen, der, lige saa hastig, antog det til Opførelse. Hvad er det da, der har forskaffet denne Komedie den enthusiastiske Berømmelse, som den,

i sin første Nyehed, erhvervede sig, og som nu, om jeg ikke meget fejler, for største Delen har tabt sig? Grunden dertil ligger sandelig ikke i Stykkets eget Værd, men i tilfældige Omstændigheder; og disse ere: først, Datidens næsten totale Mangel paa originale Danske Skuespil; dernæst Theater Direktionens deraf flydende Overbærelse med maadelige Arbejder, for derved at opmuntre unge Digtere til at frembringe noget bedre; og endelig den famøse Replik, der motiverede et Forbud imod Skuespillets Opførelse, og som var blevet almindelig applauderet, fordi den, paa den Tid, indeholdt den strængeste Sandhed, men nu vilde have blevet formeligen udpebet, som en Kalomnie. Saaledes blev da Komedien til et Mesterstykke, og havde man derimod tilbageholdt dette Forbud, vilde den, inden kort, have faldet i den Forglemmelse, hvori den, formedelst sit eget ringe Værd, nuomstunder er faldet. Om denne Bog vil faae en lignende Skjebne, det kan kuns Tiden lære.

Lignende Aarsager kunne dog ikke bidrage til at forskaffe disse Erindringer nogen Celebritet, eller Publikums Yndest. Skulde en saadan Lykke vederfares Bogen, da maae den tilskrives andre Omstændigheder, som det ikke vedkommer mig at angive, eller at forudsætte. Skulde derimod Bogen ikke vinde det Bifald, som jeg ønsker den, da vil jeg maaskee selv, efter modnere Overvejelse, istemme Publikums ufordeelagtige Dom over den. Læseren seer at det ikke er usædvanligt for mig, at bedømme mine egne Arbeider med Strænghed.

Man vil sikkert ikke gjøre mig det til en Bebreydelse, at have nævnet, ved deres fulde Navn, en Mængde al-

mindelig bekjendte, og tildeels berømte, Personer; selv da, naar jeg har seet mig nødt til at fremstille dem i et mindre fordeelagtigt Lys, hvilket dog kuns sjelden har været Tilfældet. Deri har jeg fulgt een af de Regler, som alle Forfattere af Memoires, uden Undtagelse, have foreskrevet sig; saasom Skrivter af denne Art, ved denne Regels Forsømmelse, vilde blive næsten utaalelige. Derimod vil man maaskee finde det besynderligt, at jeg har nævnet, ligeledes ved deres fulde Navn, en Hoben aldeles ubekjendte Personer, hvis Tilværelse upaatvivlelig er Læseren ligesaa ligegyldig, som den er ham ubekjendt. Aarsagen dertil seer jeg mig nødt til med et Par Ord at forklare.

Man betænke, for det første, at jeg, i denne Bog, egentlig kuns taler om mig selv, og om de Hændelser, der have mødt mig. Dernæst maae man tage i Betragtning, at jeg, i et fremmed Land, nu i henved tredive Aar, stedse har staaet i en saare underordnet Stilling, og altsaa nødvendigviis i Forbindelse og Berørelse med mangfoldige høist ubekjendte, og tildeels ubetydelige Personer. Jeg maatte altsaa, ved at tale om mig selv, ogsaa uundgaaeligen tale om disse. Endeel af mine Læsere ville, efterat have læst min Bog, komme til Paris. Iblandt dem kan der, maaskee, findes en eller anden, der, naar de befinde sig paa Stedet, kunne faae Lyst til at undersøge, om den eller den af mine Anekdoter og Fortællinger indeholder den strænge Sandhed, eller om jeg, i nogen Deel, har afveget derfra. Ved at nævne Personernes fulde Navne, har jeg givet disse Sceptikere en Ledetraad i Haanden, til at veylede dem i deres Undersøgel-

ser. De behøve blot, først at undersøge om en saadan Person, som den jeg omtaler, nogensinde har existeret; dernæst i hvad Forhold han har staaet til mig; og derefter vil det ikke blive dem synderlig vanskeligt at komme til, om just ikke en fuldkommen Overbeviisning, saa dog til en høy Grad af Sandsynlighed, for saa vidt som angaaer min Troværdighed. Jeg frygter aldeles ikke for Udfaldet af deslige Undersøgelser. Initial-Bogstaver, der kunne suppleres paa tusende forskjellige Maader, ville, i dette Tilfælde, være dem til aldeles ingen Nytte.

Førend jeg slutter, maae jeg endnu anmærke, at jeg har skrevet denne hele Bog ud af Hukommelsen, saasom jeg aldrig har holdt nogen Dagbog; hvoraf flyder at vel kan findes nogle, skjøndt faare faa og ubetydelige kronologiske Urigtigheder. Hvad derimod de af mig fortalte Fakta, Tildragelser og Anekdoter angaaer, da tør jeg, paa min Ære, forsikkre Læseren, at man ikke skal være istand til at finde et eneste Ord, der ikke er overeensstemmende med den strængeste Sandhed.

Dette er alt hvad jeg har at sige om dette Skrivt, før at anbefale det til Publikum; og jeg troer, at jeg ikke behøver at undsee mig ved at sige derom, hvad den berømte Romerske Digter Martialis siger om sin egen Bog:

Sunt bona, sunt quædam mediocria, sunt mala plura,
Quæ legis hic, aliter non fit, Avite, liber.

Paris den 21de August 1829.

Erindringer

af min politiske, selskabelige og litterære

Vandel i Frankrig.

Første Capitel.

Reisen fra Kjøbenhavn til Hamburg.

Det var den syvende Februar 1800, at jeg, udstødt af mit Fødeland ved en Hof- og Stads-Rets Dom, maatte forlade Kjøbenhavn og Danmark, for i et fremmed Land at forskaffe mig de Midler til min Underholdning, som det ikke længer tillodes mig at erhverve i Fødelandet. Mine forrige Landsmænds Agtelse lod jeg blive tilbage efter mig, og denne har, Himmelen skee Tak, i den følgende Tid, snarere tiltaget end aftaget. En Dom, er den endog afsagt i sidste Instants, og altsaa, i juridisk Forstand, usvækkelig, maae dog alligevel anerkjende en høyere Domstol, det er den offentlige Mening, der, undertiden, tager sig den Frieheb lydeligen at fortælle Frue Themis og hendes Orakler, at de have dømt vrangeligen, enten af Uvidenhed, eller af private Hensigter.

Da Gangen og Indviklingen af denne Tragi-Komedie nu maaskee begynder at gaae aldeles af Glemme, saa torde det maaskee ikke være af Veyen her at give et kort Udkast af den hele Tildragelse, fornemmelig siden den hæfter sig til en saare vigtig Periode i Dannemarks nyere Historie, Skrivefriehedens næsten totale Ophævelse.

Vist nok gaves der i Dannemark en Mængde Mennesker, der ikke deelede mine Anskuelser i endeel, især politiske, Materier, men deraf flyder ikke at disse Mennesker vare mine

Fiender. Dersom det modsatte var Sandhed, saa maatte Sætningen være almindelig paa alle Mennesker, og deraf vilde da opstaae et fiendtligt Forhold af alle imod alle. Jeg vover endogsaa at troe at jeg neppe havde nogen eeneste virkelig Fiende, førend jeg, henimod Slutningen af Aaret 1798, erhverved mig een i en saare mægtig Mand, med hvem jeg aldrig forhen havde staaet i nogen Forbindelse. Denne Mand var daværende General-Prokurør Konferensraad Christian Colbjørnsen. Han havde et alt for lyst Hoved til ikke i sit Hjerte at anerkjende Rigtigheden af endeel af mine Grundsætninger, endskjøndt hans borgerlige Stilling forbød ham offentlig at bifalde dem. Hvorledes det gik til at han blev min Forfølger og personlige Fiende, det skulle vi nu faae at see.

Colbjørnsen er død, og hans Venner ville maaskee søge at anvende, i hans Navn og paa hans Vegne, den latinske Sentents: de mortuis nil nisi bene. Dersom de forklare Ordet bene ved bonum, saa forstaae de Sententsen urigtig. Skulde det ikke være tilladt at sige andet end godt om en afdød Mand, saa blev al Historieskrivning umuelig. Ved Ordet bene forstaaes recte eller vere; det er at sige: Om en afdød Mand maae der ikke siges eller skrives andet, end hvad den talende eller skrivende Person er i sit Hjerte overbeviist om at være den rene Sandhed. Han maae ikke bagvaskes i sin Grav, thi han er nu ikke længere istand til at forsvare sig. Naar Skribenten taler recte og vere, saa taler han bene.

Christian Colbjørnsen besad ikke de grundige Kundskaber, og den juridiske Lærdom der udmærkede hans ældre Broder Jacob Edvard Colbjørnsen, men han

besad, hvad denne maaskee manglede, hvad man i det mindste sjelden sporede hos ham, et Talent og en Lethed til at udrede sig af saadanne Vanskeligheder, som en Mængde andre, endog særdeles duelige Mænd, vilde have fundet uovervindelige.

Christian Colbjørnsen havde desuden den unægtelige Fortjeneste at have kraftigen bidraget til et Par høyst vigtige National-Anliggender, hvis for Landet lykkelige Udfald fornemmeligen og med Føye kan tilskrives hans store Iver og Nidkjerhed for den gode Sag. Han var saaledes blevet, saa at sige, Nationens Øyesteen og Folkets Afgud; men, ulykkeligviis var han kuns et Menneske, og følgelig aldeles ikke frie for de Svagheder der høre til Menneskelighedens Lod. Stolende paa Folkets høye Agtelse og Nationens Hengivenhed for ham, troede han nu at kunne ustraffet foretage alt; og her stødte hans Fod imod en Steen, der gav ham et dybt, og, som jeg troer, et ulægeligt Saar.

I Egnen af Bondebyen Nærum, ikke langt fra Kjøbenhavn, eyede han et Teglværk. En Kommunikations-Vey imellem dette Teglværk og en anden liden Eyendom var, om just ikke aldeles nødvendig, saa dog af megen Vigtighed for ham, men denne Vey maatte lægges over en Ager, der tilhørte Kroemand Jochum Jensen i Bondebyen. Overbeviist om at en saa ubetydelig Person ikke torde vove at modsætte sig hans almægtige Villie, lod han, Eyeren uadspurgt, begynde paa at nedlægge Stene i Ageren, der hvor Veyen skulde gaae. Men Kroemanden tog Sagen mere alvorlig end man havde ventet, og Colbjørnsen saae sig nødt til at opgive sin Plan, og at lade ophøre med Arbejdet.

Over en saadan Formastelse maatte der tages Hevn,

og denne Hevn udeblev ikke længe. Man opdagede en gammel støvet Forordning, der forbød Kroehold i de Bondebyer der ikke ligge ved en almindelig Landevey; og dette var netop Tilfældet med Nærums Bye. Nu blev en Proces anlagt mod Jochum Jensen til Fortabelse af hans Privilegium. Et Forhør blev optaget, og derved bevist at der, to eller tre Gange, havde været Slagsmaal i Kroen; og disse Betragtninger tilsammentagne vare tilstrækkelige til at fradømme Manden sit Privilegium, hvilket da ogsaa blev Udfaldet af Sagen.

Men, ikke længe derefter, fandt Colbjørnsen, at en Kroe var yderst vigtig, ja endog nødvendig for Arbeiderne paa hans Teglværk; og, som almægtig i det Kongelige Danske Cancellie, fandt han ingen Vanskelighed i at faae den støvede Forordning tilsidesat, og at udvirke, til sin Fordeel, et Kroeholds-Privilegium, hvis Afbenyttelse han overlod til en af ham selv valgt Person.

Denne Tildragelse, der ikke gjorde saa megen Opsigt som Sagen fortjente, fordi ingen vovede at tale høyrøstet derom, indtraf netop paa en Tid, da jeg arbeidede paa en liden Afhandling, under Titel af Sprøggrandskning, der findes indført i det andet Bind af Skrivterne af Selskabet for Sandhed, hvoraf jeg havde den Ære at være Medlem. I denne Afhandling indrykkede jeg den følgende Artikel: "Privilegier; Et Ord der er sammensat "af de to latinske Ord privantia legibus. Man finder allerede Spor dertil i det Gamle Testamente. Naboth havde et Privilegium paa at holde Kroe i Samaria. "Achab fik Lyst til dette Privilegium; og den skammelige "Maade, hvorpaa han, som en mægtig Mand, erhvervede sig

"det, kan læses i første Kongernes Bogs et og tyvende Ka-
"pitel. Af denne Historie er der, efter Sigende, skrevet en
"Tragedie, der skal være spillet paa et Theater nær ved
"Kjøbenhavn.

Denne Artikel, der gav Anekdoten en overordentlig Publicitet, da den forhen kuns var lidet bekjendt, maatte nødvendigen smerte Colbjørnsen, og forbittrede ham paa meget mere, som han ikke vovede at tiltale Forfatteren i den Anledning, og saaledes gjøre Anvendelse af Historien paa sig selv. Men, heldigviis for ham, fandtes der, i den samme Afhandling nogle andre Artikler, hvorpaa han troede at kunne bygge en Trykkefriheds Proces, holdende sig selv smukt i Baggrunden, uden at behøve at træde frem for Dagen, og saaledes give Publikum Anledning til at sige: Du er Manden; og nu fik Generalfiskal Skibsted Ordre til at anlægge Sag imod mig.

Vist nok var Skibsted ikke min Ven, men jeg kan heller ikke troe at han var min Fiende; thi han havde ingen Aarsag dertil. Men han var offentlig Anklager, og havde følgelig en Fordom tilfælles med alle andre offentlige Anklagere, der troe at det er deres Pligt, i enhver Anklaget, at finde, ikke blot en simpel Forbryder, men en Forbryder i saa høy en Grad, som den meest overspændte Indbildningskraft kan forestille sig. En offentlig Anklager er ikke ulig en Hund, som Eyeren pusser paa de forbigaaende, undertiden efter Lune og Indfald; men denne Hund maae ikke bide; den skal kuns gjøe; der ere andre Hunde, hvis Pligt det er, efter Omstændighederne, enten at bide eller logre med Halen. Skibsted gjøede; og man kan ikke nægte at han jo havde en Stemme, som en virkelig Bulbider.

Lader os nu forlade Allegorien. Processen blev ført med største Iver fra begge Sider. Jeg var min egen Advokat, og hvad Interesse denne Sag vakkede hos Publikum, kan best skjønnes af det følgende Faktum. Jeg udgav i Trykken alle Akterne, saavel imod mig, som mit eget Forsvar. Disse udkom arkviis under Titel af Læsning for Publikum. Hvor mange Exemplarer deraf tryktes, veed jeg ikke; men saameget veed jeg, at Forlæggeren betalte mig derfor det i Dannemark udentvivl uhørte Honorarium fem og tyve Rigsdaler for Arket. Havde denne Publicitet vedvaret, da er det høist sandsynligt, at Sagen vilde have faaet et noget mildere Udseende for mig. Men nu indtraf en Hændelse, hvis Følger gjorde snarligen Ende paa den for mig saa vigtige Publicitet.

En Aften fik jeg et Besøg af en Ubekjendt, der udgav sig for at være en Embedsmand fra Landet. Han talede til mig om Colbjørnsens skammelige Adfærd i Jochum Jensens Sag, der først ved mig havde faaet en Offentlighed, som den forhen manglede, men som nu tildrog sig alle Menneskers Opmærksomhed. Han sagde mig end videre, at Akterne i denne Sag vare mærkværdige, og at man ikke kunde nægte mig en Afskrivt deraf, imod Betaling, naar jeg derom meldte mig hos Vedkommende. Dette gjorde jeg, og da jeg havde faaet Akterne, lod jeg dem strax trykke. Her laae nu den hele lumpne Sag aabenlyst for Publikums Øyne, og Colbjørnsen havde ikke længere den Trøst og Udflugt at benægte mine Beskyldninger, som ubeviiste.

Her vare altsaa gode Raad dyre, og da Colbjørnsen mueligen frygtede for andre lignende Offentliggjørelser,

saa maatte Skrivefriheden opofres paa hans Alter for at han dog endeligen engang kunde komme til at sove i Roe.

Først skrev Kammeradvokat Schønheider, i denne Anledning, et lidet Forsvar for Colbjørnsen; men dette Skrivt viser tydeligen at han forsvarede en slet Sag, og at han heller havde ønsket at kunne tie stille. Sagen var at han just paa den Tid trængte til Penge og havde indgivet til Regjeringen en Ansøgning om et Laan af et Par tusinde Rigsdaler. Aldrig saa snart var hans lille Skrivt avertetet til Salg i Aviserne, førend Laanet blev ham bevilget.

Selv sammensjaskede Colbjørnsen, med den allerstørste og øyensynligste Ilfærdighed, den saa ulykkelig mærkværdige Forordning af 27de September 1799. Jeg behøver ikke her at omtale vidtløftigen den kjendelige Uorden der hersker i denne Forordnings Redaktion, og de øvrige talrige Feil og Mangler, hvoraf den laborerer; siden jeg omstændeligen har afhandlet denne Materie i mit i Drammen 1828 trykte Skrivt om Enevoldsmagtens Indførelse i Dannemark i Aaret 1660, Side 170 og følgende, hvortil jeg henviser.

Det blev nu en absolut Umulighed for mig at fortsætte min Læsning for Publikum, der altsaa standsedes ved det to og fyrgetyvende Nummer, og saaledes kunde Publikum holdes i en komplet Uvidenhed om hvad der videre foretoges i min Sag, og om de Dokumenter, Beviser og Argumenter, hvoraf jeg benyttede mig til mit Forsvar. Denne var min almægtige Kontraparts øyensynlige Hensigt med endeel af Bestemmelserne i Forordningen; og at han vidste at benytte sig, til min Skade, af den Overmagt, som min

tvungne Taushed gav ham, det viste sig snart ved mere end een Leilighed.

Den Ret, der skulde paadømme Sagen, bestod af fem Personer: Falbe, Stabel, Wedege, Ørsted og Morgenstjerne. Den 21de December havde de alle indleveret deres Vota i Sagen. Disse udfaldt saaledes: Falbe og Stabel havde voteret paa Landsforviisning, og havde saaledes givet den nye Forordning en tilbagevirkende Kraft; Wedege og Ørsted stemmede paa en Pengemulct af et tusinde Rigsdaler, og Morgenstjerne havde frifundet mig *).

Jeg er saare langt fra at gjøre nogen af disse Mænd den allerringeste Bebreydelse for deres Votum i Sagen. Vist nok have de havt gandske forskjellige Anskuelser, men jeg troer for vist at de alle have fulgt deres Samvittigheds Indskydelser, om endog en liden Venskabs Følelse for min Kontrapart, dem ubevidst, kan have blandet sig deri.

Efter denne Tingenes Forfatning vilde de Herrer Wedeges og Ørsteds Vota have blevet tagne til Følge, og jeg vilde saaledes have sluppet med en Pengemulct; men derved fandt Colbjørnsen ikke sin Regning. Jeg veed

*) Jeg har nyelig havt den Fornøielse at see, her i Paris, en Søn af denne Mand, Herr Lieutenant Morgenstjerne, og det har glædet mig at kunne bevidne for Sønnen den Agtelse jeg skylder Faderen, hvis upartiske Forhold i min Proces er saa meget mere roesværdig, som vi vare aldeles ubekjendte for hinanden. Jeg er overbeviist om, at han derved har forskaffet sig, ikke blot en Uven, men endog en hemmelig Fiende, i den, paa den Tid, almægtige Christian Colbjørnsen.

ikke hvorledes det gik til at Herr Ørsted, i den Mellemtid fra Løverdags til Søndags Aften, forandrede sit Votum, og gik over til de Herrer Falbes og Stabels Partie, men nu maatte Dommen omarbeides; og dertil anvendtes Mandagen den 23de December.

Det er, eller var i det midste i den Tid, en ufravigelig Regel for Hof- og Stads-Retten, at Domme — Gjesterets-Domme ene undtagne — aldrig bleve afsagte paa nogen anden Dag i Ugen, uden blot om Mandagen. Min Dom har gjordt en Undtagelse fra den almindelige Regel. Den blev afsagt Jule-Aften, den 24de December 1799, som var en Tirsdag.

Man kan her spørge: hvilke vare Aarsagerne til denne usædvanlige Ilfærdighed? Derpaa svarer Vielgeschrey, i Komedien den Stundesløse, naar han siger: der maae iles dermed for visse Aarsagers Skyld. For det første anvendes den sidste Mandag i Aaret altid til saadanne Forretninger som Aarets Afvexling gjør uomgjængelig nødvendige; dernæst skulde, i de første Dage af det nye Aar, en nye Præsident tage Sæde i det Danske Kancellie. Denne Mand var Herr Kammerherre Fritz Moltke, om hvis gode Sindelag imod ham Colbjørnsen ikke var fuldkommen forsikkret. Altsaa torde man ikke lade Sagens Paadømmelse staae hen til det nye Aar.

Hvad der kan have bevæget Herr Ørsted til at forandre sit Votum, er mig ubekjendt; men saa meget er vist at hans Lykke var gjordt fra den Dag af. Han var da en ung og ubekjendt Mand, og jeg vilde nødig troe at andet end hans virkelige Fortjenester har bidraget til den glimrende og hastige Opstigen fra et Ærestrin til et andet, hvorved

han nu er kommet til at sidde paa den Post, som min Forfølger og Fiende dengang beklædede *).

Dommen blev mig forkyndet, om jeg husker ret, samme Dag, Juleaften, og man fordrede min Erklæring, om jeg agtede at appellere til Høieste-Ret eller ikke. Jeg kunde have undslaaet mig for saa pludselig at tilkjendegive min Beslutning; men jeg mistænkte denne Iilfærdighed for at have nogen hemmelig og jesuitisk Bevæggrund. Jeg erklærede derfor strax at jeg ikke agtede at appellere, og tilføyede udtrykkeligen at jeg ønskede mine Dommere et glædeligt Nytaar.

Det er ikke altid raadeligt i denne Verden at have Ret. Dette har jeg lært fra min allertidligste Ungdom. Min Fader, Rector ved Vordingborgs latinske Skole, var bekjendt for en særdeles god Latiner. Det lader til at han ofte har sagt, om dem der forsvarede en slet Sag, at de argumenterede et ab hoc, et ab hac, et ab illa. Min Moder maae, udentvivl, ofte have hørt denne Phrase, og lært den udenad, men saasom hun ikke forstod Latin, saa udtalte hun den urigtig, og jeg hørte hende flere Gange sige, om den der snakkede hen i Taaget, at han ræsonerede **Edepok, Edepak, Edebille.** Stolt af det Latin jeg, som en ti eller tolv Aars Dreng havde lært, tog jeg mig en Dag den Frihed at sige hende hvorledes Phrasen skulde udtales. Jeg ventede mig til Belønning en Takssigelse, men jeg fik et dygtig Ørefiigen for min Umage.

Jeg havde dog endnu en anden Grund for ikke at appellere. Et Par af Dommerne i Høiesteret, vare mine

---

*) Herr Ørsted har været Colbjørnsens Velgjører. Colbjørnsen blev, siden efter, hans Velgjører. Det er naturligt. Den ene Haand vasker den anden.

Venner, og bekjendte for at være mine Venner. De havde derfor underhaanden ladet mig vide, at Delikatesse befalede dem, i paakommende Tilfælde, at træde ud af Retten; og denne Delikatesse kunde jeg paa ingen Maade misbillige. Vel troer jeg ikke at jeg, iblandt de andre Asessorer, havde nogen virkelig Fiende, men min mægtige Modstander havde dem allesammen enten til virkelige Venner, eller dog til Skin-Venner; han var desuden for dem en Patron, som Politiken og deres private Fordele bød dem at holde gode Miner med; og i en saadan Tingenes Stilling var det, ikke allene at befrygte, men endog let at forudsee at Retfærdighedens Vægtskaal ikke vilde komme til at hælde til min Side.

Hertil kommer endnu, at jeg, dømt blot ved en Underrets-Dom, ikke vilde berøve mig min Ret til at erklære Dommen for vrang og urigtig, hvilken Ret vilde have været tabt, om just ikke i moralsk, saa dog i juridisk Henseende, ifald den, som høystsandsynligt var, blev bekræftet i sidste Instants, i Betragtning af Omstændigheder der vare aldeles uafhængige af Sagens virkelige Merita.

Jeg var anklaget for Majestætsforbrydelse, en Forbrydelse der, efter de Danske Love, straffes, snart med Livets, snart med Ærens, snart med Boeslods Fortabelse, og, i de groveste Tilfælde med Tabet af alle tre tilsammen; aldrig med ringere Straf. Havde jeg blot ikke rørt Colbjørnsen paa en saa følelig Maade, saa vilde der, enten aldeles intet have blevet af Sagen, eller dog vilde den have faaet et langt mindre frygteligt Udseende; thi de øvrige Ankeposter, som man smaaeligen havde opsamlet, saavel i Sproggrandskningen, som i nogle andre af mine allerede længe til-

forn udgivne Skrivter, vare intet andet end saadanne Sarkasmer, som man dagligdags hører paa Skuepladsen, og hvorved man, enten smiler, eller lader dem gaae ubemærkede forbi. At mine Modstandere desuden, i deres egne Samvittigheder, vare paa det fuldkomneste overbeviste om at de, med alle deres Rabulisterier, ikke vilde være istand til at udpine en virkelig Majestætsforbrydelse af Processen, det viser deres eget Forhold under Sagens Gang; og jeg kunde med god Føye skrive, hvad jeg skrev til den Franske Republiks Gesandt i Kjøbenhavn, Borgeren Grouvelle: "Generalfiskalen bærer sig ad som Jødedrengene, der løbe "om paa Gaden og sælge Lak: de forlange fire og tyve "Skilling for Stangen, de sælge den for fire." Al Verden veed at man, i Tilfælde af Forbrydelser, der medføre en saa haard Straf, som den hvorfor jeg sigtedes, altid begynder med at sætte den Anklagede i Fængsel, paa det han ikke skal finde Leylighed til at undvige og til saaledes at unddrage sig fra Straffen. Ikke destomindre lod man mig være paa fri Fod, under hele den Tid Processen varede, som var næsten et heelt Aar. Vilde man vel have vovet at handle imod Lovkyndighedens strænge Regler, dersom man ikke havde været fuldkommen overbeviist om at det valgte genus causæ var falskt?

Nu var da min Sag tilende, og efter alle Lovkyndighedens Regler burde jeg have været arresteret indtil min Afreyse ud af Landet. Over Opfyldelsen af denne Formalitet kunde jeg ikke have havt den allermindste Grund til at klage; men en liden Beenskade, og en Attest af Doktor Ranøe reddede mig fra denne Ubehagelighed: Det er endog høyst sandsynligt at en høyere Ordre havde paalagt Ved-

kommende alt muligt Maadehold. Om Colbjørnsen og Skibsted billigede dette Maadehold, skal jeg lade være usagt.

Jeg fik nu derimod et Slags Huusarrest, og man gav mig, for et Syns Skyld, en af Kongens Fogeds Folk til vagthavende Oppasser. Jeg er overbeviist om at man havde instrueret ham til aldeles ikke at indblande sig i mine Sager, men at lade mig have al mulig Frihed. Denne Instrux adlød han paa det allernøyagtigste. Aldrig saae jeg ham, og han aldrig mig. Han sad i et varmt Værelse, hvor han fik sine ordentlige Maaltider om Dagen, og sin Seng om Natten; bekymrede sig forresten aldeles ikke om hvad der passerede i Huset, eller om hvem der besøgte mig. Jeg gik endogsaa et par Gange ud om Aftenen, naar det var blevet mørkt, uden at han gjorde den allermindste Indvending derimod. Kort sagt: han opførte sig i alle Dele saaledes, at jeg vilde være høyst uretfærdig, om jeg ikke gav ham velfortjent Roes for sit Forhold.

Iblandt de talrige Besøg, som jeg, under min Huusarrest, i den Mellemtid fra 24de December til den næstfølgende 7de Februar, daglig modtog, var ogsaa nogle faa Hoffolk. Iblandt dem nævner jeg, med velfortjent Hæder, den høystagtværdige Kammerjunker Blücher, Oberstlieutenant ved Garden til Hest. Denne brave Mand satte sig saaledes ud over alle smaalige Betragtninger, at han nogle Gange besøgte mig ved høylys Dag, uden at bekymre sig om at denne hans dristige Handling kunde blive rapporteret paa høiere Steder. Denne Kjekhed var saa meget mere roesværdig, som jeg ikke boede i et afsides liggende og lidet freqventeret Stræde, hvor han kunde haabe at bli-

ve ubemærket, men i en af Kjøbenhavns største og betydeligste Gader, Store-Kongensgade.

Et Par andre Hofmænd vare mere frygtsomme, eller mere forsigtige. Iblandt dem nævner jeg kuns Kammerjunkeren Major Schrødersee ved Garden til Fods, der sneg sig ind til mig i Mørke, og naar han var vis paa at Maanen ikke skulde forraade ham. Denne Mand havde stedse givet sig Anseende af at være min Ven, men allerede for mange Aar tilbage havde jeg havt Grund til at mistænke ham for at søge mit Venskab blot i den Hensigt at udspionere mine Tanker og Meninger om visse Tildragelser, og for siden at gjøre Brug deraf, Gud veed hvor, eller paa hvad Maade. Et af disse Tilfælde vil findes i den følgende Anekdote, som jeg finder fornødent her at indflikke, af Grunde hvis Fortielse jeg beder Læseren gunstigst at undskylde.

Man har gjordt mig den Ære at sige at jeg aldrig har smigret de Mægtige paa Jorden. Denne Ære fortjener jeg ikke. Jeg har smigret dem, saa vel som saa mange andre, ja vel endog et Par Gange lidt vel meget. Der gives Tilfælde, hvor en anstændig Smiger, langt fra at kunne ansees for nederdrægtigt Kryberie, tvertimod er, ikke blot anstændig, men endog en Slags Pligt. Dette var Tilfældet ved den nærværende Konges Bryllup *) i Aaret

*) Jeg bruger ikke de vedtagne Ord Formæling eller Bilager, deels fordi disse Ord ikke ere Danske, deels fordi Konger og Fyrster, i physisk Henseende kuns ere Mennesker. De fødes, voxe, gifte sig, avle Børn, og døe netop paa samme Maade som vi andre; og ere underkastede de samme Sygdomme og physiske Tilfælde, som den allerringeste af deres Undersaatter. Jeg er dog saare langt fra at dadle

1790. Jeg skrev da et Par Kantater, nogle Sange der bleve offentligen afsjungne ved Indtoget, og nogle Indskrivter paa Transparenter ved Illuminationen, og alle disse Smaating syntes at finde almindeligt Bifald. Ved nogle foregaaende Leiligheder havde jeg ogsaa bidraget min Skjerv til at tolke den almindelige Tilfredshed eller Glæde.

En Dag kom Schrøderfee til mig og begyndte med at gjøre mig Komplimenter for disse Bagateller. Jeg besvarede ham korteligen, og henvendte Konversationen paa andre Materier; men han kom to eller tre Gange tilbage til den samme Gjenstand. Endelig sagde han: "De vil sikkert faae en smuk Foræring; bare Vedkommende kunde træffe "Deres Smag." Nu begreb jeg først hans Hensigt, og svarede derfor korteligen omtrent saaledes: "Min Smag er ikke "ødelæggende; den forener Simpelhed med Oekonomie, og "denne er nødvendig for Statens Finantser. Jeg veed heller ikke ret hvad jeg skulde ønske mig. Et Uhr behøver "jeg ikke, thi jeg har allerede eet. En Tobaksdaase endnu "mindre, eftersom jeg ikke bruger Tobak. Her kunde altsaa "ikke blive Anledning for mig til at gjøre noget Valg. Dog! "det er sandt: jeg staaer i Begreb med at kjøbe mig en "Stegevender, hvortil jeg trænger. Den kan faaes for en

---

dem, der rette sig efter et almindelig antaget Formular. Der gives Betragtninger hvorfor, og Stillinger hvori man, selv imod sin Villie, troer at burde følge Strømmen, i hvor forkeert den endog dreyer sig; men det er høyst beklageligt at den lumpne Smiger paa alle muelige Maader bestræber sig for at faae Konger og Fyrster til at troe, at de, endog i physisk Henseende, ere mere end andre Mennesker.

"Snees Rigsdaler, og dermed kunne vi være tjente paa beg-
"ge Sider." Han loe, tog sin Hat og gik. Om han rapporterede denne Samtale paa vedkommende Steder, det veed jeg ikke; men Foræringen udeblev, og det er netop hvad jeg vilde *).

Man misforstaae mig dog ikke. Det er langt fra at jeg vil paastaae at en Skribent ikke kan modtage af en

---

*) Ved at passere igjennem en Mængde Munde, er denne Anekdote blevet forfalsket, saaledes at det ikke er Schrødersee men Greve Bernstorff, der spiller en Rolle i Farcen. I Journal de Paris for 21de July 1829, fortæller en anonyme, men særdeles velmenende Franskmand at der, imellem Grev Bernstorff og mig, skal være forefaldet den følgende Samtale.

Greven. De veed, min kjere Heiberg, det er mig om at gjøre at være Dem til nogen Tjeneste. Kan jeg ikke gjøre noget for Dem?

Jeg. Netop har jeg noget at bede Deres Excellence om.

Greven. Er det muligt? og hvorom da?

Jeg. Om en Priis Tobak.

Dersom Grev Bernstorff havde gjordt mig et saadant Spørgsmaal, hvilket ikke er Tilfældet, saa havde jeg for megen Høyagtelse for ham til at svare saaledes. Men havde hans Søn og Efterfølger, paa den Tid, været Dansk Statsminister, saa troer jeg vel at jeg, i et lignende Tilfælde, kunde have givet ham et lignende Svar. Jeg erindrer forresten meget vel, at jeg engang, ved at fortælle denne Historie, har sagt, at jeg, dersom en Mand, af større Betydenhed end Schrødersee havde gjordt mig et saadant Spørgsmaal, saa vilde jeg have begjert en Priis Tobak.

Konges eller Fyrstes Haand en Foræring, uden at behøve at rødme, naar han kuns er sig selv bevidst ikke at have fortjent den ved nogen Nederdrægtighed, hvilket dog vel ikke saa saare sjelden har været Tilfældet i mere end eet Land i Verden. At, for Exempel, Thomas Thaarup, der, i samme Anledning, skrev Høstgildet, fik en Foræring derfor, det var høyst billigt og naturligt; og han kunde modtage denne Foræring, uden i mindste Maade at have at skamme sig derover, enten for Publikum, eller for sin egen Samvittighed. Men jeg frygtede for, at jeg, ved at modtage en Foræring, som jeg ikke kunde afslaae, ifald den blev mig tilbudet, skulde paalægge mig Forpligtelser, som jeg sednere, enten kunde komme til at fortryde, eller blive nødt til bryde; og, at ikke blive udsat for saadanne Ubehageligheder, var just det som jeg i Tide vilde søge at forebygge, for at man ikke, engang med Tiden, skulde faae en, i det mindste tilsyneladende Grund til at beskylde mig for Utaknemmelighed *).

Jeg kommer nu tilbage til min Fortælling. Tiden nærmede sig, da jeg skulde forlade Landet; og den syvende Februar blev bestemt til Dagen. Et lidet Selskab Venner spi-

*) Min Søn har havt den Ære og Lykke at modtage et Par Foræringer af sin Konges Haand; og han har kunnet modtage dem uden at rødme. Desuden er Frederik den sjette ikke istand til, med Vidende og Villie at belønne Niddingsdaad og Nederdrægtighed; og paa hans Gaver kan man umueligen anvende, hvad jeg et andet Sted har sagt:

"At stolt, som en Monark, skal Skjalden staae,
"Og Fyrstesmiil og Kongers Guld forsmaae."

ste hos mig til Aften, og Klokken ti kom en Vogn forspændt med fire Heste, der skulde bringe mig til Korsør.

Da jeg kom ud for at stige i Vognen, fandt jeg Gaden vrimlende af Mennesker, der tilraabte mig et lydeligt Vivat. Selv Vægteren satte sin Kabuds paa Enden af Morgenstjernen, svingede den og istemmede med det hele øvrige Publikum, der fulgte mig lige til Vesterport, og, om jeg ikke husker feyl, endogsaa udenfor Porten, uagtet min Formaning til dem, ikke at udsætte sig for Ubehageligheder ved Hovedvagten. Jeg erindrer meget vel at jeg forestillede Forsamlingen, at dens Venskabs Yttring kunde have ubehagelige Følger for mig, ifald Vagten faldt paa at lukke Porten, saa at jeg ikke kunde komme ud og fortsætte min Reise. "Vi brække Porten op" svarede nogle unge Mennesker; men, lykkeligviis gik alting roeligt af, og Vagten forholdt sig ganske roelig, uden i mindste Maade at forurolige eller at adsprede Vrimmelen. Man skrev mig siden til, for at fortælle mig at denne Folke-Vrimmel siden efter drog i Procession forbi det Huus hvori Colbjørnsen boede, og kastede nogle Stene ind ad hans Vinduer, der saaledes skal have forskrækket ham, at den Stakkels Mand, i sin Angest, løb op og skjulte sig paa sit Loft. I det Forhør, som, i denne Anledning, optoges ved Politieretten, blev Vægteren i Store-Kongensgade tilspurgt, hvorfor han ikke havde adspredt den Mængde Mennesker, der havde samlet sig udenfor min Bolig? "Jeg saae, skal han have svaret, at det "ikke var en Samling af Pøbel, men af velklædte Folk, "der, sikkerligen, vidste hvad de gjorde."

Rahbek og hans Kone, der havde deeltaget i mit Aftens-Selskab stege ind i Vognen med mig, for at vende

hjem til deres Bolig paa Bakkehuset, og paa Frederiksbergs Bakke, hvor de forlode mig, tog jeg af Frue Rahbeks Haand en Silke-Handske, som jeg stedse har bevaret til Erindring om denne elskværdige Kone, og end, efter hendes Død, gjemmer som en Reliqvie, nedlagt i de nydelige smaae Æsker, med hvis Forfærdigelse hun morede sig i sine sidste Leveaar, og hvoraf hun har gjordt mig den Ære at sende mig een, prydet med det Nygrækiske Flag, og med en Indskrivt i dette Sprog, der i Oversættelse betyder: Frihed eller Døden.

Baron Wedel-Jarlsberg, der havde været med i Aftens-Selskabet, fulgte mig til Roeskilde, i sin egen Vogn, hvori min Oppasser kjørte, imedens han selv sad hos mig, og hjalp mig til at fordrive Natten uden Kjedsommelighed. Efter hans Tilbagekomst til Kjøbenhavn, skal han have faaet et Budskab, der forbød ham at vise sig i nogen Tid ved Hoffet.

I Sorøe ventedes jeg, med et Middagsmaaltid, hos min Ven, den for længe siden afdøde Niels Ditlew Riegels, og derfra gik nu Reisen, uden Standsning, lige til Korsøer.

Med et særdeles smukt Veyr satte jeg ud paa Beltet for at gaae over til Fyen; men med eet kom der en saa betydelig Mængde Driviis, at det blev aldeles umueligt at trænge igjennem, og Baadsfolkene nødtes til at søge Sprogøe, hvor jeg passerede Natten.

Dagen derefter kom jeg da endelig til Nyborg, og derfra fortsattes Reisen til Odensee, hvor jeg opholdt mig i 24 Timer hos min Broder, afdøde Professor og Rektor Ludvig Heiberg.

Fra Odense gik Reisen til Hadersleb, hvor jeg paa det venskabeligste blev modtaget af Assessor Kellermann, og hans særdeles interessante Frue, der havde indbudet endeel af Byens udmærkede Mænd til et behageligt Middagsmaaltid og Aftenselskab.

Om den næstfølgende Dag kan jeg med Sandhed bruge Mester Geert Westphalers Ord, naar han siger: "Jeg reiste engang fra Hadersleb til Kiel, og glemmer aldrig den Reise. Der var i Følge med mig, en af Kongens Fogeds Folk, et godt Stykke Karl o. s. v." Jeg har, allerede forhen givet denne brave Mand et velfortjent Skudsmaal, og jeg gjentager det her, sigende at han, paa min hele Reise til Hamborg, ikke var mig til meget Besvær, eller forvoldte mig den allermindste Ubehagelighed. Naar jeg passerede Natten hos Venner og i private Huse, logerede han paa et Vertshuus, uden at gjøre den allermindste Indvending derimod, saa at jeg med Sandhed kan sige, at han snarere opførte sig som min Tjener, end som min Bevogter og Oppasser.

Som sagt, fra Hadersleb reyste jeg til Kiel, hvor jeg vilde besøge to af mine Venner, den berømte Naturkyndige, Professor Fabritius, og Professor Olivarius. Denne sidste var min Samtidige ved Universitetet da vi, i eet Aar, og paa den selvsamme Dag, havde taget examen artium. Professor Fabritius fortalte mig at de Kielske Studenter, der havde faaet Underretning om min Ankomst, havde foresat sig at give mig en Serenade, men at Rector magnificus, underrettet derom, havde ladet kalde et Par af Studenterne, og tilkjendegivet dem sit formelige Veto, hvorfor ogsaa Serenaden udeblev. Fabritius

billigede ikke dette Forbud, hvori jeg dog troer at han havde Uret. Jeg forestillede ham at den blotte Tilkjendegivelse af de Kielske Studenters Hensigt var tilstrækkelig smigrende for mig, formedelst den Notorietet som den havde faaet; men at Udførelsen deraf let kunde have draget ubehagelige Følger efter sig for et eller flere af disse unge Mennesker; hvilket vilde have været yderst smertende for mig. Da Professor Fabritius, saa længe som han levede, havde den Vane hvert Aar at gjøre en Reise til Paris, saa har jeg havt Leylighed til der at see ham adskillige Gange. Han viiste mig stedse meget Venskab og megen Agtelse; og jeg vil aldrig kunne glemme de behagelige Timer jeg har nydt i Omgang og Selskab med ham.

Endelig kom jeg over den Rendesteen, der skiller Altona fra Hamborg, og følgeligen den Danske Konges Stater fra den Deel af Europa der bærer Navn af det hellige Romerske Rige uagtet det hverken er helligt, eller Romersk, eller et Rige. Jeg begyndte nu at føle mig frie, og aandede en Hoben lettere, fordi jeg vidste at jeg nu kunde sige om Christian Colbjørnsen alt hvad jeg vilde, uden at behøve at frygte for at han skulde pusse sin Bulbider Skibsted paa mig. Jeg troer dog neppe at jeg nogensinde har ladet min Tunge overskride Velanstændighedens Grændser. Jeg har aldrig hadet ham. Om jeg endog, fra visse Sider, har havt Grund til at foragte ham, saa ere der dog adskillige andre Sider, hvorfra det er mig umueligt at nægte ham en udmærket Agtelse; og den som man agter kan man umuelig hade. Overalt troer jeg ikke, at jeg, i min hele Levetid har hadet noget Menneske, med mindre dyb Foragt og Had ere eenstydende Ord. I dette Tilfælde hader

jeg kuns eet eneste endnu levende Menneske; og dette Menneske er: Dydens, Moralens og Venskabets Tartuffe . . . . . Jeg nævner ham ikke; han vil vide at kjende sig selv, og mange andre ville kjende ham paa det Mærke som jeg her sætter paa hans Pande *).

Colbjørnsen og jeg har aldrig været hvad man kalder Venner. Han blev min Fiende, men han gjorde ingen Hemmelighed deraf. Denne Fremgangsmaade var i det mindste ærlig. Men den der, i en Række af Aar, har udgivet sig for min Ven, der endog har gjort sig en Slags Ære af at være det, og som siden lumskeligen arbejder imod mig, uden at være ærlig nok til frimodigen at sige mig hvorfor og hvori han misbilliger mine Meninger eller mine Handlinger, den Person holder jeg for et nederdrægtigt Afskum. Derfor hader jeg ham dog ikke, men jeg foragter ham.

*) Jeg beder Læseren kaste et Øie paa mit Efterskrivt til det fjerde Bind af mine af Rahbek udgivne Skuespil, hvor han vil finde nogle Supplementer, som jeg ikke har troet det fornødent eller passeligt her at optage.

Andet Kapitel.

Reisen fra Hamborg til Paris.

Om mit Ophold i Hamborg har jeg kuns saare lidet at sige. Det vigtigste er, at jeg her gjorde et saare interessant Bekjendtskab med den da værende Bataviske Republiks Chargé d' Affaires Herr Reinhold, med hvem jeg, fra den Dag af, og nu i henved tredive Aar, har staaet i en uafbrudt og særdeles venskabelig Brevverling, i alle de forskjellige Poster, hvori han siden har staaet, som Minister eller Gesandt, først i Berlin, dernæst i mere end ti Aar i Rom, siden i Florents og nu i Schweitz, uden at tale om medens han, for nogle Aar tilbage, var Interims-Minister for de Udenlandske Sager i det Nederlandske Kongerige.

Ved denne Mands Venskab blev jeg indført i Huset hos en rig Kjøbmand ved Navn Schuchmacher, der, eengang om Ugen havde aabent Taffel for sine Venner af Rejsende, ikke blot Kjøbmænd, men Videnskabsmænd, og andre, der enten havde Anbefalingsbreve til ham, eller bleve ham forestillede af hans i Hamborg boende Omgangsvenner. Den Frihed der herskede i dette Huus forøgede meget dets Behagelighed, og jeg vil aldrig kunne glemme de fornøyelige Timer, som jeg der har havt den Lykke at fordrive.

Iblandt de Bekjendtskaber, som jeg gjorde i Hamborg, maae jeg ikke glemme at nævne den daværende Danske Postmester Justitsraad Albrecht og Postsekretær Muck, af hvem jeg nød udmærket Venskab og Artighed. Overalt er der den store Forskjel imellem de Personer der straffes for deres Handlinger, og dem der lide blot for Meningers Skyld,

at man, saa meget som muligt, undviger de første, da derimod de sidste, i Almindelighed, søges, endogsaa af de Mennesker der ellers ikke i alle Henseender antage deres Meninger, eller dele deres Anskuelser.

Forresten forsømte jeg ikke at see alt hvad der, saavel i Hamborg, som i Omegnen, fortjente at sees. Det forstaaer sig at jeg heriblandt regner Skuespillene paa det Hamborgske Theater. Jeg erindrer ikke nu, om den berømte Skuespiller Schrøder allerede paa den Tid var død, eller om han blot var bortreyst. Saa meget er vist at jeg ikke fik ham at see.

Iblandt de faa Videnskabsmænd, hvis personlige Bekjendtskab jeg her gjorde, bør jeg ikke forglemme at nævne Licenciat Nemnich, Udgiver af et Polyglottisk Diktionær i Naturhistorien, og Herr Røding, ligeledes Forfatter af en Ordbog og Beskrivelse af Søe-Termini i alle de Europæiske Sprog. Det første af disse tre Værker er i tre og det sidste i fire svære Bind i stor Qvart-Format.

Om en kort Udflugt til Bremen har jeg kuns een eneste Anekdote at fortælle. Jeg havde faaet et Anbefalingsbrev til en af Raadsherrerne, netop den der havde Borgervæbningen under sin Opsigt og Bestyrelse, og som følgeligen førte den latterlige Titel: der Kriegsherr: Han havde den Artighed at indbyde mig til et Aftensmaaltid og et Selskab, der varede indtil Midnat. Da jeg gik derfra mødtes jeg paa Gaden af en Patrouille, der anholdt mig, og spurgte mig hvad jeg bestilte saa sildig paa Gaden? Jeg svarede at jeg gik hjem til det Værtshuus hvor jeg logerede. "Kan vel være, sagde Formanden for Patrouillen, men De "maae følge med os til den Kriegsherr." Meget gjer-

"ne, svarede jeg, thi jeg veed at han endnu ikke er gaaet "tilsengs; jeg kommer nu fra hans Huus, hvor jeg har "spiist til Aften." Da de hørte dette, lode de mig gaae; men, for en Sikkerheds Skyld fulgte de efter mig i nogen Frastand, lige til Vertshuset, for at see om jeg gik ind eller ikke, og for saaledes, i paakommende Tilfælde, at kunne komme efter om jeg havde faret med Sandhed. Denne Raadsherre, hvis Navn var Grøning, en høist agtværdig Mand, vil blive omtalt i det følgende, naar jeg kommer til at handle om mit Ophold i Varschau.

Efter et kort Ophold i Hamborg, fortsattes Reisen til Amsterdam. Min Ven Grosserer Hage i Kjøbenhavn havde givet mig to Anbefalingsbreve til et Par meget betydelige Handelshuse i denne mægtige og rige Stad. Disse Handelshuse førtes under Firma, det eene af Rittenberg und Gebrüder Schimmel, og det andet af Arnoldus Finmann. I begge Huse vistes mig megen Artighed, men især hos den sidste nød jeg en udmærket Gjestfriehed, og desuden adskillige andre, for en Fremmed, og Rejsende, særdeles vigtige Smaaetjenester. Saaledes lod han mig indføre i et Selskab bekjendt under Devisen: **Felix meritis**, et Slags **Athenæum**, hvor jeg kunde fordrive Tiden med Læsning og Konversation, alle de Aftener, da der ikke gaves Skuespil, hvilke Læseren let begriber at jeg ikke forsømte. Saaledes anbefalede han mig end videre, ved et Brev, til en rig Viinhandler i Haag, hvis Navn jeg nu har glemt. Jeg bragte ham dette Brev en Formiddag, og han indbød mig strax at spise til Middag hos ham den samme Dag. Jeg fandt der et smukt lille Selskab, men da Husets Folk bekjendte sig til den Katholske Religion, og det

just var en Fredag, saa bestod Maaltidet ene og alene af Fisk, Grønsager og Bagværk, men i stor Overflødighed, i forskjellige Tillavninger, og paa en Mængde Fade. Spøgende sagde Verten til mig, at jeg ikke maatte troe at man i hans Huus levede alle Dage af en saa mager Føde; og for at overbevise mig om det modsatte, indbød han mig til den følgende Søndag, hvor jeg da fandt et rigeligen besat Bord, med alle Slags udsøgte Lækkerheder.

Paa alle de Steder hvor jeg har spiist til Middag i Holland, har jeg lagt Mærke til den Hollandske Bordanretning, og fundet at den er halv Engelsk og halv Fransk. Saaledes bestaaer den første Anretning blot af tre meget store Fade; paa den ene Ende af Bordet en stor Oxesteg eller Kalvesteg, eller andet af samme Art; og midt imellem begge et Fad med Kartofler. Den anden Anretning bestaaer af Produkter af den Franske Kogekunst, det er at sige, af sex eller otte smaae Fade med Ragouts, Grønsager, Bagværk og saa videre; og endelig kommer en tredie Anretning af Desert, bestaaende af Frugter og andre Ting, som Aarstiden eller Konfektbagerkonsten frembringer *). Jeg beder Læseren undskylde denne saare lidet vigtige Episode. Jeg skal, i det følgende, være meget sparsom paa lignende Fyldekalk, thi jeg vilde ikke gjerne give Forfatteren af vis Reysebeskrivelse, bekjendt under Navn af Ederensen, Anledning til at troe at min Hensigt har været at plukke nogle Laurbærblade af hans Suursteg.

Da jeg yttrede for Arnoldus Finmann at min

*) Man seer heraf at Wessel har bagvasket Hollænderen, naar han siger om ham, at han . . tung af Dukater
Spiser evige Salater.

Hensigt var at gjøre en Reise til Utrecht, gav han mig et Brev til Myndtmesteren det paa Stedet, der modtog mig med samme Venskab som Viinhandleren i Haag. En Dag efter Maaltidet tilbød Myndtmesteren mig at følge med ham paa Myndten, hvor der just da prægedes Hollandske Dukater. Han tog een af disse, just som den faldt ud af Maskinen, og lagde den i min Haand, for at jeg skulde besee den. Jeg kunde ikke tilbageholde en Anmærkning, eller, rettere sagt, min Forundring, over at see, at man, uagtet den Bataviske Republik var erklæret for een og udelelig, og alle Statens Borgere vare, under Eed, forpligtede til at værne om denne Eenhed og Udelelighed, dog alligevel vedblev at sætte paa Dukaterne den gamle foederative Legende: **Moneta aurea Provinciarum Belgiæ fæderatarum ad legem Imperii.** Jeg gav ham min Forundring derover tilkjende, men han svarede mig: "De har fuldkommen Ret at forundre "Dem; men De maae vide at Hollandske Dukater ere ikke "blot Penge, men en Slags Vahre. De gaae, gjelde og "modtages for deres fulde Værd, ikke saa meget i Europa, "som i Asien, Tyrkiet, Persien, Arabien, Indien, Ægypten "og andre Lande; og de modtages overalt uden at veyes, "blot i Tillid til Præget. Tillode vi os nu at forandre "kuns eet eneste Bogstav i Legenden, da var Dukaten ikke "længere den samme Myndt; den vilde da blive modtaget "med Mistillid, og stedse blive veyet; hvilket vilde forvolde "den Bataviske Handel en uberegnelig Skade." Jeg maatte give ham fuldkommen Ret i denne Anmærkning, hvoraf man tillige seer, hvor let det kan hænde sig at flere af een

og den samme Stats Indretninger kunne komme til at staae i aabenbar Modsigelse med hinanden *).

Jeg besøgte end videre paa min Reise i Holland, Byerne Leiden og Harlem, den første berømt for sit navnkundige Universitet, der har frembragt en næsten utroelig Mængde lærde Mænd, især Philologer; den sidste bekjendt af sine Blomsterhaver, der hvert Aar forsender til de nordlige Lande i Europa, mange tusende Blomsterløg, hvoraf nogle ere saa overordentlig kostbare, at de ikke kunne plantes uden i Kongers og Fyrsters eller særdeles rige Mænds Urtepotter. At der forresten i disse to Byer, saavelsom i nogle andre mindre betydelige, intet særdeles mærkværdigt har mødt mig, det slutter jeg deraf at mit Ophold paa disse Steder er aldeles gaaet mig af Glemme.

En moersom Tildragelse, der hændtes mig i Amsterdam, kan jeg ikke undlade at fortælle Læseren. Jeg logerede i et Hotel, kaldet de middele Bybel, beliggende i en Gade kaldet Waarmoos-Straat, og som holdtes af en Engelskmand ved Navn Cattermole. Her spiste jeg ogsaa om Middagen ved et Table d' hôte. En af de første Dage jeg var i Amsterdam havde jeg forvildet mig i Byen, Spisetiden var forhaanden, og jeg følte mig hungrig. Jeg bad da en Dagløňner, som jeg traf paa Gaden, at vise mig Veien til mit Hotel, som jeg nævnede for ham. Han spurgte mig hvormeget jeg vilde give ham for hans Umage, og da vi vare blevne enige om Prisen, rakte han Haanden ud for at modtage sin Betaling. Jeg fandt dette underligt; men han;

*) Jeg veed ikke om det samme Præg bibeholdes nuomstunder, siden Belgien er blevet til et Kongerige.

som saae at jeg var Fremmed, forsikkrede mig at Skik og Brug var saadan i Holland. Endskjøndt jeg vel begreb at han sagde Usandhed, fandt jeg mig dog i hans Forlangende, og gav ham Pengene; men aldrig saa snart havde han faaet dem i Haanden, førend han tog mig ved Skulderen, dreyede mig om og sagde: Der er Huset. Virkelig stod jeg udenfor Huset, og vendte Ryggen dertil. Jeg kunde ikke bare mig for at lee af Mandens Indfald og Hollandske Klogskab. Husets Skildt var en frit udhængende Bibel, som jeg havde taget for et Bogbinder-Skildt, saaledes som disse Skildter findes i Kjøbenhavn.

Paa en flygtig Gjennemreyse igjennem fremmede Lande, som den hvorom her handles, er det ikke muligt at gjøre mange og vigtige Jagttagelser, der kunne have noget virkeligt Værd for den videlystne Læser; især naar saadanne Jagttagelser ikke ere Rejsens Formaal. Jeg iler derfor med at naae til mit Bestemmelsessted, hvor jeg haaber at blive istand til, om just ikke strax, saa dog med Tiden, at opvarte Læseren med en Mængde mere vigtige og interessante Anekdoter og Fortællinger.

Jeg bragte med mig fra Kjøbenhavn til Brussel et Anbefalingsbrev fra den Franske Konsul Laville til den Franske Marine-Kommissær Raffeau, eller, rettere sagt, til hans Datter, en ung saare elskværdig Pige, der havde et ubeskriveligt Venskab for Laville, hvem hun aldrig nævnede ved sit Navn, men kaldte ham stedse mon Lapon (min Laplænder). Jeg behøver følgelig ikke at sige Læseren, at jeg, i Herr Raffeaus Huus, blev bemødt med alt muligt Venskab, og dette Venskab fornyedes nogle Maaneder derefter, da Mademoiselle Camille — dette var hendes

Døbenavn — kom i et kort Besøg til Paris. Her gjorde hun mig bekjendt med den blinde Pougens, Medlem af Institutet, og, som man siger, en uægte Søn af Prindsen af Conti. Hun indførte mig desuden i et Par Huse, hvor jeg fandt et behageligt og udsøgt Selskab, især hos en Madame Pourrat, Enke efter en i Rædsels-Perioden guillotineret Bankør. Her traf jeg, iblandt en Mængde andre mærkværdige Mænd, en Stanislas Girardin, Tribun, og en af Jean Jacques Rousseaus Elever, samt flere Medlemmer af Tribunatet, saasom Gallois, Say, Riouffe, Thiessé o. s. v. foruden bekjendte Mænd af alle Stænder, hvorhos jeg ikke maae forglemme at nævne en Dame, nemlig Enken efter den ulykkelige Verdens Omseyler La Peyrouse. Skade for mig var det at Madame Pourrat boede paa Landet, i Louveciennes, eller, som det udtales, Luciennes, tæt ved Marly la Machine. Det kostede altsaa Vognleye at reyse derud, og derpaa hjem igjen, hvilket min Kasses Forfatning ikke tillod mig; og, hvad som var endnu værre, saasom Anstændigheden forbød at kjøre bort strax efter at man var staaet fra Bordet, saa kunde jeg aldrig komme hjem førend efter Midnat; og at komme seent hjem om Aftenen eller langt ud paa Natten, det har aldrig været efter min Smag. Dette Bekjendtskab blev altsaa afbrudt, gandske kort efter at det var blevet gjordt; og adskillige Omstændigheder have forhindret mig fra at fornye det siden. Madame Pourrat havde to Sønner, som, den Tid, vare, saa at sige, Børn, men som nu have et betydeligt Banke-Contor i Paris.

Mademoiselle Camille Rasseau blev, noget derefter, gift med en Mand, ved Navn Eenens. Dette Gifter-

maal var ikke lykkeligt. Efter en kort Tids Forløb gjorde de Skilsmisse, og Madame Lenens, kjed af Verden, begrov sig, i Saint Denis, i et Institut, der kunde kaldes et Kloster, dersom ikke Klostere paa den Tid havde været ophævede, men som bestod af Fruentimmer, der havde slaaet sig fra Verden, for ene og allene at sysselsætte sig med at gaae fattige, syge og sengeliggende og andre trængende til Hjelp, Trøst og Husvalelse paa Sygesengen.

Lavikke havde det Uheld at blive stokblind. Jeg troer at han er død. Han levede, i sine sidste Dage, som Ven af Huset, hos Herr Daguesseau der, i Konsulatets Tid havde været Fransk Gesandt i Dannemark, og som, for ikke længe siden, er død som Pair de france.

Endelig kom jeg da til Paris sidst i May Maaned, og steg af i det Logemente, der var leyet for mig i Rue du Bacq, i et Huus der tilhørte en Madame Saint-Hilaire.

Aldrig saa snart var jeg ankommet, førend jeg, Morgenen derefter, fik et uventet Besøg af en Mand, ved Navn Beerenbroek, der boede i det samme Huus, og som var Medlem af det Lovgivende Korps. Jeg var ikke istand til at begribe, hvorledes en saadan Ære kunde blive mig til Deel; men snart opklarede Sagen sig. Beerenbroek havde boet i nogle Aar paa Sainte-Croix, hvor han havde havt nogle Eyendomme, og efterladt sig endeel Fordringer og Reklamationer, hvis Natur han forklarede mig paa sin Maade, og bad mig anbefale ham til en eller anden Bekjendt paa Øen, med Anmodning om at paatage sig Indfordringen. Jeg skrev til min Ven Collett, for at spørge ham om han vilde paatage sig denne Kommission; men

han svarede mig, at Sagen var, fra Beerenbroeks Side, saa tvetydig, for ikke at sige uren, at han ikke vilde befatte sig dermed. Jeg gav en anden Undskyldning, og derved blev det. Forresten, og uden at kjende den sande Sammenhæng i denne Sag, maae jeg tilstaae at han stedse har viist mig meget Venskab, og jeg har bestandig havt Omgang med ham, lige indtil hans Død, der indtraf for sex eller syv Aar siden.

Beerenbrook var født i Antwerpen, havde studeret Medicinen i Edinburg, og var siden kommet til Sainte-Croix, hvor han havde erhvervet sig nogle Eyendomme, og det, om jeg ikke fejler, ved Giftermaal. Han var høyligen mistænkt for at have dræbt sin Kone ved at blande Gift i en Koppe Kaffe. Man siger, at han, af den Aarsag havde været nødt til at flygte fra Øen.

I det ovenmeldte Huus, hvor jeg logerede, fik jeg, for første Gang, Leylighed til at see Talleyrand, men kuns i en Frastand. Han kom der undertiden, om Aftenen, for at besøge den der ligeledes boende Madame Grant, der siden blev hans Kone. Det er virkelig ubegribeligt, hvorledes en Mand af Talenter, fiin Levemaade, og udmærket Dannelse har kunnet falde paa at ægte en Person, der ikke engang besad nogle legemlige Yndigheder, der, i nogen Maade kunde bøde paa hendes totale Mangel af Forstand, Dannelse, Smag og Selskabs-Talenter. Man fortæller at Madame de Stael, engang skal have yttret sin Forundring derover, sigende: "Hvorledes har en Mand, som De, kunnet overtale sig til at ægte et saa udannet Fruentimmer, "der ikke har den allermindste Gnist af Vittighed?" Madame, skal Talleyrand have svaret, "jeg behøver undertiden at

"fordrive den Kjedsommelighed, som de vittige Damer for-"volde mig." (J'ai besoin quelquefois de me desen-"nuyer desfemmes d' esprit).

Man fortæller ligeledes at Talleyrand engang, i et Selskab paa Landet, af Høflighed for to Damer, hvoraf Madame de Stael var den eene, skal have sat sig i en Baad paa en Søe, for at roe dem omkring saa godt som han kunde. Madame de Stael skal da have spurgt ham: "Herr Talleyrand! om nu Baaden kantrede, og de ikke "kunde redde flere end een af os to Damer, hvem vilde De da give Fortrinet?" — "Madame, svarede han, De forstaaer "selv saa godt at svømme."

Strax efter Talleyrands Giftermaal, skal Bonaparte, som den Tid var første Konsul, have sagt til ham: "Citoyen Talleyrand! je suppose que la Citoyenne "Talleyrand nous fera oublier Madame Grant" (Jeg haaber at Borgerinden Talleyrand vil faae os til at glemme Madame Grant) Talleyrand svarede: "Ma "femme prenda toujours l' épouse du premier Consul "pour modèle." (Min Kone vil stedse have den første Konsuls Gemalinde til Mønster). Det er bekjendt at Josephine Bonaparte, i en vis Post, ikke havde det bedste Rygte, skjøndt hun, i alle øvrige Henseender, fra Sjælens, Karakterens, og Forstandens Sider, var en høyst elskværdig og udmærket Dame. Madame Grant havde, fra sit tolvte Aar, og i Bengalen, hvor hendes Fader var Loots paa Floden, erhvervet sig et Rygte, som jeg ikke vil nøyere oplyse. Jeg har et Par Gange seet hende ved Bordet, hos hendes Mand, som Minister, og jeg har ikke kunnet spore det allermindste indtagende hos hende.

Tredie Capitel.

Mit første Ophold i Paris.

Min første Omsorg i Paris var at forskaffe mig det fornødne Sikkerhedskort. Dette fik jeg, uden synderlig Vanskelighed, ved at forevise paa Politiet det Pas, som jeg havde ladet mig give af den Franske Gesándt Reinhard i Hamborg, og ved at lade mig fremstille af et Par Skoeflikkere, der, imod Betaling af Penge til en Flaske Viin, erklærede at de kjendte mig som et roligt og skikkeligt Menneske. Men dette Sikkerhedskort skulde fornyes hver Maaned, hvilket var en Ubehagelighed, der dog snart, uden at jeg drømte derom, blev afhjulpet ved min Vens Duveyriers gode Forsorg. En Morgen fik jeg et Brev fra Politeministeren Fouché, der inviterede mig at møde ved Politiet, og at bringe mit Sikkerhedskort med mig. Jeg kom, uden at drømme om hvad man vilde mig, foreviste Brevet, og man henviste mig til Paskontoret, hvor man modtog mig med megen Høflighed, sigende, at Ministeren havde givet Ordre til at meddele mig et Sikkerhedskort, gjeldende for bestandig, og altsaa ingen Fornyelse underkastet. Jeg fik det, og var nu, i den Post, ganske rolig.

Duveyrier, med hvem jeg havde levet i fortrolig Omgang i Kjøbenhavn, hvor han egentlig kuns var kjendt under Navn af Honoré, der var hans Døbenavn, var, paa den Tid Medlem af Tribunatet. Han viiste mig en Mængde andre Artigheder. Jeg kom ofte i hans Huus, hvor jeg næsten altid traf een eller flere Mænd, hvis Navne vare mig for længe siden hæderligen bekjendte, og som jeg glædede mig over at see nær ved. Iblandt dem nævner jeg

blot den for ikke længe siden afdøde Alexander Lameth, og den bekjendte Antiqvar Denon. Efter Tribunatets Ophævelse blev Duveyrier udnævnt til første Præsident ved Overretten i Montpellier og forlod derfor Paris, hvorved vores Omgang saaledes blev aldeles afbrudt. For et halvt Snees Aar siden fik han sin Afskeed med Pension, og flyttede til Paris, hvor han endnu lever, og boer i en Deel af Byen, langt borte fra det Qvarteer, hvor jeg logerer. Vi have, siden den Tid kuns seet hinanden to eller tre Gange. Jeg har været hos ham et Par Gange, og han har gjordt mig den Ære eengang at besøge mig. Vi ere nu begge gamle, og komme ikke synderlig udenfor en saare lille Cirkel omkring vores Boliger.

Efter det Venskab der havde fundet Sted imellem mig og Grouvelle, i den Tid da han var den Franske Republiks Gesandt i Kjøbenhavn, skulde man have formodet, og jeg formodede det selv, at han vilde have viist mig en forekommende Artighed. Jeg har ikke Aarsag til at rose mig af hans Modtagelse. Jeg besøgte ham nogle Gange, og blev begegnet med en Høflighed, der forekom mig kold og tvungen. Engang, da jeg var allene med ham i hans Huus, kom jeg til at nævne Sieyes. "Vil De lære at kjende "denne Mand, sagde Grouvelle, saa gives der en god An"ledning dertil. Han spiser hos mig, tilligemed nogle andre "gode Venner, paa Overmorgen. Klokken imellem otte og "ni er Selskabet staaet fra Bordet; Vil De da komme, saa "skal jeg forestille Dem for Sieyes." Jeg takkede, men kom ikke; thi, i Følge den Maade, hvorpaa vi havde levet sammen i Kjøbenhavn, troede jeg at han vel kunde have anseet mig værdig til den Ære at være een af Gjesterne.

Desuden har Sieyes aldrig været den Mand, for hvem jeg har havt nogen Agtelse. Grouvelle døde i Oktober Maaned 1806, og det var i Maynz at jeg fik denne Efterretning af Talleyrands Mund, der en Dag, ved Middagsbordet spurgte mig: Savez-vous que votre ami Grouvelle est mort?

Delamarre, med hvem jeg ligeledes havde havt megen Omgang i Kjøbenhavn, var ogsaa een af dem som jeg besøgte, men da jeg, uheldigviis, kort efter min Ankomst til Paris havde faaet at læse nogle trykte Akter i en Proces, der beviiste, i det mindste indtil moralsk Vished, at han var kommet til sin saare betydelige Rigdom ved at plyndre sin Onkels Duruzés Stervboe, og da desuden Mandens hele Væsen og Forhold i Dannemark aldeles ikke havde behaget mig, ligesom han heller ikke var synderlig vel omtalt i Paris, saa undskyldte jeg mig et Par Gange naar han indbød mig. Endelig maatte jeg for ikke at beskyldes for Uartighed modtage en tredie Indbydelse; og derved forblev det fra begge Sider. Jeg troer at han er død; men saameget er vist, at han, i mange Aar var i saa høy en Grad astmathisk, at han aldrig om Natten kunde sove i en Seng, men maatte sove i en Læneſtol.

Herr Castera, bekjendt som Skribent, var ogsaa en af de Franske Kommissarier, der, i Direktoriets Tid opholdt sig i Kjøbenhavn. Saasom han boede i et af Departementerne, saa saaes han kun sjelden i Paris. Jeg erindrer blot at jeg en Dag mødte ham paa Gaden, og fortalte ham den Nyehed at Keiser Paul var myrdet, hvilken Nyehed netop var ankommet den samme Morgen. Man veed at han meget har sysselsat sig med den Russiske Historie, og at han

har skrevet Keiserinde Cathrines Liv og Levnet, hvorfor ogsaa denne Nyehed meget interesserede ham.

Jeg kan og bør ikke forbigaae med Taushed endnu en Franskmand, hvis Bekjendtskab jeg ogsaa havde gjordt i Kjøbenhavn, uagtet denne Mand hverken er bekjendt som Videnskabsmand, eller for at have spillet nogen betydelig Rolle i Verden, eftersom han henhørte til den simple Borgerstand. Hans Navn var Pierre Tinel fra Rouen. Jeg traf ham en Dag i Kjøbenhavn hos Grouvelle, og udentvivl var det efter denne min Vens Anviisning, at han, Dagen derefter, kom til mig, for at raadføre sig i en vigtig Sag. Han havde i sine Hænder en original Obligation paa To hundrede og halvtredsindstyve tusende Rigsdaler Dansk Kourant, egenhændig skrevet og underskrevet af den siden afdøde Kong Christian den Syvende til Fordeel for den, under det ikke hæderlige Navn af Vexel-Bulau, bekjendte Kammerherre Bulau. Det er netop denne Obligation, hvorom jeg har talt i mit i Drammen 1828 trykte Skrivt om Enevoldsmagtens Indførelse i Dannemark, Side 133 og følgende, hvor der, ved en Trykfeil, er kommet til at staae To hundrede og halvtredsindstyve, istedenfor Tohundrede og halvtredsindstyve tusende Rigsdaler. Tinel var vist nok ikke selv Eyer af denne Obligation, men blot Fuldmægtig for Eyeren eller Eyerne. Jeg gav ham aldeles intet Raad i denne Sag, men forsikkrede ham blot, at Obligationen, efter min Overbeviisning, var fuldkommen ægte, hvorfor jeg ogsaa havde Grund til at formode, at den vilde blive honoreret paa en eller anden Maade. Om denne Formodning er bleven realiseret eller ikke, er mig ubekjendt,

thi Tinel har aldrig yttret sig derom for mig, og jeg har heller ikke gjordt ham noget Spørgsmaal desangaaende.

Tinel havde i Paris en liden Fabrik af uldne Sengetæpper. Han og hans saare godlidende Kone modtoge mig med en uforstilt Venskabelighed, og i dette simple borgerlige Huus har jeg fordrevet mange ret behagelige Timer. I den sednere Tid kom jeg saare sjelden til dem, fordi de boede i et langt afsides liggende Qvarteer. Af en Avis fik jeg endelig engang at vide, at Tinel havde havt det Uheld at maatte gjøre Fallit, og at han, ved sine Kreditorers Ubarmhjertighed var faldet i den yderste Armod. Hans Huusvert, ved Navn Brachoux, et sandt Sidestykke til Shakspeares Shylock, en riig Hestepranger, der fra simpel Staldkarl, havde, ved at levere Heste til de Franske Armeer, erhvervet sig ett betydelig Rigdom, vilde vel ikke med Vold sætte Folkene ud af de Værelser som de beboede; men, saasom de skyldte ham noget for Huusleye, saa fandt han paa et, i hans Øine, mere menneskeligt Middel til at blive dem qvit: i Januar Maaned, i en saare stræng Kulde, lod han Vinduerne tage bort af deres Værelser, hvorved de stakkels Folk nødtes til at flygte. Da jeg læste derom i en Avis, hvori Kreditors umenneskelige Forhold imod sin Debitor brændemærkedes efter Fortjeneste, søgte jeg efter Oplysning om denne ulykkelige Families Opholdssted, men var ikke istand til at faae nogen tilforladelig Efterretning. Det blev mig sagt at den var flyttet til Rouen. Men for et Par Aar siden, troer jeg, med temmelig Vished at have seet Manden paa Gaden, bærende en Sæk med Penge paa sin Skulder; hvoraf jeg sluttede at han havde givet sig til at være Bud ved et Handelshuus. Han søgte øyensynligen at undvige

mig, og dreyede om i en anden Gade. Delikatessen forbød mig at stjele en Hemmelighed fra ham, som han syntes at ville skjule; men jeg skulde være meget glad ved at erfare at disse brave Folks Kaar vare blevne noget lindrede.

For at finde Leylighed til at gjøre interessante Bekjendtskaber, hvilket, for en Fremmed, og i en saa stor Bye som Paris, er af saare megen Vigtighed, blev jeg indført i et Selskab, kaldet Athénée de Paris, hvor jeg, for en Summa af tredsindstyve Franker, abonnerede mig for et Aar. Her var et Læseværelse, hvori fandtes alle Journaler, Dagblade, Uge- og Maaneds-Skrivter, samt et ikke ubetydeligt Bibliothek; desuden et rummeligt Konversations Værelse, hvor man kunde tale høyt med alle de Tilstedeværende, og hvor man saaledes fik alle Dagens Nyheder fra første Haand. Om Aftenen, i Vintermaanederne, blev det holdt adskillige Forelæsninger, hvortil ogsaa Fruentimmer kunde abonnere sig for halv Priis. Disse Forelæsninger vare vist nok kuns saare overfladiske; men jeg havde dog Leylighed til her at see og høre adskillige berømte Mænd, saasom Digteren Delisle, Litteratøren Laharpe, Reisebeskriveren Vaillant, videre de bekjendte Mænd Fourcroy, Thenard, Lefevre-Gineau, Cuvier og en Mængde andre. Men da det første Aar var forbi var jeg blevet kjed af dette Institut, som man, ikke aldeles uden Grund, kaldte Hospitalet for dem der kjede sig (hôpital des ennuyés).

Tager jeg ikke meget feil, saa var det ogsaa her at jeg gjorde Bekjendtskab med den berømte Astronom Lalande, der gav sig ud for at være Atheist, men som nok neppe virkelig var det. Han var et af de grimmeste Mennesker, som jeg nogensinde har seet. Han havde en anden Manie,

som bestod deri at han bar i sin Lomme en Tobaksdaase, hvori der, isteden for Tobak, fandtes Edderkopper, som han, af og til, spiste. Naar man spurgte ham, hvad Smag han fandt deri, svarede han at de havde omtrent den samme Smag som Nødder. Hans Ven, Sylvain Marechal, ligeledes foregiven eller virkelig Atheist, havde et gandske smukt Ansigt, men forresten halt, vanskabt, og i visse Dele ligesaa grim som Lalande. Han er Forfatter af en liden **Dictionaire des Athées**, hvori han hverken glemmer sig selv eller sin Ven Lalande, men hvori han sætter den da værende Erkebisp i Paris, Cardinal Maury, i første Rang.

Den udmærket elskværdige, over alle Fordomme høyt ophøyede, og for alt hvad godt og nyttigt er, utrættelig virksomme Greve Lasteyrie, hvis Bekjendtskab jeg havde gjordt i Kjøbenhavn hos Konsul Laville, indførte mig strax hos den ærværdige Bisskop Grégoire, den Tid Medlem af **Senat-Conservateur**. Hans Huus er, noget nær, det Huus i Paris, hvor jeg har havt de talrigste og behageligste Nydelser, i den lange Række af Aar som mit Ophold her har varet. I dette Huus har jeg truffet, og lært at kjende en stor Mængde udmærkede Mænd, ikke blot Franske, men fra alle Lande i Europa, ja endog fra de andre Verdens Dele; thi neppe kommer nogen virkelig sand og dannet Videnskabsmand til Paris, uden at søge at gjøre Bisskop Grégoires Bekjendtskab *).

*) Ogsaa en udmærket Dame har jeg, et Par Gange, truffet i dette Huus; det er den af Voltaire, under Navn af **Belle et bonne**, forgudede Madame de Villette, om hvem der forresten siges — maaskee ikke uden Grund — at hun aldrig har været, enten **bonne** eller **belle**.

Denne Mand forestillede mig strax for Herr Van Praet, Over-Bibliothekar ved det store Kongelige Bibliothek, som Grégoire, i Følge de mange Forandringer, som Navnet har undergaaet, ikke sjelden for Spøg kalder Bibliothéque royale, nationale, imperiale et royale. Herr Van Praet aabnede mig, paa Øyeblikket, Adgang til dette umaadelige Lærdoms Skatkammer, og dette samme Venskab har han nu, i henved tredive Aar, uafbrudt vedligeholdt, ikke blot for mig personligen, men for enhver som jeg anbefaler ham, og til hvem han tillige udlaaner alle de Bøger, som de forlanger, blot med Udtagelse af Ordbøger og nogle faa andre Lignende, der dagligen efterspørges og afbenyttes af de Læsende, der dagligdags, fra Klokken ti til to, sidde ved lange Borde, afbenyttende Bibliothekets rige Skatte, deels til Læsning, deels til at gjøre Excerpter. Den Humanitet og Liberalitet der hersker ved dette Bibliothek, fortjener at tages til Efterlignelse i andre Lande. Enhver Person, der enten er fuldkommen vel bekjendt eller tilstrækkelig anbefalet, erholder strax, og uden nogen foregaaende skriftlig Ansøgning, udlaant hjem i sin Bolig, alle de Bøger, som han forlanger; og det uden at der foreskrives ham nogen Tid, inden hvilken Bøgerne skulle være tilbageleverede; han giver ikke engang Beviis for de modtagne, men hans Navn og de udlaante Bøgers Titler indskrives i en Protocol, og dermed ere alle Formaliteter tilende. Hvad der har gjordt mig dette Herr Van Praets Venskab dobbelt behageligt, er det at han har ladet den samme Godhed gaae over paa alle de af mine Landsmænd, som jeg har anbefalet til ham, og disse, der ere ikke faa i Tallet, ville kunne bevidne Sandheden af hvad jeg her fortæller Læseren.

Da adskillige Omstændigheder, for syv eller otte Aar siden, nødte mig til at trække mig ud af alle Selskaber, var Herr Grégoires Selskab det, hvis Tab jeg allermeest beklager, men Opofrelsen var aldeles nødvendig: Uden at tale om andre Bevæggrunde, er det nok at sige, at han boer i langt fraliggende Qvarteer. Man kan ikke komme i Selskab i Paris førend efter Klokken otte om Aftenen, siden den almindelige Middags-Spisetid er Klokken sex. Jeg har ikke Raad til at lade mig kjøre hjem, og mit yderst svækkede Syn gjør at jeg ikke, uden Livsfare, og med idelig Frygt for at overkjøres af de utallige Vogne og Kabrioletter, der uophørligen krydse sig i en Mængde modsatte Direktioner, tør vove mig i Mørket paa Gaden, udenfor den saare trange Cirkel hvori jeg daglig bevæger mig, og hvor jeg, saa at sige, kjender hver Broesteen. Følgen deraf er blevet, at jeg nu, i endeel Aar har levet som en sand Eremit; og dette eensomme Liv er nu saaledes blevet mig til Vane, at jeg kuns svagt føler Kjedsommeligheden deraf. Herom, og om andre derhen hørende Omstændigheder, vil jeg faae Leylighed til at tale i det sidste Kapitel.

En af de Mænd, som jeg, strax ved min Ankomst til Paris, ønskede at lære at kjende, var Borgeren, siden Greven, og nu Marquis de Pastoret. Han var mig bekjendt som Forfatter af et mærkværdigt Skrivt over Kriminal-Lovene. Jeg erindrer ikke hvem det var der bragte mig til ham, men min Illusion forsvandt snart. Han forekom mig saa modbydelig i Udseende, Væsen, Tale og hele Adfærd, at jeg strax tabte Lysten til fremdeles at dyrke dette Bekjendtskab. Mirabeau har nøiagtigen skildret ham med disse faa Ord: C'est une cervelle de renard dans une

tête de veau; mais le veau prédomine (det er en Ræve-hjerne i et Kalvehoved; men Kalven har Overvægten). Virkelig ligner hans Hoved et Kalvehoved, og Ræven stikker frem deri at han stedse seer til Siden og aldrig lige frem. Den har ogsaa bestandig viist sig i alle hans Handliger. I sit ovenmeldte Skrivt har han, med megen Kraft, om just ikke aldeles, bestridt Statens Ret til at fælde og lade exeqvere Dødsdomme, saa dog stræbt at faae dem indskrænkede til saare faae Forbrydelser. Ikke desmindre har han, som Medlem af Pairs-Kammeret, voteret paa Dødsstraf i Marechal Neys bekjendte Proces, og man finder ikke engang Pastorets Navn paa Listen af de Pairs der indstillede Dommen til Formildelse og den Dømte til Kongens Naade. Ræven vidste at Hevngjerrighed var en af de nyeste Magthaveres Hoved-Lidenskaber, og denne Lidenskab vilde han smigre, for at drage Fordeel af sin Smiger. Ogsaa har han, ved denne Smiger og dette Veirhanerie, samt ved at holde sig paa Magtens Side, i alle de Hænder hvori den, Tid efter anden, har befundet sig, oplistet sig til den høye og vigtige, samt rigeligen lønnede Post han nu beklæder, som Vice-Kantsler i Pairs-Kammeret, og det er upaatvivleligt, at han, saafremt som han skulde overleve den nuværende Kantsler Marquis Dambray, vil erholde denne Post, der er een af de meest glimrende, og, i Henseende til Rangen, een af de første i det Franske Kongerige. Hertil kommer endnu, hvad der maaskee i Pastorets Øyne er det vigtigste, den særdeles betydelige Lønning der følger med dette Embede, og som han sikkert bestandig vil vedblive at kumulere, med de mangfoldige andre Lønninger, som han

har vidst at erhverve sig og som han nu kumulerer med sit Vice-Kantslers Embede.

Min Ven Reinhold i Hamborg havde givet mig et Brev til en Grosserer Pobecheim, en Triester af Fødsel, der var givt med en Jødepige fra Hamborg, ved Navn Meyer. I dette Huus blev jeg særdeles venskabeligen modtaget, saa vel af Konen som af Manden, to meget behagelige Personer, og af deres to ret smukke halvvorne Døttre. Da der i det følgende, vil blive talt om denne Familie, saa forlader jeg den indtil videre.

Kort efter min Ankomst til Paris, gjerde jeg, uden at jeg nu erindrer hvorledes, et saare behageligt Bekjendtskab med Fredsdommeren i Saint-Germain Herr Parthon, en meget oplyst, venlig og godlidende Mand. I hans Huus, skjøndt en hoben længere borte fra Paris end det før omtalte Louveciennes, kunde jeg komme oftere, fordi jeg der fandt, hvad jeg ikke kunde have hos Madame Pourrat, det er at sige, ikke blot et Middagsmaaltid, men endog et Natteherberg, saa at jeg ikke nødtes til at vende tilbage til Paris seent om Aftenen, men kunde gaae hjem, Dagen derefter, tilfods og ved høy lys Dag. Ogsaa benyttede jeg mig af denne brave Mands venlige Modtagelse, og kom næsten hver Uge til ham. Jeg erindrer, med den største Fornøyelse, de mange glade Timer, jeg har tilbragt hos ham, med nogle faa andre Venner af Huset.

Behageligheden af mine idelige Vandringer til Saint-Germain blev, ikke længe derefter, betydelig forøget ved en Familie Ankomst fra Kjøbenhavn. Denne Familie Hoved var Herr Didier Perrot, der, i mange Aar, havde været Bogholder, eller første Fuldmægtig paa Grosserer Pes-

thiers Kontor. Fransk af Fødsel, som Navnet tilkjendegiver, flyttede han, med en liden vel erhvervet Formue, til sit Fødeland, for der at ende sine Dage. Hans Kone var Dansk, og de bragte med sig to voxne Døttre. Manden leyede, i Saint-Germain, et Huus, der tilhørte ovenmeldte Herr Parthon, og begge Huse havde Kommunikation med hinanden, igjennem en Have, hvoraf flød at begge Huses Indvaanere saae hinanden næsten daglig.

Nu havde jeg da Valget imellem to Huse i denne lille Bye; thi Herr Perrot anviiste mig et Værelse med en Seng i sin Bolig; og min Plads ved Spisebordet fandt jeg i begge Huse. Det er altsaa ikke at undres over at sjelden nogen Uge gik forbi uden at jeg opholdt mig to eller tre Dage i Saint-Germain.

Men denne Glæde varede kuns kort. Herr Perrot blev syg og døde. Aarsagen til hans Sygdom og paafølgende Død er saa ringe, at man med Føye kunde undres over, at en saa ubetydelig Aarsag har kunnet have saa skrækkelige Følger. Han havde ladet skjære en Ligtorn paa sin ene Fod. Operatøren skar noget for dybt. Dette lille Tilfælde ændsedes ikke strax; men nogle faa Dage derefter maatte Patienten gaae tilsengs, og snart viiste der sig, i den ene Taae, en Koldbrand, der hastig steg op i Benet. Lægen viiste al muelig Omhyggelighed, men tilsidst kunde han ikke undgaae at erklære at Tilfældet var af saa stor Betydenhed, at Benet nødvendig maatte afsættes. Jeg sad ved den Syges Seng, da Lægen gjorde ham denne Erklæring, som Patienten optog med megen, i det mindste tilsyneladende, Rolighed, der gik saa vidt, at han endog spøgende sagde "Naar jeg er "kommet paa Foden igjen, vil jeg give et Bal, og selv aabne

"Ballet paa min Krykke." Derpaa bad han mig reyse til Paris, og at komme tilbage med en af Stadens bedste Kirurger.

Jeg adresserede mig til Herr Pelletan, leyede en Vogn, og kjørte, Dagen derefter, med ham til Saint-Germain. Efter at have undersøgt Benets Tilstand, og den Behandlingsmaade, som Lægen hidtil havde brugt, roeste Pelletan Behandligen og raadede til at vedblive dermed. Man gav ham nu et ret smukt Middagsmaaltid, hvorefter Herr Pelletan og jeg kjørte tilbage til Paris. Underveys yttrede han for mig at Tilfældet var yderst betænkeligt. Jeg spurgte ham, hvorfor han ikke, siden han dog havde taget alle sine Instrumenter med sig, havde betænkt sig paa at afskjære Benet, saa meget mere som Patienten var belavet paa at undergaae denne Operation. Hans Svar var at den Syge, for nogen Tid siden, havde havt et Anfald af Apoplexie, hvorved hans Blod havde tabt en stor Deel af sin cikatriserende Kraft. At han meget vel kunde have skaaret Benet af; men at han, otte eller fjorten Dage derefter, vilde have blevet nødt til at afsætte Laaret; at Mandens Liv dog alligevel ikke vilde kunne reddes; og at det altsaa vilde have været en Grusomhed at tilføye ham unyttige Smerter. Jeg fortæller denne Anekdote med saa meget større Fornøyelse, som den gjør Herr Pelletans Tænkemaade Ære. Den første af Nutidens Parisiske Kirurger, Dupuytren, der, ved sine Operationer, fortjener utroelig mange Penge, vilde sikkert ikke have taget i Betænkning at fortjene nogle hundrede Franker ved at gjøre disse to unyttige og smertefulde Operationer.

Perrot døde faa Dage derefter, og det varede ikke

længe, inden hans Kone fulgte ham i Graven. Det var en god, jevn og velmenende Kone, men svag, og uden mindste Selvstændighed. Hun lod sig tage ved Næsen, og dreye til alle Kanter af sine to Døttre, der hver paa sin Maade, vare, i Karakteer og Tænkemaade, ganske forskjellige fra Forældrene. Den ældste blev, som jeg troer, siden givt med en Herr Butin, en Hollænder, der ogsaa havde været paa Peschiers Kontor, og som siden indlogerede sig i Perrots Huus. Den yngste Datter givtede sig ogsaa, saa at sige, med Fredsdommerens Skriver, en Herr Journet. Hun gik siden fra Forstanden, døde i Hospitalet la Salpetrière, og skal have efterladt sig en Søn, som jeg troer at Faderen har adopteret.

Kort derefter døde ogsaa Fredsdommeren, og nu ophørte altsaa mine idelige Udvandringer til Saint-Germain.

Jeg kan ikke bare mig for at fortælle Læseren et særdeles moersomt Optrin, der forefaldt medens jeg besøgte Fredsdommerens Huus. En af Husets Venner, Herr Desfougères, der havde en Betjening ved Lotteriet, kom ofte, ligesom jeg, til Saint-Germain, og havde ligeledes sit Værelse og sin Seng i Parthons Huus, hvor han oplivede alt med en stor og passende Munterhed. Engang traf vi sammen, just paa en Dag da Fredsdommeren skulde holde Ting. Han faldt nu paa det lystige Indfald, at oplive denne tørre Scene med et Spøg. Han fik fat paa en Bondemand fra Omegnen, der just var kommet til Tinget med en Klage imod en Bondekone, hans Naboerske. Efterat have udspurgt Bonden om Sagens Sammenhæng, lovede han ham at plædere Sagen paa hans Vegne, hvorover Bonden blev hjerteglad. Jeg var tilstede og hørte Bondens Fortæl-

ling; men for at bidrage noget til end mere at oplive Scenen, besluttede jeg, ogsaa at spille min Rolle. Jeg fik fat paa Bondekonen, og, efterat have udspurgt hende, erfarede jeg, hvad jeg forhen havde en løs Mistanke om, at hun havde Retten paa sin Side. Jeg sagde hende nu, at jeg vel ikke kunde tale hendes Sag, siden jeg ikke havde en saa flydende Tunge i det Franske Sprog som Vederparten; men at jeg skulde viske hende i Øret, hvad hun havde at sige. Derpaa gik jeg ind i Domsalen, satte mig paa en Bænk tæt ved Skranken, og lod Bondekonen sætte sig ved Siden af mig. Nu aabnedes Døren, og Desfougères, der havde været inde i Fredsdommerens Bibliothek, for at plyndre det, traadde med en gravitetisk Mine ind i Salen, bærende under Armen en halv Snees Bøger, hvoriblandt Racines og Molières Skrivter, samt andre lige saa gode juridiske Værker, som han, med megen paatagen Alvorlighed, udbredte paa Skranken, og begyndte derpaa en Tale, ikke uværdig en Sag hvori det kunde gjelde et heelt Kongeriges Vel. Da han havde udtalt, hviskede jeg Bondekonen nogle Ord i Øret; hun stod op og fremsagde dem i sit naturlige Almuesprog. Desfougères, der aldeles ikke var belavet paa en saadan Episode, saae paa mig med en antagen Gravitet; og saavel han, som Dommeren og Skriveren havde al muelig Møye for at bare sig for Latter. Derpaa replicerede Desfougères, og jeg hviskede atter Bondekonen i Øret hvad hun skulde sige, og dermed var Proceduren tilende. Nu blev Dommen afsagt, og Konen vandt sin Sag.

Dermed troede jeg at Sagen var tilende; men deri fejlede jeg; thi den samme Aften kom Bondekonen tilbage og spurgte efter mig. Jeg gik ud for at høre hvad hun

vilde, og hun forærede mig et Par Ænder, for mit Salarium, hvilke vi, Dagen derefter, i megen Lystighed og Glæde, fortærede ved Fredsdommerens Bord.

Det Værelse jeg, som ovenmeldt, beboede i **Rue du Bacq**, og som var leyet til mig af Malte-Brun, faldt mig altfor kostbart. Jeg flyttede derfor, saasnart som den første Maaned var tilende, hen i et lille og for min Pung mere passende Værelse, i **Rue Thionville**, og nogle faa Maaneder sednere, i **Rue de la Convention**, hvor jeg, efter min Tilbagekomst fra en Reise i Tydskland, hvorom der skal tales i det næste Kapitel, indflyttede paa nye, og hvor jeg siden har boet i syv og tyve Aar. Det er synderligt nok, at mine Boliger i Paris, den første fraregnet, er faldet i Gader, der havde Erkerepublikanske Navne, der siden ere blevne ombyttede med Erkeroyalistiske Navne. **Rue Thionville** hedder nu **Rue Dauphine**, og **Rue de la Convention** er blevet ombøbt til **Rue du Dauphin**, saaledes som begge Gader kaldtes før Revolutionen.

Jeg bragte med mig fra Kjøbenhavn et Kreditiv for en liden Summa fra Ryberg og Compagnie, paa det bekjendte mægtige Parisiske Handelshuus Perregaux & Compagnie, siden Perregaux & Lafitte, samt et varmt Anbefalingsbrev fra det Kjøbenhavnske Handelshuus, til Hovedmanden, for det Parisiske Huus, der var Senatør. Kreditivet blev meget ordentligen honoreret; man udbetalte mig uvægerlig alle de Penge som jeg forlangte, indtil den bestemte Summas Beløb; men af Anbefalingsbrevet blev der ikke taget den allermindste Notice.

Noget efter, da det var paa Hældingen med denne lille Summa, skrev jeg til Rybergs Huus for at bede om

Kreditens Fornyelse, hvilket ogsaa skeede, thi man skrev mig til at Perregaux havde faaet den fornødne Ordres eller Anmodning derom. Sikker i min Sag, saa vidt som jeg troede, gik jeg nu hen og forlangte Penge, men man forsikkrede mig at ingen nye Ordre var ankommen, hvorfor jeg maatte skrive anden Gang til Rybergs Huus. Jeg fik til Svar, at man meget forundrede sig over denne Omstændighed, men at man nu havde igjentagét Anmodningen. Jeg veed ikke hvad for en ublid Skjebne der hvilede over disse Breve, men, da jeg paa nye meldte mig hos Perregáux, fik jeg det samme Svar, som den forrige Gang: at intet saadant Brev var ankommet. Jeg bad ham da, at han i Betragtning af det varme Anbefalingsbrev, som jeg havde bragt ham, vilde give mig et lidet Forskud; men dertil svarede han, at det ikke kunde lade sig gjøre, og at saadant var aldeles stridende imod Skik og Brug i Handelssager. Jeg skrev nu tredie Gang til Kjøbenhavn, og Ryberg, forundret og ærgerlig over disse saa høyst besynderlige og uforklarlige Uheld, sendte mig strax, under min egen Kuvert, et Brev til Perregaux, hvori Krediten fornyedes, uden at nogen bestemt Summa var angivet. Jeg overleverede dette Brev til Perregaux i hans private Kabinet. Efterat have læst det, reyste han sig, tog Nathuen af Hovedet, og bad mig følge sig ind i Kontoret til Kassen, hvor han, efterat have leveret Brevet til en af sine Fuldmægtige, sagde med høy Stemme: "Denne Herre har at byde over min "Kasse; han har ulimiteret Kredit." — "De kan være for"visset om, Herr Perregaux, svarede jeg, at jeg ikke skal "misbruge denne det Rybergske Huses for mig saa ærefulde "Tillid." Nu fulgte han mig til Dørren, og, inden han

lukkede op, bad han mig gjøre ham den Ære at spise hos ham Dagen derefter. "Dersom De havde gjordt mig den= "ne Indbydelse, svarede jeg, i den Tid, da De vidste at "jeg manglede Penge, vilde jeg have modtaget den med Tak= "nemmelighed. Nu seer De, at jeg kan betale min Mid= "dagsmad, og derfor beder jeg Dem undskylde mig."

Kort Tid derefter tog jeg en Hevn over ham, som glæ= der mig, hvergang jeg tænker derpaa. Jeg saae ham paa det offentlige Lyststed Tivoli, hvor han spadserede i Haven med sin Mætresse Mademoiselle Mars den ældre, Skuespillerinde ved Théatre français, og Søster til den langt mere bekjendte og berømte Skuespillerinde Mademoi= selle Mars den yngre. Hun var klædt i en temmelig falmet lyseblaae Flors Klædning, med et overordentlig langt Slæb, som hun trak efter sig i Støvet. I en meget smal Gang, hvor det var mig vanskeligt at komme forbi dem, uden at træde paa Slæbet, faldt det mig ind at give hende en Lærdom. Jeg satte altsaa min Fod, som uforvarende, paa Slæbet, der saaledes fik en overordentlig stor Rivt. Hun vendte sig om, men, istedenfor at see Vrede og For= bittrelse i hendes Ansigt, saae hun paa mig med et Smiil, hvori jeg tydelig læste disse Ord: Nu skal dog vel den gam= le Gnier blive nødt til at give mig en nye Klædning.

Iblandt de Danske, som jeg, ved min Ankomst til Pa= ris fandt i denne store Stad, nævner jeg, i første Rang, og med besynderlig Fornøyelse, en Capitaine Jens Booy= sen fra Øen Sylt, der laae i Paris formedelst en Rekla= mation, i Anledning af en temmelig betydelig Opbringelse. Denne Mand, af en Dannelse, der ikke er almindelig hos Skibs=Kapitainer, havde indlogeret sig, og tinget sig i Kost

i et privat Huus, hos en Mand ved Navn Rose, Skotlænder af Fødsel, men ansat i et lidet Embede ved Senat-Conservateur, og givt med et saare godlidende Fransk Fruentimmer, med hvem han havde en Søn og to Døttre, der endnu vare Børn. Denne Familie, tilligemed ovenmeldte Booysen, laae, om Sommeren, paa Landet i Choisy le Roi, en Spadseretur fra Paris, hvor jeg, paa den behageligste Maade, fordrev næsten alle Søndage. Her kom nogle faa Venner, der alle, hver paa sin Maade, vare ret interessante, nogle af dem endog udmærkede i deres Fag, saasom iblandt andre, Perreau, Medlem af Tribunatet, og Advokat Moreau, der var Booysens Konsulent. Den stakkels Mand maatte, efter at have bortkastet en betydelig Sum Penge, reyse bort med uforrettet Sag, og uden at have erholdet den ringeste Erstatning for sit lidte Tab. Jeg frygter for at denne Omstændighed har gjordt et betydeligt Skaar ikke blot i hans Formue, men ogsaa i hans Helbred. Jeg veed ikke om han lever endnu, men om saa er, og dette Skrivt skulde falde i hans Haand, er jeg forvisset om at han vil glædes ved at see at jeg stedse erindrer ham.

Adskillige andre Danske vare i Paris ved min Ankomst, eller ankom dertil under mit første Ophold i denne Stad. Iblandt dem nævner jeg de Herrer Professorer og nu værende Etatsraader Thorlacius *) og Engelstoft, som jeg troer at have seet nogle Gange hos Herr Grégoire, en Capitaine, nu Oberste Rustad, Normand af Fødsel,

*) Herr Etatsraad Thorlacius har jeg sednere seet i Paris i Aaret 1828, tilligemed hans Frue, en Datter af min store Patron og Velynder, afdøde Professor og Etatsraad Abraham Kall.

og en Student fra Jylland ved Navn Jespersen, som vi, for hans jomfruelige Væsen og Udvortes, kaldte Jomfrue Jespersen: Desuden udmærkede han sig ved sin simple men meget reenlige, Klædebragt, da han dog tilforn i Kjøbenhavn havde været, i denne Henseende, en Slags Petitmaitre.

Med denne Jespersen gjorde jeg en Reise tilfods til Orleans. Paa Veyen gik vi ind i en Landsbyekroe, og forlangte noget at spise. Man tilbød os en Kanin-Ragout (Civet de lapin) som vi modtoge med Glæde; men aldrig saasnart havde jeg faaet det første Stykke i Munden, førend jeg kjendte en Smag af Muskus, eller af noget lignende, og sagde derfor til min Reisekammerat, at jeg havde en stærk Mistanke om at man havde givet os en Kat istedenfor en Kanin. Nu tabte han al sin Appetit, vilde ikke smage Maden, og spurgte mig, hvorledes det var muligt at jeg kunde vedblive at spise, naar jeg havde fattet en saadan Mistanke. Jeg svarede at jeg var glad ved at kunne sige at jeg eengang i min Levetid havde spiist Kattekjød, og at jeg, af den samme Grund, meget muligt, kunde overtale mig til at spise en Hund eller en Ræv. Han holdt sig skadesløs ved en Salat og nogle Grønsager. Vi havde ladet os angive det beste Værtshuus i Orleans, og ankom dertil ved Middagstid, men gandske bedækkede med Støv, og bærende under Armen hver sin lille Pakke med et Par Skjorter, samt nogle andre Smaating til Ombytning. I Betragtning af vores Udseende anviste man os et Loftskammer, saasom man antog os for vandrende Haandværkssvende. For at give Gjestgiverens Folk et andet Begreb om os, spurgte jeg dem om de kjendte en Bankør ved Navn Huquier, paa hvem

jeg havde ladet mig give et lidet Kreditiv af Grosserer Podechelm. De svarede at han var meget vel bekjendt, og en rig Mand. Naar saa er, sagde jeg, saa har vi ingen Nød, giv os da et bedre Værelse. Nu gjorde de store Øyne, og aabnede strax to ret smukke Værelser; og i det Par Dage vi opholdt os i Orleans, behandlede man os som Folk, der ikke vare at foragte, og næsten som Engelskmænd, hvoraf flød at vi ogsaa maatte betale, som om vi havde været Engellændere.

Jeg har, for et Par Maaneder siden, læst i en Hamborgsk Avis, at en Byefoged Jespersen i Wiborg er død. Jeg veed ikke om denne Byefoged er min gamle Ven Jespersen; men skulde denne sidste endnu leve, og denne Bog komme ham for Øynene, da vil han deraf erfare, at jeg endnu har ham i en venskabelig Hukommelse.

At opregne alle de andre Landsmænd af Danske og Norske som jeg, i de første Tider, fandt her i Paris, vilde kuns angive en saare kjedsommelig Nomenklatur, naar jeg ikke kunde tilføye nogen morsom eller interessant Anekdote til ethvert af disse Navne. Endeel af os samledes undertiden hos en Restauratør for at spise til Middag sammen. Ved een af disse Leyligheder forefaldt den følgende moersomme Scene. Iblandt Bordgjesterne var en Herr Gyldenpalm, Normand af Fødsel og Sekretær hos den Danske General-Konsul Classen, et venligt, tjenstvilligt og ærbærdigt ungt Menneske, men som havde den Svaghed, at han gjerne, uden at være anmodet derom, vilde undervise de Nyankomne. En Dag havde vi, iblandt Deserten, stegte Kastanier. Heraf tog Gyldenpalm Anledning til at sige til en af hans Naboer ved Bordet, at de Franske kaldte raae Ka-

stanier Chataignes, men at de stegte Kastanier kaldtes Marrons. "Ja saa! sagde *Uhrmager Jürgensen*, med "den ham egne sarkastiske Tone, saa kalder man vel ogsaa "Chataigniers de Træer der bære raae Kastanier, og Marronniers de Træer der bære dem stegte?" Den stakkels *Gyldenpalm* blev som slaget af Lynild, ved den almindelige Latter, som denne Sarkasme frembragte.

Der opholdt sig i Paris, i Aaret 1800, en Mand, der, i det mindste paa den Tid, havde en meget stor og virkelig fortjent Reputation. Denne Mand var den Nordamerikanske Buxeskrædder og politiske Skribent *Thomas Payne*. Andre sige at han var født i Engelland, hvor han havde lært og drevet den Profession at gjøre Snørliv. Han har nydt en Ære, der ikke er bleven nogen anden Udlænding til Deel. I Revolutionstiden blev han, uagtet han var Udlænding, og, hvad som er endnu mere, uagtet han var Engelskmand, eller, i det mindste halv Engelskmand, af Boulogne Distriktet valgt til Repræsentant i det Franske National-Konvent. Jeg havde yttret for en af mine Venner — jeg erindrer nu ikke hvem — det Ønske at gjøre hans Bekjendtskab, og min Ven opfyldte dette mit Ønske ved at foranstalte et Middagsmaaltid i et Hôtel garni, beliggende der hvor man nu finder den saa kaldede Passage des petits pères. Enhver af Gjesterne betalte sin Andeel af Bespisningen; kuns *Thomas Payne* blev indbudet. Man viiste mig den Ære at sætte mig ved Siden af ham ved Bordet, og jeg erindrer mig endnu med Glæde hans kraftige lakoniske Svar paa alle mine Spørgsmaale. I dette Bordselskab befandt sig en Person, ved Navn *Harrison*, Irlænder af Fødsel, men som gjerne vil passere for Nord-

amerikaner. Med megen Triumf fortalte han, hvorledes han, for ikke længe siden, havde narret de Franske Tolds betjente, og bragt en Ladning kontrabande Vahre ind i en Fransk Havn. Payne hørte roelig paa den hele Fortælling; men da den var tilende, reyste han sig gravitetisk op fra sin Stol, og sagde med høy og lydelig Stemme: "Sir, "you are mistaken; it was not a contreband Cargo; it "was a stolen one." (De tager Feil, min Herre; det var ikke en kontrabande men en stjaalen Ladning). Derpaa satte han sig roelig ned og drak sit Glas Viin *). Harrison blev taus og skamfuld. Han er endnu i Paris, saasom han ikke tør komme hjem, af Frygt for Følgerne af Tyveriet. Jeg seer ham ofte i et Kaffehuus, hvor jeg almindeligviis drikker min Flaske Øl hver Aften, men han lader som om han ikke kjendte mig, og tager sig vel iagt for at sætte sig i Nærheden af det Sted, hvor han seer mig siddende.

Iblandt de tilstedeværende ved dette Maaltid var en Normand, som udentvivl endnu lever, og som vil kunne erindre sig denne Scene. Det var Herr Jess Holmboe fra Christiania, der laae i Paris, som Reklamant af nogle betydelige Fordringer for Kammerherre Bernt Anker.

*) En Dag, da jeg besøgte Thomas Payne saae jeg i hans Værelse et Model til en Broe, bestaaende af een eneste Bue, som han selv havde forfærdiget og agtede at sende til Nord-Amerika. Maaskee har dette Model, i nogen Deel, tjent til Mønster for de Broer, der siden ere byggede efter dette System. Det var saa stort at et Menneske kunde gaae derover. Han tillod mig at gjøre dette Forsøg og at trampe paa Broen. Jeg gjorde det og fandt ikke den allermindste betydelige Rystelse i Bygningen.

Dennes Fuldmægtig Holmboe var en bon vivant, der depenserede en Hoben Penge, dog uden at jeg nogensinde har hørt det allermindste uanstændigt at fortælles om ham. Hvorledes han vidste at rede sig ud af de Vanskeligheder, hvori en anden vilde have blevet hængende, derom tjener til Beviis den følgende Anekdote.

Kammerherre Bernt Anker kom til Paris, og nu skulde da Holmboes Regnskaber eftersees. Principalen fandt at hans Fuldmægtig havde langt overskredet det Maadehold, som hans Stilling burde have gjordt ham til Pligt. Han gjorde Holmboe nogle Bebreydelser, men denne, der kjendte Principalens svage Side, blev ikke forlegen. "Gud "bevare os, Herr Kammerherre! sagde han, alle Mennesker "vide at jeg ligger i Paris, som Envoye for den berømte og "mægtige Bernt Anker i Norge; hvad vilde Verden sige, "om jeg levede som en Mads Hund? Vilde dette ikke være "at sætte en Plet paa min Principal?" — "Nu vel, svarede Kammerherren, lad det da saaledes være;" og dermed var Regnskabet afslagt og approberet.

Holmboe gik siden tilbage til Christiania, hvor han aabnede en Krambod, for at udsælge Franske Vahre. Man paastaaer at han just ikke skal have bragt den fine Franske Levemaade tilbage med sig til Norge.

Endnu en anden Normand laae her paa den Tid i Paris, ligeledes i Reklamations Ærende for Raadmand Moe i Christiansand. Hans Navn var Claus Arctander, en god, jevn og skikkelig Mand, men om hvem der forresten er intet at sige, saasom han, i Kundskaber, Væsen og Levemaade aldeles ikke hævede sig over Mængden af hans Medbrødre.

Men den der, af alle Landsmænd, meest interesserede mig, var vores berømte, nu afdøde Professor Fabricius fra Kiel. Han kom, lige indtil sin Dødsdag, hvert Aar til Paris, for der at underholde sig med de Franske Videnskabsmænd i nogle af Sommermaanederne. Han havde megen Godhed og Venskab for mig, og i hans Selskab, samt under hans Anførsel, lærte jeg at kjende adskillige berømte Mænd, saasom en Cuvier, en Bosc, en Geoffroy Saint Hilaire, og andre; men saasom jeg er aldeles fremmed for deres Videnskaber, saa afbrød jeg snart mit Bekjendtskab med dem. En Dag, da Professor Fabritius førte mig omkring i det Naturhistoriske Museum i Jardin des plantes, kom han tilsidst til den entomologiske Samling. "Denne Samling, sagde han, er, for "en stor Deel, et reent Charlataneri; den falder meget "smukt i Øynene, for dem der ikke ere hjemme i Videnska"ben. Men en sand Entomolog lader sig ikke saa let be"drage; og dersom man vilde tillade mig at anatomere In"sekterne, saa skulde jeg let bevise, at endeel af dem ere fa"brikerede og sammensatte af to, tre, ja vel endog flere for"skjellige Insekter."

Jeg bør dog ikke med Taushed forbigaae en anden, sednere i Paris afdød, Landsmand, der maaskee er mere bekjendt for sine Svagheder end for sine virkelig gode Venskaber. Denne Mand var Kammerjunker Tønnes Christian Brun Neergaard. Han havde havt det Uheld at være blevet forsømt i sin Ungdom. Hans Forældre eller nærmeste Slægtninge havde ikke sørget for at bibringe ham de Kundskaber, som den Stilling, hvori han siden selv satte sig, gjorde ham nødvendige, og Følgen deraf var, at han

blev ulykkelig og døde i en beklagelsesværdig Forfatning. Han var forresten saare godmodig, og et tjenstagtigt Menneske, hvorpaa han har givet mig selv en Prøve. Da jeg, ved Perregaux's forhen omtalte Strenghed, var blevet sat i Forlegenhed, var det Neergaard, der, uden at gjøre den allerringeste Vanskelighed, hjalp mig ud deraf ved et lidet Pengelaan. Endeel Aar derefter tyede han til mig, under lignende Omstændigheder, og Pligten bød mig nu, da jeg var i en bedre Forfatning, at gjøre for ham, hvad han forhen havde gjort for mig, uagtet hans Trang dengang var langt større end min havde været. At deraf siden opkom for mig et ikke ubetydeligt Tab, er noget hvorover jeg hverken kan eller bør beklage mig. Hans tidlige Død, men ikke hans Redelighed, var Aarsag deri. Hans grændseløse Iver for at virke til Videnskabernes, eller, rettere sagt, de Skjønne Konsters Befordring, forenet med hans totale Mangel paa de fornødne Forkundskaber, bragte ham i Hænderne paa Charlataner og Bedragere, der misbrugte hans Svaghed, hans Godtroenhed, og hans Uvidenhed, saaledes at de tilsidst i Bund og Grund ødelagde ham.

I Aaret 1809 kom han tilbage fra en Reise som han havde gjordt til Kjøbenhavn, og bragte mig, fra min nyelig afdøde Vens Nicolay Abildgaards Enke, et Malerie, til Erindring om denne interessante Mand, med hvem jeg i endeel Aar i Kjøbenhavn havde levet i et fortroeligt Venskab, der vedligeholdtes, ved vores gjensidige Brevverling, lige indtil hans Død. Dette Maleries Historie er følgende. I det sidste Brev som han skrev mig til, lod han mig vide at han havde begyndt paa at male en Belisarius, som han havde bestemt til Foræring for mig, og at dette formodentlig

vilde blive hans sidste Arbeide. Dette Brev laae, uaffendt, iblandt hans andre Papirer, hvor hans Enke fandt det efter hans Død, og sendte mig det, samt gjorde mig den Ære at sige mig i et særskildt Brev, at Belisarius rigtig nok var paabegyndt, men ikke saa vidt kommet, at Maleriet kunde sendes mig; hvorimod hun vilde opsøge og sende mig et andet af hendes afdøde Mands Arbeider. Dette skeede samme Aar, ved Kammerjunker Neergaards velvillige Mellemkomst. Nitten Aar derefter, i 1828, kom Billedhugger Herr Freund fra Rom til Paris, for at gaae tilbage til Dannemark. Han gjorde mig den Fornøyelse at besøge mig; og aldrig saasnart havde han kastet Øynene paa dette Malerie, der hang paa Væggen, førend han sprang op af Stolen og raabte: "dette Malerie er af Abildgaard." Jeg tog nu Maleriet ned af Væggen, og viiste ham at han ikke havde taget fejl, og at jeg, bag paa Rammen, havde skrevet Konstnerens Navn og Dødsaar.

Heller ikke bør jeg med Taushed forbigaae en anden Landsmand ved Navn Svitzer, forhen værende Supercargo eller Assistent ved Handelen og Skibsfarten paa Ostindien. Mit første Bekjendtskab med ham daterer fra Kjøbenhavn, hvor han, nyelig hjemkommen fra en Ostindisk Rejse, blev indført i den saa kaldede Kronprindsens Klub, hvor jeg var en af Direktørerne *). Siden traf vi hinanden i Paris, det første Aar jeg der opholdt mig. Han er et godt,

---

*) Han fortalte her, at han, paa Hjemreisen fra Ostindien, havde faaet Broderkysset paa Isle de france, af Guvernøren, General Grisean. Denne Fortælling gav Anledning til det Spøg, at man sagde, at han havde kysset en Grisesoe.

skikkeligt, men noget eenfoldigt Menneske, hvorfor han og saa har havt det Uheld at falde i Hænderne paa nogle Personer, der have skildt ham ved den største Deel af sin Formue. Han havde, for en Snees Aar siden, gjort Bekjendtskab med Michaud, Redaktør af den berygtede Quotidienne. Denne Mand indviklede Svitzer i et Foretagende, der laae langt udenfor Sphæren af hans Kundskaber. Michaud laante sit Hoved, og Svitzer sine Penge til dette Foretagende. Da det siden mislykkedes, beholdt den første sit Hoved og hele Fordeelen, den sidste tabte sine Penge. Han lever, siden den Tid, meget roelig og stille af den lille Rest af hans Formue, som Røveren, med sine Medhjelpere, har ladet ham beholde. Med hans gode Karakteer, og med hans, udenfor sit Fag, saare indskrænkede Forstand, maatte Tingene falde ud, saaledes som Følgerne have viist. En Broder af ham, en Ritmester Svitzer, ligeledes en meget skikkelig og agtværdig Mand, tog Livet af sig selv for et Aars Tid siden. Man siger at han havde tabt sin hele Formue i Spil. Vist er det, at han frequenterede Huse, hvor Spil synes at være det eneste Tidsfordriv som man kjender.

Jeg har sagt, i det foregaaende, at jeg var blevet indført i adskillige Familier, der alle kunne fortjene, paa en eller anden Maade, at kaldes udmærkede. Af dem vil jeg endnu nævne nogle, der meest have fængslet min Opmærksomhed, og som jeg ikke sjelden besøgte.

Den, som Skribentinde, bekjendte Miss Helene Williams boede paa den Tid i Paris, og holdt et Slags Assemblee hver Septidi, — thi den Republikanske Kalender var endnu ikke afskaffet. — I dette Huus traf jeg eengang

den berømte Carnot, som jeg siden, dog kuns et Par Gange, har havt den Lykke at træffe paa andre Steder, og nogle andre, paa den Tid, anseete og bekjendte Mænd, saavel fremmede som indfødte. Man havde advaret mig om, at hun ikke havde viist sig utilbøyelig til at modtage i sit Selskab et Par Politie-Spioner. Man paastod endog at hun, af Politiekassen, modtog en Subvention til de Omkostninger som hendes Assemblee forvoldte hende; jeg vaagede altsaa over min Tunge, paa det at den ikke skulde forløbe sig, og forvolde mig Uleyligheder.

Miss Williams var qvasi givt med en Engellænder, ved Navn Stone, der havde et Bogtrykkerie i Paris, og som siden har gjordt Fallit. Jeg er overbeviist om at hendes Kjærlighed til ham var overordentlig stærk, og jeg grunder min Overbeviisning paa den følgende Jagttagelse. Stone var skeeløyet, og det, udentvivl, enten fra Fødselen, eller dog fra den første Ungdom af. Miss Williams skeelede ogsaa, men denne Skeelen var affekteret, og havde, sandsynligviis, sin Grund i det inderlige Ønske paa alle muelige Maader at behage sin Elsker. Saa meget er vist, at hun, naar hun talte til nogen, altid, ligesom Marquis de Pastoret, holdt Hovedet til Siden, for ikke at see Personen lige i Øynene. Saasom den ovenomtalte Mistanke om hendes Forstaaelse med Politiet, Dag for Dag vandt mere Styrke, saa hørte jeg tilsidst op med at komme i hendes Aftensselskaber. Hun flyttede siden til Holland, og døde, for et Par Aar siden, i Utrecht.

Den gamle ærværdige Bitaubé, Medlem af National-Institutet, Forfatter af en prosaisk Oversættelse af Homerus, og af endeel andre Skrivter, samt hans maaskee

endnu mere ærværdige Kone, der gik paa Krykker, var een af de Familier, hvor jeg oftest og med størst Fornøyelse fordrev nogle Aftentimer, hvor jeg desuden meget ofte blev indbudet til et Middags-Maaltid, i et Selskab, der aldrig bestod af flere end sex eller syv Personer, alle Huusvenner, iblandt hvem jeg især udmærker en Herr Thiébault, der, ligesom Bitaubé, i endeel Aar, havde været Lærer i et Institut i de Preussiske Stater og havde havt personlig Bekjendtskab til Preussens Frederik den anden. Fremdeles en Dulaure, forhen Medlem af National-Konventen, og nu i disse Aar særdeles fordeelagtig bekjendt, af en fortræffelig Beskrivelse, i flere Bind, over Parises Omegn. Endnu kan jeg ikke bare mig for at nævne, iblandt Huusveninderne, en Madame Grandchamp, en, snarere meget, end vel talende Dame om hvem man med Føye kunde sige med Horatius: quem semel arripuit tenet, occiditque, thi hun har mere end eengang, naar hun mødte mig paa Gaden, revet en Knap løs i min Kjole, ved at holde mig fast deri, for at tvinge mig til at høre hvad hun havde i Sinde at fortælle mig. Hun havde ogsaa Ord for at være lærd og Skribentinde, men jeg har aldrig bekymret mig om at lære at kjende Titlerne paa hendes Skrivter. Hun er ellers langt mere bekjendt af den Anekdote, at hun, Dagen efter sit Giftermaal, indgav til Øvrigheden en Ansøgning om at blive skildt fra hendes Mand.

Nær havde jeg glemt den berømteste af alle Bitaubés Huusvenner, nemlig den, som Skribent, saare hæderlig bekjendte Bernardin de Saint-Pierre, som jeg, meget ofte, fandt der i Huset, hvor han, efter sit eget meget

smukke og passende Udtryk, ofte som for at besøge Baucis og Philemon.

I Hamborg havde jeg gjordt Bekjendtskab med en Fransk Emigrant, Marquis de Lusignan, en meget artig Mand, om hvem Rivarol havde spaaet at han skulde døe i Landsflygtighed. Spaadommen indeholdes i et Epigram saa lydende:

Lusignan à Hambourg finira sa carrière,
Et jamais de Paris ne verra la barrière.

Denne Spaadom blev, som saa mange andre, ikke opfyldt, thi, kort efter mig, ankom Lusignan ogsaa til Paris, hvor vi fornyede Bekjendtskab. Han gav en Dag et Middagsmaaltid for nogle faa Venner. Ved Bordet kom jeg til at sidde ved Siden af en Mand, som jeg ikke kjendte, men som jeg hørte at man benævnede med det Navn Citoyen de Virly. Jeg spurgte ham nu, om han var beslægtet med en de Virly, der, i Aaret 1782, havde ligget ved Universitetet i Upsala, hvor man kjendte ham, under Navn af de Virly Président de la Chambre royale de Dijon? Han svarede mig at det var netop ham selv, og at den ovenmeldte Titel havde tilhørt ham med Arveret før Revolutionen. Nu erindrede jeg ham om en Scene, der var forefaldet Nytaarsdagen 1782 ved et Middagsmaaltid hos Erkebiskop Mennander i Upsala, hvortil vi havde været indbudne tilligemed en Spanier, ved Navn Luyarte, nogle Russer, saasom en Prinds Narischkin, en Greve Moussin-Pouschkin, alle unge Mennesker, der studerede ved Universitetet. Virly var klædt i en brun Silke Kjole, kantet med Foerværk, og han frøs mindre end vi andre under vores Pelse, uagtet Kulden, efter Forsikkring af den astronomiske

Professor Prosperin, der var en af Gjesterne, den Dag var steget til een og tredive Grader Réaumur. Saa vist er det at en Franskmand, mere end nogen anden Europæer, kan taale baade Hede og Kulde; og det er ikke uden Aarsag, at det, i Rom og Neapel, er blevet til et Ordsprog at sige: "Heden er saa stærk idag, at ingen uden "en Hund og en Franskmand kan holde ud at gaae paa Ga"den." Han erindrede den ovenmeldte Scene meget vel, og nu talte vi med hinanden om en heel Deel andre Anekdoter fra de Dage.

Marquis Lusignan døde et Par Aar derefter. Ved Siden af sin Seng havde han staaende et Mahogny-Skrin, hvori der, efter hans Død, fandtes Fem hundrede tusende Franker i Guld, der, tilligemed hans øvrige Formue, tilfaldt, i Følge hans Testamente, saasom han var ugift, en Søn af General Lafayette, den nu værende Deputeerde Georges Lafayette. Generalen og Lusignan havde tjent sammen i den Nordamerikanske Krig.

Ginguené, Medlem af National-Institutet og Forfatter af en **Histoire litteraire de l'Italie**, der, selv af Italienere, ansees for den beste Litterær-Historie over Italien, der existerer, var ogsaa en af de Mænd, i hvis Huse jeg kom oftest, og med den største Fornøyelse. Her samledes tidt, omkring et rundt Middagsbord, nogle faa udsøgte Venner, alle mere eller mindre berømte Mænd, hvoriblandt jeg, ikke sjelden, nød den Ære at blive regnet. Iblandt dem nævner jeg blot en Andieux, en Garat, en Suard, en Picard, en Cailhava, en Parny, en Mercier, og adskillige andre, iblandt hvem jeg ikke bør glemme Keiser Alexanders bekjendte Lærer General Laharpe, og

hans vakkre Kone, som jeg desuden ofte traf hos Bisp Grégoire; og en General O'Connor, Irlænder af Fødsel, men General i den Franske Republiks Tjeneste, og givt med en saare interessant og elskværdig Dame, Datter af den berømte Condorcet. Madame Ginguenés var en meget oplyst Dame. Hun havde fulgt, i Italien, med sin Mand, der havde været Republikens Gesandt ved adskillige Hoffer, hvor man gjorde det til en Forbrydelse af ham, at han ikke havde ladet sin Kone antage Hof-Kostumen, men at hun altid var kommet til Hofferne, klædt i almindelig borgerlig Klædedragt, eller, som man udtrykkede sig, i Pet en l' air *).

At jeg, kort efter at jeg var kommet til Paris, søgte at gjøre Bekjendtskab med Rouget de Lisle, den berømte Forfatter af Marseiller-Marchen, begribes letteligen, naar man veed at jeg, allerede længe forhen, havde oversat den paa Dansk. Det blev mig aldeles ikke vanskeligt at gjøre dette Bekjendtskab, og vores Venskab har vedvaret uafbrudt, indtil han, for et Par Aar siden, forlod Paris, og har, siden den Tid, levet paa Landet, i tunge Kaar, og plaget af Gigt. Man begriber letteligen at hans Navn ikke klinger behageligen i de nuværende Magthaveres Øren. Lykkeligviis er han ugivt, og har ingen Familie at forsørge. Den forrige Konge af Preussen traf ham engang, og sagde til ham: "De har været mig en overordentlig farlig Mand; "thi De har dræbt flere Soldater for mig, end nogen af

*) Jeg havde nær glemt den af sin Historie over Italien berømmeligen bekjendte Herr Carlo Botta, med hvem jeg har havt megen venskabelig og interessant Omgjængelse.

"Deres Generaler." Marseiller-Marchen forfattede han, saavel Text som Musik, i een eneste Nat i Maynz, hvilket er et talende Beviis paa en sand og stærk Enthusiasme, og at Manden var virkelig inspireret.

Kort efter min Ankomst til Paris gav Krigsministeren, General Berthier, siden Prinds af Wagram, i Ministeriets Hotel, en Fest, hvortil de tre Konsuler vare indbudne, tilligemed alle de offentlige Authoriteter, og en utallig Mængde Mennesker af alle Stænder. En af mine Venner — jeg erindrer nu ikke hvem — havde havt den Godhed at skaffe mig et Indbydelses-Kort til denne Fest; og saasom stræng Etikette i Klædedragt ikke fandt Sted, saalænge som Republiken varede, idetmindste af Navn, saa kunde jeg, i min simple, men reenlige, Klædedragt, komme der, uden at frygte for at drage Opmærksomheden til mig. Jeg blev der dog ikke over en Times Tid; thi, som jeg forhen har sagt, Selskaber, der vare til langt ud paa Natten, have aldrig havt nogen Behagelighed for mig. Jeg har altsaa, af denne Fest, kuns de to følgende Reminiscentzer tilbage.

I et langt, skjønt oplyst og prægtig dekoreret Gallerie, der førte til de øvrige Værelser, havde Ministeren ladet opsætte, ved enhver Post imellem to Vinduer, en Pyramide, prydet med krigerske Vaaben. Enhver af disse Pyramider var udmærket med et paamalet Navn af de betydeligste Seyervindinger, som de Franske Republikanske Armeer havde tilfægtet sig. En Mand stod, i dybe Tanker, som det syntes, og lænede sig til en af disse Pyramider. En Bekjendt gik hen til ham sigende: "General! De staaer der "paa Deres rette Sted." Manden vendte sig om, og læste Navnet Hohenlinden, og gik derpaa bort, skamfuld, som

en Skoledreng, uden at sige et eneste Ord. Det var General Moreau, berømmelig bekjendt af den mærkværdige Seyervinding, hvis Titel stod malet paa Pyramiden.

Midt paa Gulvet i en stor Sal stode to Mænd i en dyb Samtale med hinanden. Deres udvortes tilbrog sig min Opmærksomhed; jeg spurgte derfor en Ubekjendt, der stod ved Siden af mig, om han kjendte disse to Personer, og hvem de vare. "C'est la tête, svarede han, en con-"versation avec les jambes." (Det er Hovedet i Samtale med Benene). Det var Bonaparte, der talte med Dandseren Vestris. Denne var den første Gang jeg havhavt Leylighed til at see Bonaparte nogenlunde nær ved.

Jeg maae ikke slutte dette Kapitel, uden med værdig Høyagtelse at omtale en, for ikke længe siden afdød, Ven, hvis Bekjendtskab jeg gjorde i de første Dage jeg var kommen i Paris, og som bestandig bevarede mig dette Venskab, lige indtil hans Død, der indfaldt i August Maaned 1827. Denne Mand var Jean Baptiste Michel Guyot Kercy, forhen fransk Konsul i Hamborg, i Ægypten og i Grækenland, derpaa, i ti Aar, Chargé d'Affaires og General-Konsul i Algier, og tilsidst pensioneret af Staten. Det var et af de meest ædelt tænkende og handlende Mennesker, som jeg nogensinde har kjendt; men han hørte til Illuminaternes Sekt. Han fandt Forklaring paa alle mueligе Ting i Bibelen, og især i Aabenbaringens Bog. Forresten et saare lyst og klart Hoved. I det Udenlandske Ministerium var der kuns een Mening om hans Talenter. Hans Korrespondents, sagde man, var unægtelig, af alle Franske Konsulers Korrespondents, den meest kjernefulde og indholdsrige. Han var hverken reen Royalist, eller reen

Republikaner, thi han vilde at disse to Regjeringsformer skulde saaledes sammensmeltes, at Kongen ikke blev almægtig, og at Regjeringen heller ikke laae altfor meget i Folkets Hænder. Madame Genlis, i sine Memoires, omtaler Kercy med stor og velfortjent Roes. Hun boede, i nogen Tid, under sin Emigration, i Hamborg, hvor Kercy, paa den Tid, var Republikens Konsul, og hvor han, uagtet sin farlige Stilling, viiste hende al den Artighed og alle de Tjenester, som han kunde, uden at kompromittere sig. En Morgen bankedes der paa Madame Genlis Dør; hun var ene og spurgte derfor, uden at aabne: hvem banker? Luk op, svarede den bankende, luk op, og lad mig komme ind og kysse Dem. Vel vidste Madame Genlis at hun hverken var ung eller smuk nok til at opvække en saadan Lyst, dog torde hun, som rimeligt er, ikke aabne. "Deres Navn," raabte hun. "Jeg er Kercy, svarede den bankende, lad mig komme ind og kysse Dem." Nu aabnede hun, han kom ind og kyssede hende. "Tyrannen er død, raabte han, Tyrannen er død." Han havde faaet Depescher fra Paris, der meldte ham at Robespierre var guillotineret.

Jeg blev indbudet til at følge hans Jordefærd, men jeg gjorde det til et Vilkaar ikke at sætte min Fod i Kirken; thi, siden den sidste loi de sacrilège, nærmer jeg mig ikke til en katholsk Kirke, uden i en lang Frastand, af Frygt for at gjøre noget der kunde mishage Præsterne. Men Liget fulgte jeg til Mandens sidste Hvilested.

Man gjorde mig den Ære at anmode mig om at gjøre Mandens Gravskrivt. Jeg gjorde den; og aldrig har no-

gen mere sandfærdig og velfortjent Lovtale været læst paa noget Menneskes Ligsteen.

Sidst i Aaret **1801** indfaldt Omstændigheder, der nødte mig til at gjøre en Rejse til Tydskland. Om denne Rejse skal der handles i det næste Kapitel.

Fjerde Capitel.

Reisen i Tydskland.

Om denne Reise, der varede i henved ti Maaneder, har jeg kuns saare lidet at sige, med mindre jeg vilde forøge Bogens Førlighed ved Opregning af saadanne Smaating, der vel kunne have havt et Øyebliks Interesse og Vigtighed for mig, men som ikke have fæstet sig saa dybt i min Hukommelse at jeg jevnligen erindrer dem, og som følgeligen, isteden for at moere vilde kjede Læseren. Jeg indskrænker mig altsaa til saadanne smaae Tildragelser og Anekdoter, der angaaer almindelig bekjendte Mænd, og der kunne tjene som Bidrag til at karakterisere dem.

I Hamborg, hvor jeg opholdt mig et Par Maaneder, modtoges jeg af mine forhen nævnte Venner, med den samme Godhed og Artighed, som jeg havde nydt ved mit første Ophold der paa Stedet. Iblandt disse Venner nævner jeg her anden Gang Licentiat Nemnich, bekjendt af adskillige Polyglot-Ordbøger, der ikke ere uden Fortjeneste. Dette var Mandens Fag, og heri gjorde han Nytte. Jeg troer ikke at han havde Kundskaber nok til at vise sig paa en fordeelagtig Maade i noget andet Fag; og af det som man kalder Genie, har jeg ikke været istand til at spore den mindste Gnist hos ham. Men man kan være nyttig Videnskabsmand, uden at have Genie, og uden at besidde abstrakte Kundskaber. Saaledes har Nemnich været. Ordbøger, siger man, ere kuns Kompilationer, og man troer at haane Ordbøgers Forfattere med Navnet Kompilatorer. Dette er at vise, paa eengang, ufortjent Ringeagtelse og Utaknemmelighed. Ordbøger ere, ikke alleneste nyttige, men

endog nødvendige; og man bør takke dem, der ikke undslaae sig for at paatage sig et saa tørt og saa lidet paaskjønnet Arbejde.

Efter at have opholdt mig to eller tre Maaneder i Hamborg, og tilendebragt de Sager der havde kaldet mig derhen, begav jeg mig paa Tilbagerejsen til Paris; men nu besluttede jeg at tage Rejsen til venstre, igjennem en Deel af Tydskland, ligesom jeg forhen havde taget den til høyre, igjennem Holland og Nederlandene. Jeg vilde see nogle af de Tydske Steder, der laae ikke alt for langt ud af min Vey. Jeg formodede at jeg aldrig mere vilde faae Lejlighed til at berejse denne vigtige Deel af Europa, der dog, i mangfoldige Henseender, fortjente at sees af mig; men heri bedrog jeg mig, som Læseren vil faae at see af det følgende.

I Halle gjorde jeg et høyst interessant Bekjendtskab med den berømte Professor Wolff, Udgiver af Homerus, og af flere andre Græske Skribenter, og bekjendt over hele Europa, som en af de lærdeste, maaskee endog den lærdeste, af alle Hellenister. I hans Huus blev jeg modtaget med udmærket Venskab, hvortil vel ogsaa noget bidrog den Omstændighed, at jeg, som ikke aldeles ukyndig i det Græske Sprog, havde Forkundskaber nok til at finde Smag i hans lærde Samtaler.

En Dag var jeg indbudet af ham til et Middagsmaaltid, i et lidet udsøgt Selskab. Gjesterne vare samlede, paa en nær, der endnu savnedes. Denne Mand var Carl Cramer, forhen Professor ved Universitetet i Kjel, hvilken Post han havde mistet, formedelst hans Republikanske Meninger og Yttringer. Han var derpaa draget til Paris, hvor han havde oprettet en Boghandling; og gjorde nu, i sine Han-

delsforretninger en Reise i Tydskland. Endelig kom han. "Nu vel, sagde Wolff i sin almindelige satiriske Tone, nu "vel, kjere Cramer, har Bonaparte nu realiseret Deres "Begreb om en Republik?" Man erindre sig at denne Scene passerede i Aaret 1802, og altsaa et Par Aar efter den bekjendte trettende Vendemiaire, da Bonaparte, ved sin første Usurpation, lagde Grunden til sin sednere usurperede Despotisme. Yderst forlegen ved denne uventede Apostrophe, stammede Cramer nogle uforstaaelige Ord; men endelig sagde han: "Jeg beder Dem anmærke, at jeg aldrig har de"fineret, hvad jeg forstaaer ved Ordet Republik." — "Det "har vi det, sagde Tydsklands berømte Romanskriver Au"gust Lafontaine, i det han vendte sig til sin Kone — "Du er en fortreffelig Kone, og dog ligge vi i Klammerie "hver Dag, fra Morgen og indtil Aften. Det kommer deraf "at du vil aldrig definere; og jeg paastaaer, at man, uden "Hjelp af Definitioner, sjelden eller aldrig forstaaer hinan"den." — Nu udbrast en almindelig Latter, der vilde have særdeles meget forøget Cramers Forlegenhed, dersom ikke just Dørren til Spisesalen var bleven aabnet, og Selskabet kaldet til at tage Plads ved Spisebordet. Her faldt nu Samtalen paa andre Materier, og Cramer glemte snart sin ufordeelagtige Stilling. Jeg troer endog at han, hemmelig og i sit Hjerte, takkede Gud, fordi han saa lykkelig var kommet ud af Vildveien.

Wolff levede ikke i den beste Forstaaelse med sin Kone. De havde to Døttre, hvoraf den ældste var Moderens Yndling, hvorimod Wilhelmine, eller den yngste, var Faderens Øyesteen; og deri troer jeg at han ikke havde Uret. Denne lille Pige, paa femten eller sexten Aar, en ret nydelig

Skabning, var noget musikalsk, og havde et saare svagt Syn, saaat hun bestandig gik med grønne Briller paa Næsen, hvilket klædede hende usigelig vel. Hun, saavel som hendes Fader, talte ofte, og stedse med Venskabs Varme, om en Dansk, der, kort tilforn, havde ligget ved Universitetet i Halle, og meget freqventeret deres Huus. Denne Danske var Herr Gierlew, der, om jeg ikke fejler, siden har været Dansk Konsul i en af de barbariske Stater. Dersom disse Blade nogensinde skulde falde i hans Hænder, vil han med Fornøyelse erfare at denne elskværdige Familie havde ham i venskabelig Erindring *). Wilhelmine Wolff blev siden givt med en Videnskabsmand, hvis Navn jeg har glemt; men som boede i Nærheden af Halle. Hun har, een Gang, gjordt mig den Ære at tilskrive mig, under sin Faders Kuvert, et Brev der stedse vil være mig en behagelig Erindring om hende. Om den ældste Datters Skjebne er mig aldeles intet bekjendt.

Endeel Aar derefter, i Aaret 1813, traf jeg Wolff igjen i Berlin, hvor han var flyttet hen, efterat have skildt sig ved sin Kone, og nedlagt sit Professorat i Halle. Ogsaa i Berlin viiste han mig udmærket Venskab og Artighed, i de faa Dage jeg opholdt mig der. Han døde, faa Aar derefter, i Marseille, hvorhen han havde gjordt en Reise for sin Helbreds Skyld, der meget var svækket ved Arbejde, Anstrængelse og Nattevaagen. Jeg har ikke kunnet erfare, hvad der er blevet af et haandskrevet Landkort over Grækenland, som jeg saae hos ham i Berlin. Det bedækkede en

*) Jeg er uvis med mig selv, om ikke Herr Gierlew var i Halle paa samme Tid som jeg. Dette kan jeg nu ikke bestemt erindre mig.

stor Værk i hans Kabinet; og han fortalte mig, at han, for at give dette Landkort al den Fuldkommenhed, der var ham muelig, havde foretaget sig paa nye at gjennemlæse alle de Græske Skribenter, hvoraf han kunde hente nogen Efterretning om de forskjellige Steders relative Beliggenhed. Et lidet Hjørne paa dette Landkort var endnu ikke udfyldt; det er at ønske, at han har faaet dette Arbejde fuldført, inden sin Afrejse til Marseille, og sin der paafulgte Død. Jeg har indrykket en saare kort Note over dette, i mine Øyne, virkelig herkuliske Arbejde, i det første Hefte af **Revue européenne**, og det skulde være Skade om denne sidste Frugt af den grundlærde Mands Flid skulde være tabt for Eftertiden.

Jeg besøgte Goethe og Wieland i Weimar, snarere for at kunne sige at jeg havde seet disse to berømte Mænd, end af nogen anden Aarsag, saasom jeg ikke opholdt mig der længere end een Dag. I Aaret 1808 traf jeg dem igjen i Erfurt, hvor de spiste en Dag hos Hertugen af Cadore. I dette talrige Selskab kunde jeg neppe komme til at vexle nogle faa Ord med dem, men jeg observerede dem. Goethe kom mig for som en affecteret Hofmand, saavel i Adfærd og Væsen, som i Klædedragt. Wieland derimod var jevn og ligefrem, og indtog mig aldeles ved sin elskværdige Simpelhed.

Jeg havde et Brev — jeg erindrer nu ikke fra hvem — til Baron Zach i Gotha. Han boede paa Observatoriet uden for Byen. Jeg gik derud en Morgen, og bad en Betjent at melde mig. Man førte mig ind i en stor Sal, og sagde at Baronen snart vilde komme. Døren aabnedes, og et ungt Menneske kom ind, læggende sin Arm paa den

venstre Skulder af en Mand, der havde Udseende til at være halvhundredeaarig, og hvilede sit Hoved paa Armen. Jeg antog den unge Mand for Baronen, og den ældre for hans Kammertjener, og henvendte derfor min Tale til den urigtige. Men det viste sig snart, at den ældre Mand var Baronen, og den yngre Hertugen af Gotha, der, paa denne Maade udøvede sin Souverænitets-Ret imod en af sine Undersaatter. Baron Zach kom, endeel Aar derefter, til Paris for at lade sig operere for Blæresteen. Fejler jeg ikke meget, saa er han en af de første, om ikke den allerførste, der har undergaaet den nye Operationsmaade, der bestaaer i at knuse Blærestenene.

I Leipzig opholdt jeg mig nogle faa Dage, for at besee denne lille, men særdeles smukke og mærkværdige Bye og dens overordentlig smukke Omegn. Her besøgte jeg de berømte Juridiske Professorer Ehrhard og Bergk, den sidste bekjendt af sin med vigtige Anmærkninger forsynede Oversættelse af Beccarias indholdsrige lille Bog om Forbrydelser og Straffe. Jeg har altid været meget begjerlig efter at lære personligen at kjende de Mænd, der have skrevet over denne saa saare vigtige Materie. Af denne Grund gjorde jeg ogsaa, for endeel Aar siden, i Paris, Bekjendtskab med Grækeren Coray, der sednere har foræret mig den anden meget forøgede Udgave af hans Oversættelse i det nyegrækiske Sprog af det nysnævnte Skrivt, og hvori han har gjordt mig den Ære at nævne min Afhandling over Dødsstraffene, hvoraf jeg selv har gjordt en kort Extrakt, der findes indført i Revue encyclopédique.

De andre berømte Lærde, som jeg gjorde Bekjendtskab med i Leipzig, nævner jeg ikke, eftersom en tør og simpe

Nomenklatur, naar jeg ikke kan geleide den med nogen interessant Anekdot eller Anmærkning, vilde være af lidet eller intet Værd for Læseren.

Fra Leipzig gik jeg til Dresden, hvor jeg ligeledes opholdt mig i nogle Dage. Saasom jeg rejste med Fransk Pas, var det min Pligt at forevise samme hos den Franske Gesandt, som paa den Tid, var Herr Alexander de la Rochefoucault. Han boede i sin Sommerbolig lidt uden for Byen, og modtog mig med megen Høflighed, samt indbød mig til et Middagsmaaltid Dagen derefter, hvor jeg fandt et lidet men udsøgt Selskab af Diplomater og Hoffolk. Efterat være staaet fra Bordet, bleve vi indførte i Gesandtens Kabinet, hvor vi, til Selskabets almindelige Forundring, fandt nogle hundrede gandske simple Tobaksdaaser opstablede i en Krog ved Kakkelovnen. Paa Tilspørgsel desangaaende svarede Herr de la Rochefoucault, at de vare blevne ham tilsendte af en Fransk Fabrikant der boede i Meißen, med Anmodning om at see dem solgte til Fabrikantens beste Fordeel. Endskjøndt man ikke kan nægte at det jo gjorde Gesandten Ære, saaledes at interesse sig for sine Landsmænd, synes det mig dog at han kunde have udfundet en mere passelig Maade til fordeelagtigen at afsætte disse Daaser, uden selv at udhøkre dem, og at sætte sine Gjester i en Slags tvungen Kontribution; thi Følgen deraf blev at enhver af Selskabet saae sig, for Skams Skyld, nødt til at kjøbe nogle af disse Kramvahre. Den Kurfyrstelige Overstaldmester, Greve Hagen, en af Gjesterne, kjøbte tyve eller tredive af disse Daaser, som han bandt ind i sit Lommetørklæde, og hvormed han, som han sagde, haabede at kunne forskaffe sig Patroner imellem de kurfyrstelige Stald-

karle. Ogsaa jeg kunde ikke undslaae mig for at bidrage min Skjerv til det Franske Manufacturs Velgaaende. Jeg kjøbte tre Daaser, der ikke forvoldte mig nogen ret mærkelig Udgivt, siden Prisen ikke synderlig oversteg en Gylden for hver. De to har jeg foræret bart til Folk, der ikke vare synderlig høyt ophøyede over Staldkarles Klasse, men som jeg vilde gjøre mig til Patroner; den tredie gjemmer jeg, til Erindring om Tildragelsen.

Herr Larochefoucaulds første Sekretær hedde Laclos, hvis fremdeles Skjebne i Verden er mig aldeles ubekjendt. Jeg nævner ham ogsaa blot, fordi han er en Søn af en mere bekjendt Mand, Chanderlos Laclos, Forfatter af en ikke umærkværdig Bog, under Titel: les liaisons dangereuses.

Den anden Sekretær, som just i de samme Dage var ankommet, har spillet en meget betydelig Rolle. Saasom jeg, i den følgende Tid, ofte har fundet mig i Kontakt med ham, vil jeg mere end een Gang faae Leylighed til at tale om ham. Hans Navn er Dumoustier, nuomstunder Marquis Dumoustier, meest bekjendt af det meget Onde han har gjordt, eller hvortil han har kraftigen bidraget, som den Franske Konges Ambassadør i Spanien, og af det meget Onde han vilde have gjordt som Medlem af de Deputeredes Kammer, under det beklagelsesværdige Villelişke Ministerium, ifald dette havde blevet istand til at forevige sin Tilværelse. Han har arvet, efter sine Forældre og Slægtninge, en meget betydelig Formue, der vil blive overordentlig forøget ved hans Svigerfaders Død, efter hvem han ogsaa, i Følge en speciel Kongelig Naadesbeviisning, arver et Sæde i Pairs-Kammeret. Han er givt med den

eneste Datter af Laforest, der, født af Forældre i Haandværksstanden, har vidst at forskaffe sig en Formue af flere Millioner, ved at øve en, i disse sidste Tider, i Frankrig ikke sjelden Industrie. Da Bonaparte tog sig for at omkalfatre det Tydske Rige, valgte han Laforest til en af sine Kommissarier ved Grændseberigtigelsen. Jeg er langt fra at ville sige, at han solgte Provindser og Distrikter til Høystbydende; men da man veed, i Følge Ordsproget, at den eene Haand vasker den anden, saa modtog han betydelige Foræringer, af adskillige Tydske Fyrster, imod hvem han havde viist sig føyelig. Hvorvidt han, i disse og andre Tilfælde, har forholdt sig efter Pligtens og Ærens Forskrivter, hvorvidt han er blevet staaende indenfor de Grændser som Ærlighed og Retskaffenhed afpæler, det overlader jeg til hans egen Samvittighed at afgjøre. Saa meget er vist, at han, sednere, under sit Ophold i Madrid, hvor han havde en betydelig Mission, har modtaget ministerielle Breve, som jeg har læst før Affendelsen, og hvoraf jeg erindrer mig selv at have reenskrevet eet, hvori der gjordes ham saadanne Bebreydelser, som han høyligen maatte skamme sig ved at modtage, ifald han havde fortjent dem. Man hører ham aldrig tale i Pairs-Kammeret; han er en politisk Veyrhane, der kan dreye sig efter alle Vinde, uden at give mindste Lyd fra sig, fordi han, meget klogeligen, har smurt sig. Svigersønnen derimod, der er fuldkommen lige saa meget Veyrhane som Svigerfaderen, skreg uophørlig i de Deputeredes Kammer, saalænge som han var Medlem deraf, og det, rimeligviis fordi han i Spanien ikke havde smurt sig saa meget, som han ønskede.

Fra Dresden gik jeg tilbage til Leipzig, hvor jeg dog

kuns opholdt mig i nogle faa Timer, for siden at fortsætte Reisen til Kassel. Samme Dag som jeg var ankommet hertil, gjorde jeg et Besøg hos den der akkrediterede Franske Gesandt Herr Rivals, med hvem jeg var blevet bekjendt i Kjøbenhavn, hvor han havde opholdt sig i nogen Tid, under sine Reiser til og fra sin Gesandtskabs-Post i Stokholm. Han modtog mig meget venskabelig, spurgte mig i hvad Værtshuus jeg logerede, og, medens vi sad og talte sammen, lod han, mig uafvidende, mit Tøy afhente i Værtshuset; og da det var kommet, aabnede han en Dør, og viiste mig et Værelse, hvor jeg logerede de faa Dage jeg forblev i denne Kurfyrstelige Residentsstad.

En Dag var jeg gaaet ud at spadsere i Egnen omkring Byen. Snart passerede der forbi mig en brillant aaben Vogn, med fire Personer i. Jeg standsede, tog Hatten af og hilsede; men man besvarede ikke min Høflighed. Det var Kurfyrsten af Hessen, der gjorde en Promenade til Lystslottet Wilhelmshöhe. En Times Tid derefter, da jeg gik tilbage til Kassel, kom den samme Eqvipage og saa tilbage; men nu besluttede jeg, ikke at hilse, og satte min Franske Kokarde foran i Hatten, isteden for at den sædvanlig sad bag paa. Jeg stillede mig da med Ansigtet vendt imod Vognen; men uden at lætte paa Hatten. Da jeg fortalte Herr Rivals denne Scene, loe han og sagde: "Der kan de see at den Franske Kokarde er nyttig i visse "Tilfælde. Havde De ikke baaret den, vilde De ufejlbarlig"gen have blevet arresteret." Rivals lever endnu, saa vidt som jeg troer, i Languedoc i en liden Bye ved Navn Soreze, bekjendt af et ypperligt Læreinstitut, som det har

lykkedes Jesuiterne og Emigranterne at faae ødelagt; men han er stokblind, og altsaa død for Verden.

Førend jeg rejste fra Leipzig den sidste Gang, havde jeg gjordt Regning med min Kasse, og fundet at jeg rigeligen kunde have et halvhundrede Louisdors tilovers, efterat have betalt alle mine Rejseomkostninger til Frankfurt. Jeg bragte da disse halvtredsindstyve Louisdorer i Guld, som jeg havde indvexlet i Hamborg, hen til det bekjendte betydelige Handelshuus i Leipzig, under Firma Frege og Compagnie, der gav mig, paa Bethmans Huus i Frankfurt, en Anviisning, hvori udtrykkeligen var fastsat, at Summen skulde udbetales mig i Franske Guld-Louisdors. For ikke at udsætte mig for den muelige Fare paa en eller anden Maade at miste denne Anviisning paa Veyen, saasom jeg havde foresat mig at gjøre nogle Omveye, lagde jeg den i et Brev, som jeg tilskrev Brødrene Bethmann, bedende dem at bevare den, for at udbetale mig dens Beløb, naar jeg, ved Foreviisningen af mit Pas, eller paa anden Maade, havde legitimeret mig at være dens rette Eyer. Efter min Ankomst til Frankfurt var min første Forretning den at lade mig Anviisningens Beløb udbetales. Jeg gik hen til Bethmann, hvor een af Kontorbetjenterne, efterat have fundet min Legitimation rigtig, leverede mig Anviisningen, men spurgte mig, hvor jeg agtede mig hen. Jeg svarede til Paris. Nu bad Kassereren, der var tilstede, at jeg vilde følge ham til Kassen. Her satte han sig først ned og gjorde nogle Beregninger, hvis Nødvendighed jeg ikke begreb, førend han tog en Sæk med Sølvpenge, og begyndte at optælle. Jeg forestillede ham at Anviisningen lød paa Guld-Louisdors, men han svarede mig at han ikke havde een eneste, og at

det des den ikke var Skik og Brug i Handelen at udstæde Vexler ller Anviisninger at betales i Guld. Nu saae jeg at de Penge, som han vilde give mig vare Brabantske Kroner. Jeg bad ham da paa nye, at han dog i det mindste vilde give mig Franske Sølvpenge, men han forsikkrede mig atter at han slet ingen havde, og at han hverken kunde eller vilde betale mig paa nogen anden Maade. Efter nogen Mundhuggen indsaae jeg at jeg ikke kunde føre Proces angaaende denne Sag, og at jeg heller ikke kunde opholde mig længe i Frankfurt. Ærgerlig maatte jeg altsaa modtage de Brabantske Kroner, efter den Kurs han selv havde beregnet, og bringe dem til en Vexler, for atter, med et ikke ubetydeligt Tab, at omsætte Summen i Fransk Guld.

Det faldt mig ikke ind at jeg burde have forlangt at tale med Chefen for Handelshuset, og beklage mig for ham, da jeg burde have formodet at han ikke vilde billige en saa nederdrægtig Handling af en Kontorbetjent; men jeg var altfor forbittret over denne lumpne Adfærd til at jeg kunde fatte mig, for med koldt Blod at overlægge hvad der var at gjøre i denne Sag.

Tolv Aar derefter kom jeg igjen til Frankfurt, og spiiste en Dag til Middag, med den eene af Brødrene Bethmann hos den Franske Gesandt Greve Hedouville. Over Bordet fortalte jeg Anekdoten, dog uden at nævne Handelshuset. Bethmann bad mig sige ham, hvor Tildragelsen var forefaldet, men jeg undslog mig for at opfylde denne Begjering. Om Grev Hedouville, for hvem jeg siden nævnede Huset, har givet Bethmann den forlangte Oplysning, veed jeg ikke.

Nu gik da min Reise, uafbrudt og uden Omvej, eller Ophold, lige til Paris, hvor jeg ankom efter om ent ti Maaneders Fraværelse.

Femte Kapitel.

Min Ansættelse i Ministeriet for de udenlandske Sager.

Efter min Hjemkomst til Paris var min første Sorg den, at forskaffe mig en hæderlig Udvey til at erhverve min Underholdning for Fremtiden. Jeg henvendte mig, i denne Anledning, til Herr Durand, den Tid Divisions-Chef for en Afdeling i det Ministerium, hvorfor Talleyrand var Hovedet. Herr Durand og jeg kjendte hinanden fra Kjøbenhavn, hvor han havde været Legations-Sekretær under Grouvelle. Han modtog mig med megen Artighed, hørte mit Andragende med Deeltagelse; og sikkerligen kunde jeg ikke have henvendt mig til nogen, der var bedre istand til at tjene mig, end til ham, der ikke blot havde Villie, men endog Evne dertil, saasom han var en særdeles Yndling af Talleyrand. Ogsaa var det, af flere end een Aarsag, paa den høye Tid at jeg tog denne Beslutning; thi, ikke længe derefter, forlod han den indvendige Tjeneste i Ministeriet, for at gaae i Statens Tjeneste udenlands, hvor han har været ansat som Gesandt i Stutgard, i Neapel, i Nordamerika, og tilsidst i Lissabon, hvor han i nogen Tid opholdt sig, vist nok i Egenskab af Gesandt, skjøndt uden nogen offentlig og apparent Karakter, i Betragtning af Tingenes da værende Forfatning i Portugal, hvorfra han, for kort siden, er hjemkommet, og venter nu rolig, paa sit Landgods, en nye diplomatisk Ansættelse. Nuomstunder er han bekjendt under Navn af Baron Durand de Mareuil. Det er denne Mand som jeg skylder min, vel ikke glimrende, men dog nogenlunde gode Forfatning, og, saa længe som jeg lever, vil jeg altid beholde hans Minde i taknemmelig Erindring.

Da han, nogle faa Dage derefter, meldte mig at Ministeren Talleyrand havde givet mig en Plads i Bureau des Traducteurs, forestillede han mig for Ministeren. Jeg ansaae det for min Pligt at sige til denne sidste, at jeg meget vel forstod, og kunde nogenledes skrive det Franske Sprog, men at jeg, som Udlænding, ikke torde paastaae at skrive det med al den Elegants og Korrekthed, som man kunde fordre. Ministeren svarede meget lunefuldt: "Jeg "forlanger ingen Phraser af Dem; naar jeg behøver Phraser, har jeg, Gud være lovet! Phrasemagere nok omkring "mig, der forsyne mig med det fornødne. Jeg fordrer af "Dem kuns at De udtrykker Deres Mening med Klarhed og "uden Tvetydighed. Resten er af ingen Betydenhed." — "Naar saa er, svarede jeg, haaber jeg, Citoyen Ministre! "at De ikke skal blive skuffet i Deres Forventning."

Jeg havde i Forveyen erhvervet mig et Brevet, eller Bestalling, som Traducteur des langues étrangères ved Handelsretten i Paris. Dette Document er dateret den 19de Nivose i Republikens 11te Aar, som svarer imod den 9de Januar 1803. Men saasom jeg, gandske kort derefter, fik en langt bedre og mere fordeelagtig, samt tillige mere sikker Post, saa har jeg aldrig gjordt Brug af denne Bevilling.

Det Bureau, hvoraf jeg nu var blevet Medlem, havde en Chef ved Navn Dorion, samt fire eller fem Traducteurs. Iblandt disse nævner jeg een, ved Navn Badini, et gammelt Italiensk Sviin, saavel i Væsen og Adfærd, som i Sæder og Tale, men forresten ikke uden Kundskaber og Fortjeneste; samt en Hanoveraner ved Navn Henrichs, der tillige havde en liden Boghandling, som han bestyrede saa slet, at han maatte gaae Fallit, uden at Ministeren der=

for lod ham miste sin Plads, hvilket kunde have blevet hans Skjebne under en anden Minister. Det Tydske var, som let begribeligt, denne Mands Modersmaal, og saasom han, i nogle Aar, havde været i det Engelske Ostindiske Kompagnies Tjeneste i Bengalen, saa forstod han ogsaa meget vel det Engelske Sprog; men, i alle øvrige Henseende, var han et temmelig indskrænket Hoved; forresten upaaklagelig og godmodig i Omgang. Mine andre Kolleger nævner jeg ikke, fordi jeg, efteragt have nævnet dem, vilde have sagt alt hvad der var at sige om dem. Selv kunde de, uden at beskyldes for alt for stor Beskedenhed, have sagt: Nos numerus sumus, et fruges consumere nati.

Det varede ikke længe, inden Herr Dorion mærkede, at han, med Sikkerhed, kunde kaste paa mig alle de Arbejder, som han forhen havde været nødt til selv at paatage sig. Han forstod nogenlunde det Engelske Sprog, meget vel Italiensk, og han var den eneste af det hele Personale, der kunde komme tilrette med et Spansk og et Portugisisk Dokument. Men han elskede meget mere de Ni tusende Franker, som han havde i Gage, end det Arbejde der forefaldt. Det glædede ham altsaa at han nu kunde indskrænke sin hele Virksomhed, til at samle de færdige Arbejder og at bringe dem ned i Ministerens Kabinet, eller i Sekretariatet, og at følgelig hans Nærværelse i Bureauet ikke var nødvendig førend henimod Klokken fire. Hans Raptus var at gjøre Vers, men disse have aldeles ikke givet hans Navn nogen Celebritet, uagtet han er Forfatter af to saa kaldede Episke eller Heltedigte. Han forærede mig det første, hvis Titel er: la Bataille de Hastings; men da jeg, nogen Tid derefter, spurgte ham, om han havde læst den Romerske Dig-

ter Lucanus? om han vidste at hans Navn stod nævnet i det latinske Digt? og da jeg viiste ham Stedet, hvori det hedder: **Dorion irâ flebile Pieridum,** saa tog han formodentlig denne min Høflighed for en Satire, og forærede mig ikke det andet Digt, der hedder: **le Siegè de Palmyre.** En af mine meest intime Venner, med hvem jeg nu, i mere end tyve Aar, har staaet i nøye venskabelig Forbindelse, Greve Labesnardière, Herr Durands Eftermand i Ministeriet, har fortalt mig, at Dorion havde foræret ham et Exemplar af dette sidste Digt. Da jeg ønskede at vide hans Dom derom, sagde han: "Jeg fik Bogen, i Be"gyndelsen af den stille Uge, og læste een Sang deraf hver "Morgen, efterat jeg var staaet op af min Seng; men en "Morgen, da jeg havde taget Bogen i Haanden, for at "læse videre, erindrede jeg mig lykkeligvis at det just var "Paaskedags Morgen, at altsaa Passionstiden var forbi, og "at jeg følgeligen ikke længere var forpligtet til at spæge "min Aand og mit Legeme med Pønitentse. Jeg lukkede "Bogen i, og har, siden den Tid, aldrig fundet Lyst til at "aabne den."

Noget over tre Maaneder efter min Ansættelse i Ministeriet, havde jeg tilendebragt et temmelig vidtløftigt Arbejde, som jeg leverede Herr Dorion. Jeg læste tydelig Glæden i hans Øyne, ved at see dette Værk tilendebragt, saasom han, uden mig, vilde have blevet nødt til at paatage sig det selv. "De arbejder, sagde han, saa meget og saa "flittig, at jeg anseer det for min Pligt, at bede Ministeren "tilstaae Dem et Tillæg i Deres Gage." — "Dette vil vel "ikke have synderlig stor Vanskelighed, svarede jeg, thi, ind"til dette Øyeblik, har jeg endnu ikke faaet een eneste Skil-

 *398195A

"ling." (Man maae vide at Lønninger i Ministerierne betales maanedlig). — "Hvorledes? gjentog han, det drømte "jeg aldeles ikke om." — Nu gik han ned til Ministeren, og faa Øyeblikke derefter kom han tilbage med en skreven Ordre til Chefen for **Bureau des fonds**, at sætte mig paa Navnelisten med tre tusende Frankers aarlig Gage, og at udbetale mig Beløbet af de tre forfaldne Maaneder.

Nu var altsaa min Forlegenhed tilende; thi jeg begyndte stærkt at trænge til Penge. Jeg havde stedse krympet mig ved at begjere noget, og dog vilde jeg tilsidst have blevet nødt dertil, hvis ikke ovenmeldte Omstændighed, eller noget lignende, var indtruffet. Jeg kan med Sandhed sige at jeg, i min hele Tjenestetid, ikke een eneste Gang har begjert, eller gjordt Ansøgning om noget Emolument eller om nogen Fordeel; men derfor har det ogsaa, mere end eengang, hændet sig at jeg har liidt Uret, eller, rettere sagt, at man har glemt mig; hvorover jeg dog aldeles ingen Ret har til at beklage mig, siden Fejlen er min egen.

Nogle Ord, som jeg nyelig har ladet falde, kunde give Anledning til at troe at Forretningerne, i det Bureau, hvortil jeg hørte, vare overordentlig mange, og mit Arbejde følgelig særdeles trættende. I denne Vildfarelse bør jeg ikke lade Læseren forblive, og man vil letteligen indsee det modsatte, naar jeg siger, at jeg aldrig behøvede at sætte min Fod i Ministeriets Hotel, førend Klokken tolv, som var den Tid da Ministeren aabnede de ankomne Depescher, og at jeg, næsten hver Dag, kunde gaae min Vey henimod Klokken fem, naar Ministeren var kjørt til Tuilerierne eller Saint-Cloud. Undertiden, men dog kuns saare sjelden, var et Arbejde saa vidtløftigt, og fordrede tillige saa megen Hast,

at jeg maatte tage Papirerne med mig hjem, for at arbejde om Aftenen paa mit Værelse, og siden om Morgenen, ja vel endog endeel af Natten. Men, som sagt, dette var kuns et sjeldent Tilfælde. Ved en af disse Leyligheder indtraf følgende Anekdote.

Jeg havde taget nogle Papirer med mig for at arbejde hjemme paa mit Værelse. Men, førend jeg gik hjem, maatte jeg spise til Middag. Jeg gik derfor i en Restauration i Palais-Royal, hos den, paa den Tid, berømte Naudet, hvor jeg undertiden spiste. Klokken var fire, altsaa endnu langt fra Parisernes almindelige Middagstid. Jeg fandt altsaa Spisesalene næsten aldeles tomme; kuns hist og her, ved nogle Borde, sad et lidet Antal Gjester, vidt adspredte. Iblandt dem kjendte jeg den Preussiske Statsminister Greve Haugwitz, der, paa den Tid, havde en Mission i Paris, og, med ham, et ungt Menneske, hvis Forhold til Greven var mig aldeles ubekjendt. Da jeg vidste at Greven ikke kjendte mig, tog jeg ikke i Betænkning at vælge et Bord i Nærheden af hans, dog i en saadan Frastand, at han ikke skulde mistænke mig for at ville høre hvad der blev talt. Paa Bordet for dem stode tre tomme Viinflasker, samt en Mængde Glas, der tilkjendegav at man ikke havde glemt Madera, Mallaga, og andre velsmagende Vine. Maaltidet var tilende, og Greven begjerede et Glas Alicante Viin paa Faldrebet, samt sin Regning. Da Vinen var drukket, og Regningen betalt, stode de op for at gaae, og Greven sagde da, med høy Røst, men paa Tydsk: "Nu "troer jeg da vel at vi kan holde ud at vente paa Middags-"maaltidet." Jeg erfarede deraf at det var deres anden eller tredie Frokost, de havde indtaget. Ligeledes anmærkede jeg

at Bacchus, allerede for længe siden, havde nedskrevet en hæderlig Attest paa Grevens Kinder; omendskjøndt han vist nok kunde sige, med ligesaa god Grund, som Anne Kandestøbers i Barselstuen: "En kan meget vel være rød i "Ansigtet, uden at man drikker." Det er muligt at denne Anekdote ikke har den fuldkomneste Nøyagtighed i kronologisk Hensigt; men i alle andre Henseende er den aldeles rigtig og paalidelig.

Min Stilling forblev, i lang Tid, den samme, uden at noget mærkværdigt indtraf, der kunde fortjene at meddeeles Læseren. Denne Stilling var saa meget mere behagelig, som jeg nu havde det fornødne til Livets tarvelige, men dog tilstrækkelige, Underholdning; og som jeg, paa de faa Arbejdstimer nær, var fuldkommen Herre over min Tid, saa at jeg, om Aftenen, kunde enten besøge et eller andet Skuespil, eller moere mig i et af de Selskaber, hvori jeg havde havt den Lykke at blive indlemmet, og hvoraf jeg, i det foregaaende, har nævnet adskillige. Om Søndagen kunde jeg rejse paa Landet, enten til Saint-Germain, eller til Choisy, eller og, i Selskab med en eller anden af mine Landsmænd, gjøre en kort Udflugt til nogen af Parises Omegne.

I denne Periode indtraf Bonapartes anden Usurpation, da han, i Aaret 1804, gjorde sig til Kejser, og lod sig krone den anden December. Om de, ved denne Leylighed forefaldne, Omstændigheder og Mærkværdigheder har jeg, saavidt som jeg nu erindrer, aldeles intet at sige, uden hvad der er bleven bekjendtgjordt ved de offentlige Blade, og som Læseren altsaa kan finde paa andre Steder; thi jeg troer ikke at burde fylde disse Blade med saadanne Fortællinger, som kunne findes andensteds; heller ikke veed jeg, at der, i

den Tid er forefaldet noget, mig selv vedkommende, der kunde fortjene at bevares i min Hukommelse.

I Aaret 1805 udbrød en Krig med Østerrige. Ministeren, og, tilligemed ham, endeel af Ministeriets Personale, skulde følge Keiserens Hovedqvarteer. Min Kollega Henrichs, som noget ældre i Tjenesten, og noget mere bekjendt end jeg, blev tilsagt at reise. Jeg har altsaa ikke været tilstede, og seet noget af hvad der passerede under denne Kampagne, og forbigaaer den altsaa med Taushed. Kuns dette erindrer og anmærker jeg, at de Kurerer, der, næsten hver Dag, vexledes imellem Hovedqvarteret og Paris, een eller to Gange medbragte Papirer, som jeg maatte expedere, før at de kunde sendes tilbage med den næste Kureer.

Saalænge som denne Krig varede, havde jeg endnu meget større Frihed end ellers; og jeg benyttede mig af denne Frihed paa en Maade, der var mig, ikke alleneste behagelig, men især nyttig til at forøge de Kundskaber, som jeg forhen havde erhvervet mig.

Krigen fik Ende. Freden blev sluttet, og Ministeren, saavelsom det øvrige Personale, kom tilbage; og nu kom Tingene i deres forrige Orden.

Engang i Aaret 1806 blev jeg kaldet ned i Ministerens Kabinet. Han leverede mig et Keiserligt Dekret, der befalede ham at udnævne en Kommissær til at samle sammen af de tvende Lutherske, det er at sige, Danske og Svenske Legations-Kapellers Kirkebøger, samt af andre Papirer, alt hvad der, fra de ældste Tider, fandtes optegnet, vedkommende de Lutheranernes Etat-civil, i Paris, eller Døbe-, Givtermaals- og Begravelses-Akter. Lutheranerne havde nu faaet deres egen Kirke i Paris, og følgeligen skulde Legations-Ka-

pellerne ophøre. Breve bleve mig leverede til den Danske Gesandt Gehejmeraad Dreyer, og til den Svenske Legation, i Følge hvoraf de to Kapellers Kirkebøger bleve mig udleverede. Inden jeg forlod Ministerens Kabinet, bad han mig gaae til Herr D'Hauterive, Chef for Ministeriets Arkiver, af hvem jeg skulde faae de fornødne Instruxioner angaaende hvad jeg havde at foretage i denne Sag.

Denne D'Hauterive, en af Frankrigs mærkværdigste Veyrhaner, havde været en rasende Demagog i Republikens Dage, blev siden ivrig Bonapartist, og er nu, i det mindste som det lader, en særdeles varm Tilhænger af den Bourbonske Familie, altsaa stedse en underdanig Slave af enhver der har Magten i Hænderne. Man fortæller om ham, at han, som Konsul i Nordamerika, skal have gjordt et Gjestebud i Anledning af Ludvig den Sextendes Henrettelse, da han havde faaet Efterretning derom. Iblandt andre Retter, der kom paa Bordet, var ogsaa en stegt Griis med en Citron i Munden, som Verten selv skar Hovedet af, eller, efter sit eget Udtryk, guillotinerede, sigende at det var netop saaledes at man burde behandle alle Tyranner. Han har Ord for, i de sednere Tider, at have virket meget ondt i Ministeriet, hvilket jeg vilde have fortiet, ifald jeg havde den mindste Formodning om at han i nogen Maade havde skadet mig, og dersom hans almægtige Indflydelse havde begyndt netop efter den Tid da jeg havde faaet min Afskeed. Han er ogsaa den bekjendte Forfatter af nogle i den sednere Tid trykte ubekjendte Skrivter, hvoraf eet har faaet Navn af Economie politique antediluvienne, fordi man troer at Skrivtet vilde have været af nogen Værdie, og til nogen Nytte, ifald det var blevet publiceret før Syndfloden,

eller dog, i det mindste, inden den berømte Jean Baptiste Say havde skrevet over denne Materie. Ved disse næsten uforstaaelige Skrivter har han erhvervet sig det velfortjente Navn af den Franske Lycophron.

Medens jeg sad og talte med denne Mand om den ovenmeldte Materie, udbrød han pludselig i det følgende Udraab: "Det var høyligen at ønske at alle Protestanter vare "exterminerede, thi de ere rasende og fordømte Republikane"re." Da han mærkede at jeg gjorde en Bevægelse paa den Stol hvorpaa jeg sad, saa fattede han sig, og tilføyede: "Jeg mener herved ikke Lutheranerne, thi de nærme sig me"get mere til Katholikerne, end de Reformerte." Af denne Anekdote, uagtet ingen anden end jeg kan bevidne dens Nøyagtighed, men som jeg, paa Ære og Samvittighed, bevidner at være bogstaveligen sandfærdig, vil Læseren selv kunne skjønne, om det foregaaende, som jeg kuns har af Fortælling, kan ansees for troeværdigt eller ikke.

Førend jeg forlader dette Menneske, for siden ikke oftere at nævne ham, har jeg endnu at fortælle om ham en Anekdote, som jeg ligeledes kuns har af Tradition. Da han ingen Børn har, hvortil hans afdøde Kone skal have meddeelt sine Veninder Aarsagen, har han adopteret en Broder- eller Søster-Søn, der er bleven ham adjungeret i Arkivist Embedet. Paa denne Mand vilde han lade overgaae, efter sin Død, den Greve-Værdighed, hvormed Bonaparte har benaadet ham. Han ansøgte altsaa den, for ikke længe siden, afskedigede Justits-Minister Peyronnet, om at erhverve Kongelig Bekræftelse paa denne Arvs Bestemmelse, og at det unge Menneske, i Mellemtiden, maatte kalde sig Baron D'Hauterive. Jeg veed ikke af hvad Grund Herr Pey-

ronnet, der, i Almindelighed ikke var Fiende uden af Fikfelige Folk, var blevet D'Hauterives Uven, men han skal have svaret: "Jeg veed at Deres Familienavn er "Blanc; naar De viser mig med hvad Authoritet De bærer Navnet D'Hauterive, vil det øvrige letteligen finde sig." Det lader til at Manden ikke har kunnet finde anden Authoritet end sin egen, da han sandsynligviis har anseet Navnet Blanc for alt for borgerligt. Men ogsaa hevnede han sig paa Herr Peyronnet da denne sidste var blevet afskediget, og havde faaet Herr Portalis til Eftermand. Han kom til denne sidste for at gratulere ham, og, i den talrige tilstedeværende Forsamling, skal han have udraabt med høy Røst: "Endelig har da Frankrig faaet virkelige "Ministre; hidtil har vi kuns havt Charlataner." Jeg har opholdt mig saa længe ved dette Menneske, fordi han, som Medlem af National-Institutet, og af flere lærde Selskaber, kunde maaskee være anseet i Udlandet for at være en af Frankrigs meest udmærkede Mænd, hvilket vilde være en stor Vildfarelse.

Det ovenmeldte Arbejde blev ikke færdigt førend tre eller fire Aar derefter, under Hertugens af Cadore (Champagnys) Ministerium. Forfattet i ser mere eller mindre tykke Folio-Bind, forsynede med min, af Ministeren legaliserede, Underskrivt, blev det af mig afleveret til vedkommende Civil-Øvrighed, imod vedbørlig Qvittering, for at opbevares i Statens Arkiver, for at deraf kan udstædes Extrakter og Attester til paagjeldende, der maatte behøve samme.

For dette lange og særdeles kjedsommelige Arbejde fik jeg aldeles ingen Godtgjørelse eller Gratifikation, hvilket imidlertid var min egen Skyld, saasom jeg ikke gjorde nogen

Begjering derom, i hvilket Fald jeg er overbeviist om at et Honorarium ikke vilde have blevet mig nægtet; thi, af alle de Franske Ministre for de udenlandske Sager, som jeg har havt den Ære at kjende, er der ikke en eneste, der jo vilde have fundet en saadan Begjering billig og uforkastelig.

Nogle Aar derefter var jeg mere heldig, skjøndt udenfor min egentlige Sphære. Krigsministeren General Clarke havde anmodet Hertugen af Cadore om at stille til hans Disposition en Person, der forstod det Spanske Sprog. Jeg blev sendt hen til General Clarke, der leverede mig til at excerpere, og at forfatte den dertil hørende Rapport, en Mængde Spanske Dokumenter, vedkommende Saragossas Beleiring. Dette Arbejde medtog de første af mine Fritimer, i henved en Maaned; men da Generalen havde læst min Rapport, gav han, uden mindste Anmodning fra min Side, Ordre til at udbetale et Honorarium af to hundrede Franker.

Jeg kommer nu til den første vigtige Epoke i min lille politiske Existents i Frankrig, og derom skal handles i det næste Kapitel.

Sjette Kapitel.

Rejsen til Berlin.

I det sidste Halvaar af 1806 udbrød Krigen med Preussen. Man vidste at Ministeren skulde følge med Keiserens Hovedqvarteer, og med ham nogle faa Personer af de forskjellige Bureaux. Min Kollega Henrichs var hjerteglad, thi han holdt sig gandske fuldkommen overbeviist om at han skulde blive een af dette Antal, hvilket jeg ogsaa troede. Han kom, flere end een Gang om Dagen, ind til mig i mit Kabinet, og underholdt sig med mig om den Fornøyelse han ventede at nyde paa denne Rejse der nu var forhaanden; og naar jeg kom ind til ham, saae jeg paa hans Bord endeel Pakker opstablede, som han sagde mig vare ham leverede af hans Venner, for at besørges til Tydskland, og at han var saa overlæsset af Kommissioner, at han ikke vidste hvorledes han skulde bære sig ad for at faae dem vel udrettede. Men, hvad skeer? En Dag blev jeg kaldt ned i Ministerens-Kabinet, hvor han sagde mig, at jeg maatte belave mig paa en Rejse, der vilde gaae for sig om nogle faa Dage. Jeg følte strax hvor dybt dette vilde smerte den stakkels Henrichs, og saare hans Egenkjerlighed. Min første Tanke var vistnok en stor Fornøyelse over de Behageligheder, som jeg vilde komme til at nyde paa denne Rejse; men dernæst troede jeg at min Pligt fordrede, at jeg gjorde en Anmærkning, der, muligt, var undgaaet Ministerens Eftertanke, og som, naar han blev gjordt opmærksom derpaa, maaskee kunde forandre hans Beslutning. Jeg spurgte ham da, om det mig nyelig anbetroede vigtige Arbejde med de Lutherske Kirkebøger kunde taale at lægges tilside? "Dermed

"har det ingen Hast, svarede han, det kan bie til vi ere kom-"ne tilbage. Gaae nu og gjør Deres Tilberedelser." Jeg glemmer aldrig, hvor slukøret den stakkels Henrichs blev, da jeg gav ham denne Efterretning, som jeg gelejdede med alle sine Omstændigheder. Hvad der siden blev af hans Pakker og Kommissioner er mig aldeles ubekjendt.

Hvad der allerførst havde sat mig i Yndest hos Ministeren Talleyrand, var, om jeg ikke meget fejler, et Arbejde, som jeg havde foretaget mig af egen Drivt, uden at nogen havde tænkt paa at foreskrive mig det. Jeg forfattede en kronologisk Tabelle over alt det mærkværdige der var foregaaet i Europa, fornemmelig i Frankrig, i Aaret 1805. Ministeren, efterat have examineret denne Tabelle, gjorde mig den Ære at sige at han fandt den meget vel udarbejdet, og særdeles nyttig og brugelig. Jeg fortsatte siden dette Arbejde for Aarene 1806 og 1807. Men nu forlod Talleyrand Ministeriet, og jeg ophørte med Arbejdet, siden jeg ikke vidste hvorvidt hans Eftermand vilde finde det nyttigt eller ikke. Jeg fik desuden, som man siden vil erfare, og som man har seet, andre adskillige og langvarige Arbejder, der optog al den Tid jeg havde tilovers fra mine daglige Forretninger.

Først i Oktober Maaned afrejste jeg da fra Paris, i Selskab med tre af mine Kolleger, i en firesædig Vogn, med een eller to af Ministerens Liberie-Betjente paa Bukken. De Personer, der udgjorde mit Rejseselskab, vare Herr Roux de Rochelle, Chef for den sydlige Politiske Afdeling, nu Fransk Gesandt i Hamborg, forresten bekjendt som Forfatter af et Episk Digt, under Titel af la Byzanziade, der vist nok ikke er noget Mesterstykke, men dog saare

meget bedre end Herr Dorions forhen omtalte to Digte. Fremdeles Herr Durand Saint André, Broder til den forhen omtalte Baron Durand de Mareuil, den Tid Under-Chef for den nordlige Politiske Afdeling, nu Fransk Konsul i Philadelphia, og endelig Herr Challaye, den Tid Kopiist, eller, som det hedder i det Franske administrative Sprog Expeditionnaire, for nærværende Tid Fransk General-Konsul i Madrid.

Denne Reise gik, uden Ophold, til Maynz, hvor vi havde Ordre til at oppebie Ministeren. Vi toge ind i et Huus, der var indrettet til Bolig for ham og for hans Følge, ved Omsorg af Præfekten; den, som Medlem af National-Konventet, og siden, som Fransk Konsul i Syrien bekjendte Herr Jean Bon Saint André, om hvem jeg vil faae Leylighed, i det følgende, endnu een Gang at tale.

Dagen efter kom Ministeren Talleyrand, med Resten af Personalet, der bestod af Greve Labesnardière, Chef for den nordlige Politiske Afdeling, samt tre unge Mennesker, der vare Ministerens Haandsekreterer, foruden Kammertjeneren, Kokken, og fire eller fem andre Domestiker.

Allerede den første Dag havde jeg Anledning til at see, med hvor megen Fiinhed Talleyrand veed at give sine Underordnede Lærdomme, ja vel endog Irettesættelser, uden i mindste Maade at saare deres Egenkjerlighed, men saaledes, at den Paagjeldende selv ikke kan holde et Smiil, ja vel endog en Latter tilbage. Den ovenmeldte Herr Roux, en høyst agtværdig, godlidende og veltænkende Mand, havde den Svaghed, i Koncepterne til sine Depescher, lidt for meget at jage efter et zirligt Sprog og smukke Phraser, hvorved undertiden noget af det mere væsentlige, af Klarheden,

gik tabt, hvorimod Ministeren særdeles yndede Herr Labesnardières Redaktion, fordi denne, paa en forunderlig Maade, vidste at forene Klarhed med Concision. Efter Maaltidet, hvortil ingen Fremmede havde været indbudet, sad vi alle sammen i Konversations Salen, og talte om en Mængde ligegyldige, og, saa at sige, intetbetydende Materier. Jeg erindrer ikke hvorledes det traf sig at een af de talende nævnede Ordene Embedsiver og Nidkjerhed. Talleyrand greb denne Leylighed, og sagde: "Jeg hører "saameget tale om Embedsiver og Nidkjerhed; jeg holder "for at disse to Egenskaber bør staae i omvendt Forhold til "Vigtigheden af den Post, som en Mand beklæder. For Ex-"empel: Jeg, som Minister, bør aldeles ingen Nidkjerhed "have. De, Herr Roux, som Divisions-Chef, bør ikke "have synderlig meget af denne Egenskab, dog lidet mere end "jeg. De, Herr Challaye, som Kopist, eller Expedi-"tionnaire, bør have temmelig megen Nidkjerhed; men et "Kontor-Bud kan aldrig have for meget af denne Egenskab." Derpaa fulgte en almindelig Latter, og Herr Roux selv maatte lee, uagtet han formodentlig følte at Lærdommen sigtede til ham.

Den samme Aften sagde Ministeren til os: "Vi ere "Reisende, og man kan altsaa ikke fordre at vi skulle føre "nogen Garderobe med os. Jeg authoriserer Dem altsaa, "til at sætte sig tilbords med Støvler paa Benene, i hvad "Selskab jeg endog maatte have indbudet. Ligeledes, og for "at undgaae en smaalig og pinlig Etikette, vil jeg at De, "naar De taler til mig, ikke giver mig Titelen Monseig-"neur, men kalder mig ligefrem Monsieur; hvoraf flyder, "at De ogsaa giver denne sidste Titel til enhver anden, uden

"Hensyn til hans Rang, med mindre det skulde være en Per-"son over min Stand." Dette sidste Tilfælde indtraf, under den hele Kampagne, kuns med en eneste Mand, og denne Mand var Kronprindsen, nu Kongen af Bayern, hvorom vil blive talt i det følgende.

I Maynz saae jeg Fyrst Primas (Dalberg) der spiste en eller to Gange hos Ministeren. Det var en særdeles artig og venlig Mand, aldeles ikke hængøret, som en stor Mængde andre katholske Gejstlige. Han spøgte undertiden i en Tone, der, skjøndt meget anstændig, dog aldeles ikke bar Præget af den Stand hvortil han hørte. Sednere saae jeg ham i Erfurt, men ikke saa nærved, som denne Gang. Han vil saaledes blive nævnet i det følgende. Jeg forbigaaer med Taushed adskillige andre mere eller mindre betydelige Personer, der, i Maynz, vare Ministerens Bordgjester, saasom jeg aldeles intet har at fortælle om dem, der kunde have nogen Interesse for Læseren.

Vi forbleve her til efter Jena-Bataillen, det er at sige, til efter den ellevte Oktober. Dagen derefter ankom en Kureer fra Hovedqvarteret, med Efterretning om dette mærkværdige Feldtslag, og med Ordre til Ministeren at rykke op og at nærme sig Berlin. Da jeg var den eneste af det hele Selskab der kunde tale Tydsk, fik jeg Befaling at rejse forud, for at underrette mig om Veyene vare sikkre. Man gav mig en liden let, men bedækt, Vogn, der kuns fordrede to Heste til Forspand; og jeg, rejste, forsynet med en skrivtlig Ordre til alle Postmestere, at give mig Heste, imod Betaling, fremfor nogen anden Rejsende.

Intet mærkværdigt forefaldt, førend jeg kom til Suhlingen, en Poststation i det Fuldaske. Jeg steg af Vog-

nen for at tale med Postmesteren og at legitimere min Ret til at faae Postheste, hvilket og strax skeede. Medens man spændte Hestene for Vognen, blev jeg anholdt af tre mig ubekjendte Personer, men hvoraf een eller den anden maae have kjendt mig, saasom de nævnede mig ved mit Navn, og tiltalede mig paa Dansk. Disse tre Personer vare de Herrer Brøndsted, Koss *) og Øhlenschlæger, der agtede sig til Paris, men som med den Diligence hvori de rejste, laae under Embargo i Suhlingen, formedelst de, som ovenmeldt, almindelig tagne Forholdsregler. Dette, for mig virkelig behagelige, Møde, blev snart afbrudt; thi, saasnart som Hestene vare forespendte, steeg jeg igjen i Vognen og rejste. Det er siden bleven mig sagt, at de have taget det ilde op, at jeg ikke havde villet forsømme mine Pligter, og blive et Par Timers Tid hos dem for at tale med dem. Deres sednere Forhold imod mig synes at forvandle dette Sagn fra en Formodning til en Virkelighed.

Jeg beder Læseren undskylde at jeg her afbryder Historien om min Rejse, og at jeg gjør en kort Digression, for at fortælle hvad jeg videre kan have at sige om disse Her-

*) Jeg staaer her i en Uvished om ikke Faderen til denne Person, den Finants-Raad, der har gjordt sig saa høyligen fortjent af Dannemark, ved at indføre Tallotteriet i Landet, kaldte sig Koes og ikke Koss. Skulde det forholde sig saaledes, da skylder jeg den nu værende Chargé d' Affaires i Paris en Afbigt, fordi jeg har troet ham at være en Søn eller en nær Beslægtet af Finants-Raaden. Herr Koss vil sikkert tilgive mig at jeg retter min Vildfarelse; thi han er upaatvivlelig saaledes overlæsset af egne Fortjenester, at han ikke skjøtter om at forøge Læsset med Fortjenester, der tilhøre en anden Familie.

rer, for at jeg ikke skal behøve oftere at omtale dem i det følgende.

Da jeg, i Slutningen af næste Juli Maaned, efter Tilsit-Freden, var kommet tilbage til Paris, opholdt de sig endnu i denne Stad. Jeg saae dem kuns een Gang, og det hændelsesviis, en Aften hos Herr Grégoire, hvor de, som jeg formoder, vare henbragte af den nogle Aar derefter afdøde Danske Legations-Sekretær Herr Guillaume. De sad alle fire ved Døren, og næsten adskildte fra det hele øvrige Selskab, og, inden jeg vidste et Ord deraf, vare de allerede borte. Generalinde Laharpe, der ligeledes, i Følge med hendes Mand, var i Besøg hos Grégoire, spurgte mig, da de vare borte, om vi ikke kjendte hinanden. Jeg svarede, jo; men at de, siden de vare i Selskab med en Dansk Diplomat, formodentlig ikke havde vovet paa at lade see at de kjendte mig; og at Klogskab og Delikatesse havde forbudet mig, af samme Aarsag, ikke at kompromittere dem, hvilket de maaskee troede vilde have blevet Tilfældet, ifald de havde værdiget mig en Hilsen.

Brøndsted og Koës rejste, kort derefter, til Grækenland, hvor denne sidste døde. Jeg har altsaa aldeles intet videre at sige i Anledning af ham.

Nogle Aar derefter kom Brøndsted anden Gang til Paris. En Dag kom jeg ind i et Kaffehuus, hvor jeg vidste at nogle Danske Søe-Officierer forsamlede sig, efter Middagsmaaltidet, for at drikke deres Kaffee. Jeg fandt dem der, og satte mig ved deres Bord for at tale med dem. Kort derefter mærkede jeg, at der sad, imellem dem en Person, der tydeligen viiste at han forstod hvad der blev sagt, men talte selv ikke et eneste Ord. Da jeg ikke vidste at

Brøndsted var i Paris, og jeg kuns havde seet ham med to flygtige Øyekast, kunde det aldrig falde mig ind at det var ham; men jeg spillede med ham den samme stumme Rolle som han syntes at ville spille med mig. Dagen derefter sagde een af Søe-Officiererne mig, efter mit Forlangende, at denne stumme Person var ingen anden end Herr Brøndsted. Han rejste kort derefter til Rom, hvor han foregiver at have været Diplomat. Det er dog alligevel en nimodsigelig Sandhed, at han, af det Romerske Hof, aldrig har været anerkjendt i nogen diplomatisk Karakter, endskjøndt han vel kan have været anerkjendt, eller, rettere sagt, anbefalet i nogen anden Egenskab. Heller ikke har jeg seet hans Navn anført, i diplomatisk Karakter, i nogen Dansk Stats Kalender, hvor man dog finder Alle Danske Konsulers Navne, skjøndt disse heller ikke regnes iblandt Diplomaterne. Han paastaaer, siger man at være Diplomat, fordi han havde Titel af Hof-Agent; men, foruden det at Hof-Agenter ligesaa lidet ere Diplomater, som Konsulerne, saa maatte man, efter Herr Brøndsteds Paastand, ogsaa ansee for Diplomater, alle de af Hans Kongelige Danske Majestæts nu værende eller forhen værende Undersaatter, der have været beærede med denne Titel, uagtet de handlede med Guld- og Sølv-Stabs i Kjøbenhavn, eller med Klipfisk i Bergen.

For nærværende Tid er Herr Brøndsted, for tredie Gang i Paris, uden at jeg har seet ham, hvorover jeg slet ikke kan forundre mig, da jeg saa gandske har glemt hans Ansigtstræk, at jeg aldeles ikke vil kunne kjende ham igjen, om jeg endog hundrede Gange mødte ham. Han arbejder paa et Pragtværk over Grækenland, som han agter at ud-

give. En af mine Venner, der kjender noget til dette Værk, har omtalt det med Roes, men dog alligevel derhos anmærket, at det vilde have været af langt større Vigtighed ifald det var kommet for Lyset for tredive Aar siden, saasom man nu kjender næsten alt hvad det kommer til at indeholde. En anden af mine Bekjendte har fortalt mig at Herr Brøndsted havde anmodet ham om at rekommandere ham en duelig Lithograph. "Men, skal han have tilføyet, det maae "være en meget paalidelig Mand, thi jeg maae sige Dem, "at jeg er Dansk Statsraad og følgelig responsabel." Man seer deraf at Responsabiliteten har et langt større Omfang i de Kongelige Danske Stater, end i noget andet Land i Europa.

Ohlenschlæger kom ogsaa, endeel Aar derefter, anden Gang til Paris, og i lang Tid traf det sig saa at vi hverken mødte eller saae hinanden. Endeligen, da jeg en Dag, efter Middagsmaaltidet, sad paa et Kaffehuus i Palais-Royal, kom han derind. Han fik Øye paa mig, og gjorde mig den Ære at sætte sig ved Siden af mig. Vi talede med hinanden om adskillige ligegyldige Materier, og, da vi havde drukket vores Kaffee, foreslog han mig at gjøre en Spadseretur i Haven. Efterat have gaaet et Par Gange frem og tilbage, spurgte han mig, om jeg havde læst Freyas Alter. Jeg besvarede dette Spørgsmaal med Ney. "Da er det mig kjert, sagde han, at jeg kan laane "Dem et Exemplar, som jeg har taget med mig." Nu indsaae jeg at det ikke vilde blive mig muligt at undgaae at sige ham mine Tanker om dette Skuespil; jeg tilstod ham derfor reent ud, at jeg ikke alleneste havde læst det, men at jeg endog eyede et Exemplar deraf. Nu spugte han: "hvad er

"da Deres Meening derom?" — "Min Meening er, svare"de jeg, at det komiske ikke er Deres Fag, og jeg troer at "De gjorde vel i at holde Dem, udelukkende, til det alvorli"ge og tragiske" — "Der har vi det, udbrød han nu med "Heftighed, fordi De selv har skrevet Komedier, saa vil De "ikke at nogen anden maae gribe ind i Deres Fag." — "De "gjør mig Uret, Herr Øhlenschlæger, svarede jeg kold"sindigen; thi dersom De har læst min egen Dom over mi"ne egne Skuespil, en Dom, der ligger trykt for Publikums "Øyne, saa troer jeg at De, med en god Samvittighed, "ikke kan bedømme dem synderlig haardere end jeg selv har "bedømt dem." Et Øyeblik derefter hilsede han mig og gik sin Vej. Siden den Tid saae jeg ham ikke oftere.

Jeg har nyelig læst et Par, paa den Kongelige Kjøbenhavnske Skueplads opførte Skuespil, der forekomme mig at have en saare stærk Familie-Lighed med Freyas Alter. Disse Skuespils Titler ere Guldbryllupsfrierierne og Destillatøren. Dersom Herr Øhlenschlæger er Forfatter af disse Skuespil, saa indseer jeg meget vel at Direktionen, af Agtelse for denne Mands virkelige Fortjenester i en anden Green af Theaterdigtningen, har troet ikke at burde undslaae sig for at antage dem. Skulde derimod disse Skuespil have andre Forfattere, saa begriber jeg ikke hvorledes Theater-Direktionen har kunnet lade dem opføre. Og hvad skal jeg tænke om det Kjøbenhavnske Publikums Smag, ifald disse Jammerligheder have kunnet vinde Bifald ved Opførelsen.

Jeg kommer nu tilbage til Fortsættelsen af min Reise.

Midt om Natten ankom jeg til Fulda, hvor Mareschal Mortier var Gouvernør, og boede paa Slottet.

Jeg lod mig vejlede derhen og bad en Domestik at melde mig. Svaret blev at Generalen sov, men jeg paastod at han nødvendig maatte vækkes, siden jeg kom, som Sendebud fra Ministeren Talleyrand; men at mit Ærende var af den Beskaffenhed, at han, med eet eneste Ord, kunde besvare mig, naar han blot vilde tillade mig at komme ind i hans Sovekammer, hvorved han undgik den Ubehagelighed at staae op af sin Seng. Betjenten gik med dette Budskab, kom strax tilbage, sigende at Generalen paa Øyeblikket vilde komme. Derpaa gik han, og lod mig allene i en overordentlig stor Sal, der især udmærkede sig ved sin uhyre Længde, og som var oplyst kuns med een eneste lille bitte Lampe, der kuns saare svagt opklarede Mørket. Kort efter forøges Høitideligheden af denne naglige Scene ved Lyden af et Par Sabler, der slæbede paa Gulvet i det næste Værelse. Døren aabnedes, og denne usædvanlig høye General traadde ind i fuld Uniform, med Hatten paa Hovedet, og en saare lang Fjer i Hatten, der gjorde at han maatte bukke sig noget, for at komme ind igjennem den aldeles ikke lave Dør. Han var efterfulgt af en Adjudant, ligeledes i fuld Uniform. Jeg rygtede nu mit Ærende og spurgte Generalen, om man, med Sikkerhed, kunde rejse over Jena-Valpladsen, og videre til Berlin; eller om jeg behøvede en Eskorte. Han svarede mig at jeg aldeles ingen Fare havde at befrygte, lige til Erfurt; og at han selv, i et Brev, skulde give Ministeren denne Forsikkring. Men han tilføyede at jeg, i Erfurt, maatte indhente nærmere Efterretning hos Gouvernøren General Clarke, om hvorledes det forholdt sig paa den øvrige Vej til Berlin. Derefter gjorde jeg Marechal Mortier min Afskeds-Kompliment, og en halv Time derefter sad

jeg i min Vogn og rullede videre. Paa Valpladsen ved Jena laae en Mængde døde Kroppe, saa vel af Mennesker, som af Heste, hvilke man endnu ikke havde faaet Tid til at begrave. Naar jeg undtager dette ubehagelige Syn, kom jeg, uden at møde den allermindste Forhindring, lykkelig til Erfurt.

Jeg havde Ordre til her at oppebie Ministerens Ankomst, der indtraf et Par Dage derefter. Her fornyede jeg, paa en uventet og høyst behagelig Maade, et gammelt Bekjendtskab med en Mand, som jeg, i fulde to og tyve Aar, ikke havde seet, og hvis Navn jeg, i den hele Tid, maaskee ikke een eneste Gang havde hørt nævne. Denne Mand var Justitsraad Buchner, der havde været Stadsphysikus i Bergen, og som jeg meget ofte havde seet og været i Selskab med i den Tid jeg opholdt mig i denne Bye. Han havde taget sin Afskeed, og var, med en liden vel erhvervet Formue, flyttet til Erfurt, der var hans Fødebye, for der, i Rolighed, at henleve Resten af sine Dage. Jeg vil faae Leylighed i det følgende, til endnu eengang at omtale ham.

Erfurt er en af de Byer, der, med sit Distrikt, hørte til de Stater, hvorover Fyrst Primas var Enevoldsherre. Alting vidnede her om denne Mands oplyste, liberale og menneskekjerlige Tænkemaade. Indbyggerne bekjende sig til den katholske Religion; jeg maatte altsaa formode her at finde Klostere. Jeg veed ikke hvor mange der fandtes, men jeg besøgte to, hvoraf det ene beboedes af Munke og det andet af Nonner. I et Benediktiner-Kloster fandt jeg megen Reenlighed og Orden, samt aabne, lyse og joviale Ansigter. De spøgte med mig, og jeg med dem, i al Anstændighed og i en Tone, der viiste at de vare fornøyede

med deres Kaar. At dømme efter tre eller fire af disse Munkes Udseende, skulde jeg vel troe at de Erfurtske Damer ikke vare misfornøyede med undertiden at befinde sig i deres Selskab. I et Nonnekloster, der beboedes af Visitandiner, og som jeg ligeledes besøgte, havde Fyrst Primas gjordt den høyst roesværdige Foranstaltning, at intet Fruentimmer kunde gjøre Løvte paa mere end to Aar, saaledes at hun, efter den Tids Forløb, kunde forlade Klosteret, eller, om det saa behagede hende, fornye Løvtet endnu paa to Aar, og dette kunde igjentages lige indtil det fyrgetyvende Aar. Naar hun var kommen til denne Alder, stod det hende frit for, ifald hun ønskede det, at fornye Løvtet for hele sin øvrige Levetid. Dersom denne Foranstaltning var truffet i alle katholske Stater, da vilde Fruentimmer-Klosterne være til megen Nytte, isteden for at de nu, ikke sjelden, stifte ubeskrivelige Ulykker. Ogsaa saae jeg, i dette Kloster, lutter aabne og blide Ansigter, der syntes at vidne om Tilfredshed. Nonnerne sysselsatte sig med Syening og andet Haandarbeide, imod Betaling, for Byens Indvaanere.

Et Par Dage sednere, ankom Ministeren, som sagt, med det hele øvrige Personale, og vi begave os da strax allesammen paa Veyen til Berlin, hvor vi ankom, uden at møde nogen mærkværdig Hendelse, og droge ind i det for Ministeren bestemte Hotel, der tilhørte den Preussiske Statsminister Greve Haugwitz, som havde maattet forlade samme, da den seyerrige Franske Armee nærmede sig til Staden, og flygte, med den Kongelige Familie, og en Mængde af Statens vigtigste Embedsmænd, til en mere afsides liggende Provinds i det Preussiske Kongerige.

Man har beskyldt Talleyrand for en stor Mængde

politiske Forbrydelser; man har sagt at han har indblæst Bonaparte mangfoldige af de, for Europa, ja selv for Frankrig, saa ulykkelige Forholdsregler, der, i en Række af Aar, ere tagne, anordnede og udførte ved den Franske Magthavers uimodstaaelige Villie. Hvor mange eller hvor faa af disse Beskyldninger, der ere sande og grundede, er det mig umueligt at bestemme. Jeg har kuns seet yderst faa af denne mærkværdige Mands Handlinger saa nær ved, at jeg skulde vove med Bestemthed at fælde min Dom derover. Det er følgelig ikke af min Pen at han med Tiden kan vente sin Retfærdiggjørelse, for saa vidt som den er muelig. Min Pen vilde desuden ikke blive nødvendig, saasom han vist nok selv har stræbt at retfærdiggjøre sig i sine Memoires, der, som jeg med temmelig Vished veed, ligge færdige til Trykken, og ville udkomme efter hans Død; da han sikkerlig ogsaa vil finde nogle Forsvarere, ligesaavel som han, i levende Live, har fundet en stor Mængde strenge og bittre Anklagere *).

Men der er dog een Post, og det en overordentlig vigtig Post, hvori det er mig mueligt, med den fuldkomneste

*) Der fortælles at en Mand engang skal have spurgt ham, om han ikke havde skrevet sine Memoires? "Det behøves "ikke, skal han have svaret, thi jeg veed at min Kammer-"tjener og min Kok arbejde paa deres Memoires." Dette troer jeg dog kuns var et spøgefuldt undvigende Svar; thi jeg kjender en Person, der har forsikkret mig, med egen Haand at have reenskrevet dem; tilføyende at han ikke vilde ønske sig nogen anden Eyendom, for at berige sig, end dette Skrivt, dersom Forfatteren vilde forære ham Manuskriptet.

Overbevisning, og den tilstrækkeligste Sagkundskab, at retfærdiggjøre ham for en Beskyldning, som det hele Europa, i en Række af Aar, har gjordt ham, og troet at kunne belæsse ham med Forbandelser derfor. Denne Beskyldning bestaaer deri, at det, som man paastaaer, skal have været Talleyrand, der har indblæst Napoleon det famøse Berliner-Dekret, der etablerede det almindelige Blokade-System over næsten alle Europas Havne, og hvis Følger have været saa overordentlig ulykkelige for de fleste Lande, uden at have havt, til Kompensation, andet end Opdagelsen af den Konst at tilvirke Sukker af Rødebeder. Den følgende simple Fortælling vil, som jeg haaber, overbevise Læseren om at jeg har nogen Ret til at tale i denne Sag, og til at give mine Medborgere en Oplysning, som de, udentvivl, hidtil have manglet.

En Aften, Klokken henimod ti, da jeg kom hjem fra Komedien, sagde Portneren mig, at Ministeren havde givet Ordre til at det hele Personale skulde samles i hans Kabinet. Jeg var den første der kom, og jeg traf ham eene. Han sagde at vi fik et Arbejde, der vilde optage en stor Deel af Natten. Derpaa begyndte han at spørge mig om Komedien, om Iffland, og de andre Skuespillere, hvorfra han gik over til andre ikke synderlig vigtige Materier, lidt efter lidt kom nu mine Kolleger, og endelig indfandt sig Herr Labesnardière, som den første i Rangen, ligesom ogsaa i Talleyrands Tillid og Fortrolighed. Nu udbrød Ministeren, sigende: "Her skal jeg vise Dem noget, der vil komme Haarene paa Deres Hoveder til at reyse sig." Derpaa gik han hen til sin Pult, og tog et Papir frem, som han leverede til Herr Labesnardière, med disse Ord: "Efter

"almindelig Skik og Brug, skal et Kejserligt Dekret grunde "sig paa en foregaaende, og af den vedkommende Minister "Kejseren forelagt Rapport. Her har vi derimod et af Kej- "seren allerede underskrevet Dekret, der beraaber og grunder "sig paa en Rapport, som endnu ikke existerer. Denne maae "nu forsattes, og det er Deres Sag, Labesnardière, at "see til hvorledes der kan bringes Orden ind i denne Uor- "den. I Morgen tidlig skal Kurerer affendes til alle Fran- "ske Legationer, for at overbringe dem Kopier af Rapporten, "saavelsom af Dekretet."

Nu gik Labesnardière til sit Kabinet. Alle vi an- dre satte os omkring et Bord, for at afskrive Kopier, saavel af Dekretet, som af Rapporten, da denne var blevet færdig og af Ministeren approberet.

Jeg veed ikke, hvorledes man vil bære sig ad, for end videre at vedblive at beskylde Talleyrand for denne despoti- ske og høyst upolitiske Forholdsregel, med mindre man skulde falde paa at erklære hele min Fortælling for falsk og opdig- tet. I dette Tilfælde, har jeg intet andet at sige, end det, at alle de Personer der vare tilstede ved og deeltoge i denne hele Forhandling, ere endnu levende, og at jeg ikke frygter for at nogen eneste af dem skal beskylde mig for Usandhed, enten i det heele, eller i nogen Deel af min Historie.

Spørger man mig nu, hvem der er den virkelige Fader og Ophavsmand til dette saa høyst ulykkelige Dekret, saa svarer jeg: Enten er det opkommet i Bonapartes eget Hoved, og dette er aldeles ikke usandsynligt, eller og er det blevet ham indblæst af hans onde Genius, den da værende Statssekretær Maret, siden bekjendt under Navn af Her- tugen af Bassano. Denne Mand, et sandt Pendant til

Marquis de Tuffières i Komedien, er maaskee den, der har bragt de allerstørste Ulykker over Frankrig; og dog vilde det være den høyeste Uretfærdighed at beskylde ham for at have bidraget dertil med Forsæt og overlagt Raad; men han var Napoleon hengiven ikke blot af Ambition, hvoraf han havde en umaneerlig stor Dosis, men ogsaa af en Slags Fanatisme. Han tiltroede Bonaparte en Slags Almagt, saa at han kunde overvinde alle Vanskeligheder, uden at have at befrygte nogensinde at møde Hindringer, der vare uoverstigelige for hans almægtige Villie. Ogsaa er det en uimodsigelig Sandhed, at Maret, isteden for at fraraade Napoleon at begynde endeel af de gigantiske Foretagender hvori han indviklede sig, snarere tilskyndede og opmuntrede ham dertil. Denne samme Maret er endelig den Mand, der allerkraftigst, dog uden at ville det, og uden at drømme derom, beredede Bonaparte sin Landflygtighed til Øen Sainte Helene, og hans derefter følgende hastige Død. Det var Maret, der sendte en af sine Emissarier, ved Navn Fleury-Chaboulon, til Øen Elba, for at fortælle ham at en Konspiration var paa Nippet til at udbryde imod den Bourbonske Familie; at Armeen var, aldeles bestemt, oprørsksindet, og manglede kuns en Anfører, som den kunde have Tillid til; og at han maatte skynde sig, ifald han vilde benytte det gunstige Øyeblik, der meget snart kunde være forbi. Hele Verden veed hvad Udfald denne Episode i Bonapartes Levnets-Historie fik; og man kan med Sandhed sige, at det er den samme Maret, der har forvoldet Frankrig et Tab af tre tusende Millioner Franker, som denne endelige Omveltning kostede. Her seer man et nyt Exempel paa hvad Ulykke Fanatismen, enten den nu er religiøs

eller politisk, kan berede; thi jeg har aldeles ingen Grund til at troe at Hertugen af Bassano har handlet imod sin Overbeviisning, eller som Forræder imod sit Fødeland. Havde han været Forræder, vilde man sikkert ikke have ladet ham staae i den Skygge, hvori han befinder sig, da man aldrig hører hans Navn at nævnes. Hverken er han Medlem af Pairs-Kammeret, eller beklæder nogen anden Æres-post, af hvad Navn nævnes kan.

I Berlin havde jeg den Ære, i et talrigt Middags-selskab hos Ministeren af halvhundrede Personer, at sidde tilbords med Marechal Bernadotte, den Tid Prinds af Ponte Corvo, og nu Konge til Sverrig og Norge. Jeg sad, ved Bordet, paa samme Side som han, men langt borte fra ham; efter Maaltidet forlod han strax Selskabet; og jeg erindrer ikke, om jeg havde den Ære at vexle et Par Ord med ham; i saa Fald have de, som man let begriber, været høyst ubetydelige. Jeg maae altsaa tilstaae at aldeles intet af hans Ansigtstræk er blevet tilbage i min Hukommelse. Ubentvivl vilde jeg have betragtet og observeret ham en Hoben nøyere, ifald det, paa den Tid, havde været mig muligt at forudsee de Tildragelser, der, sex eller syv Aar sednere forefaldt i Egnen ved Lützen.

En Dag kom jeg til at sidde ved Bordet, ved Siden af den Sachsiske Minister for de udenlandske Sager, Greve Bose. Engang, midt under Maaltidet, satte han mig i den største Forundring ved at tiltale mig paa Svensk. Jeg veed ikke hvorledes han havde faaet at vide, at jeg hørte hjemme i et af de Skandinaviske Kongeriger. Han forklarede mig dette Phænomen, ved at sige mig, at han, i sine yng-

re Dage, havde været Sachsisk Gesandt ved det Svenske Hof, og at han da havde lagt sig efter Sproget.

Denne Greve Bose var en Mand paa fire og halvfjerdsindstyve Aar, eller noget mere. Bonaparte, selv fuld af Manddoms Kraft, elskede ikke at have omkring sig, og til Deeltagelse i Statssagerne, gamle Mænd, der ikke kunde have den Aktivitet og Virksomhed, som Forretningerne udkrævede; og deri havde han visselig ikke Uret. Da han havde meget Venskab for Kurfyrsten af Sachsen — han var endnu ikke blevet Konge; det blev han først to Maaneder derefter i December 1806 — saa lod han ham forestille at en Mand af Greve Boses Alder ikke var passelig for en Post, der udkrævede saa stor Virksomhed, som Ministeriet for de udenlandske Sager. Kurfyrsten der ønskede at føye den Franske Keiser i alt hvad der var muligt, gav derfor Greve Bose en hæderlig Afskeed med Pension, og udnævnede, i hans Sted, til Minister for de Udenlands Anliggender, en Mand, der kuns var halvfjerdsindstyve Aar gammel, men som undertiden havde et Anfald af Epilepsie. Heri laae aldeles ingen ond Villie imod den Franske Magthaver. Den virkelige Grund laae i den af Kurfyrsten indførte strenge Orden, der, i alle Ting, gik lige til Pedanterie. Saaledes vidste enhver af Dresdens Indvaanere, aldeles bestemt, alt hvad Kurfyrsten foretog sig paa enhver Time af Dagen; hvad Dag og hvad Time paa Dagen han rejste ud til sin Sommer-Residents Pillnitz, og hvad Dag og hvad Klokkeslet han kom tilbage derfra, uden at Veyret var istand til at afbryde den engang indførte Orden. Dog blev denne Orden, sednere nogle Gange afbrudt, først ved Mødet i Erfurt, og siden ved Napoleons Op-

hold et Par Gange i Dresden. Jeg er overbeviist om, at disse for enhver anden, høyst ubetydelige Smaaheder, ere netop de, der meest have mishaget ham, i alle sine Mellemhandlinger med Napoleon.

Hvormeget forresten denne Fyrste var elsket og æret af sine Undersatter i Almindelighed, derom havde jeg, allerede ved min første Reise igjennem de Sachsiske Stater, faaet Kundskab. Alle de Personer, med hvem jeg talede om ham, vare eenige i at rose ham i alle Henseende, kuns een Ting dalede, eller rettere sagt, beklagede de i Almindelighed; og denne Klage, reduceret til sit sande Værd, bestod deri at han betalte sin Gjeld. Sagen er denne: I Begyndelsen af ethvert Aar blev et vist Antal Statsobligationer udtrukne ved et Slags Lotterie, og disses Beløb blev udbetalt. Enhver Mand frygtede for at see sit Nummer udtrukket; thi sagde man, det er upaatvivleligt at vores Penge staae langt sikkrere i Kongens end i nogen privat Mands Hænder.

Her er et nogenlunde passeligt Sted for en Anekdote, der viser hvor frugtbar Talleyrands Genie er til at gribe enhver Leylighed der frembyder sig, naar han har i Sinde at sige, enten en tilstedeværende, eller en fraværende Person, en Kompliment. Denne Anekdote vilde ellers, i Følge den kronologiske Orden, have kommet til at staae i det næstfølgende Kapitel. Medens Ministeren Talleyrand var i Warschau, sendte Kurfyrsten af Sachsen, der nu var blevet Konge, en af sine Adjutanter, Oberste Funck, derhen, i et Ærende, hvis Gjenstand er mig ubekjendt. Han bragte med sig, som Foræring til Ministeren, en Kasse med ti eller tolv Bouteiller ægte Tokayer-Viin. Jeg siger, med Flid, ægte, fordi denne Viin aldrig kommer i Handelen, men er,

udelukkende, bestemt for den Kejserlige Kjelder i Wien; og Kejseren gjør, nu og da, Foræringer deraf til andre Fyrster i Europa. Oberste Funck blev indbudet til Middagsmaaltid, og, ved Slutningen af samme, blev et Par Bouteiller af denne Viin udskjenket til Desert. Medens Ministeren uddeelte denne Nektar, følede han paa Bunden af Flasken, og bemærkede, at den var flad, istedenfor at andre Bouteiller har en Udhuling, der stiger op i Flasken, og saaledes formindsker dens Indhold. Denne Opdagelse gav Talleyrand Anledning til at gjøre Kongen af Sachsen en Kompliment. "Veed De vel, Herr Oberste Funck, sagde han, at Deres Bouteiller ere lige saa ærlige (de bonne foi) som "Deres Konge?"

Ministeren havde nogle Gange talt med mig om Skuespilleren Iffland, og ønsket at see ham; ikke paa Theatret, men uden for samme. Han gav mig da i Kommission at anmode Manden om at komme og spise til Middag hos ham en Dag, naar hans Nærværelse ikke fordredes ved Skuepladsen. Dette gjorde jeg, og Iffland bestemte selv Dagen; men, uhældigviis, glemte jeg at sige ham, at han kunde komme i simpel borgerlig Klædning. Som Følge af denne min Glemsomhed, skeede det at Manden kom i en Paaklædning, som om han skulde spille en Rolle paa Theatret, i en stiv Klædedragt, med Stegespid ved Siden, og Chapeaubas under Armen. Da desuden denne Dragt aldeles ikke klædede ham godt, saa gjorde han en besynderlig Figur i Selskabet, og det forekom mig, som om han selv følte det. Dette smertede mig, og jeg gjorde ham en Undskyldning, som han optog med megen Godmodighed. At Ministeren viiste en udmærket Artighed imod Skuespilleren,

derom behøver jeg ikke at forsikkre nogen. Den førstes fine og forekommende Artighed er altfor almindelig bekjendt til at man skulde kunne troe at Iffland ikke blev modtaget med al muelig Agtelse. Forresten troer jeg ikke at de skildtes ad med de høye Forventninger, som de maaskee fra begge Sider, havde lovet sig.

Den store Franske Armee var afmarscheret til Polen, og havde kuns efterladt sig saa mange Tropper, som der behøvedes til at besætte de erobrede Lande, og for, i paakommende Tilfælde, at sikkre Armeens Tilbagemarsch. Ministeren havde Ordre til at følge Hovedqvarteret saa nær som muligt, uden at udsætte sig for nogen Fare. Vi brøde da op fra Berlin i Begyndelsen af December Maaned, for at gaae, over Frankfurt ved Oderen, ind i Polen.

Syvende Kapitel.

Rejsen til Warschau og Opholdet der.

Posen var den første Polske Bye, hvor vi noget standsede. Vi opholdt os der i otte eller ti Dage, indtil Efterretning kunde indløbe at den Franske Armee var i sikker og roelig Besiddelse af Hovedstaden.

Det forhen omtalte Berlinske Dekret var et saa voldsomt Krigs-Manifest imod Storbritannien, at dette Lands Regjering havde givet sine Ambassadører og Gesandter Ordre til at forlade alle Residentser og Hoffer, hvis Regenter stode i Alliance og venskabelig Forbindelse med den Franske Kejser. Af denne Aarsag havde den Engelske Gesandt i Sachsen maattet forlade Dresden. Den forhen omtalte Herr Dumoustier, der paa den Tid, just var Fransk Chargé d' Affaires i Sachsen, havde, for at vise sin grændseløse Nidkjerhed for Kejser Napoleons Tjeneste, tilladt sig at snuse omkring i den Engelske Gesandts Hotel, efterat denne var afrejst, og her havde Snushanen fundet en Hoben gamle støvede Papirer, som Gesandten ikke havde skjøttet om at tage med sig. Disse Papirer tog nu Dumoustier i sin Besiddelse, pakkede dem i en Kasse, og rejste med dem, som med en kostbar Skat, til Posen, for at aflevere dem i Ministeren Talleyrands Hænder, der igjen leverede mig dem til Eftersyn, og for, i fornødent Fald, at forfatte en Rapport derover. Jeg fandt aldeles intet i disse Papirer, der kunde have den allerringeste Interesse. For dog at ikke komme aldeles tomhændet frem for Ministeren, valgte jeg et Concept til en Depeche fra Gesandten til det Engelske Ministerium, hvori han udtrykkede sig i følgende Ord: "I disse

"Dage er den nye Franske Chargé d' Affaires, Dumou-"stier, forhen Sekretær ved Legationen, ankommen hertil. "Han er, om det ellers er muεligt, en endnu langt større "Nar (fat) end hans Forgjenger." Med denne Extrakt gik jeg ind til Ministeren, hvor Dumoustier netop stod ved Siden af ham. Jeg forsikkrede at jeg aldeles intet havde fundet i de mig overleverede Papirer der fortjente at extraheres, naar jeg undtog denne lille Note, der dog alligevel, i mine Tanker, ogsaa var høyst ubetydelig. Da Talleyrand havde læst Extrakten, foldede han Papiret sammen, lagde det paa et Bord ved Siden af sig, og sagde smilende: "De kalder det ubetydeligt, det er dog sandelig ikke uden al "Vigtighed." Dumoustier fik siden Ordre at rejse tilbage til sin Post. Om han tillige har faaet en Reprimande, for at have forvoldet unyttige Rejse-Omkostninger, det veed jeg ikke.

I den korte Tid vi opholdt os i Posen, ankom dertil to Østerlandske Gesandtere, som skulde gaae til Paris. Den ene var Tyrkisk, og den anden Persisk. Denne sidste var en ret smuk Mand. Den Dag da han spiste hos Ministeren, var der blevet sat paa Bordet, ud for hans Couvert en Karaf med Limonade, saasom hans Religion, som man troede, forbød ham at drikke Viin. Under Maaltidet forlangte han ved sin Tolk, Herr Outrey, der sad ved Siden af ham, et Glas Eddike. Man bragte ham Glasset, og han tømte det i en Drik; men i det samme Øyeblik sprudede han det igjen fra sig, som en Hvalfisk, igjennem Næsen og Munden, jeg troer endog gjennem Øynene. Sagen er at man ikke havde troet at han vilde drikke denne Eddikke, og at man derfor ikke havde anseet det fornødent at advare ham om,

at det var den særdeles stærke Viinæddike, der i Paris er bekjendt under Navn af Vinaigre de Maille. Jeg sad just, ved Bordet, lige over for ham, og fik nogle Stænk af hans voldsomme Ejakulation i mit Ansigt og paa min Tallerken. I Begyndelsen troede han at man havde villet tage Livet af ham ved Forgift; men endeligen beroligede han sig, og loe selv af Tildragelsen. Hans Navn var Mirza Rhiza Khan og hans Væsen ret behageligt og paa Østerlandsk Maade. Om den Tyrkiske Ambassadør er der aldeles intet at sige. Det var en sand Tyrk, og mere lig en Stud end et Menneske.

Endelig ankom en Kurеer fra Warschau, der meldte at alting var roeligt i Byen og paa Veyen dertil, hvorfor vi brøde op den 17de December, og begave os paa Rejsen.

Veyene i Polen, overalt hvor jeg har været, ere yderst slette; og saasom det endnu ikke havde frosset, men derimod var faldet megen Regn, saa vare de, paa sine Steder, næsten bundløse. Hestene vare smaae, svdge, forsultne, og desforuden saa aldeles udmattede af den uophørlige Kjørsel, at et Forspand af Snegle ikke vilde have været synderlig slettere. Ministeren havde, for sin egen Person, for sine tre Haandsekretærer, og for de meest nødvendige Domestiker, valgt de letteste Vogne, og man gav ham, som begribeligt, overalt de beste, eller, i det mindste de taaleligste Heste, saa at han kom til Warschau et Par Dage førend jeg og mine tre forhen nævnede Kolleger, der kjørte i en stor, svær og stærkt bepakket Rejse-Kareth.

Værtshusene, langs ad Landeveyene, ere, ligesom Veyene, yderst slette, ureene og fulde af væmmelige Insekter. Til Livets Ophold kan ingensteds, noget taaleligt erholdes.

Det er et almindeligt Ordsprog, at man, naar man i en Landsbyekroe, forlanger Viin, faaer til Svar: Vi har det ikke. Begjerer man Øl, faaer man det samme Svar. Vil man have Brændeviin, svares der atter: Vi har det ikke. Nu begjeres der Vand og strax svares der, "Paa Øyeblikket," hvorpaa man løber for at hente noget muddret Vand i et ureent Krus. Man er altsaa nødt til, ikke alleneste at bringe sin Proviant med sig, men endog at reise om Natten, hvilket ikke er behageligt, især om Vinteren. Saaledes hændte det sig en Nat, at vores Vogn blev staaendes i et Hul, uden at vores otte magre, trætte, og forsultne Forspænds-Heste vare istand til at trække Vognen ud deraf, nagtet de utallige Pidskeslag der uophørligen regnede ned over de stakkels Dyr; hvortil endnu kom den Omstændighed, at, ved enhver Anstrængelse af Hestene, en eller flere af Skaglerne sprang; hvilket ikke var at undres over, saasom disse, i Henseende til Tykkelsen, kuns saare lidet fjernede sig fra almindelig Seglgarns Tykkelse. Efter lang og forgjeves Anstrængelse, maatte vi endelig tage den Beslutning, at lade en af Postkarlene ride hen til en af de nærmeste Starosters Bolig, for at anholde om Bistand, hvilken vi ogsaa fik, da Starosten kom selv med fire eller sex dygtige Oxer, der, uden synderlig Vanskelighed, slæbte os ud af Hullet, hvor vi havde siddet fast i tre eller fire Timer, uden at kunne sætte Foden udenfor Vognen, formedelst det dybe Mudder.

Medens vi saaledes sad og kukulurede i Vognen, faldt det mig, mere end een Gang, ind at ønske, at vi havde havt til Reisekammerat, en Svensk Admiral Tersmeden, bekjendt af sin overordentlige Styrke. Om ham har jeg hørt den følgende Anekdote fortælles. Han spadserede

engang, paa Landet i den Egn hvor han boede, da han saae en Bondevogn, forspændt med to usle Heste, siddende fast i et Hul, uden at de stakkels Bæster vare istand til at rokke Vognen. Admiralen ynkedes over dem, maaskee endnu mere over Bonden. Han spændte Hestene fra Vognen, og, til Beviis paa hvor dybt han foragtede dem, sparkede dem i Rumpen; tog derpaa fat i Vognstangen, og trak, ene og allene, Vognen ud af Hullet.

Jeg har havt Anledning til at gjøre en besynderlig Anmærkning over de Polske Bønder. Iblandt dem har jeg fundet flere Hoveder og Ansigter udmærkede ved en ualmindelig Skjønhed og Blidhed; og jeg troer at en Maler, der vil male et Kristus-Hoved, ikke gjorde ilde i at vælge sit Model iblandt de Polske Bønder. Resignation eller Overgivelse i sin Skjebne, samt Blidhed, ere de Træk, som jeg har udmærket i disse mere lange end runde Ansigter og Hoveder, kronede med blonde Haar; og nogle af disse Ansigter have saaledes indpræntet sig i min Erindring, at de, efter flere end tyve Aars Forløb, endnu male sig levende for min Indbildningskraft. Om den Polske Bondes Slavetilstand, der, igjennem en Række af Aarhundrede, er blevet, saa at sige, til Natur hos ham, og indpræntet i hans hele Væsen, om denne hans ulykkelige, men tilvante, Forfatning har, i Tidens Længde, givet hans Ansigt et saa udmærket Karaktertræk, det er noget, hvorover jeg ikke vover at yttre min Mening; men dersom dette skulde antages at være Tilfældet, saa spørger jeg, hvoraf det kommer sig, at Naturen og den samme slaviske Forfatning ikke har givet Bonden i andre Lande det samme skjønne karakteristiske Udseende? Jeg behøver vel ikke at anmærke, at dette Karaktertræk ikke er

gandske almindeligt, og at der gives en Mængde Undtagelser; men vist er det, at jeg, i intet andet af de Lande, som jeg har besøgt, og hvor jeg har sammenlignet Almuen med den Polske Almue, har været istand til at opdage noget lige saa smukt og lignende.

Endelig ankom vi til Warschau, nogle Dage før Juul, og droge ind i det for Ministeren indrettede Hotel, nemlig i den store og smukke Gaard, der forhen havde tilhørt den bekjendte rige Bankør Tepper, som, nogle Aar tilforn, var bleuet dræbt, af en Morder, i sin egen Port, hvor han en Aften stod for at aande frisk Luft.

Warschau er en Bye der har Udseende, snarere af en Asiatisk end en Europæisk Stad; saaledes ligge store Palæer og smukke Bygninger i en lyrisk Uorden blandede imellem de elendigste Hytter. Dog har Byen et Par skjønne brede Gader, og en eller to meget vel bebyggede Pladser, der ikke vilde vanzire nogen anden Bye i Europa. Een væsentlig Ting mangler, eller, i det mindste, manglede paa den Tid, og det er Gadeoplysning. Ingen Lanterner fandtes paa Gadehjørnerne; derimod saae man, om Aftenen, og langt ud paa Natten, Smaaedrenge løbe omkring med Haandlygter, for, imod en ringe Betaling, at tilbyde deres Tjeneste til dem der vilde lade sig lyse hjem. Det hændte sig endog engang, medens jeg var i Warschau, at to Officierer, begge Polakker, der med hinanden vare komne i et Klammerie, som ikke kunde afgjøres uden ved en Duel, gik ud med hinanden i en afsides Gade, og betalte en af disse Smaaedrenge, for at holde Lygten, medens de sloges.

Her begynder egentlig den meest interessante Periode i min politiske Vandel udenfor mit Fødeland, og jeg vil be-

stræbe mig for at gjøre den saa moersom for mine Læsere, som det er mig muligt. Jeg maae dog, i Forveyen, indstændig bede dem lægge Mærke til at min Hensigt ingenlunde er at opvarte dem med Statshemmeligheder, hvoraf jeg kuns kjender saare faa, eller med politiske Tildragelser, der, i hundrede andre Fortællinger ligge for Publikums Øyne, uden i saadanne Tilfælde hvor min Sagkundskab sætter mig istand til at berigtige vrange Fremstillinger, hvorpaa jeg, i det foregaaende, har givet Exempel, eller hvor jeg kan tilføye noget, der ikke er almindelig bekjendt. Min Plan er af en gandske anden Art. Da jeg har havt den Lykke at see, og at være i Berørelse med en stor Mængde mere eller mindre berømte og navnkundige Mænd, der alle have spillet en vigtigere eller mindre vigtig Rolle i Kejser Napoleons Regjeringstid, saa vil jeg søge at karakterisere enhver af dem ved at fortælle en eller flere Anekdoter, der, i en vis Henseende, skulle fremstille deres moralske Portræt, ligesom Maleren viser deres legemlige Billeder. Men først maae jeg give Læseren et kort Begreb om Levemaaden og Indretningerne i det Huus, hvor vi nu skulde tilbringe flere Maaneder.

Ministeren havde, hver Dag uden Undtagelse, et Bord dækket til flere end tyve Personer; og en stor Mængde af de Gesandter og andre udmærkede Personer, der, fra forskjellige af Europas Lande, samledes i Warschau, bleve ofte indbudne. Nogle af dem havde endog faaet Indbydelse, eengang for alle, at komme naar de behagede. Ministeren selv, om jeg husker ret, spiste ikke een eneste Gang udenfor Huset. Han førte altsaa sin Kok med sig; og denne Mand var, uden al Tvivl, den der fortjente meest ved Rejsen.

I Warschau, og, som jeg troer, i alle Polske Stæder, spille Jøderne en, i visse Henseende, udmærket, men især fordeelagtig Rolle. Ethvert nogenlunde formuende Huus har en Jøde til sin Tjeneste; og det er Jøden, der skaffer tilveye alt hvad der behøves til Kjøkkenet, lige fra Dyresteggen og ned til Gulerødderne. Ogsaa Ministerens Kok maatte rette sig efter denne Skik, ifald han ellers ikke vilde lide Mangel; og Jøden forenedes saa vel med Kokken, at de begge fandt betydelig Fordeel ved dette ukristelige Venskab. Et ungt Menneske, en af Ministerens Haandsekretærer, ved Navn Lajonchère, spurgte en Dag, i Overgivenhed, Husets Jøde, om han var istand til at forskaffe alt hvad der maatte forlanges? "Upaatvivlelig" svarede han. "Ogsaa "smukke Fruentimmer?" vedblev den anden. "Gandske vist, "svarede Jøden koldsindig, min Datter er en meget smuk "Pige, og min Kone er ikke ilde." Dette eneste Træk er nok til at karakterisere denne Klasse af de Polske Jøder, der, paa ingen Maade, maae forblandes med den agtværdige Klasse af dette Folk, der leve, opføre og klæde sig som andre Nationer i Europa; da derimod de Jøder, hvorom her tales, udmærke sig, og det ikke til deres Fordeel, ogsaa ved deres Klædedragt, som bestaaer i en lang, ureen og, ikke sjelden, laset Ærmekappe af sort Lærred, og paa Hovedet en lodden Hue, som de aldrig aflægge, end ikke om Sommeren. Den øvrige, dertil svarende, Paaklædning giver dem et fælt, skummelt og sørgeligt Udseende. De taales derfor heller ikke i de offentlige Haver og Spadseregange, hvorfra de udjages naar de vise sig; hvilket ikke vilde skee, naar de klædte sig som andre Mennesker.

Hver Morgen, ved et vist Klokkeslet, samledes vi alle i

Ministerens Sovekammer, medens hans Kammertjener kru-
sede hans Haar, og gjorde hans øvrige Toilette. Dette
skeede, deels for at modtage hans Ordres angaaende de Ar-
bejder der skulde foretages, deels ogsaa, naar intet vigtigt
var forhaanden, for, hvad man kalder, at slaae en Passiar
af, eller at tale om adskillige, sjelden saare vigtige men altid
moersomme, Materier; thi Ministeren skjøttede ikke synder-
lig om at være allene, men ønskede stedse at have nogen om
sig, som han kunde tale med. Ved en af disse Leyligheder
spurgte han mig engang, om jeg havde læst de sidst ankom-
ne Engelske Aviser, og om de indeholdt noget mærkværdigt
Nyt? Intet andet, svarede jeg, end at Kongen af Engelland
har udnævnet en nye Minister for de udenlandske Anliggen-
der, og at hans Navn var George Canning. Nu
spurgte han mig, hvad min Mening var om denne Mand;
hvortil jeg svarede at jeg aldeles ingen Mening kunde have
om ham, saasom jeg slet ingen Kundskab havde om hans fo-
gaaende Stilling og Vandel. "Men jeg, vedblev Ministe-
"ren, jeg kjender ham, og kan forsikkre at det er en Mand,
"af høyst udmærkede Talenter." Dette viser at Talley-
rand ikke hører til den Klasse af Stormænd, der troe sig
at være, fra Kundskabers og Talenters Side, priviligeret
fremfor alle andre.

Vores Selskab var blevet forøget med de to Franske
Legations Sekretærer ved det Preussiske Hof, Caillard og
Lajard, der havde maattet forlade Berlin, da Krigen var
udbrudt. Da den af Ministerens Haandsekretærer, der hav-
de Kassen under sin Bestyrelse, nødtes til at rejse tilbage
til Paris formedelst indtrufne Familie-Anliggender, saa fik
Herr Caillard Forvaltningen af Kassen, og saaledes det

finantielle Departement. En Morgen, da Konversationen var kommet i Gang, kom Caillard ind med et stort udfoldet Papir i Haanden, og saae virkelig ud som en Besat. "Gud bevare os! sagde Ministeren, hvad fattes Dem? Deres Haar, der altid er stærkt kruset, rejser sig idag dobbelt "saa høyt i Veiret" — "Deres Kok, svarede Caillard, er "en skamløs Snyder, eller og lader han sig skammelig tage "ved Næsen af Jøden. Her er hans Regning for den forrige Uge; men den er saa skamløs opskruet, at jeg ikke har "villet eller kunnet betale den, uden nærmere Authorisation." Nu tog Ministeren Regningen, kastede et flygtigt Øyekast derpaa, og spurgte derefter Caillard: "Veed De hvad der "er herved at gjøre?" — Svaret blev: Ney, og Ministeren forklarede sig med det eneste Ord: Betale. "Men, "vedblev Caillard, min Gud! det er jo et aabenbare Bedragerie." — "Gandske rigtig svarede Talleyrand, men "lad mig forklare Dem Tingen. Jeg kunde rigtig nok lade "Chevalier — det var Kokkens Navn — komme, og sige "til ham: I bedrager mig. See her en Kapun, anført for "ni Franker, og hvorfor I sikkert ikke har betalt meere end "sex. Chevalier vilde tage sin Bomuldshue af Hovedet, "bukke og svare: Det er sandt, men det skal ikke skee oftere. "Men hvad bliver Følgen? Dagen derefter giver han os en "mager Kapun, som han anfører for sex Franker, og hvorpaa han alligevel vinder tre. Hvad havde da vi vundet? "Herr Caillard! Vi fik et slet Maaltid, og Snyderen "tabte dog ikke een eneste Skilling." Alle de Tilstedeværende brast i Latter, og Kassereren gik for at betale Regningen; men jeg er vis paa at han har skjeldt Kokken Huden fuld, og at denne har leet i Skjegget; thi jeg veed med

Vished, at han, i de ti Maaneder denne Kampagne varede, har sendt tyve tusende Franker til Paris, og at han, kort efter sin Hjemkomst, kjøbte sig et lidet men saare net og smukt Huus. Man kan anvende paa denne Kok, hvad jeg har hørt fortælle om en Direktør over Røraas Kobberværk i Norge. Efter nogle Aars Administration, lod han sig bygge et smukt Huus, og lod sætte over Porten denne Overskrivt: Herren haver hjulpet mig. En Satiriker fandt Leylighed, en Nat, til at forøge Indskrivten med disse Ord: Overvægten paa Kobberet har ogsaa hjulpet.

Man kunde maaskee sige at denne Anekdote er af liden eller ingen Vigtighed; men jeg har heller ikke lovet Fortællinger af synderlig Vigtighed; og jeg har forhen sagt, at jeg agtede, ved enkelte Anekdoter at skildre de Personers Karakter, med hvem jeg har været i nogen Berørelse. Fejler jeg ikke meget, saa fortjener denne Kjøkken-Anekdote sin Plads, fordi den bidrager til at skildre en Mængde Stormænd — og Talleyrand er i deres Antal — der troe at det hører til Stormænds Væsen at lade sig snyde og bedrage af deres Domestiker. Saaledes er det mig bekjendt, at Talleyrand, der i Paris altid havde over en Snees Heste paa sin Stald, ikke sjelden har været nødt til at leye, hos en Hestehandler, et Forspand af fire Heste, for at bringe ham til Saint-Cloud, fordi Kudsken ikke var istand til at finde fire friske og sunde Heste, der passede sammen. Jeg maae end videre bede Læseren anmærke, at Aarsagen, hvorfor jeg stedse benævner denne Mand, enten blot som Minister, eller ved hans Familienavn, er, fordi han endnu ingen anden Titel havde; thi det var først efter Tilsit-Freden, at han fik Titel af Prinds af Benevent, med et Vaaben,

det forestillede et sort Vildsviin med en hvid Strimmel tvers over Kroppen, hvilket han selv antog for en Satire af Kejser Napoleon, sigtende til hans forrige gejstlige Stand. Dette Vaaben har han da nu, for længe siden, lagt tilside, og igjen optaget sit gamle Familie-Vaaben.

Iblandt de udmærkede Personer, der, paa den Tid, flokkedes til Warschau, og som ofte saaes hos Talleyrand, nævner jeg, som naturligt, allerførst den nu værende Konge, den Tid Kronprinds af Bayern, en ung Herre, kuns tyve Aar gammel. Denne Fyrste havde en liden Naturfejl, som ligger i hans Taleorgan, der udkaster nogen Fugtighed, naar han taler, hvilket de Franske kalder arroser la conversation. Den første Gang jeg havde den Ære at tale med ham, kom jeg ham noget for nær, saaat jeg fik et Par Stænk i Ansigtet; siden holdt jeg mig i en noget længere, men sømmelig Frastand, og undgik saaledes denne Ubehageligheb. Han spiste flere Gange hos Ministeren, og selv gav han et Par Aften-Assembleer, hvortil jeg havde den Ære at blive indbudet. For Belanstændighedens Skyld var det min Pligt at vise mig der, men jeg forlod meget snart Selskabet, saasom jeg aldrig har været Elsker af de Selskaber, der begynde seent om Aftenen, og vare langt ud paa Natten.

Fra Kronprindsen af Bayern ned til Baron Hammerstein, Gesandt for Hertugen af Oldenburg, er et stort Spring; men det kan gjøres uden Livsfare, og det maae gjøres. Denne Mand var sendt til Warschau af sin Herre, med en Mission, hvis Beskaffenhed jeg, enten aldrig har kjendt, eller dog nu aldeles glemt. Strax efter sin Ankomst gjorde han sin Opvartning hos Ministeren Talleyrand, og blev af ham budet tilbords den samme Dag.

Klokken slog sex — det var den sædvanlige Spisetid — og Baronen var endnu ikke kommet. Man satte sig da tilbords, og noget derefter ankom den sidste Gjest, for hvem Ministeren havde reserveret en Hæderplads ved sin høyre Side. Jeg veed ikke om det skeede af en Hændeelse, eller han havde faaet at vide hvem og fra hvad Land jeg var, og at han følgelig ansaae mig for en halv Landsmand, med hvem han kunde tale i Fortrolighed; men, efter Maaltidet, og i et af Selskabs-Værelserne, yttrede han for mig sin Forundring over at man havde sat sig tilbords, inden alle Gjesterne vare forsamlede. Jeg havde ondt ved ikke at smile over denne barnagtige Egenkjerlighed, hvorved han ansaae sig selv som den fornemste Mand i et Selskab, hvor der dog var fem eller sex Personer, der stode over ham i Rangen; og det havde, i mine Tanker, været klogere af ham at tie, og at tænke derom hvad han behagede; men jeg underrettede ham da om at det var en paa Reisen antaget Orden, og at man ikke biede efter nogen, hvem det endog maatte være, som ikke var kommet naar Klokken havde slaaet sex. Denne er alle de smaae Stormænds Svaghed: de puste sig op, for, saa meget som muligt, at nærme sig til de mere Mægtiges Førlighed; og det er en Lykke for dem, naar denne Anstrængelse ikke forvolder at de briste.

Et andet Exempel paa denne Svaghed saae jeg i Greve Wintzingerode, som nogle Franske Kalamburister kaldte **Monsieur de vingt cinq gros**. Det var en meget høy særdeles vel proportioneret, og uagtet sine tredsindstyve Aar, endnu meget smuk Mand, men som havde Indbildninger nok til at troe sig en af de vigtigste Personer i Warschau, uagtet han kuns var en Udsending fra en af de allermindste

Konger i Europa, Kongen af Würtemberg. Ministeren, Talleyrand sagde meget moersomt om ham: C'est un géant, qui se promène dans un entresol; (det er en Kjempe, der spadserer frem og tilbage i en Mesanin-Etage), og dette Ord skildrer Manden paa det allermeest træffende. Han var Minister for de udenlandske Sager i Stuttgard, og saasom han var den eneste af denne Klasse, der fandtes i Warschau, naar Talleyrand undtages, saa pustede han sig op, for, saa meget som muligt, at ligne denne sidste. Han gav saaledes undertiden nogle Maaltider, men det indskrænkede Lokal, som han beboede, og, maaskee endnu mere, hans Herres indskrænkede Finantser, tillod ham ikke at puste sig op, saa meget som han, udentvivl, havde ønsket. En Dag, efter Maaltidet hos Talleyrand, stod jeg og talede med ham, og, af en Slags Malice, samt for at see hvad Virkning det vilde gjøre paa hans Ansigtstræk, gav jeg ham een Gang Titelen Monseigneur. Jeg opdagede ingen Forandring i hans Miner; men, et Qvarteers Tid derefter, kom han hen til mig, og indbød mig at spise hos sig Dagen derefter. Jeg modtog Indbydelsen, og kom. Selskabet bestod af otte eller ti, alle mig bekjendte, Personer. Jeg saae at der, paa Bordet, lige ud for hans Tallerken, stod en Sølv-forgyldt Æske, som han aabnede med en Nøgle, der hang i hans Uhrkjede, og udtog af Æsken en Sølv-forgyldt Skee og Gaffel, for hans egen Mund; thi vi andre hans Gjester fik kuns almindelige Sølvskeer og Gafler. Dette var en Forfinelse, som Talleyrand ikke kjendte noget til. Maaltidet var forresten meget godt og upaaklageligt, uden Overdaadighed, ligesom hos Talleyrand. Strax efter Maaltidet tog jeg min Hat og gik hjem. I Salonen traf

jeg Ministerens Gjester, i fuld Samtale, som sædvanligt. Da jeg, noget efter, ved en Hændelse, kom til at staae i Nærheden af Talleyrand, spurgte han mig, hvor jeg havde spiist til Middag, siden han ikke havde seet mig ved Bordet. Jeg svarede: hos Greve Wintzingerode. "Det "har jeg rigtig nok gjettet, svarede Talleyrand leende, "Det var det mindste han kunde gjøre for Titelen, Monseigneur, som De gav ham i Aftes." Jeg drømte aldeles ikke om at denne Minister havde staaet saa nær ved mig, at han havde kunnet høre, i det mindste, dette Ord af vores, forresten, intetsigende Samtale.

Under Krigen havde den Østerrigske Regjering opstillet en Observations-Kordon paa Grændserne af Gallicien, eller det Cracowske Territorium. Denne Kordon kommanderedes af Generalen, Greve Neipperg, der nyelig er død i Parma. Saasom de bemeldte Grændser vare kuns nogle faa Mile fjernede fra Warschau, saa kom Generalen et Par Gange derhen, paa et Besøg, og spiste da hos Herr Talleyrand. General Neipperg var en ung, høy og smuk Mand, med et særdeles indtagende Udvortes. Han havde, i Krigen, mistet det høyre Øye, og skjulte denne Mangel med et sort Baand, bundet omkring Hovedet. Denne Bandage klædede ham overmaade vel. Han bragte engang sin Kone med sig. Det er at formode at denne, udentvivl mere fra Hjertets og Forstandens Side, end fra det udvortes, udmærkede Dame var død, førend hendes Mand kom i den bekjendte intime Forbindelse med en høy og navnkundig Fyrstinde, der, i sin tvungne Enkestand, sandsynligviis trængte til den Trøst, som Generalen kunde give hende.

En anden Østerrigsk General var ogsaa, i nogen Tid, i Warschau. Det var Greve Vincent. Denne Mand udmærkede sig ikke synderlig ved sit Udvortes. En meget simpel Uniform af graat Klæde, og, om jeg ikke tager feil, uden alt Broderie, det sorte, glat over Hovedet tilbagestrøgne, Haar, der endtes med en lang stiv Pidsk i Nakken, gav ham et temmelig spidsborgerligt Udseende. Men det var en klog Mand, og, som jeg ved nogle Leyligheder mærkede, en fiin Observatør. Han har siden, i nogle Aar, været Østerrigsk Ambassadør ved det Franske Hof. Om han, i denne Qvalitet har forandret sit Kostume, og sin Klædebragt, veed jeg ikke, da jeg ikke erindrer at jeg nogensinde har seet ham i Paris.

En Dag hændte det sig, at den Bayerske General, siden Prinds Wrede, kom til Warschau, og spiste hos Ministeren. Jeg drømte ikke om noget besynderligt, førend Hertugen af Dalberg, der ofte, hændelsesviis, var min Sidemand ved Bordet, bad mig observere de to Generaler, der netop sad ved Siden af hinanden. Jeg saae nu, med Forundring, at General Vincent havde sat sig paa sin Stol, saaledes at han, just ikke vendte Ryggen imod Wrede, men dog havde taget en Stilling, der nærmede sig dertil, og at de aldeles ikke talede med hinanden, men underholdt sig, begge to, udelukkende, hver med sin nærmeste Naboe paa den anden Side. Jeg bad nu Hertugen af Dalberg forklare mig Grunden til dette besynderlige Forhold; og Resultatet af hans Fortælling var følgende. General Wrede havde, for nogen Tid siden, kommanderet de Bayerske Hjelpetropper i Schlesien, hvor de havde plyndret og huseret paa en ugudelig Maade. Greve Duben, Svensk

Chargé d' Affaires i Wien, havde fortalt dette fjendige Forhold, i en til det Svenske Hof addresseret Depesche, der var blevet opsnappet, jeg veed ikke hvor, og bekjendtgjort, om jeg ikke fejler, ved Trykken. Denne Rapport ansaae Wrede som en utilgivelig Forbrydelse imod den hele Bayerske Armee, og tilsendte Greve Duben et Kartel, hvilket denne sidste antog, dog med Forbehold at bestemme Tiden, saasom han ikke kunde forlade sin Post, for dette vigtige Ærendes Skyld, uden først at have erholdt sit Hofs Tilladelse. Denne Tilladelse fik han, og nu mødtes Parterne paa de Bøhmiske Grændser, hvor Sagen blev afgjort uden synderlig Blodsudgydelse paa nogen af Siderne. Men egentlig var den kuns afgjordt imellem de to ovenmeldte Personer, thi Wrede havde gjordt Sagen til en Nationalsag, saaledes at, efter hans Grundsætning, ingen Bayersk Militærperson kunde møde Duben, uden at være forpligtet til at slaaes med ham. Dette ansaae alle fornuftige Mennesker, og General Vincent med dem, for et virkeligt Mordanslag; og troede derfor at bude vise Wrede en Ringeagt, som han vist nok fortjente.

En anden Gang hændte det sig, medens vi sad ved Bordet, at en Fransk General — jeg troer det var Narbonne — kom, som Kureer fra Hovedqvarteret for at bringe Talleyrand mundtlige Efterretninger. Ministeren stod op og stillede sig bag ved sin Stol, i fortrolig Samtale med Generalen. Nu satte General Vincent Albuen paa Bordet, hvilede sit Hoved paa Haanden og observerede Talleyrand meget nøye. Denne skiftede Farve, hvorpaa Vincent gjorde en Bevægelse med Hovedet, der tydeligen sagde: Der er Ugler i Mosen, og gav sig derpaa til

at spise. Nu fik den Franske General en Plads ved Bordet, og alting kom i sin forrige Orden. Denne er den eneste Gang jeg har seet Talleyrand skifte Farve, eller forandre sine Ansigtstræk. Man veed at han er bekjendt for at have et physionomie immobile. Generalen havde bragt ham Efterretning om en ikke heldig Bataille. Jeg troer det var enten Pultusk- eller Eylau-Batailllen.

En Dag, før Middagsmaaltidet, da jeg, i Selskabssalen, hændelsesviis var kommet til at staae i Nærheden af Ministeren, vendte han sig til mig, og sagde smilende: "I "Dag har De vel ingen Appetit? — Tvertimod, svarede "jeg, jeg føler ret god Disposition til at spise. — Men De "vil tabe den" tilføyede han, og et Par Minuter derefter gik vi tilbords. Jeg saae en Stol staae ledig lige over for Ministerens Plads, og jeg bekymrede mig ikke om at vide, for hvem den var bestemt. Endelig kom Manden, og tog sin Plads. Det var General Savary, siden bekjendt under Navn af Hertugen af Rovigo, Chef for den mindst agtede og mindst agtværdige Deel af den Franske Armee, det er at sige: Tyvetrækkerne, eller, for at bruge et mere anstændigt Ord, for det militære Politie, de saa kaldede Gensdarmes. Aldrig saasnart havde Generalen sat sig før end Ministeren, smilende, kastede Øyet ned til den Ende af Bordet hvor jeg sad, saae paa mig, og nikkede. Nu begreb jeg Sagens Sammenhæng. Nogle Dage tilforn havde jeg sagt til min Sidemand ved Bordet, Hertugen af Dalberg, at jeg tabte min Appetit, hvergang jeg saae General Savary ved Bordet. Han havde fortalt Ministeren denne min fortrolige Tilstaaelse, dog, uden mindste Hensigt til at skade mig; hvilket han da ogsaa vidste ikke kunde blive

Tilfældet. For at forklare Grunden til min Væmmelse over Savary, maae jeg bede Læseren undskylde en liden Digression, hvorfor jeg nødes at gaae noget tilbage i Tiden.

Denne min Afskye havde tagee sin Oprindelse i det paa Hertugen af Enghien forøvede skjendige Mord; thi andet Navn kan man ikke give denne Henrettelse. Jeg veed meget vel at man beskylder Talleyrand for Deeltagelse i denne infame Handel; jeg troer ham uskyldig, eller dog, i det mindste, at hans Deeltagelse har været blot passiv; men min Troe afgiver intet Beviis, og jeg maae overlade det, enten til ham selv, at retfærdiggjøre sig, eller til en af hans Venner, der har bedre Kundskab end jeg om Tingenes sande Sammenhæng. Saa meget er upaatvivlelig vist at Savary, Hertugen af Rovigo, spillede en Hovedrolle i denne sørgelige Katastrophe. En Nat, temmelig sildig, kom han hjem, gik, for at klæde sig af, ind i sit Sovekammer, hvor hans Kone allerede laae i Sengen. "Hvor har "du været, spurgte denne, siden du kommer saa sildig hjem?"— "Fra et vigtigt Tog, svarede han, endelig har man da faaet "den Slyngel (j... f.....) ryddet af Veyen" — "Hvem "mener du?" vedblev hun. — "Hvem anden, blev Svaret, "end Hertugen af Enghien? — "Hvad er der gjordt "ved ham?" spurgte Damen videre. "Han har faaet, svarede "Savary, tre Kugler i Livet, og ligger nu tre Alen under "Jorden." — "Afskyeligt!" sagde hun, vendte sig derpaa om i Sengen, og lod som hun sov ind.

Figaro siger, at et Fruentimmer har altid sin Hevn paa rede Hænder, og jeg troer han har Ret. Madame Savary var en meget smuk Dame; og en af Napoleons Kammerherrer en Herr Villoutreys var dødelig for-

elsket i hende; men hun var stedse blevet sin Mand troe. Dagen efter den ovenmeldte Scene lod hun Herr Villoutreys vide, at hun ønskede at tale med ham. Han kom; men hvad der var Gjenstanden for deres Samtale, er forblevet en Hemmelighed; saa meget mere, som man forsikkrer at ingen Vidner vare tilstede derved; og man veed at Mure og Vægge ikke have Tunger.

Hvorledes det nu hænger sammen dermed eller ikke, saa er det vist at Savary mistænkte Villoutreys for — jeg veed ikke hvad — og pønsede paa Hevn, som han udøvede nogle Aar derefter i 1808. Den Franske Armee var i Spanien, og Læseren vil muligt kunne erindre sig General Duponts skammelige og vanærende Kapitulation i Baylen, hvor Generalen blev nødt til at aflevere til Fienden to Rustvogne, der vare ham personlig tilhørende, og fuldpakkede af Kirke-Ornater og andre plyndrede Kostbarheder, der, som Duponts Eyendom, skulde have været ført til Frankrig. General Marescot og Herr Villoutreys havde havt en Mission i Spanien, og befandt sig, netop paa den Tid, i Egnen ved Baylen. General Dupont benyttede sig af denne Omstændighed, for at formaae disse to Herrer til at underskrive Kapitulationen, som Vidner. Da dette Dokument kom for Napoleons Øyne, blev han overordentlig opbragt; ikke just over Plyndringen, men derover at den var blevet offentlig og paa en authentisk Maade bekjendtgjordt, og Savary, der bestyrkede ham i sin Vrede, raadede ham til at lade de to Vitterligheds-Vidner arrestere, hvilket ogsaa skeede, ved deres Ankomst til Bayonne. Villoutreys sad fængslet i nogle Maaneder i Vincennes. Hvad der blev beordret i Henseende til General

Marescot, har jeg, enten aldrig vidst, eller dog nu aldeles forglemt; men Bonaparte havde alt for stor Agtelse for denne virkelig fortjente General, til at lade ham længe kukulure i en Arrest.

Det er blevet mig sagt, at Savary, medens han var Politieminister, skal have ladet mig observere ved sine Spioner. Dersom det virkelig forholder sig saaledes, saa tør jeg nok sige, at han er den eneste Politie-Minister eller Politie-Præfekt, der har beviist mig denne Ære.

Jeg kommer nu tilbage til Warschau, for at fortsætte min Fortælling.

Jeg har, ved flere Leyligheder, nævnet Hertugen af Dalberg. Denne meget agtværdige Mand er en Brodersøn af den afdøde Fyrst Primas, hvis Familie-Navn var Dalberg. Han er riig, uagtet et Tab af fire Millioner Franker, som han nyelig har lidt ved en Bankerot. Han er givt med en Italiensk Dame, med hvem han har een eneste Datter. Af hvad jeg har sagt, begriber man lettelig at han er Tydsk af Fødsel. Napoleon gjorde ham til Fransk Hertug. Man har undret sig over at han har villet modtage denne Titel, saasom hans Familie er den første Baron-Familie i Tydskland, der forhen nød et særdeles udmærket Privilegium, som dog nu maae være ophørt. Under det Tydske Riges forrige Forfatning var det en Vedtægt, ved Keiser-Kroningen i Frankfurt, naar de Keiserlige Naades-Beviisninger skulde uddeeles, at en Herold, med høy Røst, udraabte: "Ist kein Dalberg da?" Dersom der fandtes nogen af dette Navn, der havde Ret til en Naadesbeviisning, da skulde han altid være den første, der modtog sin Deel af Keiserens Haand. Da det Tydske Rige, for endeel

Aar siden, fik en anden Forfatning, saa kan man ikke undre sig over, at den Tydske Baron Dalberg modtog hvad Keiser Napoleon tilbød ham, en Fransk Hertugs Titel og Værdighed. Før den Tid havde han været den Badenske Kurfyrstes Gesandt i Frankrig *). Han er ogsaa Medlem af Pairs-Kammeret; men opholder sig, for nærværende Tid i München, for der, ved Oekonomie, noget at bøde paa det ovenmeldte betydelige Tab, der saa meget mere maae smerte ham, ifald det er sandt hvad der siges af Rygtet, at han er, om just ikke karrig, saa dog gjerrig.

At han meget elsker Penge, derpaa saae jeg et lidet Beviis i Warschau. En af de Franske Emissarier, af en underordnet Klasse, kom en Morgen, for at give Ministeren Talleyrand en mundtlig Efterretning. Hertugen af Dalberg og jeg, vare eene hos Ministeren. Den bemeldte Person var bekjendt for en overordentlig Styrke. Efterat han i nogle Minuter havde talt i Eenrum med Ministeren, sagde denne sidste til Hertugen af Dalberg: "Har De "et tyve-Franks-Stykke (en Napoleond'or) hos Dem, saa "laan mig den, saa skal jeg vise Dem en Prøve paa denne "Mands Styrke." Dalberg tog sin Pung op af Lommen, og leverede Manden den forlangte Guldmynt, som denne tog, og satte imellem Tænderne, og brækkede den saaledes i to Stykker, hvilke han leverede Eyeren tilbage. Denne saae paa Manden med Forundring; men man kunde dog ty-

*) Man beskylder ham for at have havt en, enten aktiv eller passiv, Andeel i Hertugens af Enghien Paagribelse i det Badenske. Dersom denne Beskyldning er grundet, hvilket jeg ikke veed, saa er Deeltagelsen dog nok, i det høyeste, kuns negativ.

deligen læse i hans Øyne at han noget sørgede over sin Guldmyndts Skjebne.

En anden, fra meere end een Side, ligeledes mærkværdig Mand, var ogsaa blevet sendt i et diplomatisk Ærende til Warschau. Det var den Storhertugelig Nassauske Gesandt Baron Gagern. Denne Mand, der sagde sig at være Dynast, ligesaa vel som nogen regjerende Fyrste, var stolt af sin Fødsel og af sin Rang; han søgte aldeles ikke at skjule denne Følelse, men hans Stolthed fornærmede intet Menneske i Verden. Han var, i Omgang, saa jevn og simpel, som muligt, dog med Anstand; og aldrig forraadede han, ved noget Ord, eller ved nogen Mine, en Prætention, der, i Følge hans indvortes Overbeviisning, saare let kunde have blevet anstødelig. Hans Omgangs-Tone var behagelig, uden mindste Affektation; og han besad Kundskaber, der, hos en Mand af hans Klasse, ikke ere almindelige. Jeg veed endog med Vished at han, i Tydskland, har udmærket sig, som Skribent, men videre kan jeg ikke sige derom, saasom jeg ikke har læst noget af hans Skrivter. Han havde med sig en Sekretær ved Navn Fabritius, en ung, ret artig, og, som det lod, beskeden Mand, der nu er Chargé d' Affaires i Paris for det Nassauske Hof, og tillige Legationsraad ved det Nederlandske Gesandtskab. Jeg begriber ikke ret vel disse to Funktioners Kompatibilitet, uagtet de Familie-Forhold, der existere imellem Husene Nassau og Oranien.

Fyrst Primas havde ogsaa sendt en Gesandt til Warschau. Denne Person var Greve Beust, en sand Cynicus i sit hele Væsen; smudsig i Klædebragt, smudsig i Tale, og smudsig i Adfærd. Den første Dag da han spiste

hos Ministeren, gjorde Hertugen af Dalberg mig opmærksom paa ham. Da Kaffeen, ved Slutningen af Maaltidet, blev omskjenket ved Bordet, gik Sukkerskaalen først omkring, og Grev Beust fyldte sin Overkoppe med saa meget som den kunde rumme; manoeuvrerede derpaa med sine ti Fingre saaledes at de tre fjerdedele skjulte sig i hans Hænder, og stjal sig siden hemmelig ned i hans Kjolelomme; og dette Spil øvede han hver Dag; thi han var næsten dagligen en af Ministerens Bordgjester. Dog byder Retfærdighed og Sandhed mig at tilstaae, at jeg, i Ministerens Kabinet, hvor han undertiden kom om Morgenen, og drak et Glas Vand med Sukker i, aldrig har seet ham føre bort med sig, mere end det Sukker, som han havde nedsvælget med Vandet.

Grev Beust elskede meget at vise sit Talent i Forskjerer-Konsten; ogsaa satte han sig gjerne ved Bordet paa en Plads, hvor han havde Leylighed til paa denne Maade at udmærke sig. En Dag havde han nogle stegte Fasaner at skjere for. Nu vendte han sig til den Hamborgske Syndikus Doormann sigende: "Fasaner ere sikkert temmelig "almindelige i Hamborg, og jeg haaber at De, naar jeg "engang besøger Dem i Deres Bye vil beværte mig der"med." — "Herr Greve, svarede Doormann, Man har "i de sidste Tider, saa ilde behandlet det stakkels Hamborg, "at vi, naar De kommer derhen, ikke vil have andet end "Grovbrød at byde Dem." "Je me f... svarede Beust pøbelagtigen, de votre pain bis, de votre ville de Ham"bourg et de son Syndic," hvilket, i noget mere anstændig Stiil, kan oversættes saaledes. "Jeg giver deres Grov"brød, deres Hamborg, og dens Syndikus en god Dag."

I Hæftigheden, hvormed han talte, og udstødte denne pøbelagtige Phrase hændte det sig at han lod en Vinge af en Fasan falde paa Gulvet. "Der har da, sagde Talleyrand, "Hunden, der ligger under Bordet et godt Stykke." — "Vær rolig, svarede Beust, Hunden skal ikke faae det, thi "jeg har sat Foden derpaa." — Disse Anekdoter, troer jeg, karakterisere Manden tilstrækkelig.

Jeg kan dog ikke nægte mig den Fornøyelse at udføre denne allerede for nogle Aar siden i Paris afdøde Mands Karakteristik noget videre. Han var blevet bekjendt med, og Huusven af den ligeledes, men for gandske kort siden, i Paris afdøde Engelskmand Lord Egerton, Hertug af Bridgewater, og Eyer af en saare betydelig Formue i Engelland. Denne Mand, der havde en Skrue løs i Hovedet, hvilket et Par følgende Anekdoter ville bevise, havde, enten yttret et Ønske for Beust, eller og opsnappet en af denne løseligen henkastet Idee, at det var mueligt for Penge at tilkjøbe sig Titel af Prinds i det Tydske Rige. Egerton, der, i saadanne Tilfælde, ikke lod det komme an paa Penge, spurgte om Maaden, hvorpaa denne Sag bedst kunne sættes igjennem. Beust tilbød sig at være Mellemmand, og fik, Tid efter anden, sex og tredive tusende Franker til Omkostningernes Bestridelse. Det varede endeel Aar, uden at der kom noget ud af de foregivne Negotiationer. Endelig trættedes Egertons Taalmodighed, og man troer at Beust skal være død af Skræk, eller som en Følge af den Skræk der kom i hans Blod, da han mærkede at hans Klient vilde tage alvorlige Forholdsregler imod ham. Han eyede ingen Formue, da han kom til Paris; hans Gage var kuns fire og tyve tusende Franker om Aaret, og dog efterlod

han sig, ved sin Død, en Formue af syv hundrede tusende Franker. Det er et svært Problem at opløse, hvorledes han i omtrent tolv Aars Gesandtskab, har kunnet spare aarligen over halvhundrede tusende Franker.

De belovede Anekdoter om Lord Egerton ere følgende. Iblandt en Mængde Hunde og andre Huusdyr havde han en Abekat, som han holdt meget af. En Dag kom en af hans Venner til ham, just som han var iførd med at pidske Abekatten. Hvad har det Stakkels Dyr gjordt? spurgte den Fremmede. "Hvad han har gjordt, svarede "Egerton: han har manglet i den Respekt, som han skyl- "der mig. Naar jeg intet Selskab har, gjør jeg ham den "Ære at lade ham spise ved mit eget Bord, i en smuk "Paaklædning, som de seer, og idag ved Bordet lod han "gaae en Vind — liig den der gik af Ruses Pose — "Ogsaa skal han nu, i otte Dage, spise med Domestikerne." Derpaa kaldte han paa en Tjener og sagde: "Før ham af "sin Stadsklædning, og giv ham Liberie-Kjolen paa."

Videre fortæller man, om ham, den følgende Anekdote: En af hans Vognheste havde, ved at slaae bag ud, knækket Laarbenet paa en anden af hans Heste. Nu befalede han Staldkarlene at hænge Forbryderen op i Stalden, til Straf for den begangne Forbrydelse, og til Advarsel for de andre Heste: Denne Dom blev bogstaveligen fuldbyrdet: En Mand, der ikke var Millionær, som Egerton, vilde have anvendt sin Benaadnings-Ret, og forandret Straffen til Arbeide for Livstid, enten i en Mølle, eller for en Møgvogn. Dette fordrer, efter min Overbeviisning, ikke blot Retfærdigheden, men endog den simple sunde Fornuft: en levende Forbryder kan gavne, men en henrettet Misdæders Legeme er nyttigt

til ingen Ting; og jeg troer at Grundsætningen burde anvendes overalt, endogsaa i det her omhandlede Tilfælde, undtagen, maaskee i de Lande hvor man spiser Hestekjød.

Om jeg endnu siger et Par Ord om denne Mand, som jeg forresten ikke troer at jeg nogensinde har seet, saa skeer dette af egen Interesse. For nogle Aar siden solgte han til det Parisiske Municipalitet det Hotel hvori han boede i Gaden Saint Honoré, dog med det Vilkaar, at der, i hans Levetid aldeles intet maatte røres eller forandres derved. Neppe har jeg, i min hele Levetid, mere oprigtigen ønsket nogen Mand et langt Liv; thi Municipalitetets Plan til Byens Forskjønnelse er at anlægge en nye Gade, der skal overskjære Egertons Have, og løbe ud i Rue Dauphin, den Gade hvor jeg boer, hvoraf Følgen bliver at det Huus hvori jeg nu i syv og tyve Aar har havt mit bestandige og uforandrede Hjem, skal nedrives ligesom to andre, et til hver Side, der allerede ere nedrevne. Jeg kommer altsaa i den for mig virkelig sørgelige Nødvendighed at maatte flytte, og saaledes at forandre mine længe indgroede Vaner, hvilket, for en Mand i min Alder, er af saare stor Betydenhed; og man vil vel ikke forundre sig over at jeg har ønsket denne Mand et langt Liv, enskjøndt jeg aldeles ikke kjendte ham.

Jeg kommer nu igjen tilbage til Warschau, hvorfra jeg allerede har gjordt et Par Side-Udflugter.

Den nye Konge af Holland, Ludvig Bonaparte, havde sendt to Deputerede til Warschau, men som laae i Berlin, og ventede paa Pas. Disse to Deputerede eller Gesandter, vare de Herrer Bangemann Huyghens og Bourdeaux. Saasom den første kjendte mig meget vel fra Kjøbenhavn, hvor han havde været den Bataviske Re-

publiks Chargé d' Affaires, saa skrev han mig til fra Berlin og bad mig at forskaffe ham og hans Kollega de fornødne Passer. Jeg talte derom med Ministeren, som, uden mindste Vanskelighed, bevilgede dem hvad de forlangte. Passerne bleve dem tilsendte, og de ankom, men hvad de udrettede, var enten af ingen Betydenhed, eller og noget, hvorom jeg ingen Kundskab har faaet. Det er sandsynligt at de blot vare sendte til Warschau af deres Herre, for at komplimentere hans Broder Napoleon.

Jeg nævnede nyelig Syndikus Doormann, den Hamborgske Republiks Gesandt. I at vælge ham til dette Ærende, havde man sandelig ikke gjordt et slet Valg; thi han var, i høyeste Grad, ivrig og nidkjer for sin lille Republiks Interesse. Hvad der noget skadede ham, var hans Udvortes, der havde nogen Lighed med en Abekat, og hans Væsen faldt undertiden lidt i den samme Smag. Hans Kollega fra Bremen, den forhen omtalte Senator Grøning, havde sikkert ligesaa stor Nidkjerhed, men tillige mere republikansk Anstand og Værdighed. Uagtet al deres Iver og Varme udrettede de dog, saa vidt som jeg troer, kuns saare lidet, og denne var sandsynligviis Aarsagen der gav Doormann en Bitterhed, som han undertiden lod løbe lidt over Bredden, og hvorpaa jeg, i det foregaaende, har givet et Exempel.

Endnu een Mand maae jeg nævne, som meget ofte og næsten daglig, kom hos Ministeren. Det var den Polske Greve Batowski, en Mand med et meget smukt, mildt og aabent Ansigt, og hvis Væsen og Omgang var meget behagelig, endskjøndt jeg troer at han havde kuns temmelig overfladige Kundskaber, hvilket jeg slutter af de mange Kam-

versationer som jeg har havt med ham, og hvori hans Andeel næsten udelukkende bestod i Spørgsmaale. Hans Landsmænd kaldte ham spøgende Hertuginden af Kurlands Mætresse, saasom man paastaaer at han skal have havt en meget stor Deel i den Datter, som den ovenmeldte høye Dame har født ind i Verden, og som nu er bekjendt under Navn af Hertuginden af Dino. Denne unge Dame var først bestemt til Brud for den ældste af Talleyrands Brodersønner Louis Perigord, en smuk ung Mand, med et indtagende Væsen, men som uheldigviis døde, medens Bruden endnu var for ung til at givte sig. Hun har siden ægtet dennes yngre Broder Edmond Perigord, nu Hertug af Dino, et Menneske, der, i Udseende og Væsen, er lige saa frastødende som hans Broder var elskværdig, og som desuden er et saa udsvævende Ødeland, at han, i saare kort Tid, vilde ruinere et heelt Kongerige, ifald han eyede det, hvorfor ogsaa disse to Ægtefolk leve separerede fra hinanden. Onkelen og Konen have et Par Gange betalt hans Gjeld; og man kan slutte sig til dens Beløb af en eneste Post. En Sadelmager, der havde hans Arbejde, maatte levere ham hver Morgen en nye Ridepidsk af forskjellig Udseende, og som han, Dagen derefter, kunde tage tilbage. Denne Leveranse kostede hver Maaned henved tre hundrede Franker, undertiden endog meere. Hertugen af Dino skulde have været sin Onkels Arving, men denne sidste, der saae hvad Ende det vilde have taget med hele hans betydelige Formue, har klogeligen ladet Arven gaae over paa Dinos Søn, et gandske ungt Menneske, der nyelig er blevet givt med en Datter af Hertugen af Montmorency, og som Kongen har givet Titel af Hertug af Va-

lençay. Saaledes kaldes Prinds Talleyrands betydelige Gods, der er bortforpagtet for en aarlig Summa af mere end fire hundrede tusende Franker, uden at indbefatte Slottet Valençay, hvor Eyeren selv boer, naar de høye Poster, som han beklæder tillade ham at være borte fra Paris.

Greve Batowski er Overjægermester i Kongeriget Polen; men han lever bestandig i Paris, saasom hans Ophold i Fædrenelandet ikke er nødvendig, uden i de saare faa Tilfælde, naar Kejseren af Rusland gjør en Reise derhen.

Ministeren spiste aldrig mere end eet Maaltid om Dagen, og altsaa ingen Froekost; men Husets øvrige Personale havde, hver Dag, et meget godt Froekostbord dækket med tre eller fire Retter, og med alt andet hvad dertil hører. Naar det nu indtraf, hvilket dog kuns skeede sjelden, at han, i sit Kabinet, slet ingen havde hos sig, som han kunde tale med, kom han ind til Froekostbordet, og satte sig der, for, som man siger, at slaae en Snak af. Engang havde den bekjendte Digter og Skribent, nu Deputeret, Etienne, spiist Froekost med mig og mine Kolleger. Efter Maaltidet stode Etienne og jeg ved et Vindue og talte sammen, i en halv Times Tid. Talleyrand spurgte mig siden om vi havde havt nogen videnskabelig Diskussion med hinanden, hvortil jeg svarede, at han havde fortalt mig, hvorledes han arbejdede paa en Komedie, hvis Titel han dog ikke vilde sige mig. Paa Spørgsmaalet, hvad jeg meente om hans Talent, svarede jeg, at jeg ikke troede at han vilde udrette noget stort i den virkelige Komedie, og at hans egentlige Talent, i mine Tanker, var for Vaudevillen og den komiske Oper, og endnu mere for Prosa, som han skriver med megen Zirlighed og Korrekthed. Nu spurgte han mig hvorpaa

jeg grundede denne min Mening? og jeg svarede ham, at det var netop paa den Samtale, som vi havde havt med hinanden ved Vinduet i Spisesalen, hvis Indhold jeg da fortalte saaledes som følger.

Paa mit Spørgsmaal: om han havde fundet en god Knude, og en god Opløsning af Knuden, svarede han, at han endnu ikke var kommet saa vidt, og at han kuns havde de to første Akter færdige. "Deri har de Uret, sagde jeg, "thi, naar en Digter først har valgt og løselig ordnet sit "Sujet, er Knuden og dens Opløsning, i mine Tanker, det "første han bør søge at faae paa rede Hænder, for ikke at "komme i Forlegenhed imod Slutningen, og see sig nødt til, "enten at forkaste det hele Arbejde, eller og at ende det paa "en Maade der berøver Skuespillet det meeste af sit Værd." Etienne syntes at finde denne Anmærkning grundet, men sagde, at han derimod havde med megen Flid udarbejdet og polered Versene i de to Akter der vare færdige. "Deri, "svarede jeg, har De, i mine Tanker, atter Uret; thi det "kan meget let hænde sig at De, i Løbet af de tre sidste "Akter, finder en god, en ypperlig Idee, der nøder Dem til "at forandre, enten alt eller en stor Deel af det foregaaende, og da er meget af Deres Møye spildt. Jeg troer at "De gjorde best i at udarbejde Skuespillet til Enden, fornemmelig med Hensyn til Planen og Stykkets Gang, uden "synderlig at bekymre Dem om Versene, hvorpaa De først "da maae henvende Deres alvorlige Eftertanke, naar De er "fuldkommen fornøyet med Skuespillets Gang i alle øvrige "Henseende."

Etienne havde ikke svaret mig paa denne Anmærkning; og Ministeren yttrede heller ikke sin Meening i denne

Henseende; heller ikke talte han mere derom, førend noget efter vores Tilbagekomst til Paris, da Etiennes Skuespil de to Svigersønner (les deux gendres) var blevet opført med meget Bifald. Nu spurgte Ministeren mig en Dag: "Hvad siger De nu om Etienne og hans Talent?" Jeg svarede, at jeg vedblev min forrige Dom om ham, og var endnu, som forhen, overbeviist om at den virkelige Komedie ikke var hans egentlige Fag. Da han, siden den Tid, ingen flere Komedier har skrevet, saa synes han selv stiltiende at have erkjendt Rigtigheden af min Dom.

Kort derefter opdagede en af hans Rivaler, paa det Kongelige Bibliothek, et Manuskript af en gammel Komedie under Titel Conaxa, og som har havt en Jesuit til Forfatter. Han lod det trykke, og nu saae Publikum tydelig at Etiennes Skuespil var et sandt Plagiat, og at han ikke blot havde taget af dette Manuskript, alle Karaktererne, hele Planen, Gangen og Scenernes Fordeeling, men endog en Mængde enkelte Vers, og deriblandt en Tirade af nogle og tyve Linier, hvori han ikke havde forandret eet eneste Bogstav; uagtet man derhos maatte tilstaae at han forresten i hele Skuespillet, fra først til sidst, overmaade meget havde forbedret Versifikationen.

Hvad Talleyrand siden har tænkt om Etienne som Theater-Digter, er mig ubekjendt; men denne Anekdote saarer ikke hans Agtelse som Skribent uden fra een enkelt Side; thi det kan forresten aldeles ikke nægtes, at han er en af Frankrigs udmærkede Digtere og Skribenter.

Imidlertid var det dog dette Plagiat der kort efter, aabnede Institutets Døre for ham. Men, da en af hans nye Kolleger i Institutet spurgte en anden af Medlemmer-

ne, hvad Etienne havde gjordt for at nyde denne Ære, svarede denne sidste med en ægte Fransk Calembourg: C'est qu'on n'a que ça, (Conaxa). Efter Restaurationen blev han, og adskillige andre paa en arbitrær Maade, og ved et Magtsprog eliminerede af Institutet; nyelig er han blevet kaldt tilbage, og saaledes bød Retfærdighed. Men den værdige Gregoire er ikke blevet kaldt tilbage, og vil vel neppe nogensinde blive det, uagtet Retfærdigheden byder det i en endnu langt høyere Grad, og med en meget stærkere Stemme.

I Aaret 1801 kom han engang til mig, og bad mig om nogen Oplysning angaaende et af Holbergs Skuespil, som han havde isinde at bringe, med nogen Forandring paa et af de smaae Parisiske Theatre. Han arbejdede den Tid for et lidet Theater, kaldet Théatre des troubadours, der, allerede i lang Tid, har ophørt at existere, og som, efter hvad man sagde mig, betalte kuns høyst usle Forfatter-Honorarier, hvorom hans lugslidte Klædning, hvorpaa der endog saaes et Hul paa Albuen, syntes at bære Vidne. Hans Kone, sagdes der, fortjente noget ved at vaske fint Linned for Damer i Byen. Heri er aldeles intet vanærende for ham; thi ved sit umiskjendelige Talent hjalp han sig snart ud af denne trange Forfatning. Da Bonaparte, et Par Aar derefter, lod bygge i Boulogne de bekjendte flade Fartøyer, hvormed han truede at gjøre Landgang i Engelland, skrev Etienne, i den Anledning, et lidet Skuespil, hvormed han rejste til Boulogne, og præsenterede det for Statssekretæren Maret, nuværende Hertug af Bassano, der lod det opføre paa Theatret i Boulogne. Skuespillet, fuldt af vittige Allusioner, behagede høyligen Bonaparte, der befalede Maret at ansætte Etienne i sit Ministerium, og

at sørge for hans Lykke. Fra den Dag af var Etiennes Lykke gjordt, og Maret har meget redeligen efterkommet Befalingen, thi det er ham og Bonaparte som Etienne skylder sin nuværende glimrende Forfatning. Han er Eyer af ikke ubetydelige Jordegodser, og Beløbet af hans Skatter og Kontributioner til Statskassen, er saa betydeligt at det har gjordt ham valgdygtig. Ogsaa har han nu i nogle Aar været Medlem af de Deputeredes Kammer, og Repræsentant for det Distrikt, hvori hans Eyendom ligger; og man kan ikke nægte, at han jo beklæder denne Post med Ære. Han er, desuden, en af Hoved-Eyerne af Journalen le Constitutionnel, der, endskjøndt, i indvortes Værd, langt under Journalen le Courier, dog alligevel har dobbelt saa mange Subskribenter.

Etienne ansees for at være en af de liberalt tænkende Deputerede, og dette er vel ogsaa en Sandhed; men hans Liberalisme forekommer alle dem der kjende ham, saare meget at ligne Abbé de Pradts primo mihi; thi under Napoleon var han Bog-Censor, og den der kan paatage sig en saadan Post — her tales ikke om Theater-Censur — maae enten være paa Veyen til at døe af Sult, og ingen anden Udvey have; eller han maae være saare ligegyldig over sin Ære; eller og maae han sige, som den Romerske Keiser: bonus lucri odor e re qualibet. En Bog-Censor staaer efter min Rangsforordning, netop i Klasse med en Skarpretter. Den ene er en intellektuel, den anden en physisk Drabsmand.

Siden Aaret 1807 tabte vi hinanden næsten gandske af Sigte, og neppe har vi, efter den Tid, talt mere end tre eller fire Gange med hinanden. Engang, i Aaret 1820,

mødte han mig paa Gaden, holdt mig an, og bad mig bestemme en Dag, naar jeg vilde komme og spise hos ham. Jeg søgte at undskylde mig, men, da han blev ved, bad jeg ham bestemme den Dag, der faldt ham selv best beleylig, saasom alle Dage vare for mig ligyldige. "Altsaa paa "Torsdag," sagde han. Jeg lovede at komme, og han gik, efter at have sagt mig hvor han boede, samt Spisetiden. Jeg kom; men saasom jeg aldrig før havde været i hans Huus, ringede jeg paa den første Dør som jeg saae. Det var Dørren til Kjøkkenet, hvor der stod paa Ilden en Hoben Kasseroller, og andre Tilberedelser til et Maaltid. Jeg spurgte om Herr Etienne, og man svarede mig at han, den Dag, ikke spiste hjemme, saasom han var indbudet til et Selskab i Byen. "Nu vel, svarede jeg, siden han har "modtaget en Indbydelse, uagtet han veed at han selv har "indbudet mig, og at han er den eneste Person af hans Fa"milie, som jeg kjender, saa vil jeg skjenke ham hans Mid"dagsmaaltid." Derpaa gik jeg min Vey, og, uagtet vi, siden den Tid, nogle Gange have mødt hinanden har han dog aldrig gjordt mig den mindste Undskyldning for, eller Forklaring over hans fornærmelige Forhold; formodentlig har han selv, for længe siden, glemt denne sin Uartighed.

Jeg troer ikke at jeg skulde behøve at gjøre Læseren nogen Undskyldning for denne Udskeyelse, der har ført mig temmelig langt bort fra Warschau; thi jeg har ikke lovet andet end Erindringer af mit Liv og min Vandel, og følgelig maae man tilgive mig, om jeg, een eller anden Gang, lægger noget større Vægt paa en Tildragelse, end den kan synes at fortjene. Desuden er Etienne en Person, der som Skribent, og Digter, og sednere som Depute-

ret, er kjendt over hele Europa; hvorfor jeg ogsaa troer at nogle mindre bekjendte Træk af Mandens Karakter og Historie, ikke ville være mine Læserere uvelkommen. Jeg vender nu tilbage til det Polske Riges Hovedstad.

Jeg har ovenfor talt om de Assembleer der gaves af Kronprindsen af Bayern. Foruden hans Huus, var der endnu to andre, hvor der gaves, Tid efter anden, Aftenforsamlinger. Det ene af disse Huse var hos Prindsesse Titschiewich, Syster til Prinds Poniatowski, der var fraværende, og ved Armeen. I dette Huus var jeg kuns een eneste Gang ved Opførelsen af et Fransk Skuespil, der forestilledes af Liebhabere, saasom nogle af mine Kolleger, og en Oberste Bory de Saint-Vincent, bekjendt som Videnskabsmand, og nu fraværende paa en Reise i Orienten. Denne Komedies Opførelse sysselsatte saa meget den Stakkels Saint-Vincent, at han derover glemte at hans Permission var udløbet, hvorfor han ogsaa, da han kom tilbage til Armeen, maatte udholde nogle Dages Arrest. Om denne dramatiske Forestilling har jeg, forresten, aldeles intet at sige, ligesom ogsaa om det Polske offentlige Theater, som jeg kuns besøgte et Par Gange, fordi jeg ikke forstod Sproget. Dog saae jeg her en Skuespiller og en Skuespillerinde, hvis Navne jeg nu har glemt, men som, saavidt jeg kunde dømme, vist nok fortjente den Berømmelse som Stadens Indvaanere gave dem.

Det andet Huus var hos Greve Malachowski, een af Polens første Magnater, og Svigerfader til Greve Krasinski, der var General, og i flere Aar, Adjudant hos Keiser Napoleon. I dette Huus gaves Assembleer engang om Ugen, og her saae jeg et Par Gange Murat,

som endnu kuns havde Titel af Storadmiral. Han udmærkede sig ved en fantastisk Dragt, som han selv havde valgt, og som lignede, hverken det gamle Polske, eller noget andet bekjendt Kostume. Soldaterne kaldte ham, af denne Aarsag, General Franconi, fordi denne Konstberider og hans Personale, paa deres Theater i Paris, bare et lignende Kostume. Denne samme Dragt bar han, nogle Aar derefter, i Bataillen ved Leipzig. Hans Adjudanter bade ham indstændig at klæde sig om, saasom de mærkede at Fienden kjendte ham, og rettede deres Skud efter ham; men han svarede, med en Fransk Eed: "Jeg vil at Fienden skal "vide, at jeg er her." Disse Ord, skjøndt lidt Gaskonske, vidne dog unægtelig om hans uforfærdede krigerske Mod. I Konsulatets Dage havde Murat, ved sin Forbøn hos Bonaparte, reddet Livet for den nylig afdøde Marquis de Rivière, der, som indviklet med Georges og Pichegru i en Konspiration imod den første Konsul, var blevet dømt til Døden. Efter den Bourbonske Families Tilbagekomst og Restauration, vandrede Murat, der, som Flygtning, havde maattet forlade Neapel, forklædt omkring i det sydlige Frankrig, uden at vide hvor han kunde skjule sig. Marquis de Rivière, som, paa den Tid, havde en Kommando i denne Deel af Landet, fik dette at vide, og udsatte en Priis paa sin Befriers Hoved. Vel undgik Murat denne Snare, men dog kuns for, kort derefter, at ende sit Liv ved den for ham saa ulykkelige Katastrophe i Pizzo. Marquis de Rivière blev siden Gouvernør for Hertugen af Bordeaux. Man veed ikke om han har indprentet denne unge Prinds nogle gode Lærdomme om den Taknemmelighed, som man skylder sine Velgjørere.

Ved et af disse Assembleer hos Greve Malachowski fik jeg Anledning til at sande Horatii Ord, naar han siger:

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunqvam inducant animum cantare rogati.

Her befandt sig den Gang den berømte Komponist Paer, der, ved sit Klaveer, var, om just ikke Virtuos, dog alligevel en sand Mester, formedelst den, jeg torde næsten sige, Almagt, hvormed han behandlede Instrumentet, og som, endskjøndt han ingen særdeles skjøn Stemme havde, dog alligevel, naar han sang til Klaveret, udmærkede sig paa en lige saa behagelig Maade, som den bedste Sanger. Man bad ham spille, men han undskyldte sig. Man igjentog Anmodningen, med et almindeligt Udraab, men han undskyldte sig atter, uden at angive nogen Grund for sin Vægring. Murat, hvis Bøn man troede kunde have nogen Vægt, tiggede og bad, ja laae næsten paa Knæe for ham, men forgjeves; og tilsidst maatte man afstaae fra at gjøre flere frugtesløse Forsøg. Man lod ham sidde og gaae, uden at nogen i Selskabet bekymrede sig videre om ham.

Da Krigen med Rusland var udbrudt, fik den Franske Konsul i Petersborg Herr Lesseps Ordre til at forlade Rusland, og han kom til Warschau. Det er en skikkelig, brav og retskaffen Mand, der besidder ikke mere end høyst almindelige Kundskaber, men som er begavet med en stor Deel af den Egenskab, som de Franske kalde Niaiserie, hvorpaa han gav et Exempel den første Dag, jeg saae ham. Han havde været, som Sekretær, med den bekjendte La Peyrouse, paa hans ulykkelige Verdens-Omseylings-Reise, og var det eneste Menneske, der var kommet derfra med Li-

vet; saasom han var blevet sat i Land i Kamschatka for at bringe Depescher til Hoffet i Versailles. Han har udgivet en Rejsebeskrivelse, eller, rettere sagt, en Dagbog over denne Reise, hvori alle Fakta tilhøre ham, men Stilen hans Svoger Magnitot. Da han, første Gang kom til Ministeren i Warschau, forestillede denne ham for de forsamlede Gjester, talende om hans Reise, og lod et Ord falde om Dagbogen. Smigret ved denne Anmeldelse, sagde Lesseps: "Deres "Excellence har maaskee et Exemplar af min Reise med "sig? — Hvorledes, svarede Talleyrand, troer De at jeg "kan føre et heelt Bibliothek med mig paa mine Rejser? — "Da er jeg saa lykkelig, gjentog Lesseps, à la Øhlenschlæ-"ger, at have et Exemplar med mig, som jeg skal have den "Ære at offerere Deres Excellence." Dagen derefter kom Bogen, der blev liggende uaabnet paa Ministerens Bord, indtil hans Afreise til Tilsit, da han, foruden adskillige andre ubetydelige Sager, lod blive efter sig denne Bog, som jeg strax gjorde til god Prise, men overlod den dog siden til Forfatteren, efter hans indstændige Anmodning, fordi han, som han sagde, paa sin Tilbagereise til Frankrig igjennem Tydskland, kunde maaskee finde Leylighed til at gjøre en eller anden høy Herre en behagelig Foræring dermed.

Da Herr Lesseps havde faaet Ordre til at forlade Petersborg og Rusland, var hans Kone høyst frugtsommelig. Denne Omstændighed satte ham, som let begribeligt, i en overordentlig stor Forlegenhed; men Keiser Alexander havde den Ædelmodighed at lade ham vide at han kunde rejse uden mindste Uroelighed, og lade sin Kone og Børn blive efter sig, og at han, Keiseren, vilde tage dem under sin høye Beskyttelse, lovende at ingen Ting skulde mangle dem;

og dette Keiserlige Løvte blev paa det nøiagtigste opfyldt. Det er altsaa meget at beklage, at Herr Lesseps, i den sidste Russiske Krig har kunnet overtale sig til, for Fransk Regning, og til Bonapartes Fordeel, at inddrive Krigs-Kontributioner i Rusland, og saaledes at gjengjelde de Velgjerninger, som den Russiske Keiser, nogle Aar tilforn, havde beviist ham.

Herr Lesseps har siden været Fransk General-Konsul i Lissabon, og da den Franske Gesandt, formedelst Don Miguels Usurpation, forlod denne Residentse, blev han tillige Chargé d' Affaires par interim; men kort derefter ankom den Franske Gesandt i Nordamerika, Baron Durand de Mareuil, der havde Ordre til at opholde sig i Lissabon, dog uden nogen officiel Karakter; men derved ophørte Lesseps at være Chargé d' Affaires, og blev, som forhen, blot General-Konsul. Dette antog han meget urigtig, for en Degradation, begjerede sin Afsked, og kom tilbage til Paris, hvor han nu lever, med en Pension, som han, forresten, ærlig har fortjent for sin lange og troe Tjeneste.

Under vores Ophold i Warschau ankom dertil den Franske General Gardanne, der af Keiser Napoleon var udnævnt til Ambassadør i Persien, og som i Warschau skulde finde sine to Ambassade-Sekretærer, nemlig, den forhen omtalte Herr Outrey, og den, ligeledes forhen nævnede Ex-Legations-Sekretær i Berlin, Herr Lajard, en nær Beslægtet af den berømte Chaptal. Lajard havde et Værelse, der var adskildt fra det som jeg beboede blot ved et Skillerum af Bræder. Natten før hans Afreise, da han pakkede sine Sager sammen, havde han sat sin Kuffert paa et Bord, der stod tæt op til den Deel af Brædeskillerummet,

der stødte til Hovedgjerdet af min Seng. Hans Indpakning gjorde saadant Bulder, at han hindrede mig fra at sove; hvorfor jeg tilraabte ham, med høy Røst, det bekjendte Vers af Horatius;

Persicos odi, puer apparatus.

Leende tog han nu Kufferten bort, og satte den mod Væggen paa den modsatte Side af Værelset, for at lade mig faae Roe til at sove. Herr Lajard er nu Receveur général (Skattefoged) i Saint-Denis. Det er ikke længe siden jeg mødte Herr Outrey paa Gaden; han fortalte mig at han nyelig havde havt en Mission i Morea, hvorfra han da nyelig var hjemkommen; men han spaaede Grækerne kuns lidet Held af denne Expedition.

Saasom ingen Ting kan foregaae i Frankrig, uden at der siges en Calembourg derover, saa gik det ogsaa paa samme Maade med den nys nævnede Franske Ambassadør, i Persien, hvis Navn, Gardanne, blot ved en liden Forandring i Udtalen, kan gjøres til Garde d' ânes, (Eselrøgtere). Saaledes spurgte man undertiden hans Sekretærer, inden hans Ankomst: quand arrive votre gardien? (Naar kommer Deres Røgter?) hvilket Spørgsmaal de vare kloge nok til at tage for et muntert Spøg.

Jeg har sagt, i det foregaaende, at det er et af Talleyrands Principer at Ministeren selv ikke bør synderlig arbejde; og jeg troer at han har Ret, især naar en Minister har, som han, Skarpsindighed nok til at vælge, til Medarbejdere, Mænd af Talenter, og naar man, med hans lyse Blik, kan overskue deres Arbejder, og vise dem de muelige Mangler deri for at faae dem rettede. Iblandt disse hans Medarbejdere var den forhen nævnede Herr Labesnardière,

Ministerens første Fortrolige, og som vist nok fortjente denne Udmærkelse. Uagtet denne Mands virkelig sjeldne Talenter, maae man dog ikke forestille sig at Talleyrand blindt hen satte sin Underskrivt under alle de af ham forfattede Depescher. Han gjennemlæste dem og gjorde sine Anmærkninger derved, inden de bleve reenskrevne. Men med Selvbevidstheden om sine egne store Talenter, og med den fuldkomne Overbeviisning, som han havde om at det hele Europa kjendte og skattede hans høyst udmærkede Duelighed, kunde han ogsaa tillade sig saadanne smaae Afvigelser fra den menneskelige Egenkjærligheds strænge Regler, hvorved en Mand af underordnede Talenter vilde ansee sig vanæret for sin hele Livstid. Hvad jeg vil sige med denne Anmærkning vil sees af den følgende Anekdote.

En Aften, da jeg troede at han endnu ikke var kommet hjem, gik jeg ind i hans Kabinet, hvor jeg saae ham siddende ved sit Pult, og Labesnardière ved Siden af ham, dikterende ham et Brev i Pennen. Aldrig saasnart havde jeg bemærket dette, førend jeg trak mig tilbage, og vilde gaae ud; men Ministeren, der havde vendt sig for at see hvem det var, sagde: "Bliv kuns, sid ned, og tag en Bog "at læse i; jeg er snart færdig." Nu vedblev Labesnardière med at diktere, og han med at skrive, spøgende undertiden med Koncipisten over Brevets Vidtløftighed, der trættede ham. Sagen er denne, at han, hver anden eller tredie Dag, skulde sende Kejseren, til Hovedqvarteret, en Rapport over alt hvad der maatte være passeret, og, i Følge af Etiketten, skulde denne Rapport skrives med hans egen Haand. Jeg tvivler paa at der, i hans Tid, fandtes en eneste Minister,

der, under lignende Omstændigheder, ikke vilde have indelukket sig indenfor tredobbelte Laase.

En anden Gang lod han søge efter en af sine Haandsekretærer, men ingen af dem var hjemme, og jeg var eene tilstede. Jeg gik da ind til ham, og spurgte om der var noget som jeg kunde udrette? "Ja vel, svarede han, tag et "Blad Papiir, forgyldt paa Snittet, sid ned, og skriv et "Brev til Keiserinde Josephine." Jeg satte mig ned og ventede et Par Minuter, medens han stod ved sit Pult, og ragede i nogle Papirer. Endelig kom han hen til mig, og spurgte, om Brevet var færdigt? Leende svarede jeg at jeg ikke vidste hvad det skulde indeholde. "De er da, sagde han, "meget enfoldig. Veed De da ikke, at, naar man skriver "til en Dame, man skal tale om hendes Skjønhed, om hen"des indtagende Væsen, om hendes Forstand, om hendes "Vittighed, og saa videre. Naar dette er gjordt, saa er "Brevet færdigt. Resten er af ingen Betydenhed, og kan "sættes i et Postskript. Jeg faaer da vel diktere." Nu satte han sig ned, og dikterede Brevet.

En anden Gang — men dette skeede sednere i Paris — kom jeg en Morgen til ham, i hans eget Hotel, med nogle Papirer. "Det er vel, sagde han, at De kommer; jeg er "eene, og jeg har et Brev at skrive til Cardinal Consalvi." Vi satte os ned og han dikterede Brevet. Da det var færdigt, og jeg skulde skrive Adressen neden under, sagde jeg, at jeg ikke vidste ret hvad der var Kardinalens rigtige Navn, saasom nogle kaldte ham Gonsalvi og andre Consalvi. Han svarede mig leende med et bon mot, der sigtede til den første Stavelse af Navnet: "Dette sidste "Navn, sagde han, er, ikke allene det elskværdigste, men og:

"saa det rigtigste." Det var ved dette bon mot at jeg endelig fik denne Kardinals rette Navn at vide, som jeg dog alligevel havde kunnet finde i Almanakken, ifald det var faldet mig ind der at søge det.

Disse ere de to eneste Breve, saa vidt som jeg erindrer, som jeg har havt den Ære at skrive under hans Diktatum; men de ovenmeldte Anekdoter gjøre at jeg altid erindrer dem med Fornøyelse.

Endelig var man blevet kjed af at slaaes, og Fredsforhandlingerne bleve da aabnede i Tilsit. Ministeren fik Ordre til at begive sig derhen, men da man, med det samme, lod ham vide, at Lokalet var overordentlig indskrænket, saa kunde han ikke bringe med sig derhen flere end de allermeest nødvendige Personer, og disse vare Herr Labesnardière, to af hans Haandsekretærer, Kokken og nogle Domestiker. Alle vi andre bleve tilbage i Warschau, tilligemed Underkokken, der besørgede vores to Maaltider, saa at vi, i den Henseende, aldeles intet savnede, undtagen det sædvanlige Bordselskab. Ogsaa blev nu Staden forladt af de fornemme fremmede Gjester, der, efterhaanden og den ene efter den anden, begave sig paa deres Hjemreise, saa at Byen nu blev temmelig øde, og vilde have været høyst kjedsommelig, derjom ikke den smukke Aarstid var ankommet. Foraaret var paa det skjønneste, og nærmede sig lidt efter lidt, imod Sommeren. Jeg og mine Kolleger benyttede os af vores Frihed, for at gjøre os noget bekjendte med Omegnen, hvilket vi saa meget desto bedre kunde gjøre, som det kuns hændte sig et Par Gange, at en Kureer bragte os Arbejde fra Tilsit.

Ikke langt fra Warschau ligger et Kloster, kaldet Bielany, i en Skov, hvorhen Indbyggerne gjøre Valfarter i

Begyndelsen af Foraaret, ligesom Pariserne, i den stille Uge, gjøre Valfarter til Boulogne-Skoven. Paa begge Steder kjører man ud, vender om, og kjører hjem igjen; og deri bestaaer den hele insipide Fornøyelse. Jeg gjorde denne Daarlighed med, ligesom jeg har gjordt den een eneste Gang i Paris; thi, efter min Smag, er dette meere end nok.

Tilsidst blev da Freden sluttet i Tilsit, og vi fik Ordre at rejse tilbage til Paris. At vi alle, efter ni Maaneders Fraværelse, glædede os derover, behøver jeg vel ikke at fortælle. Ministeren havde efterladt sig i Warschau en svær firesædig Kareth, der skulde bringes tilbage, tilligemed en stor Deel Papirer og andre Sager, som bleve indpakkede deri. Saasom der endnu blev Plads tilovers for to Personer, saa tog jeg disse Pladser i Besiddelse for mig og for et ungt Menneske ved Navn Saint-Mars, der ogsaa havde været ansat ved Ambassaden i Petersborg. I denne, med sex Heste forspændte, Vogn, og med en af Ministerens Liberie-Betjente foran paa Bukken, fik jeg Anseende af en General, og næsten paa alle Poststationer beærede man mig med denne Titel.

Denne Omstændighed gav Anledning til et Spøg. Ved Indkjørselen til Eisenach kom en Portkontrollør ud med en Bog og en Blyantspen i Haanden, nærmede sig til Karethvinduet, og spurgte: Ihr Namen, Herr General? Da jeg ingen militær Vagt saae ved Porten, saasom Byen, sandsynligviis, ingen Garnison havde, holdt jeg dette Spørgsmaal for en latterlig Nysgjerrighed af — jeg veed ikke hvem — og svarede derfor: "Mit Navn er Derrière," hvilket Navn jeg maatte stave for ham, paa det at det kunde blive ret ordentlig nedskrevet. Det næste Spørgsmaal blev hvem det unge Menneske var, der sad ved Siden af mig i

Vognen, hvorpaa jeg svarede, at det var min Adjudant; men om hans Navn spurgtes der ikke. Kontrolløren tog Hatten af, bukkede, og gik. Hvad hans høye Foresatte have tænkt, da de fik hans Rapport, veed jeg ikke. I det Tilfælde at Kontrolløren havde forstaaet Fransk og villet chikanere mig i Anledning af Navnet, havde jeg kunnet svare, at Halvparten af Usandheden, tilhørte ham, siden det var ham, og ikke mig selv, der havde givet mig Titel af General, og at jeg, i Betragtning deraf, med Sandhed kunde sige, at jeg var en af de Generaler, der bestandig havde holdt sig bag ved Armeen, og aldrig befundet sig i Spidsen. Havde han, for end yderligere at chikanere mig, givet Navnet en mere usiin Bemærkelse havde jeg end videre i Nødsfald, kunnet retfærdiggjøre mig med min Rejsekammerats yderst stinkende Aande. Hans Mave var saa fordærvet, og, i Følge deraf, hans Aandedræt saa ubehageligt, at jeg maatte vende Ansigtet fra ham, hver Gang han talte til mig; og, mere end eengang om Natten, vilde jeg have blevet qvalt af disse fæle Uddunstninger, hvis jeg ikke, nu og da, havde ladet Karethvinduet gaae ned, for at rense Luften.

Efterat have rejst, uden Ophold, og uden at hvile os, undtagen for saa vidt som vi kunde sove noget i Vognen, ankom vi endelig, efter tolv Dages og tretten Nætters Kjørsel tilbage til Paris, hvor jeg atter overtog mine gamle Sysler om Dagen, og moerede mig om Aftenen, enten ved at besøge mine Venner, eller ved igjen at optage mine gamle Vaner, som jeg, i saa lang Tid, havde maattet sætte tilside; og hvor behageligt dette var for mig, behøver jeg vel neppe at sige. Denne er en af de Egenskaber, som jeg har tilfælleds med alle andre Mennesker.

Ottende Kapitel.
Hjemkomsten til Paris.

To eller tre Dage efter Ministerens Hjemkomst, gik jeg en Morgen til ham, i hans eget Hotel, for at gjøre Hans Excellence min Opvartning. Jeg siger med Flid: hans Excellence, fordi den af ham selv paabudne Titulatur, fra nu af, naturligviis maae ophøre. Jeg saae her en Mængde Mennesker, der, formodentlig, vare komne i det samme Ærende. Ministeren selv var endnu ikke tilstede. Kammertjeneren gik og kom, sandsynligviis for at give sin Herre Efterretning om hvem de Personer vare, der vilde gjøre deres Opvartning. Saasom Hans Excellence havde nogle Ordres at give mig, blev jeg indkaldet. Klokken var tolv, han laae endnu i sin Seng, og paa min Tilspørgsel om han var upasselig, svarede han: "Ney; men naar man anvender "Natten i Selskab for at moere sig, saa maae man tage "sin Erstatning om Morgenen." Derpaa sagde han, hvad han havde at sige mig, bad mig sidde ned ved Siden af hans Seng, og gav sig til at tale om ligegyldige Materier. Under denne Samtale faldt det ham ind at spørge: "Hvad "tager man sig nu for i Dannemark?" Jeg svarede at jeg var aldeles uvidende derom, men at jeg holdt for at Regjeringen burde søge at sætte sig i Sikkerhed, saa vidt som mueligt, imod et høyst sandsynligt Anfald af Engelland, og derfor drage over til Sjelland, i det mindste halvdelen af de fyrgetyve tusende Mand Tropper, der, i mine Tanker, stode til aldeles ingen Nytte i Holsteen, og syntes der blot at true den store Franske Armee, der nu, efter Freden i Tilsit, var blevet disponibel. Med disse Tropper, tilføyede jeg,

kunde de Sjellandske. Kyster besættes, for at forhindre en Landgang af Engelland, der, udentvivl, vilde gjøre et saadant Forsøg, for at forhindre at ikke Dannemark, ligesom næsten alle Europas øvrige Stater, skulde tilspærre sine Havne for den Engelske Handel og Søefart. Da jeg havde udtalt, svarede hans Excellence: "Deri troer jeg at De har "fuldkommen Ret." Og jeg gik. Følgerne have, paa en for Dannemark saare sørgelig Maade, beviist, at den Mand der, paa den Tid, styrede Landets Skjebne, maae have været stokblind; thi jeg har ikke hørt at man beskylder ham for noget værre. Han har saaledes ikke forøget den Glands, som hans Fader gav det Navn han bærer. Denne Mand vilde sikkert ikke have sovet paa en Tid, da Pligt og Ære saa alvorligen befalede ham at vaage.

Her erindrer jeg mig en Anekdote, der, paa dette Sted, staaer i sin rigtige kronologiske Orden. I Huset hos Prinds Talleyrand var en liden Pige, bekjendt under Navn af Charlotte, som han elskede overmaade meget, saa at hun virkelig var hans Afgud. Hun var, paa den Tid, syv eller otte Aar gammel, og er siden blevet givt med en Baron Talleyrand, beslægtet af Prindsen. En Aften, da jeg havde havt den Ære at spise der, saae jeg denne lille nydelige Pige klynge sig op paa hans Knæe, og moere sig med at gjøre ham en Hoben barnagtige Spørgsmaale. Formodentlig havde hun, den Dag, paa en Promenade, seet endeel Slagteqvæg at drives til Paris; thi, i sin barnlige Uskyldighed, spurgte hun Prindsen: "Siig mig dog, "hvad Forskjel der er paa en Tyr og en Stud." En anden vilde have blevet forlegen, for at finde et passeligt Svar paa dette Spørgsmaal; men Talleyrand vidste strax at

rede sig ud af Forlegenheden. "Det skal jeg sige dig, min "Pige, svarede han, Tyren er Kalvens Fader, og Studen "dens Onkel."

Kejser Napoleon var avindsyg over den store Reputation som Talleyrand havde erhvervet sig i det hele Europa. Overalt vidste man rigtig nok med den fuldkomneste Vished, at det var Kejseren selv, der, i egen Person, styrede alle sine militære Operationer, men man troede tillige, at alle de politiske og diplomatiske Operationer vare, udelukkende, Talleyrands Værk. Misundelig herover skal han have sagt til en af sine Fortroeligste: "Jeg skal vise Verden, "at jeg ikke behøver Talleyrand til Hovmester. Jeg skal "vælge en Klods (une buche) til Minister for de uden-"landske Sager." Og nu valgte han Greve Champagny, siden bekjendt under Navn af Hertug af Cadore; og Talleyrand blev nu Prinds af Benevent.

Champagny var anbefalet til Napoleon af Erkekantsleren Cambacères, paa hvis Anbefaling han forhen havde været Minister for det Indre, samt Ambassadør i Wien. Cambacères vilde sikkert ikke have anbefalet en Klods, heller ikke fortjente Champagny denne vanærende Titel, men vist er det, at han, i Talenter og politisk Skarpsyn, stod i en uendelig lang Afstand fra Prindsen af Benevent. Det lader til, at Kejseren, siden efter, meget ofte har fortrydt dette Valg; og dog lod han ham blive staaende paa denne høye Post i nogle Aar, paa det at Verden ikke skulde sige at han manglede Skjønsomhed til at vælge gode Redskaber. Vist er det, at han lod denne nye Minister døye en utroelig Mængde Ydmygelser, som en anden, i hans Sted, ikke vilde have taalt, og derfor begje-

ret sin Afskeed, og hvorpaa der, i det følgende, skal gives nogle Beviser; men Hertugen af Cadore var besjælet af to stærke Lidenskaber: Ærgjerrighed og en slavisk Frygt for sin Herre; og, naar man regjeres af disse Passioner, er det vanskeligt at gjøre sig agtet og undgaae Ydmygelser.

Jeg maae her, strax i Begyndelsen af denne Mands Ministerium, bede Læseren anmærke, at alt hvad jeg hidtil har sagt, og alt hvad jeg, i det følgende, vil komme til at sige om denne Minister, ingenlunde har sin Grund i nogen personlig Animositet. Tvertimod byder Sandhed og Ærefølelse mig at erklære, at jeg ikke vilde være istand til at nævne et eneste Tilfælde, hvori jeg, med Grund, kunde have at beklage mig over hans Forhold imod mig. Jeg nød, under hans Ministerium, og paa de adskillige Reiser, som jeg gjorde med ham, alle de Behageligheder, som jeg havde nydt med Prindsen af Benevent, og desforuden nogle ikke ubetydelige Fordele, som den Polske Reise ikke havde kastet af sig, og hvorom Læseren vil faae Kundskab i det følgende. Men: amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas; og, nagtet jeg, ikke sjelden, vil blive nødt til at fremstille Manden fra en ikke særdeles fordeelagtig Side, skal jeg dog ikke forglemme saadanne Træk af hans Karakter og Handlinger, der sætte ham i et smukkere Lys.

Sidst i Aaret 1807 kaldte vigtige Statsanliggender Keiser Napoleon, som Konge i Italien, til Mayland, Hovedstaden for dette Kongerige. Ministeren Champagny skulde følge ham, og, tilligemed denne, endeel af Ministeriets Personale. Jeg havde Grund til at troe at jeg vilde blive een af Reisselskabet. Alle mine Kolleger, i det Bureau hvortil jeg hørte, troede det, og en af dem, ved Navn

Baudelaire, beklagede sig hver eneste Dag derover at han ikke kunde vente sig denne Lykke. Kjed over at høre disse evige Jeremiader, sagde jeg en Dag til ham: "Herr "Baudelaire, vi har nu en nye Minister, der ikke kjen"der nogen af os personlig. De er Elsker af at intriguere; "øv nu deres Talent, og vær forvisset paa at jeg skal hol"de mig aldeles stille." Han fulgte mit Raad og intriguerede. Intriguen lykkedes ham, og han blev valgt, men til sin store Fortræd, eller, rettere sagt, Ydmygelse; thi neppe var Ministeren kommet over den Italienske Grændse, førend han fik nogle Documenter i fremmede Sprog, som Baudelaire ikke forstod, og deriblandt et Par i det Nye-Grækiske Sprog. Baudelaire forstod meget godt Engelsk, temmelig vel Italiensk, og lidet, men saare lidet Tydsk. Dokumenterne vare ikke af megen Betydenhed, men Ministeren, der frygtede for at de kunde være af nogen Vigtighed, sendte dem strax med en Kureer til Paris til Greve D'Hauterive, som Interims-Chef for Ministeriet. De bleve mig bragte en Aften, just da jeg var ifærd med at gaae tilsengs. Jeg maatte nu arbejde den hele Nat og den følgende Morgen, for at faae Arbejdet færdigt saa hastigt som muligt; og den samme Dags Aften blev Kureren atter sendt tilbage til Mayland. Havde Keisserens Fraværelse været bestemt til nogle Maaneder, vilde jeg sikkert have faaet Ordre til at komme, men saasom den kuns skulde vare i nogle faa Uger, lod Ministeren Tingene blive som de vare, og hjalp sig som han kunde.

To Betragtninger have siden forvoldet at jeg meget ofte har bebreydet mig denne min Eftergivenhed. Først var Baudelaire en Person, hvis Karakter og Tænkemaade

ikke gjorde ham værdig til en saadan venskabelig Fremgangsmaade; dernæst erfarede jeg siden, til min største Græmmelse, at to af Reiseselskabet havde faaet en Permission paa tre eller fire Uger, for at gjøre en kort Reise til Rom, og denne Permission vilde jeg sikkert ogsaa have faaet, ifald jeg havde været tilstede. Saaledes har jeg, ved en uoverlagt Delikatesse, selv været Skyld i at jeg aldrig har faaet det herlige Italien at see. Derimod vandt jeg den Fordeel, at der, fra den Dag af, under hele Champagnys Ministerium, aldrig mere blev Spørgsmaal om, hvem der skulde vælges til de følgende Reiser.

Under Ministerens Fraværelse havde jeg Tid nok til at fortsætte mit Arbeide med de Lutherske Kirkebøger; ogsaa begyndte dette Arbeide nu at gaae raskt fra Haanden. Jeg kunde vel ogsaa absentere mig, en og anden Dag, for at besøge en Ven i Omegnen af Paris; men nogle faa Uger derefter kom Keiseren, og, tilligemed ham, Ministeren tilbage fra Italien; og nu kom Tingene atter i den forrige Orden; i det mindste for en kort Tid; thi paa nogen lang Rolighed var der ikke mere at tænke.

Hertugen af Cadore var ingen ond Mand. Jeg troer ham ikke istand til, af egen Drivt, at gjøre noget Menneske ondt. Skeede dette imidlertid en og anden Gang, saa drog han et dybt Suk fra det inderste af Maven, der vidnede om, at han, af Frygt for den almægtige Keisers Vrede, gjorde hvad han, i sit Hjerte, misbilligede. Kom det derimod ene og allene an paa haarde Ord i de skrevne Depescher, da var han ikke saa frygtsom; og jeg har seet mere end eengang, at han, i Udførelsen af de Ordres, som Keiseren gav ham skrivtlig i et lakonisk Sprog, amplificerede

dennes haarde Ord og Udtryk, paa en Maade, der ikke kunde være synderlig behagelig for den paagjeldende, men som imidlertid vidnede høyt om Ministerens kaaghede Nidkjerhed.

Han havde en Svaghed, der, som man paastaaer, vidner om et godt Hjerte. Han dyrkede fremmede Guder. Foruden Husets Præstinde, havde han een eller flere Kapellaninder; og naar een af disse, formedelst Alder eller Skrøbelighed, maatte afskediges, blev hun derfor ikke forladt af ham; men beholdt stedse en Plads i hans Venskab og fik formodentlig en Pension for sin lange og troe Tjeneste. Jeg har eengang seet ham, ved sit eget Bord, sidde mellem en tjenstgjørende Kapellaninde, og en ældre pensioneret. Husets virkelige Præstinde sad lige over for; og det lod aldeles ikke til at hun, i mindste Maade, ansaae denne Omstændighed som et Indgreb i hendes Rettigheder. Denne Dame havde Ord for at være meget devot; men forresten, i alle Henseende, høyst agtværdig. Hun havde, med sin Mand, flere Børn; Døttrene ret vakkre Damer, og fordeelagtigen givte, men Sønnerne derimod havde det Uheld at være ilde udstyrede af Naturen; thi de vare tunghørede og stammede.

Den tjenstgjørende Kapellaninde var en ret vakker ung Dame, hvis Mand havde faaet et Konsulat-Embede udenlands, formodentlig paa det Vilkaar, at lade sin Kone blive efter sig i Paris. Han har Ord for at have orthograferet sin Underskrivt paa en nye Maade; dog har jeg aldrig hørt sige, at han gjorde dette for at bedrage noget Menneske; og jeg troer derimod snarere, at dette skeede af en Slags Forfængelighed; thi jeg har selv engang beregnet at Orthografien af hans Navn kan varieres paa flere end tredive Maader, uden at Udtalen lider derved i mindste Maade.

Den menneskelige Forfængelighed er særdeles frugtbar paa Opfindelser, for at vise sig. Ordet til denne Charade er Clairembault. Blot den sidste Stavelse af dette Navn tillader tolv eller fjorten forskjellige Skrivemaader, hvoraf ingen synderlig forandrer Udtalen.

I Løbet af Foraaret 1808 indfaldt det bekjendte Møde, eller den saa kaldede Junta i Bayonne, hvortil Keiser Napoleon indbød den Spanske Kongelige Familie, og hvorom der skal handles i det næstfølgende Kapitel. Jeg fik Ordre til at reise tilligemed fem andre Personer af de forskjellige Afdelinger i Ministeriet. Denne Reise havde, for mig og mine Kolleger, næsten alle de Behageligheder, som den Polske Reise havde havt; men den var derhos ulige fordeelagtigere. Under den forrige Minister, og paa den forommeldte Reise, bleve rigtig nok Reise-Omkostningerne, naturligviis betalte af Ministeriets Kasse, og vores Dietpenge, ti Franker om Dagen, bleve os beregnede for al den Tid vi virkelig vare paa Landeveyene; men de ophørte strax, og saasnart som vi havde naaet Ministeren, og faaet Plads ved hans Bord. Under Hertugen af Cadore gjordes en anden Indretning. Vi betalte selv vores Reise-Omkostninger, hvorimod man beregnede os en Godtgjørelse af ti Franker, for hver Poststation af to Franske Mile, hvoraf vi rigeligen kunde spare halvparten. Desuden havde vi, i Dietpenge, ti Franker daglig, og disse ophørte aldeles ikke, under den hele Tid Reisen varede, uagtet vi, ligesom i Prinds Talleyrands Tid, havde vores Froekost og Middagsmad ved Ministerens eget Bord, og uagtet vi vare frit logerede i det samme Huus der var leyet for ham paa Ministeriets Bekostning.

For denne fordeelagtige Indretning troer jeg at vi kunne takke Herr Posuel de Verneaux, Ministerens Haandsekretær, eller, rettere sagt, Kjøkensekretær; thi dette Sekretariat forestod han til Fuldkommenhed, og til andre Sekretariat-Forretninger var han temmelig uduelig. Denne Mand, der vidste ret godt hvortil Penge duede, der havde Ministerens Tillid; og der vilde gjøre sig Reisen saa fordeelagtig som mulig, kunde ikke beregne sig selv saadanne, uden at maale os andre med samme Skjeppe; han er formodentlig Manden, der lagde en saa skjøn Plan, hvorved vi, efter Reisens Ende, modtoge, som en Rettighed, en ikke ubetydelig Summa, foruden vores stedse fortløbende Gage, hvilken, under den forrige Minister, var det eneste, som vi, næsten heel og holden, kunde have i Behold.

Den forhen omtalte Herr Durand Saint André, den Tid adjungeret Chef for den nordlige politiske Afdeling i Ministeriet, foreslog mig at være hans Rejsekammerat, hvilket Forslag jeg med Fornøielse antog. Vi kjøbte, for fælleds Regning, en liden net tosædig Rejsekareth, som vi, efter Hjemkomsten, igjen solgte med noget Tab. Heri pakkede vi vores Klæder og øvrige Smaaefornødenheder, og begave os derefter, med et fornøyet Sind, paa Rejsen.

Vi rejste fra Paris, jeg og mine Kolleger, med Passer, stilede paa Madrid, og jeg var inderlig glad ved den Tanke, saaledes at faae see et Land, hvorom jeg havde hørt og læst saa meget. Vi havde Ordre til at oppebie Ministeren i Bayonne; men da han kom, blev der en Ende paa min Glæde, saasom han lod os vide, at vi ikke kom længere, siden Kejseren havde forandret sin Plan, og indbudet Kongen af Spanien til et Møde i Bayonne, og anmodet

ham om det at forsamle Deputerede fra alle Provindser i hans Stater, og Repræsentanter for alle Klasser af hans Undersaatter. Om dette var en Forandring i den eengang lagte Plan, eller om Kejseren havde havt Aarsager til at holde sin virkelige Plan hemmelig, skal jeg ikke kunne sige.

Veyen gik over Orleans, Blois, Tours, Poitiers, Angoulème og Bordeaux. I Nærheden af denne Stad ved Nedkjørselen i en dyb Dal, saae jeg, for første Gang, Fersk entræer, staaende, frit og i aaben Mark, i fulde Blomster, hvis lyse violette Farve gav et behageligt Øyesyn. Fra Bordeaux kom vi til Mont de Marsan, som er Hovedstaden for Departementet des Landes. Ved Indkjørselen i denne Bye, en Morgen i Dagbrækningen, vaagnede jeg af min Søvn, og blev forundret ved at see, ved Siden af Vognen to lange Træepinde bevæge sig, uden at jeg begreb hvad det var, der satte dem i Bevægelse. Ved at stikke Hovedet ud af Karethvinduet, saae jeg endelig at det var en Bonde, der gik paa to meget høye Stylter, hvilket Beforbringsmiddel Landmanden, men især Qvæghyrderne finde beqvemt at bruge i dette, næsten gandske af Sandørkener eller Heeder bestaaende Departement.

Fra Mont de Marsan kom vi endelig til Bayonne, hvor vi toge ind i et lidet, net, og for Ministeren indrettet Huus, kaldet l'Argentée, og som var beliggende kuns tre eller fire Bøsseskud fra Byen. For Kejseren var indrettet et Slot, ved Navn Marac, beliggende ligeledes udenfor Byen, og kuns nogle hundrede Skridt fra l'Argentée.

Niende Kapitel.

Forsamlingen i Bayonne.

Ved Foden af en liden net Bye, kaldet Saint-Esprit, løber Floden Adour, der skiller denne Bye fra Bayonne, og Departementet des Landes fra Departementet des basses Pyrenées, hvori Pau er Hovedstaden. Det er høyst overraskende at see, hvorledes Naturen, paa en Strækning af to hundrede Skridt i det høieste, gjør et pludseligt og aldeles uventet Spring imellem to hinanden gandske modsatte Yderligheder. I det hele Departement des Landes, og paa en Vey af tredive eller flere Franske Mile, seer man næsten intet andet end Sand-Heeder og Korketræer; men aldrig saasnart har man sat Foden paa den anden Side af Floden Adour, førend man paa det behageligste overraskes ved Synet af en herlig og frodig Vegetation, gandske forskjellig fra den som man har seet paa den hele Vey fra Paris, og som viser at man nu er kommet til et Punkt, der berører Grændserne imellem Frankrig og Spanien. Ogsaa seer man her Pyreneerne gandske tydelig, skjøndt endnu i en temmelig lang Frastand; ja det synes endog at Luften er ligesom parfumeret af Vexter, der tilhøre de noget varmere Himmelegne.

I det første Par Dage af vores Ophold her saae vi endnu ingen af de indbudne Spanske Gjester, der dog efterhaanden, og lidt efter lidt ankom. Dog saae vi, i Ministerens Huus, og ved hans Bord, endeel andre Fremmede, iblandt hvem jeg nævner den Sachsiske Gesandt, Baron Senft de Pilsach, med hans næsten aldeles døve Kone, og en liden nydelig Datter paa syv eller otte Aar; videre den bekjendte Abbé de Pradt, den Tid Erkebiskop i Mecheln;

Præfekten i Pau, Herr de Castellane, nu for Tiden Pair de france, om hvem der forresten ikke er synderlig meget at sige, og Præfekten i Mont de Marsan, Herr Duplantier, der siden er død som Præfekt i Lille, hvor, saavelsom overalt hvor han havde funktioneret, han har efterladt det saare hæderlige Rygte af en særdeles duelig Embedsmand, og utrættelig virksom til at befordre alt det gode og nyttige, som det stod i hans Magt at tilveyebringe.

Ved et af de første Middagsmaaltider, hvor nogle af disse Personer vare tilstede, befandt sig ogsaa General Duroc. Han sad lige over for Ministeren, og havde foran sig staaende en Ret, som han uddeelte til Bordgjesterne. Han varierede sine Tilbud paa en Maade, der var hele Selskabet høyst paafaldende, og viiste ham som en komplet Hofmand, om just ikke i Ordets allerbedste Forstand. Til Ministeren sagde han "Befaler Deres Excellence?" Til Abbé de Pradt: "Monseigneur, maae jeg have den Ære?" Til Herr Castellane, "Tør jeg offerere?" Til en anden: "Behager De?" og saaledes endnu et Par Variationer, i nedstigende Linie, saa at der intet andet blev tilovers for mig end et tørt: en voulez vous? som jeg besvarede med det lakoniske non. Ministeren trak Hovedet ned imellem Skuldrene, og det øvrige Selskab havde ondt for at bare sig for at lee. Et Par Dage derefter fortalte Herr Castellane sin Sidemand ved Bordet denne Anekdote, uden at nævne noget Navn, men som om Tingen var passeret i et Selskab hvor han selv havde været tilstede. Upaatvivleligen var General Durocs Forhold i denne Sag, en Grovhed, langt mere imod Ministeren, end imod mig; thi naar denne sidste havde viist mig den Ære at sætte mig ved sit Bord,

saa burde Duroc have viist mig, i det mindste, den almindelige Høflighed, der er brugelig mellem Folk af Levemaade. At denne Mening var den almindelige, kan jeg, med saa meget større Vished, erklære, som Ministeren, nogen Tid derefter, i den selv samme Stilling, da Duroc, formodentlig forsætlig, havde forbigaaet mig, spurgte mig om jeg ikke vilde spise af den Ret? og da jeg havde besvaret Spørgsmaalet med Ja, maatte Duroc, for Skams Skyld, give mig min Portion.

Man har, flere end een Gang, spurgt mig hvorledes jeg havde fundet Kejser Napoleon i Samtale? Sandheden troe, har jeg maattet svare, at jeg aldrig har havt den Ære at tale med ham, eller at befinde mig Ansigt til Ansigt med ham. Dette har, i det mindste eengang, været min egen Skyld. Medens jeg var i Bayonne, hændte det sig at en Hollandsk Skibsbygger var kommet dertil for at forelægge Kejseren nogle formeentlige Forbedringer i Skibenes Konstruktion. Han talte ikke Fransk, og skulde have Audients hos Kejseren. Jeg fik et Nys derom om Morgenen, og formodede at jeg vilde blive kaldet til denne Audients; tog derfor min Hat og gik ud at spadsere. Siden efter, ved Froekostbordet, Klokken ti, da Ministeren var kommet fra Marac, fortalte han mig, at han, om Morgenen, havde ladet mig søge, for at være Mellemmand imellem Kejseren og Hollænderen. Paa mit Spørgsmaal om Audientsen var udsat, svarede han Ney, fordi han havde været saa lykkelig at finde, iblandt Kejserens Adjudanter, en Mand der forstod Hollandsk. Hvem der blev glad, det var jeg; thi jeg frygtede, ikke uden Grund, denne Expedition, siden jeg kuns med Vanskelighed taler det Hollandske Sprog.

Den modsatte Formodning kan være blevet akkrediteret hos nogle, ved den følgende Anekdote. En Mand, ved Navn André d'Arbelle, der, for nogle Aar siden, døde som Præfekt i Sarthe-Departementet, var Udgiver af en Engelsk Avis, der trykkedes i Paris, under Titel af Argus. Han havde til Medarbejder, en Engelskmand af den Jødiske Nation, ved Navn Lewis Goldsmith. Disse to Personer kom, vexelviis og næsten hver Dag, i mit Kabinet, for at modtage de Engelske Aviser, naar jeg ikke længere behøvede dem til mit eget Arbejde. Dertil havde Ministeren authoriseret dem og mig. Man erindre sig at Engelske Aviser vare, paa den Tid, kontrabande i heele Frankrig, saa at ingen andre end Ministrene, kunde eller maatte faae dem i Hænderne. Men, saasom Udgiverne af Argus vidste at jeg, desuden, havde i mine Hænder og i mit Gjemme en-deel Depescher og skrevne Efterretninger, som de undertiden havde seet liggende paa mit Bord, saa vilde de ogsaa lægge Hænderne paa dem. Dette nægtede jeg dem, med mindre de foreviiste mig Ministerens Ordre dertil, hvilken jeg meget vel vidste at de ikke vare istand til at erholde. De tog mig dette Afslag ilde op, og Goldsmith hævnede sig over mig, nogle Aar derefter, da han i London lod trykke et Pasqvil, under Titel: le Cabinet de Saint-Cloud. Heri skal han have nævnet mig — thi Skriftet har jeg aldrig læst — som en af Bonapartes Spioner. Det har aldrig faldet mig ind at gjendrive denne Beskyldning, saasom jeg vidste at enhver der kjendte min personlige Karakter og min Stilling i Ministeriet, vilde være fuldkommen overbeviist om at Beskyldningen var en Kalumnie.

En anden Morgen, ligeledes ved Frokostbordet, sagde

Hertugen af Cadore, sende, til mig: "Veed De vel, "at Keiseren, i Morges, sagde til mig, at De er et Fæe "(une bête)?" — "Hans Majestæt, svarede jeg, er mæg: "tig nok til at kunne sige om mig, alt hvad han behager. "Men Deres Excellence tillader mig vel at spørge hvorpaa "Keiseren grundede sin Dom?" — "Paa den Oversættelse, "svarede han, af Kong Carl den Fjerdes Brev, af det "Spanske Sprog, som De leverede mig i Morges, og hvori "den Spanske Konge taler om sine Pligter imod hans Un: "dersaatter. Keiseren paastaaer at det skal hedde: hans "Undersaatters Pligter imod ham." — "Naar saa "er, svarede jeg, da er jeg saa lykkelig strax at kunne ret: "færdiggjøre mig. Vi have, heldigviis, her ved Bordet "Greve Hedouville, der har faaet sin Opdragelse i Spa: "nien, og som forstaaer Spansk lige saa godt som Fransk." Derpaa gik jeg op paa mit Kammer, og hentede det origi: nale Brev, som jeg leverede til Herr Hedouville, der, ef: terat have gjennemlæst det, erklærede min Oversættelse at være fuldkommen rigtig. "Det har jeg selv formodet, sva: "rede Ministeren, thi Keiserens Oversættelse gav aldeles in: "gen Mening."

Det gjør mig ondt at jeg ikke har beholdt Originalen af dette Brev, hvilket jeg kunde have gjordt uden mindste Ansvar, eftersom Erfaringen siden lærte mig, at det aldrig vilde have blevet mig affordret.

Det samme kan jeg sige om et andet originalt Brev, skrevet af den Spanske Princesse Marie Louise, der siden, for en kort Tid, blev Dronning i Etrurien, og af hende adresseret til hendes Moder, Dronningen af Spa: nien, medens hun, tilligemed Kongen, opholdt sig i Bayonne.

I dette Brev, der blev opsnappet, og faldt i Keiser Napoleons Hænder, hedder det: "For Guds Skyld, min kjere "Moder! tænk paa mig. Tal for mig til den store Keiser. "Vil han blot give mig en af sine Generaler til Mand, og "beære ham med et Fyrstendømme, saa vil jeg være fornøyet." Heraf seer man, hvor let de saa kaldede Store paa Jorden lade sig tilfredsstille, naar Nøden tvinger dem. Brevet var skrevet med en meget smuk Fruentimmer-Haand, og jeg afleverede det, tilligemed endeel andre Papirer, først nogle Maaneder derefter, uden at man nogensinde havde spurgt derom, da det, i den hele lange Mellemtid, ikke een eneste Gang var faldet noget Menneske ind at tænke paa at de existerede.

Jeg har nævnet Abbé de Pradt. Hvem kjender ikke denne Mand, især af de mangfoldige Skrivter, som han, i den sednere Tid, har ladet Presserne svede ved? Han var næsten daglig Bordgjest hos Hertugen af Cadore, og hans Konversation og Selskabstone var yderst behagelig. Han har ikke dybe Kundskaber i noget, end ikke, saa vidt som jeg troer i hans egentlige Fag; men han supplerer, ved Vittighed, naturlig Forstand og en flydende Tale, hvad der mangler ham i Grundighed. Den Bourbonske Familie har gjordt ham til sin dødelige Fiende, hvilket især kan tilskrives den Titel, som Publikum, eller maaskee han selv, i Bonapartes Tid, havde givet ham: L' aumonier du Dieu Mars, eller Krigsgudens Feldtpræst. Han er, i alle sine Skrivter, hvoraf der, næsten hver Uge, findes en lang Artikel i Journalen Le Courier, i høyeste Grad, hvad man kalder liberal; men havde Ludvig den attende ved Gunstbeviisninger søgt at vinde ham, vilde han nu, med lige saa megen Iver og Veltalenhed, have udmærket

sig som antiliberal; thi hans to Hovedpassioner ere, at skrabe Penge sammen, og at trække det Offentliges Opmærksomhed til sig, paa hvad Maade det endog maatte være. Man fortæller om ham, at han, da han forlod sin Ambassade i Warschau, selv skal have været tilstede ved Auktionen over hans Møbler, Kasseroller og Karklude, og sørget for at de ikke bleve solgte under deres virkelige Værd, hvilket man, med Føye, ansaae for høyst uanstændigt for en Ambassadør, og en saa høy Geistlig. Den Bog, som han har skrevet om denne sin Ambassade, har heller ikke gjordt ham megen Ære; thi den er fuld af Urigtigheder, der kunne fortjene et mere udtryksfuldt Navn. Selv de to eller tre første Sider indeholde nogle saadanne, der, paa ingen Maade, kunne lade sig undskylde, saasom de øyensynligen vidne om hans Avindsyge imod Baron Bignon. Denne Mand havde været Herr de Pradts Formand i Ambassaden, og blev siden udnævnt til hans Eftermand hvilket, upaatvivleligen, har indgivet den sidste en stor Uvillie imod den første, siden denne Omstændighed synes at vise at Kejser Napoleon havde været misfornøyet med de Pradt, og derimod vel tilfreds med Bignon. De, der ikke kjende denne sidste Mand, kunde maaskee heraf falde paa at fatte ufordeelagtige Tanker om ham; men den personlige Kjendskab jeg har havt med Manden, og alle de Efterretninger om ham, som jeg har været istand til at indsamle, bevidne paa det tilstrækkeligste at Herr Bignon stedse har vidst at forene sine Pligter imod den Franske Stats Overhoved, med de Regler, som Samvittighed og Ære foreskrive en retskaffen Mand.

En Aften, i Bayonne, efterat Selskabet var staaet fra

Bordet, og gaaet ind i Konversations Salen, viste en af de Tilstædeværende Herr de Pradt, en gammel Sølv-Myndt, med Græsk Indskrivt. Efterat have længe betragtet denne Myndt, leverede han den fra sig, sigende, at han ikke kunde forklare Indskrivten. Jeg bad om Tilladelse til at see den, og oversatte strax Inskriptionen. Herr de Pradt fandt det forunderligt at jeg forstod Græsk. Jeg vilde ikke yttre min Forundring over at han ikke forstod dette Sprog; dog sagde jeg, at ingen, i mit Fødeland, kunde blive Præst til det allermindste Landsbyekald, med mindre han havde aflagt Prøver paa sin Kundskab i det Græske Sprog; og at man, for at kunne blive Bisskop, ogsaa maatte forstaae det Hebraiske. Jeg tilføyede at der neppe kjendtes flere end een Undtagelse fra denne Regel, og at den var gjordt i Faveur af Bisskoppen i Bergen i Norge Johan Nordahl Brun, i Betragtning af Mandens øvrige Fortjenester. Forresten er det aldeles ikke at undres over at den Katholske Gejstlighed er uvidende i det Græske Sprog, saasom de ere forbundne til at følge den Latinske Oversættelse af Bibelen, der er bekjendt under Navn af Vulgata; og det endog i de Tilfælde hvor denne Oversættelse er aabenbar urigtig.

En anden Aften spurgte Herr de Pradt mig om jeg var Lutheraner eller Kalvinist. Jeg svarede, at man, fra min tidligste Ungdom af stedse havde sagt mig at jeg var Lutheraner. Forundret over dette Svar spurgte han mig atter, om jeg ikke vidste dette uden af Tradition. Jeg svarede ham, at min Tillid til min Moders Ord og Forsikkring var mig tilstrækkelig Borgen for Sandheden af hvad jeg sagde, tilføyende at jeg neppe var den eneste i Selskabet, der befandt sig i den samme Forfatning. Derpaa vendte jeg

mig til den Sachsiske Gesandt, Baron Senft de Pilsach, som jeg vidste var Lutheraner, og bad ham tage mig under sin Beskyttelse. Han svarede ligefrem, at han befandt sig i den samme Stilling, i den Henseende, som jeg, og alle de Tilstædeværende loe. Selv Herr de Pradt kunde ikke bare sig for at lee. Baron Senft skal dog siden, efter hvad der er blevet mig fortalt, være gaaet over til den Katholske Religion, tilligemed sin Kone, og være blevet yderst bigot.

Denne Anekdote erindrer mig om en anden, der er en Hoben ældre, og jeg beder Læseren undskylde at jeg gaaer langt tilbage i Tiden, for at fortælle den.

I Aaret 1793 ankom fra Paris til Kjøbenhavn en Mand ved Navn Warens, der var Fournissør for Republiken. Jeg saae ham adskillige Gange hos Gesandten Grouvelle, og han besøgte mig flere Gange. I Terrorismens Periode havde han været de Franske Videnskabsmænd til megen Gavn, idet han havde aabnet sit Huus for dem, hvor de, hver syvende Dag i Dekaden (Septidi) samledes, og dette Huus var næsten det eneste Sted hvor de, i den Tid, uden Fare, kunde samles. Her var det at den bekjendte Millin indsamlede Materialier til sit Magasin encyclopedique, paa hvis Titelblad nævnes tre Redaktører, nemlig Millin, Noel og Warens. Denne sidste var Jøde, og hans rette Navn var Israel. Da jeg spurgte ham, hvorfor han havde antaget et Navn, der ikke tilhørte ham, svarede han, at han, for sine Anliggenders Skyld, ofte maatte gjøre Rejser i Tydskland, og at han da rejste i egen Vogn og med Extrapost. Naar man nu, ved Indkjørselen til en Bye, forlanger at see hans Rejsepas, lader man ham

ubehindret passere, under Navnet Warens. Læste man derimod Israel, da vilde man nøde ham til at staae ud af sin Vogn, og at gaae paa Politiekammeret, for der at erholde Tilladelse til at passere. Jeg boede paa den Tid i en Gaard tilhørende Søe-Kapitaine Abo, beliggende paa St. Anna Plads, lige over for Amaliegaden. Warens havde taget Afskeed fra mig, for at reise. Men, en Aften imellem ti og elleve, da jeg var paa Veyen til at gaae til Sengs, hørte jeg Porten aabnes og en Vogn at rulle ind. Saasom Husets Eyer var paa Landet, kunde dette Besøg neppe gjelde andre end mig. Snart ringedes der, og Warens traadde ind, fortællende at han havde faaet en Indbydelse til at møde paa Politiekammeret Dagen efter, om Morgenen Klokken ti, fordi Jødernes Ældste havde gjordt Forbud at han ikke skulde faae Pas, med mindre han, i Følge Forordningerne, først legitimerede sig hos dem. Nu spurgte han mig hvad derved var at gjøre, og foreviiste mig et Pas udstædet af Magistraten, hvilket jeg fandt at være i god Orden. Jeg svarede ham nu, at han havde at vælge imellem to Udveye, enten at reise med det Pas han havde, saasnart som Byens Porte aabnedes Dagen derefter, eller og at spille en liden Komedie med Politiemesteren, indfinde sig paa Politiekammeret, efterat have først ladet sine Postheste komme, og at erklære for Politiemesteren, dersom denne nægtede ham Pas, at han vel skulde vide at tvinge ham til at lade ham komme bort, saasom han da vilde erklære sig for Atheist, hvorved det blev Politiemesterens Pligt at lade ham føre ud af Landet, og at Maaden hvorpaa dette skeede, var ham næsten ligegyldig, naar han blot kom bort. Han valgte dette sidste, spillede sin Rolle med Politiemeste-

ren, der tilsidst forsikkrede at han intet Pas fik uden i Følge en Attest fra Jødernes Ældste. Derpaa gik Marens leende bort, satte sig strax i sin forspændte Vogn, og rejste sin Vey.

Jeg har, i det foregaaende, nævnet Baron Senfts lille Datter. Hun satte Abbé de Pradt en Aften i stor Forlegenhed, som han, uagtet al sin Vittighed og Aandsnærværelse, ikke var istand til at skjule. I sin barnlige Uskyldighed spurgte hun ham: "Monseigneur, hvormange "Børn har De?" — "Børn, svarede han, jeg har slet ingen." — "Er da Deres Kone død?" vedblev hun. — "Jeg "har aldrig været givt" svarede de Pradt. — "Det er "Skade, raabte Barnet, De er saa god og elskværdig. De "vilde sikkert have blevet en overmaade god Mand og Fader."

En af de første Spaniere, der ankom til Bayonne, var den bekjendte saakaldte Fredsfyrste, Don Emanuel Godoy. Man begriber letteligen at han, strax efter sin Ankomst, blev indbudet til et Middagsmaaltid hos Ministeren. Men, saasom Spisesalen i Huset var saare lille, saa at den ikke kunde rumme flere end tolv til fjorten Personer, saa vare der, foruden ham og Husets Folk, kuns tre eller fire andre Gjester indbudne. Iblandt disse var en Herr Solanet, der nu hedder Marquis de Solanet, og som den Tid var Inspektør, eller Direktør for de Keiserlige Stutterier. Denne Mand var blevet indbuden, fornemmeligen fordi han, under sine Rejser i Spanien, for at lære at kjende den Spanske Heste-Race, var blevet personlig bekjendt med Fredsfyrsten. Ogsaa havde han sagt mig, at denne sidste var en temmelig uvidende Person, undtagen naar der blev talt om Heste; men at han, i Anledning af denne

Materie, kunde passere for en grundlærd Mand. Man begriber letteligen at Rygtet om denne navnkundige Person havde gjordt mig saare nysgjerrig efter at see ham; ogsaa gik jeg meget betids ned i Selskabssalen, for at see ham komme. Huset, som Ministeren beboede, var adskildt fra Landeveyen ved en Have, hvortil Indgang gaves, igjennem en Jerngitterport, til Hoved-Alleen, der ledede op til Huset. Jeg havde stillet mig ved Vinduet, da jeg saae ham stige ud af Vognen. Det almindelige Rygte havde fortalt mig om det særdeles intime Venskab, hvormed Dronningen af Spanien beærede ham; og dette Rygte havde foraarsaget at jeg forestillede mig ham, som en høy, smuk og velvoxen Mand; men hvor forundret blev jeg ikke, da jeg, isteden for mit Ideal, saae for mig en bredskuldret, klodset Lymmel, med et høyst almindeligt Hverdags-Ansigt. Ved et Opløb i Madrid, kort tilforn, hvor man havde villet ham tillivs, var han blevet fremtrukket af en Krog, hvor han havde skjult sig, og havde faaet et Saar over det høyre Øye, der dog nu var lægt, men havde efterladt sig hos ham den Vane, ideligen at føre Haanden op til det Sted, hvor Saaret havde været. Han bar syv Ordensstjerner syede paa det venstre Bryst af hans Kjole, saa at man med Føye havde kunnet kalde ham Syvstjernen.

Efter de første Komplimenter og nogen høflig Ordvexling, fandt han en Leylighed til at vise sin Smag for de skjønne Konster, hvilket han, sandsynligviis, ansaae for en Nødvendighed, siden han var Patron for de skjønne Konsters Akademie i Madrid. Oven over Kaminen var et lidet Speil, og derover et høyst ubetydeligt Malerie, der kunde være Prydelse for en Borgerstue, men som, paa intet andet

Sted, fortjente den allermindste Opmærksomhed. Han nærmede sig dertil, kastede et flygtigt Øyekast derpaa, og sagde: "Det er af den Nederlandske Skole." Jeg hviskede til Herr Solanet: "Spørg ham om det ikke snarere skulde være "en Murillo." Han smilede, men udrettede ikke min Kommission.

Ved Bordet kom Fredsfyrsten, som naturlig, til at sidde ved Siden af Ministeren, paa den høyre Side, og denne havde, af Politesse og passende Høflighed anviist Herr Solanet, sin Plads paa den anden Side af den fornemme Gjest. Jeg havde den Lykke at tilsnige mig en Plads tæt ved Solanet, ved Hjørnet af Bordet; saa at jeg, under hele Maaltidet, havde Leylighed til at overbevise mig om Sandheden af hvad der var blevet mig sagt om Don Emanuel Godoys Talenter og Kundskaber; thi saa ofte som Talen var om Heste og hvad dertil hører, hvilket ofte var Tilfældet, saasom Ministeren selv, af Høflighed, troede at burde bringe denne Materie paa Bane, viste han sig særdeles lærd og veltalende. I alle andre Materier røbede han kuns saare indskrænkede Kundskaber, for ikke at sige, Uvidenhed.

Prinds Ferdinand, den nu værende Konge i Spanien, ankom ogsaa i de første Dage. Ham havde jeg ikke Leylighed til at see, uden i nogen Frastand. Derimod saae jeg adskillige Gange, hans Mentor, Don Juan Escoiquiz, en Gejstlig, der forhen havde været hans Lærer. Denne Mand var virkelig ikke uden Fortjeneste; især udmærkede han sig ved en varm Iver for sin Kongelige Eleve, hvorpaa han gav adskillige Exempler, og hvoraf et skal her anføres.

Prinds Ferdinand, i Følge med ovenmeldte sin Lærer, og et Par andre Personer af hans Hof, gjorde hver Dag, naar Veyret tillod det, en Spadseretur, røgende sin Cigarre. Næsten bestandig faldt denne Spadseretur paa de Veye, der føre hen imod Pyrenæerne og den Spanske Grændse. Kejser Napoleon, der vidste meget vel, at han havde inviteret Prindsen at komme til Bayonne, for der at holde ham i et Slags Fængsel, indtil hans politiske Planer vare udførte, frygtede for at Prindsen skulde have i Sinde at undvige, og at en Plan var lagt til at iværksætte denne Undvigelse. Han lod altsaa Gensdarme-Poster opstille paa disse Veye, men i nogen Afstand fra Bayonne, og disse viiste Prindsen og hans Følge tilbage, naar det hændte sig at de vilde noget overstige de bestemte Grændser. Man indseer lettelig hvor meget et saadant Forhold maatte forbittre den Spanske Prinds, og Escoiquiz blev sendt til Hertugen af Cadore, for at beklage sig over et saadant uanstændigt og fornærmeligt Forhold. Det var just ved Spisetiden at han kom. Jeg befandt mig i Salonen, tilligemed nogle andre. De to Hovedpersoner trak sig hen ved et Vindue, og talede med megen Varme, dog med saa lav Stemme, at de Tilstædeværende intet kunde høre af Samtalen. Endelig gik Escoiquiz, og, i det han passerede gjennem Salen, sagde han med høy og lydelig Stemme: "Troe mig, "Monseigneur, der er en Gjengjeldelse til, og den vil sikkert "ikke udeblive." Følgerne have viist at han sagde Sandhed, men deraf flyder ikke at han var Profet: thi denne Sandhed ligger i Tingenes Natur, og er lige saa gammel som Verden.

Kong Carl den fjerde og Dronningen ankom-

ligeledes til Bayonne. Hændelseviis var jeg tilstede, just som de stege ud af deres med sex Muulæsler forspendte Vogn, paa Pladsen, hvor det Huus stod, der var bestemt til deres Bolig. Jeg glemmer aldrig dette i høy Grad burleske Syn. Kongen, en temmelig stor og tyk Mand, med et overmaade stort, rundt og glindsende Hoved, og gandske skaldet, naar jeg undtager en liden Dusk hvide Haar paa Baghovedet, saae ud, som om han vilde sige: Vil I see mit Ansigt? Alle de Tilstædeværende smilede. Han var klædt i en grøn Pantalon og en kort grøn Trøye, paa hvis venstre Bryst var syet ni Stjerner, formodentlig alle de Ordenstegn, foruden hans egne, som han havde faaet af sine Herrer Brødre, de fremmede Potentater.

Dronningen var en aldrende Dame, hos hvem man, i Betragtning af denne Omstændighed, ikke var berettiget til at vente nogen legemlig Skjønhed, som hun da vel heller aldrig havde besiddet. Ikke destomindre, naar jeg tænkte paa Fredsfyrstens foregivne og forhen omtalte Forhold til hende var det mig umueligt at tilbageholde nogle Betragtninger over hvad et Menneske er istand til at udstaae, naar han beherskes af Ærgjerrighed og af andre lave personlige Fordeele.

Efterhaanden var en Mængde betydelige Personer ankomne fra Spanien. Jeg var istand til her at meddeele en Liste paa flere end hundrede, hvis Navne ere mig bekjendte, og som jeg har opskrevet. Jeg vil dog kuns nævne nogle faa, og det blot saadanne, der kunne give Anledning, enten til en eller anden interessant Anmærkning, eller til en moersom Anekdote.

Denne talrige Samling af udmærkede Mænd, som

Ministeren, af og til, maatte indbyde til et Maaltid, forvoldte at Huset l'Argenté var blevet alt for lille til hans Brug. Han leyede derfor, i Byen Bayonne, en Supplement-Vaaning, der, foruden Kjøkken og andet dertil hørende Huusrum, indeholdt to Forsamlings-Værelser, og en Spisesal, stor nok til et Bord, der kunde rumme omtrent tredive Personer. Følgen deraf blev, at vi, om Aftenen imod Spisetid, spadserede, eller, naar det var ondt Veyr, kjørte ind til Bayonne. Fepler jeg ikke meget, saa var den, som Dansk Statsminister, afdøde Geheimeraad Rosenkrantz ogsaa paa den Tid i Bayonne, og spiste een eller to Gange hos Hertugen af Cadore; men at jeg, sildnere, saae og besøgte ham flere Gange i Paris, det veed jeg med fuldkommen Vished.

En Dag, just som vi skulde sætte os tilbords, ankom, fra Petersborg, en Kureer, med vigtige saavel skrivtlige som mundtlige Depescher. Det var Keiser Alexanders Adjudant General Czernicheff, der havde gjordt Reisen i atten Dage, hvilket ansaaes som en overordentlig Anstrængelse og Hastighed. Det var en smuk ung Mand, som Keiser Napoleon, efter hvad man har sagt mig, gjerne saae og talte med. Jeg nævner denne Mand, fordi jeg, af de offentlige Blade, har seet, at han, siden den Tid, og i forskjellige Krige, har spillet en udmærket Rolle. Sednere kom han engang til Paris, men maatte flygte hovedkulds og hemmelig derfra, fordi han fik Nys om, at man var paa Spor efter en politisk Intrige, som han spillede. Efter hans Flugt skal man have fundet, bag ved Tapetseriet i det Værelse, hvor han logerede, endeel Papirer, som han ikke havde havt

Tid eller Rum til at tage med sig, og hvorved han skal have været høyligen kompromitteret.

En anden Dag, ligeledes i det man skulde sætte sig tilbords, ankom en anden Kureer fra Konstantinopel. Det var en Græker ved Navn Theologos, en ikke meget høy men stærkt bygget ung Mand, med et ret smukt, men derhos karakteristiskt Ansigt. Ministeren bad ham spise hos sig, og da Dørren til Spisesalen aabnedes, gav Abbé de Pradt, der just den Dag var en af Gjesterne, Grækeren sin Haand, sigende: "Vi to Theologer maae være Naboer "ved Bordet."

En Mængde Grands d'Espagne vare forsamlede i Bayonne. Det er et gammelt Sagn i Spanien, at denne høye Klasse af Statsborgerne bestaaer af Mænd, der, paa nogle Undtagelser nær, ere, som man siger, uanseelige, grimme, værkbrudne, halte, krumme, og næsten altid stedmoderligen behandlede af Naturen. Der fortælles at en Mand, af saare slet Udseende, engang kom, for at besøge en fornemme Familie i Madrid, men at Tjeneren, der, efter hans slette Udseende, ansaae ham for at være en Betler, eller noget lignende, ikke vilde lade ham komme ind. Da Herren, der blev kaldet ud, saae den Fremmede, modtog han ham med alle muelige Æresbeviisninger, og førte ham ind i Huset. Da han var gaaet, sagde Husets Herre til sin Tjener: "Glem "ikke at, naar du herefter seer en Mand, der er lille, uans "seelig, hæslig, halt, pukkelrygget, eller paa anden Maade "vanskabt, og i en lugslidt Klædning, maae du strax, og "uden videre aabne begge Fløydørrene for ham, og lade ham "komme ind. Han er sikkert Grand d'Espagne."

Dette Spøg hørte jeg fortælle, og fik, paa en vis

Maade bekræftet, i den første Tid jeg var i Paris. En Aften, paa det offentlige Lyststed Frascati, der laae tæt ved Boulevarden, i den Gade, der nu kaldes **Rue Richelieu**, stode tre, til Udseende høyst besynderlige, Personer midt paa Gulvet, og talede med hinanden. Alles Opmærksomhed henvendte sig paa dem. Ved Siden af det Bord, hvor jeg sad, vare, ved et andet Bord, to eller tre Damer og en Mandsperson. En af disse Damer spurgte ham: "hvem kan dog "disse tre løyerlige Figurer være?" — Leende svarede han: "det er de tre Spanske mandlige Gratier." Disse tre Personer vare; Prinds Masserano, Grand d'Espagne, af første Klasse, en liden, tyk og i det hele Karrikatur-Person; Hertugen af Frias, ligeledes Grand d'Espagne, der temmelig nøyagtigen lignede det Portræt af Haltefanden, der findes foran i denne berømte Roman, og endelig den Spanske Legations-Sekretær Yzquierdo, der vel endnu ikke var Grand d'Espagne, men som havde alle de Egenskaber, der synes at høre til denne Værdighed, og som, i øvrigt, fuldkommen svarede til sit Navn. Det Spanske Ord yzquierdo betyder venstre, og hans høyre Arm var saaledes fordreyet, at jeg er overbeviist om at han langt bedre kunde bruge den venstre end den høyre Haand.

Sandheden af dette spøgende Sagn fik jeg, indtil en vis Grad, bekræftet, af min egen Erfarenhed, ved mit Ophold i Bayonne. Jeg vil forsøge paa at skildre nogle af disse Karrikaturer, thi at give Kontrafejer af dem alle vilde være at trætte Læseren, maaskee endnu langt mere end mig.

Hertugen af Medina Celi var en besynderlig lille og mager, forresten gandske net, og aldeles ikke vanskabt, Person. Hans Miniatur-Figur havde, i Spanien, erhver-

vet ham det Tilnavn, el cogolludo, paa Fransk: Cœur de laitue, eller Salat-Hjerte. Hans Plads vilde have været langt passeligere i et Dukkeskab, end i en Stats-Kongres. Man siger, at Kaminerne i Spanien ere meget høye, og at han kunde gaae ind i enhver Spansk Kamin, uden at behøve at bukke sig. Men, uagtet hans Pygmee-Figur, kan man dog ikke, med Føye, kalde ham en Dverg; og dog troer jeg at et Patagonisk Fruentimmer ret vel kunde tage ham, og putte ham i sin Lomme. Ved at see ham, erindrede jeg mig en Anekdote, som jeg, i min Ungdom, hørte fortælle i Bergen. En Mand af saare lille Statur havde den slemme Vane hver Aften at gaae paa Kroen, og at komme beskjenket hjem. En Aften blev han borte meget længe over den sædvanlige Tid. Konen, urolig over hans Udeblivelse, gik da hen paa Kroen for at søge efter ham. Hun fandt ham, liggende paa en Bænk, overstadig fuld og sovende. Saasom hun var en stor og meget stærk Kone, tog hun ham i Nakken, lagde ham i sit Forklæde, og bar ham hjem.

Don Pedro Cevallos, Minister for de Udenlandske Sager, og Deputeret fra Burgos, var vel ikke liden af Væxt, men saa mager, at hans Legeme bestod blot af Skind og Been, og neppe troer jeg at der, paa hans hele Krop var saa meget Kjød, som tre eller fire sultne Krager behøvede for at spise sig mætte paa. Man har forsikkret mig, og hans Udseende syntes fuldkommen at bekræfte Forsikringen, at han, for at give sin Underkrop en nogenlunde rimelig Førlighed, aldrig havde mindre end sex eller syv Par Strømper paa Benene, og derhos meget stærkt udstoppede Buxer. Han var saaledes, i denne Post, meget mindre ær-

lig, end den Storhertugelig Badenske Gesandt ved det Kongelige Franske Hof, le Bailli de Ferrette, om hvem Prinds Talleyrand siger, at han aldrig har kjendt nogen mere forvoven Mand, saasom han fordrister sig til at gaae omkring i Parises Gader paa Been der, i Førlighed, meget lidet overgaae Svovelstikker. Jeg maae dog, for at være korrekt, her anmærke, at Don Pedro Cevallos ikke var Grand d'Espagne. Hans magre og lange blege Ansigt syntes dog at vidne om hans dybe Sorg over Udelukkelsen fra en Værdighed, hvortil Naturen selv syntes at have kaldet ham.

Hertugen af Hijar var hverken lille, eller, egentlig talt, vanskabt, men havde en høyst nædel Figur; og, at dømme efter den og hans hele Væsen, skulde man snarere have antaget ham for en Rideknægt, end for en Grand d'Espagne.

Iblandt de andre Grands d'Espagne, der udmærkede sig, enten ved unædle Ansigter, eller ved en uskjøn Legemsbygning, eller paa engang ved begge Dele, nævner jeg kuns de Herrer Prindsen af Castel-Franco, Hertugen del Parque, Greven af Orgaz, Hertugen af Ossuna, Hertugen San Carlos, Marquis de Santa Cruz, Greven af Santa Coloma, Hertugen af Crillon-Mahon, og forbigaaer endeel andre mindre bekjendte Navne, der ikke kunne være af nogen Interesse for Læseren.

Men, paa det at man ikke skal beskylde mig for at generalisere min Sætning alt for meget, maae jeg dog ogsaa anføre nogle Personer, der gjøre Undtagelse fra den almindelige Regel. Til denne Klasse høre Greverne Fernand-

Nunez og Fuentes, samt Hertugen af Infantado, alle tre Grands d'Espagne, og begavede, om just ikke med udmærket Skjønhed, saa dog med ret behagelige og karakteristiske Figurer. Denne sidste Egenskab besad især Hertugen af Infantado. Hans Ansigt var talende, og man læste tydeligen deri en indædt Harme og en voldsom Forbittrelse, som han havde ondt ved at holde tilbage, over Kejser Napoleons sultaniske eller sataniske Forhold imod Spanien. Ogsaa blev han i den følgende Tid, en af Frankrigs meest erklærede og virksomme Fiender. Det er Skade, at han ikke indskrænkede sig til det blotte Had imod Bonaparte og hans Undertrykkelses-System, men at han tillige blev en af de meest forbittrede Fiender af alle liberale Grundsætninger, den strængeste Forfølger af enhver, der ikke tænkte og handlede slavisk, og den ivrigste og virksomste Befordrer af al Slags Despotisme, især af Apostolicismen, hvorved han har bragt utallige Ulykker over sit arme Fædreland.

Iblandt de andre udmærkede Mænd, der ikke vare Grands d'Espagne, men som vare sammenkaldte til denne mærkværdige Forsamling eller Junta, maae jeg endnu nævne nogle faa mere eller mindre bekjendte Personer, saasom Finants-Ministeren Greve Azanza, Don Raymundo Ettenham y Salinas, Medlem af Inqvisitionen; General-Lieutenant Don Domingo Cervino; en udmærket Søe-Officeer ved Navn Isasbiribil; Marine-Intendanten Don Juan Soler; Fiskalen ved Kriminalretten Don Pablo Arribas; en Marquis de Muzquiz, beslægtet med den lille nette Mand af samme Navn, der, for nogle og tredive Aar siden, var Spansk Gesandt ved det Danske Hof; Kammerherren Don Josef Palafox. En

Mængde andre Navne forbigaaes, hvoriblandt fandtes endeel Raadsherrer af de forskjellige Kollegier, og et betydeligt Antal Lærde og Videnskabsmænd, Munke og andre Geistlige, hvoraf dog nogle faa ville blive nævnede i det følgende.

I denne Forsamling havde jeg, hver Dag, Leylighed til at tænke paa Don Quixotes Historie, især saasom jeg der forefandt, ikke blot een, men tre Personer, der fremkaldte hos mig denne ufrivillige Erindring. Hoved-Personen var en Mand, der ikke hørte til Forsamlingen, men var kommet til Bayonne i et privat Anliggende. Denne Mand kaldte sig Capitaine Castillo, men hans virkelige Navn var Don Domingo Badia y Leblich, Katalonier af Fødsel, og bekjendt af en Reise i Ægypten og Arabien. For at kunne gjøre denne Reise med større Sikkerhed, havde han ladet sig omskjere, antaget, for et Syns Skyld, den Mahomedanske Religion, Tyrkisk Klædedragt, og Navnet Ali Bey. Han var en høy mager Mand, med store sorte Knebelsbarter, og lignede paa det meest træffende Portrætet af Don Quixote, der staaer foran hans Historie. Efter hans Hjemkomst til Europa havde han aflagt den Tyrkiske Klædedragt, og gik nu klædt som en Europæer. Han havde leveret Hertugen af Cadore Manuskriptet til sin Reisebeskrivelse, og da denne var forfattet i det Spanske Sprog blev Haandskrivtet mig leveret, med Ordre at forfatte en Rapport derover, saasom Herr Castillo ønskede at den Franske Regjering vilde besørge Trykningen. Paa denne Maade kom jeg i noget nærmere Berørelse med Manden, som jeg, i Følge hvad jeg lærte at kjende af hans personlige Karakter, ønskede at være til Tjeneste, saavidt som min Stilling og mine Pligter vilde tillade det. Manuskriptet var

stort nok til at kunne udgjøre tre almindelige Oktavbind, men jeg fandt deri saa mange intetsigende Smaaeting, at jeg nødtes til i min Rapport at erklære at Skrivtet vilde meget vinde ved at reduceres til eet Bind, der saaledes kunde blive ret interessant. Som et Beviis paa hvad jeg her har sagt, tjener følgende. Bogen skulde zires med Kobberstykker. Iblandt Tegningerne var een, der skulde forestille et Saar, som Forfatteren havde faaet i sit eene Been ved at stige ned af en Kameel, i det hans egen Sabel, hvortil Skeden var tabt, var trængt ind i Benet. Dette Saar og alle dets Symptomer, hvorover der var gjordt en lang Beskrivelse, var paa det omhyggeligste aftegnet, med en Maalestok ved Siden. Kejser Napoleon havde andet i sit Hoved, og det lod til at Hertugen af Cadore ikke synderlig bekymrede sig om Forfatteren, der, med uforrettet Sag, rejste tilbage til Spanien. Han kom dog til mig for at tage Afskeed, trykkede min Haand, og med grædende Taare takkede mig for min gode Villie.

Det er denne Mand, om hvem Chateaubriand fortæller i sin Rejse til Jerusalem, at han, i en af de Arabiske Sandørkener, blev yderst overrasket ved at møde en Tyrk, der læste et af hans Skrivter, og var i den største Enthusiasme derover. Chateaubriand vidste meget vel at denne saa kaldede Tyrk var en Europæer, en Spanier, men det kunde ikke smigre hans Egenkjerlighed at sige den rene Sandhed; og saasom han er, i høy Grad, Charlatan, saa maatte han faae Publikum til at troe at hans Navn har vundet en Celebritet, der ikke indskrænker sig til den oplyste Deel af Verden, men kjendes endog af de meest uciviliserede Folkeslag paa den heele Jord. Det er aldeles ikke

Materien eller Grundigheden af hans Skrivter, men blot den smukke Stiil, det vil kunne holde dem i Værd nogen Tid efter hans Død; og allerede nu vilde hans Navn, som Skribent, være meget mindre omtalt, end det er, dersom ikke **Journal des Debats**, hvori han er en Medarbejder, dagligdags udbasunede ham, som den første og ypperligste af alle de Skribenter, paa hvem Solens Straaler nogensinde har skinnet; hvilket denne Journal sikkert ikke vilde gjøre, ifald Chateaubriand ikke var en af dens Medarbejdere. Det bedste af alle Mandens Skrivter er, i mine Tanker, **la Monarchie selon la Charte**, men Ulykken er at han, i den sidste Tredieddeel af Bogen, nedbryder alt hvad han har opbygget i de to første Tredieddeele; thi han har aldrig havt nogen fast Karakter, men stedse noget dreyet sig efter Vinden.

Siden jeg har havt Leylighed til at nævne denne Mand, hvis Navn jeg med Grund formoder at være alle mine Læsere bekjendt, om endog kuns nogle af dem kjende hans Skrivter, saa beder jeg at undskylde at jeg endnu anvender nogle Linier til at tale om ham. Man tager meget Feyl, ifald man troer at Chateaubriand er af den ældgamle Franske Adel, hvilket han selv gjerne vilde at den hele Verden skulde troe. Hans Fader, hvis virkelige Navn var Leprêtre, boede i Saint-Malo, hvor han var Kjøbmand, og handlede med Klipfisk og Stokfisk. Da han, ved denne Handel, havde fortjent en betydelig Kapital, kjøbte han et Gods, der forhen havde tilhørt den Chateaubriandske Familie, og erhvervede sig, med det samme, Tilladelse til at bære Navnet Chateaubriand, hvilket saa meget lettere kunde tillades ham, som denne Familie var aldeles uddød. Forresten maae man tilstaae at den Adel, der erhverves ved

at handle, paa en hæderlig Maade, med Klipfisk og Stokfisk, er meget mere agtværdig end den der erhverves ved at røve og plyndre Rejsende paa de offentlige Landeveye. Ved dette Slags drabelige Heltegjerninger har Stammefaderen for den nu saa mægtige Familie Montmorency, hvis virkelige Navn var Bouchard, lagt Grunden til sin og sine Descendenters høye Adel, i Følge hvad man kan læse hos Dulaure, i hans høystinteressante Beskrivelse af Staden Paris og dens Omegn.

Efter denne korte Udskeyelse, kommer jeg igjen tilbage til Bayonne.

Den anden Mand, der erindrede mig om Don Quixote, var Don Francisco Amoros, den Tid Medlem af det indiske Raad. Han havde en Figur aldeles lig den der tillægges Sancho Panza, en Bug og et glindsende Ansigt, der vidnede om at han var langt fra at forsmaae et godt Maaltid og Bacchi Gaver. Man saae ham desuden, næsten bestandig, i Selskab med Capitaine Castillo. Forfulgt siden efter i sit Fædreneland, jeg ved ikke hvorfor, forlod han dette, og drog til Frankrig, hvor han oprettede et gymnastisk Institut, som han drev i nogen Tid for egen Regning, men som siden overtoges af Regjeringen, der nu lønner ham, som Lærer derved. Hans Mave og Førlighed indsvandt snart til en maadelig Cirkumferents; ellers vilde han ikke have kunnet gavne sine Elever ved sit eget Exempel.

Det er bekjendt at Forfatteren af Don Quixotes Historie foregiver at have hentet sine Materialier hos en Arabisk Historieskriver, ved Navn Cide Hamete Benengeli, og her kommer jeg da til at nævne den tredie Mand, der mindede mig om Helten af La Mancha. Denne Mand var

Erkebispen af Burgos, hvis Navn var Cid Monroy. Det er dog kuns Navnet som han, for en liden Deel, har tilfælleds med den Arabiske Historieskriver, om hvem jeg forresten intet andet veed at sige; men Erkebispen af Burgos var en meget agtværdig Mand, og uden allermindste Prætension. Han sagde, mere end eengang, høyt og lydeligt: "Jeg er kuns en simpel Mand, uden store Kundskaber; min "Opdragelse er blevet noget forsømt, men jeg er en ærlig "Mand." Ogsaa troer jeg at han kunde sige dette, uden i nogen Maade at træde Sandheden for nær.

Iblandt en Mængde andre Gejstlige og Munke af flere Ordener, der hørte til Forsamlingen i Bayonne, som Deputerede fra de forskjellige Klostere og Munke-Ordener, vil jeg kuns nævne nogle faa, saasom Pater-Generalen for Ordenen Saint Jean de Dieu, to Munke, ved Navn Cladera og Del Moral, den første fra Majorka og den anden fra Mexiko; Pater-Generalen for Augustiner-Ordenen, General-Vikarien for Franciskaner-Ordenen, samt Don Miguel Ignacio de la Madrid, Munk fra Calahorra. Denne sidste udmærkede sig i Særdeleshed ved sin overordentlige Appetit, hvorpaa skal gives et Par Exempler.

Han lod aldrig nogen Ret gaae forbi, uden at tage sin Deel deraf, og da disse kom hurtigere oven paa hinanden, end han kunde faae Tid til at nedsvælge dem, saa havde han bestandig to eller tre Tallerkener, som Reserve, staaende foran sig, og som han expederede, den ene efter den anden, hver i sin Tur. Dette mærkede en ung, munter og ret vakker Polak, der var Ordonnants-Officeer hos Kejseren, og som en Dag spiste hos Hertugen af Cadore. Denne Herr Chlapowski — dette var hans Navn — leverede

da en af Tjenerne en Sauceskaal, med Asparges-Sauce i, sigende: "Bring dette til Père de la Madrid." Tjeneren adlød; Munken begjerede en Tallerken og en Skee; øste derefter nogle Skeer fulde paa Tallerkenen, satte denne for ved sig; og da han havde tømt de andre Reserve Tallerkener, spiste han Asparges-Saucen, som om det havde været en Crème.

En anden Dag hændte det sig at jeg, ved Bordet, kom til at sidde ved Siden af denne Pater de la Madrid. Ministerens Haandsekretær, eller, rettere sagt, Kjøkkensekretær havde, i Fortroelighed, sagt mig, at Kokken, den Dag, vilde udmærke sig ved en besynderlig Ret. Han havde faaet endeel Ortolaner (Emberiza hortulanus), hvilke meget smaae, men særdeles lækkre, Fugle han havde tillavet og indlagt i Skaller af almindelige Hønseæg, og lukket Skallerne saaledes til at det vanskeligen kunde sees at de havde været aabnede. Denne Ret kom til at staae lige ud for mig. Jeg fortalte da Pater de la Madrid, at man, i Frankrig var særdeles meget Elsker af at spise Æg, naar der var Kyllinger i dem. Da han syntes ikke at ville troe dette, tog jeg et Æg af Fadet, slog Hul paa Enden, trak Fuglen ud ved Benene, puttede den i Munden, afsuede Kjødet, og lagde derpaa Skraaget med Benene paa min Tallerken. Munken saae paa mig med en Forundring, blandet med Væmmelse. Endelig forbarmede jeg mig over ham, oplyste ham om Tingenes sande Sammenhæng, og strax tog han tre Æg for sin Part, og fortærede deres Indhold med Vellyst.

Jeg har et Par Gange nævnet Herr Posuel de Verneaux, mere som Ministerens Kjøkkensekretær, end som

hans Haandsekretær; og jeg skylder Læseren et Beviis paa Rigtigheden af denne Benævnelse. At han var særdeles duelig til den første Post, det vil man maaskee have den Godhed at troe paa min blotte Forsikkring; men dersom der, for at være Haandsekretær hos en Minister, udkræves at kunne skrive sit Sprog, i det mindste orthografisk rigtig, saa vil det følgende Exempel afgive Beviis, om just ikke paa hans totale Udnelighed, saa dog paa hans saare ringe Dnelighed.

Et Cirkulær-Brev, til alle de Franske Ministre udenlands, skulde skrives og afsendes. Alle Menneskker samlede sig om et stort Bord, hver med sin Pen i Haanden, og sit Ark Papir. Een dikterede, og allesammen skrev. I Dokumentet forekom en Phrase, hvori der taltes om noget, hvorpaa Kejseren lagde stor Vægt (poids). Saint André, der sad ved Siden af Posuel, kastede Øyet paa dennes Papir, og saae at han havde skrevet pois (Erter). Leende sagde han da: "Herr Posuel, Kejseren lægger ikke "grønne Erter (petits pois) i Vægtskaalen." "De har Ret, "sagde Posuel smilende, det var en Skrivfeyl;" og nu rettede han Ordet til poix (Beeg). Da Arbejdet var færdigt, gik Posuel til sine Kasseroller; og vi andre deliberererede da om hvorhen denne Afskrivt skulde sendes. Vi bleve alle enige om, at den ikke kunde sendes til nogen i den hele Kristenhed, følgelig blev den sendt til den Franske Ambassadør i Konstantinopel. Posuel havde en temmelig betydelig Formue, som han sikkert ikke formindskede ved sit Kjøkkenskriverie; thi han forstod sig langt bedre paa den Konst at skrabe Penge sammen og at konservere dem, end paa Retskrivningskonsten; og hans Kone, der, i forrige Tider, havde staaet

i stor Gunst hos Ministeren, havde ogsaa bidraget sit til deres fælleds Formues Forøgelse. Tilsidst fandt dog Ministeren at han behøvede en bedre og dueligere Haandsekretær; han valgte en anden, og lod Posuel beholde Kjøkkenet og Husets private Kasse under sin Bestyrelse.

Jeg beder Læseren indstændig at undskylde denne Digression, der, maaskee, kan forekomme ham intetsigende og lidet interessant; men jeg har ikke lovet vigtige Efterretninger om Statssager og Statshemmeligheder; jeg har blot lovet saadanne Fortællinger og Anekdoter, som jeg selv har anseet for moersomme; og det er meget muerligt, at jeg, i denne Post, saavelsom i flere andre, har feylet, ved at dømme mine Læseres Smag efter min egen.

Jeg maae end videre bede Læseren, ikke at kalde denne min Bog, Ædereisen Nummer to, fordi deri forekommer saa meget om Maaltider. De allerfleste af de, mere eller mindre mærkværdige Personer, med hvem jeg har villet gjøre mine Læsere bekjendt, har jeg kuns havt saare lidet Leylighed til at omgaaes med, eller til at observere, undtagen netop ved Middagsmaaltider, samt i det Par halve eller hele Timer, der gik foran eller fulgte efter Spisetiden. Det har altsaa været nødvendigt, at jeg, for at kunne sige noget om dem, maatte tage dem paa den Tid og i den Stilling, hvori jeg har havt Leylighed til at underholde mig, i faa eller flere Minuter, med dem.

Den smukkeste Mand i den hele Spanske Kolonie i Bayonne var uimodsigeligen Don Mariano Luiz Urquijo, Statssekretær og Medlem af det Kastilianske Raad. Han var tillige den eleganteste i sin Paaklædning; men denne Elegants kunde vel synes noget overdreven for én Mand,

der dog nok havde sine halvhundrede paa Bagen. Der fortaltes, at han, efter den Kongelige Families Ankomst til Bayonne, gjorde sin Opvartning hos Dronningen, og at hun skal have apostroferet ham med følgende Phrase: "Nu "vel, Mariano, er I endnu lige saa stor en Spradebasse "(fat), som forhen?" At han har bukket ved denne Kompliment, det falder af sig selv; men hvad han svarede er ikke blevet mig bekjendt.

Iblandt en Mængde Lærde, der vare Deputerede for deres Stand, nævner jeg blot Don Josef Gomez de Hermosilla, Direktør for de Kongelige Skoler i Madrid, den berømte Botaniker Zea, Sydamerikaner af Fødsel, og Direktør for den Botaniske Have i Madrid, samt min ulykkelige afdøde Ven Don Juan Antonio Llorente, Kanonikus ved Kapitlet i Toledo, berømmeligen bekjendt af en Mængde mærkværdige Skrivter; iblandt andre af en Bog, hvori han, med megen Skarpsindighed, søger at bevise at den bekjendte Roman, Gilblas af Santillane ikke er en Fransk Original, som den udgives for at være, men en Oversættelse af et Haandskrivt i det Spanske Sprog. Denne høystagtværdige Mand havde, i sine sidste Levedage, den Ulykke at blive forfulgt. Paa en Tid, da Forfølgelses-Aanden besjelede de Franske Magthavere, bleve disse ophidsede imod ham; jeg veed ikke om det var af hans Spanske eller af hans Franske Fiender. Man bemægtigede sig hans Person, og førte ham, som en Fange, til de Spanske Grændser, hvilket var, paa den Tid da Justitien myrdede overalt i Spanien, det samme som at bringe ham til Retterstedet, saasom denne særdeles oplyste Mand havde seet sig nødt til at forlade sit Fædreneland, og at søge Sikkerhed i Frankrig

imod Forfølgelse af Oplysningens Fiender i Spanien. Man bragte ham over Grændserne; og da han var næsten aldeles blottet for Penge, maatte han, midt om Vinteren, fortsætte sin Reise tilfods. Denne Strabats kunde den stakkels Mand ikke udholde. Af Træthed og Bekymringer blev han syg paa Veyen og døde. Han har gjordt mig den Ære at oversætte paa Spansk, efter mit Mannskript i det Franske Sprog, mine politiske Aphorismer. Oversættelsen er trykt i Madrid i 1821, men jeg har aldrig seet, eller kunnet faae fat paa flere end eet eneste Exemplar deraf, som han selv gav mig, og som nu findes i det Kjøbenhavnske Athenæums Bibliothek.

Denne Junta forsamlede sig i Keiserens egen Residents, paa Slottet Marrac, og Forhandlingerne kom saaledes ikke synderlig udenfor Slottets Porte; men de derpaa umiddelbar følgende Tildragelser i Spanien have givet den hele Verden fuldkommen Oplysning i denne Henseende. Jeg har endogsaa god Grund til at troe, at Hertugen af Cadore kuns sjelden har været tilstede ved disse Forsamlinger og Konferentser, thi Keiseren syntes, jeg veed ikke egentlig af hvad Aarsag, at have tabt sin Agtelse for ham, eller fattet en Slags Uvillie til ham. Ogsaa er denne Ydmygelse ikke den eneste som Napoleon har ladet ham døye. Andre Exempler, der skulle gives i det følgende, gjøre det høyst sandsynligt at han ogsaa har ladet ham fordøye denne.

Da nu Forhandlingerne vare tilende, reyste de Spanske Deputerede efterhaanden bort. Keiser Napoleon ligeledes, saavel som Ministeren og hans Personale. Den os foreskrevne Vey gik over Pau, Tarbes, Auch, Toulouse, Mont-

auban, Agen, Bordeaux, og siden videre ligt til Paris uden nogen Afvigelse eller Ophold.

Efter at have spiist til Middag hos Præfekten i Pau, Herr Castellane, begave vi os videre paa Veyen til Tarbes. Byen Pau, en ubetydelig Bye, ligger paa en høy Bakke, ligesom Angoulême, hvor man — latterligt nok — har anlagt en Navigations-Skole, over tredive Mile borte fra Søen. Hele Egnen er fuld af høye Bakker. Ved at kjøre ned af een af disse Bakker overseer man den hele herlige Bigorre-Dal, der begrændses af Pyrenæerne. I en Bondebye i denne Dal, havde Bønderne opreist en Æreport af Grønt, hvorigjennem Keiseren skulde passere, og sat derover den følgende Indskrivt: Vive l' Emperur, c'est l' autur de notre bonhur. Ortografien af denne Indskrivt var, som man forsikkrede mig, aldeles overeensstemmende med Egnens Indbyggeres Udtale.

Tarbes, Hovedstaden i Departementet des hautes Pyrenées, er en nydelig lille Bye, gjennemskaaret, saa at sige, i alle Retninger, af smalle Kanaler, hvis Bredder ere beplantede med Træer, der udbrede Kjølighed i Sommerens Heede, og give Byen et skjønt landligt Udseende. Om de andre Byer, hvorigjennem jeg passerede, har jeg intet at sige, uden hvad Læseren kan finde i de almindelige Geografier og Reisebeskrivelser.

Jeg og mine Kolleger vare anmodede om at indrette vores Reise saaledes at vi kunde spise til Middag hos en af vore Bekjendte, Herr Raymond, der boede i Agen hos sin Moder; thi selv var han ugift. Denne Raymond havde forhen været Fransk Konsul i Ragusa, og nyelig havde han været sendt i en Mission til Madrid, hvorfra han

var hjemkommet. Før sin Afreise til Spanien havde han sagt mig i Fortrolighed, at han førte med sig et Par Kufferter, fuldpakkede med Sager af ubetydelig Værdie, hvorpaa han dog ventede at fortjene lidet, men at han haabede at bringe dem tilbage, fyldte med mere kostbare Vahre. Saasom jeg kjendte Mandens Karakter, og vidste hvor lidet han bekymrede sig om Delikatesse i sine Handlinger, naar det kom an paa hans Fordeel, saa vidste jeg ret vel hvad denne Phrase betydede, og ønskede ham Lykke til hans Forehavende, uden at indladt mig videre.

Jeg havde næsten aldeles glemt denne Mand, da jeg en Dag i Bayonne, en Time eller noget mere før Spisetiden, var, ved en Hændelse eene hjemme, og stod og barberede mig. Pludselig aabnedes Dørren, og jeg saae Herr Raymond træde ind i mit Værelse. Efter de første Hilsener begyndte vi at tale om Forfatningen i Spanien, som han skildrede mig med de allersorteste Farver. Nationen, sagde han, var yderlig opbragt over de Planer, som man allerede længe havde tiltroet Napoleon, og hvis Udførelse man nu begyndte at øyne som nær forestaaende, samt over den forræderske Maade, hvorpaa han havde forført den Kongelige Familie til at gaae til Bayonne. Ingen Franskmand, tilføyede han, kan nu være sikker paa sit Liv i Spanien; og Følgerne af denne almindelige Forbittrelse ere aldeles uberegnelige. Erfarenheden har viist, at denne hans Anskuelse af Tingene var fuldkommen rigtig, og enhver, der ikke var en blind Tilbeder af Napoleon, var allerede paa den Tid, af den samme Mening.

Nu talte jeg til ham om hans Kufferter, og spurgte ham, om han førte dem tilbage, fyldte med kostbare Sager?

"F.....! svarede han, med den almindelige Franske Eed, "jeg er saare glad ved at være kommet heelskindet fra denne "Expedition, hvor jeg ikke har fundet andet at fylde mine "Kufferter med, end et Par Bibler, nogle andre Bøger og "Skroller, og et Par Hovedpuder."

Raymond fik, et Par Aar derefter, et ynkeligt Endeligt i Paris. Han var Spiller, og, hvad som endnu er værre, uredelig Spiller. Man greb ham en Aften med Kneb i Kortspil. En af hans Medspillere, en Officeer, fordrede ham ud, og Morgenen derefter blev han fundet død paa Marken, ikke langt fra Saint-Cloud.

I Bordeaux gjorde jeg Bekjendtskab med den Danske Konsul Herr von Hemert og hans Familie, der viiste mig megen Artighed i det Par Dage jeg opholdt mig der i Staden. Han indbød mig til et ret behageligt Middagsselskab. Det samme maae jeg ogsaa sige om den da værende Maire i Bordeaux, Herr Grammont.

Nu gik Rejsen videre, lige til Paris, hvor alting kom igjen i den gamle Orden. Men, foruden mine almindelige og daglige Sysler, forefandt jeg her et nyt overordentligt Arbejde, der daglig, og i de Timer jeg fik tilovers fra andre Forretninger beskjeftigede mig næsten i et heelt Aar.

Medens jeg var i Bayonne, var et Spansk Skib, kommende fra Syd-Amerika, enten blevet opbragt til en Fransk Havn, eller indkommet deri under Haverie. Det havde ombord, foruden sin Ladning, syv svære Kasser fulde af Papirer, der bestode, foruden maaskee et tusende private Breve, af alle de offentlige Authoriteters Regnskaber for det afvigte Aar. Alle disse Kasser og Papirer bleve mig overleverede for at undersøge dem, og at afgive min Rapport

derover. Denne Rapport blev ikke færdig førend i Marts Maaned 1809. Den blev approberet af Ministeren, der beordrede alle de offentlige Dokumenters Aflevering til Ministeriets Arkiv. De vare ordnede af mig efter Provindsernes Navne, og de forskjellige Departementers Natur, i sex og fyrgetyve svære Pakker; men i min Rapport havde jeg anmærket, at enhver Pakke fordrede en særskildt Anordning og specificeret Fortegnelse over de Documenter som den indeholdt, hvilket Arbejde mine øvrige og daglige Forretninger ikke havde givet mig Tid til at udføre. Om disse Documenter endnu findes i de Franske Arkiver, eller om de ere udleverede til den Spanske Regjering, derom er jeg uvidende.

Naar man veed, hvor hemmelighedsfuld den Spanske Regjering altid har været, i Henseende til alt hvad der vedkommer Administrationen af sine Sydamerikanske Stater, vil man vist ikke undres over at jeg ansaae denne Fangst af særdeles megen Vigtighed for Baron Humboldt, der, paa den Tid, levede i Paris og arbejdede paa Udgaven af sin Rejse i Syd-Amerika, hvor han sikkerligen ikke har fundet, hos de offentlige Authoriteter, al den Aabenhjertighed, som han kunde ønske, for at give sine Beretninger, i visse Poster, al den Nøyagtighed og Tilforladelighed, som Sagens Natur synes at burde have gjordt ham til største Vigtighed. Jeg skrev altsaa et Brev til Baron Humboldt, for at underrette ham om denne kostbare Fangst; og saasom jeg var overbeviist om at Adgang dertil ikke vilde blive ham nægtet, saa lod jeg ham vide at alle Papirerne fandtes i Ministeriets Arkiv, og at en Kopie af min Rapport skulde blive ham meddeelt. Han takkede mig, i et meget forbindtligt og artigt Brev, for denne Efterretning, men

svarede mig forresten omtrent som den bekjendte Historieskriver Abbé Bertot, da en Mand bragte ham nogle authentiske Dokumenter angaaende en vis Beleyring: "Jeg takker "Dem meget, svarede han, men min Beleyring er alle"rede færdig."

Alle Kasserne, hvori disse Papirer fandtes indpakkede, vare af Mahogny-Træe, skjøndt ikke af den fineste eller udsøgteste Art; og da jeg havde tømt dem, forærede jeg dem til mit Kontorbud, der, udentvivl, er den eneste der har havt nogen virkelig Fordeel af denne mærkværdige Fangst.

Da jeg, ikke uden Grund, formoder, at, i det mindste, nogle faa af mine Læsere kunne ønske at vide, hvad disse Dokumenter indeholdt, for derefter nogenlunde at kunne bedømme deres Vigtighed, saa ville maaskee de øvrige Læsere undskylde mig, at jeg endnu anvender en eller to Sider paa denne Materie.

Jeg havde inddeelt alle Dokumenterne i tre Klasser. Den første, bestaaende af nitten svære Pakker, vedkom Gouvernementet Buenos Ayres. Den anden Klasse indbesattede, i femten Pakker, alle de Akter og Dokumenter, der angik Gouvernementet Perou; og i den tredie Klasse fandtes, i tolv Pakker, alt hvad der henhørte til Bestyrelsen af Gouvernementet Chili.

Saaledes indeholdt den første Klasse en stor Mængde Rapporter til Kongen, til Fredsfyrsten, og til alle Ministerne, saavel fra Gouvernøren, den bekjendte Don Santiago de Liniers, som fra de andre høye Øvrigheder, angaaende alle Grene af Provindsens Administration, og vedkommende, ikke blot Hovedstaden, men hele Landet, og de deri beliggende Stæder, saasom Montevideo, Paz, Puno, Potosi,

med flere. Videre en Mængde Dokumenter, hvoraf man kan lære at kjende Beløbet af Stats-Indkomsterne i alle deres Grene, Gejstlighedens Forfatning og Indkomster, Søe- og Land-Magtens Styrke; alt hvad der var forefaldet ved Engellændernes sidste Angreb paa Montevideo; foruden utallige andre Dokumenter, hvoraf vigtige Oplysninger kunne indhentes, men som jeg afholder mig fra at opregne.

Den anden Klasse indbefattede Dokumenter af samme Natur, saavel fra Vice-Kongen i Perou, Don Joseph Abascal, som fra Landets øvrige høye Authoriteter; hvoriblandt jeg i Særdeleshed udmærker Regnskaberne over de Peruvianske Sølvbjergværker; en Hoben Dokumenter, vedkommende de Philippinske Øers Kompagnie i Madrid, og endelig en Pakke med Papirer angaaende Vaccinationens Indførelse i det sydlige Amerika.

Endelig fandtes der, i den tredie Klasse bestaaende af tolv svære Pakker, en Mængde Rapporter fra Præsidenten i Chili Don Luiz Munos de Guzman, og de øvrige offentlige Authoriteter, hvoriblandt jeg blot anmærker vigtige Efterretninger om Landets Indkomster, om hvad Bjergværkerne havde afgivet, om Beløbet af hvad der var blevet udmyntet ved Myndten i Santiago de Chili, og tilsidst Lister og Fortegnelser over alle de fremmede Skibe og fremmede Vahre, der, i Aarene 1805 og 1806, vare indkomne i Havnen Talcahuano.

Af disse faa Linier vil den videnskabelige Læser letteligen kunne dømme, om de Acter og Dokumenter, hvortil jeg, paa en vis Maade, aabnede Baron Humboldt Adgang, fortjente at afvises med saa stor Ligegyldighed som han tilkjendegav. Enhver, der kjender aldrig saa lidet til den

Spanske Regjerings hemmelighedsfulde Politik i denne Post, saavelsom i flere andre, vil neppe troe Herr Baronen, om han endog anvender al sin Veltalenhed, for at faae sine Læsere til at troe at de offentlige Authoriteter i Syd-Amerika have aabnet ham Adgang til de Kilder, hvoraf han har øst de Efterretninger, som han meddeler Publikum, og som han udgiver for authentiske. De Oplysninger som han, paa Afveye har kunnet forskaffe sig, ere altsaa særdeles apokryphiske, og den blotte Sammenligning deraf med de officielle Efterretninger burde, synes mig, have havt saare megen Interesse for ham; men rimeligviis har han frygtet for at denne Sammenligning vilde have tvunget ham til at omarbejde en større eller mindre Deel af hans Værk.

Inden jeg slutter dette Kapitel, finder jeg det fornødent at gjøre een Anmærkning. Man har beskyldt Prinds Talleyrand for at have været Opfinder, eller Tilskynder til det ukloge og ulykkelige Angreb paa Spanien. Jeg veed endog, med temmelig Vished, at Napoleon selv, medens han var paa Øen Elba, skal have deklareret at han var blevet forført til dette Fejltrin af Talleyrand, og at han har kastet al Skylden paa denne. Prinds Talleyrand kan have mange andre politiske Forbrydelser paa sin Samvittighed; men jeg har overmaade gode Grunde til at troe at Napoleon, i denne Post, har sagt Usandhed. Uden at tale om at Talleyrand, lige fra Begyndelsen af denne ulykkelige Expedition, har høyt og lydeligen deklameret imod det upolitiske i dette Foretagende, maae det endnu bemærkes, at han ikke var med i Bayonne, hvilket dog sikkert vilde have været Tilfældet, ifald han havde været Opfinderen. Desuden, da Napoleon tilsidst erkjendte dette Foretagende

for at være en Fejl, saa vilde han ikke have Udseende af selv at have kunnet fejle i saa høy en Grad; og altsaa maatte Skylden kastes paa en anden, og denne anden blev, naturligviis, Talleyrand, til hvem Bonaparte, af andre Aarsager, bar et hemmeligt, men dødeligt, Had. Ogsaa udøvede han sednere en Hævn over Talleyrand, til Straf for hans Misbilligelse af Foretagendet, i det han gjorde ham til Fangevogter over den Spanske Konge Ferdinand den syvende, som han satte under Talleyrands Opsigt paa Valençay.

Der existerer desuden et bekjendt Udsagn af Talleyrand, i Anledning af denne Expedition. Engang da Talen var derom, skal han have sagt: "Det er noget værre "end en Forbrydelse, det er en Fejl." (C'est quelque chose de pire qu'un crime; c'est une faute). Neppe kan der gives nogen nøyagtigere Definition paa Politiken, end den der ligger i disse faa Ord, og sammes Author maae nødvendigviis have kjendt denne saa kaldede Videnskab i dens inderste Lønkamre. Skulde Talleyrand, af denne Aarsag, ikke fortjene en Plads ved Siden af det gamle Grækenlands syv Vise? Hans Definition paa Politiken er sikkert lige saa fin og mærkværdig, som det bekjendte: Kjend dig selv, og de andre disse syv Vises Valgsprog.

I den sidste halve Deel af det samme Aar, nemlig 1808, indfaldt den mærkværdige Kongres i Erfurt, som jeg ogsaa havde den Lykke at see temmelig nær ved, og hvorom der skal blive talt i det følgende Kapitel.

Tiende Kapitel.

Kongressen i Erfurt.

Den Dag, da Ministeren afreyste fra Paris, var jeg og mine Kolleger indbudne til at spise Frokost hos ham. Her saae vi, for første Gang, den nye privat Sekretær som han havde valgt, ved Navn Baudard, en Mand af temmelig indskrænkede Kundskaber og Evner, men som dog, i det mindste, skrev en smuk Haand, og orthografisk rigtig.

I Maynz steg jeg i Ministerens Vogn, og blev siden, paa alle de følgende Reiser, bestandig han fidus Achates. Han havde en liden, net, tosædig Vogn, som vi udfyldte, og hvori vi befandt os meget magelig.

Saasom Ministeren vidste, at det ofte vilde hændes os at komme, om just ikke i Selskab med, saa dog under Øynene af den Mængde Keysere, Konger, og regjerende Fyrster, der skulde forsamles i Erfurt, havde han givet os Ordre til at lade os gjøre Stadsklæder, eller, som man gemeenlig kalder dem, habits français. Valget af Farverne, med videre, var overladt til enhvers egen Smag. Jeg valgte da, for Oekonomiens Skyld, en sort Dragt, der, tilligemed en Sølvkaarde, udgjorde min hele Pragt, og hvorved jeg sparede Kniplings Mansketter, broderede Veste, hvide Silkestrømper, og andre saadanne Smaating. Dette Valg havde ogsaa den Fordeel for mig, der aldrig i Paris brugte Stadsklæder, at min Klædning, efter Hjemkomsten fra Erfurt, kunde omskabes til en almindelig Dragt, hvorved ogsaa, i det mindste, den halve Bekostning var sparet.

Vi ankom, uden at opholde os nogensteds paa Veyen, og droge ind i et, for Ministeren og hans Følge indrettet,

temmelig rummeligt Huus, tilhørende Oberstinde Knorr, og beliggende i Johannis-Gaden.

Det torde maaskee være ikke ubehageligt for endeel af mine Læsere, at finde her en kort Fortegnelse over de meest udmærkede Personer, der vare tilstede ved dette mærkværdige Møde. Jeg vil altsaa give en kort Liste paa dem, med Forbigaaende af de mindre betydende.

Med Kejser Napoleon fulgte Prindsen af Talleyrand, Vice-Stor-Valgherre, og som, den Tid, var Prinds af Benevent; Prindsen af Neufchatel (Berthier) Vice-Connetable, og siden Prinds af Wagram; Ministeren for de udenlandske Sager, Champagny, siden Hertug af Cadore; Minister-Statssekretæren Maret, siden Hertug af Bassano; Hofmarskal Duroc, Hertug af Friaul; Marechal Lannes, Hertug af Montebello; Marechal Soult, Hertug af Dalmatien; General Caulincourt, Hertug af Vicenza, den Tid Fransk Ambassadør ved det Russiske Hof; Marechal Mortier, Hertug af Trevise; Generalerne Savary Hertug af Rovigo, Lauriston, Claparede, Suchet, Oudinot, og Herr Bourgoing, Fransk Gesandt i Dresden.

I Kejser Alexanders Følge vare, foruden Storfyrsten Constantin, og dennes Adjutant General Hittroff, Ministeren for de udenlandske Sager Greve Romanzow, Fyrsterne Wolkonsky, Gallizin, Tolstoy, Trubetzkoy og Gagarin.

Kongen af Sachsen havde, i sit Følge, den i det foregaaende omtalte Greve Bose og Oberstr Funck, end videre Greve Marcolini, Italiener af Fødsel og af Snildhed, bekjendt for at have overordentligen beriget sig i

Sachsisk Tjeneste, men som ogsaa havde vidst at sætte sig i Sikkerhed for muelige Reklamationer, ved at anvende sin erhvervede Formue til Kjøb af Jordegods i Italien, i Bøhmen, og i andre Lande udenfor Sachsen, saa at han ikke eyede een eneste Fodsbred Jord i dette Land.

Jeg vil nu blot nævne de andre kronede og fyrstelige Herrer, uden at anføre Navnene paa de Personer, der hørte til deres Følge; med mindre der, iblandt disse, skulde findes en eller anden bekjendt Mand, hvis Navn kan fortjene at nævnes og at nedskrives. Disse høye Personer vare Kongerne af Bayern, Würtemberg og Westphalen, Fyrst Primas; Hertugerne af Weimar og Gotha, og, med denne sidste, hans, som Skribent, berømmelig bekjendte Minister Baron Thümmel. Hertugerne af Oldenburg og af Mecklenburg Strelitz, Fyrsten af Waldeck, en smuk, jevn, venlig og godmodig gammel Mand, med hvem jeg adskillige Gange har havt den Ære at konversere; Prinds Leopold af Sachsen-Koburg, der siden blev givt med en Engelsk Prindsesse, og desuden en Snees eller flere, saa vel regjerende som andre, Tydske Fyrster, med hvis Navnes Fortegnelse jeg ikke vil trætte Læseren, men heller slutte Listen med to af den Tydske Litteraturs Fyrster, Wieland og Göthe, om hvem jeg har sagt et Par Ord i det foregaaende.

Hans Majestæt Kongen af Preussen havde undskyldt sig for at møde. Aarsagen dertil var, at han ikke vilde udsætte sig for den muelige Ydmygelse at faae, i egen Person, et Afslag af den Anmodning som han havde at gjøre Keiser Napoleon, om at erholde en Nedsættelse af de det Preussiske Kongerige paalagte Krigs-Kontributioner.

Derimod sendte han til Erfurt sin Broder Prinds Wilhelm, en høyst indtagende Mand af Ansigt, af Figur, af Væsen, og af Anstand; og denne Mand, understøttet af Kejser Alexander, erholdt en Nedsættelse af tyve Millioner.

Det begribes letteligen at enhver af de høye Kejserlige og Kongelige Personer havdeført med sig endeel af deres Huusholdnings Personale; men saasom Kejser Napoleon havde indbudet dem som Gjester, saa følger deraf naturligviis at han ansaae sig som Vert, og at han følgelig meget ofte, ja næsten daglig, beværtede hos sig sine Kejserlige og Kongelige Medbrødre; samt at hans Ministre, og de andre fornemme Personer af hans Følge, maatte holde, saa at sige, aabent Taffel for de Prindser og andre udmærkede Mænd, der enten aldrig, eller dog kuns saare sjelden, bleve indbudne til det Kejserlige Maaltid. Man vil heraf see, at jeg har havt god Leylighed til at befinde mig Ansigt til Ansigt med endeel af disse Personer, og at observere dem nærved.

En Dag, da jeg, ved Spisetiden, kom ned i Selskabssalen, hvor jeg fandt endeel af de indbudne Gjester forsamlede, faldt min Opmærksomhed strax paa en temmelig stor og før Mand, med et ægte Moskovitisk Ansigt, og klædt i en grøn Silke Klædning. Det var Greve Romanzow Kejser Alexanders Minister for de udenlandske Sager. Han gik omkring, og talede med alle; gjorde ogsaa mig den Ære at vexle nogle Ord mig. Jeg vil snart komme til at tale om en Scene, hvori jeg spillede en Hovedrolle i det Huus hvor han boede.

Saasom de politiske Forhandlinger dreves i Kejser Napoleons egen Bolig, imellem de Kejserlige, Kongelige og Fyrstelige Personer selv, uden deres Ministres Overværelse,

saa kom kuns en liden Deel deraf strax til den Franske Ministers Kundskab. Man indseer altsaa letteligt at en endnu langt mindre Deel deraf er blevet mig bekjendt, og altsaa har jeg kuns saare lidet, i denne Henseende, at sige. Desuden har jeg allerede forhen advaret mine Læsere om, at de, i denne Bog, ikke maae vente sig synderlig Oplysning om politiske Handlinger, eller Opdagelse af Statshemmeligheder, men kuns saadanne smaae Tildragelser, hvori jeg selv kan have spillet en, skjøndt saare ubetydelig, Rolle, eller nogle Anekdoter, hvortil jeg har været Vidne, eller hvorom jeg, paa andre Maader, har faaet tilstrækkelig og tilforladelig Kundskab.

Napoleon havde taget Skuespilhuset i Erfurt i Beslag, og beordret Talma og det øvrige tragiske Personale af det Kejserlige Franske Theater i Paris at komme derhen. I den Maaned Forsamlingen varede, spilledes der, næsten hver Aften en Tragedie, og jeg fik, paa den Tid, min Lyst saa tilstrækkeligen styret, at jeg, siden efter, aldrig mere saae, enten Talma, eller nogen Fransk Tragedie.

Skuespilhuset var saaledes indrettet, at der, bag ved Orchesteret fandtes et Parket, hvori der stode otte prægtige Lænestole. De to midterste vare for Kejserne Napoleon og Alexander. Denne sidste sad paa høyre Side af den første. Ved Siden af den Russiske Kejser sad, først Kongen af Sachsen, dernæst Kongen af Würtemberg, og tæt ved ham Fyrst Primas (Dalberg). Paa den venstre Side af Napoleon var en Lænestol for Kongen af Bayern. Ved Siden af ham sad Hieronimus, Kongen af Westphalen, og tæt ved ham Storfyrsten Constantin. Parterret var, udelukkende, bestemt for,

de andre Tydske Fyrster og Prindselige Personer, for deres Svite, for Ministrene og de Personer der hørte til deres Følge; men alle maatte være klædte, enten i Uniform eller i habit français. Et Par Loger vare bestemte for Dronningen af Westphalen og Hertuginden af Würtemberg. Billetter til de øvrige Loger bleve daglig uddeelte, dog uden Betaling, til Byens Honoratiores af begge Kjøn, og aldeles ingen Indgangs-Billetter kunde faaes for Penge.

For at komme ind i Parkettet, maatte de Kejserlige og Kongelige Personer passere igjennem Parterret, hvor en smal Gang blev holdt ryddelig, og hvor ingen maatte staae. Jeg passede gjerne paa at tage min Plads paa den yderste Randt af een af Bænkene, saa at jeg, om jeg havde villet, aldeles ubemærkt, kunde have berørt Mayestæternes Klæder. Den, iblandt disse høye Personer, der, i de første Dage, tildrog sig den almindelige Opmærksomhed, ja vel endog en liden, skjøndt undertrykt, Latter, var Kongen af Würtemberg, hvis overordentlig tykke Mave, store, runde og glindsende Ansigt og Hoved, hvoraf kuns en trediedeel bedækkedes af en saare lille Paryk, gav ham et sædeles komiskt Udseende. Der fortælles om ham, at han, da han en Dag gjorde sit Indtog til Hest i Heidelberg, skal have opvækket en almindelig Latter af Studenterne, der, naar de stode foran ham, ikke kunde see andet end et Par Støvler paa Siderne af Hesten, og en Hat imellem Hestens Øren, saasom den bar sit Hoved meget høyt. Han skal have ladet anstille en Undersøgelse i denne Anledning, for at faae nogle af de leende Personer afstraffede. Hvad Udfaldet blev af denne Undersøgelse, veed jeg ikke. Der fortælles ogsaa om

ham, at han, hjemme i sit eget Land, og paa sine egne Slotte, havde Spiseborde, hvori der var udskaaret en dyb Halvcirkel, der gav hans tykke Mave den fornødne Plads, saa at hans Arme havde deres frie Spillerûm; og at han, følgeligen, ved Napoleons Spisebord, hvor han ikke fandt denne Beqvemmelighed, sad i en saare tvungen Stilling, og i en betydelig Afstand fra sin egen Tallerken. Forresten er det vist at Kongen af Würtemberg var den, iblandt alle de tydske Fyrster, for hvem Napoleon havde størst Agtelse, fordi det var en Mand af Karakter, der aldeles ikke var bange for at sige sin Mening reent ud; maaskee ogsaa fordi han, af alle Tydsklands Regenter, var allermeest Despot.

Et Par fornemme og rige Huse i Erfurt gave Assembleer paa visse Dage i Ugen. Man havde gjordt mig den Ære at indbyde mig dertil. Af disse Familier nævner jeg kuns en smuk ung Enke, ved Navn Baronesse Recke. Men saasom Assembleerne ikke aabnedes førend efter Skuespillets Slutning, altsaa ved Begyndelsen af Natten, saa satte jeg aldrig Foden i disse Forsamlinger.

Da jeg nu ikke erindrer mig noget videre, der kunde interessere Læseren, og som vedkommer dette mærkværdige Møde, og da de smaae Anekdoter og Tildragelser, hvori jeg selv har havt personlig Deel, eller hvortil jeg har været Vidne, netop falder i de sidste fire og tyve Timer inden jeg forlod Erfurt, saa iler jeg nu med at fortælle disse Smaating.

Efterhaanden forlode de Keiserlige, Kongelige, og Fyrstelige Personer Byen, tilligemed deres Følge. Ministeren gav da sit eget Personale Ordre til at vende tilbage til Paris. Jeg blev allene hos ham, for at reyse med ham.

Hans Afreise var bestemt til Dagen derefter, saasnart som Kejser Napoleon havde forladt Erfurt.

Aldrig saasnart vare mine Kolleger afrejste, førend jeg fik et talende Beviis paa den slaviske Frygt, som Kejserens blotte Navn indblæste Ministeren Greve Champagny. Han lod mig kalde ned i sit Kabinet, og leverede mig Conceptet til et Kejserligt Dekret, der skulde reenskrives og forelægges Kejseren til Underskrivt den samme Dags Formiddag. Jeg tog Konceptet, gik op paa mit Kammer og læste det; men gik strax til Ministeren i hans Kabinet, sigende, at jeg troede at have fundet en Sprogfejl deri. Han tog Papiret og læste, drog et dybt Suk op fra Maven, og sagde: "Men.... men.... men.... det er Kejseren selv der "har skrevet denne Phrase." Derpaa gav han mig Papiret tilbage; jeg gik, reenskrev Dekretet, hvori jeg lod Fejlen blive staaende, og leverede ham Afskrivten. Morgenen derpaa kom Dekretet tilbage med Napoleons egenhændige Underskrivt, men reenskrevet af en anden Haand, der ikke havde taget i Betænkning at bortrydde Sprogfejlen. Det var Statssekretæren Maret, Hertug af Bassano, der havde havt Dristighed nok til at begaae en Handling, hvorom den blotte Tanke havde faaet hans Kollega Champagny, Hertugen af Cadore til at skjelve.

Det er bekjendt, at de to Kejsere, inden de forlode Erfurt, havde skrevet et Brev til Kongen af Engelland, for at indbyde ham til at gjøre Fred. Dette Brev var, efter Diplomatikens smaalige Etikette udfærdiget in duplo, saaledes at det ene var underskrevet, først af Napoleon, og siden af Alexander. Det andet Brev fremviste Underskrivterne i omvendt Orden. To Kurerer, een Fransk og een Russisk,

skulde afgaae i Selskab til London, som Overbringere, hver af sin Souverains Brev. Nogle smaae Formaliteter vare endnu tilbage at iagttage. Brevene skulde nøye konfereres, foldes, indlægges i Konvolut, forsynes med Udskrivt, og forsegles. Jeg fik Ordre til at gaae til Greve Romanzow, tage Ministeriets Segl med mig, og tilendebringe disse vigtige Smaating. Jeg kom, blev indladt til Greven, der sad midt for et aflangt Skriverbord, bad mig sætte mig ved den ene Ende, ringede og befalede sin Tjener at kalde hans Sekretær, Hofraad Gervais. Denne kom, bevæbnet med en overordentlig lang Papirs-Sax, og satte sig ved den anden Ende af Bordet, lige over for mig. Nu bleve Brevene nøyagtigen konfererede, og to Gange oplæste, een Gang af mig, og den anden Gang af Gervais, og derefter nøyagtigen og eensformigen foldede. Men nu kom Ulykken over den stakkels Gervais. Jeg tog et Ark Papiir, og gjorde min Konvolut paa Fransk Maneer, uden Hjelp af Papirs-Sax, som man ikke bruger eller kjender noget til i Frankrig, blot ved at rive Papiret, hvilket gjøres meget let og sikkert, naar man først har lært Haandgrebet. Gervais vilde klippe sin Konvolut, men dette tillod Greven ham ikke; han vilde at Manden skulde gjøre netop hvad han havde seet mig gjøre. Nu reev han et Par Ark Papiir i Stykker, uden at det lykkedes ham, og Greven tiltalte ham paa Russisk, med nogle Ord, som jeg ikke forstod, men som nok vare temmelig bittre. Jeg bad om Tilladelse at gjøre Konvoluten, men dette kunde den strænge Etikette ikke tillade. Nu tog jeg da et Ark Papir, og viiste Gervais langsomt, hvori min Hemmelighed bestod; og endelig, efter et Par mislykkede Forsøg, kom han efter Knebet, og gjor-

de sin Konvolut lige saa god som jeg havde gjordt min, udentvivl endnu langt mere til sin egen end til Grevens Fornøyelse. Nu bleve Udskrivterne satte midt paa Brevet i een eneste Linie, og derefter Seglene paatrykte, saaledes at det Franske Segl stod til høyre og det Russiske til venstre paa det ene Brev, og i omvendt Orden paa det andet; hvorpaa jeg tog mit Brev, gjorde min Kompliment og forlod Greve Romanzow, for aldrig mere at see ham.

Seent om Aftenen, da Ministeren kom tilbage fra Napoleons Bolig, lod han mig kalde. Han havde et Koncept til en Traktat med Kongen af Bayern, der, Morgenen derefter, skulde underskrives af begge de kontraherende Magters Ministre. Den skulde, som sædvanligt, udfærdiges in duplo, og jeg var eene ved Haanden. Han satte sig derfor ned ved Siden af mig, dikterede og skrev den ene Kopie, og jeg skrev den anden. Jeg glædede mig hemmelig i det Haab at faae en god Andeel af de Kansellie-Forærin-ger, der, ved Traktaters Udvexling, gives fra begge Sider, men de udebleve, saasom Traktaten, desværre, ikke blev ratificeret.

Morgenen derefter skulde Kurererne afsendes til London; men her vaagnede en Ulykke over den stakkels Champagny. Grev Romanzow var afrejst, og tilligemed ham den Russiske Konsul Labensky; formodentlig havde de glemt at give deres Kureer de fornødne Rejsepenge. Denne kom og beklagede sig derover. Nu ilede Ministeren til Napoleons Bolig, men inden han var kommet dertil, saae han hans Mayestæt kjøre ud af Porten, tilligemed sit hele Følge. I sin Forskrækkelse kastede han sig i den første Hyre-Kabriolet, som han fandt, og ilede i fuld Galop efter Kejseren,

og var saa lykkelig, eller, rettere sagt, ulykkelig at naae ham; thi da han havde frembragt sit Ærende, blev han, i alles Paahør, overvældet med en Strøm af Bebreydelser, for den Smaaheds-Aand han havde viist, ved ikke at torde paa egen Haand tillade sig at gjøre et saa ubetydeligt Udlæg for den Russiske Keiser. Skamfuld kom han tilbage, og jeg, der havde Reisekassen under min Bestyrelse, fik nu Ordre til at give saavel den Russiske som den Franske Kureer hvad Penge de behøvede til Reisen, saavelsom deres Passer, og de øvrige Instruktioner, der videre maatte være nødvendige.

Da jeg afærdigede disse to Sendebud, gav jeg den Franske Kureer Fortier Ordre til i London at kjøbe mig den engelske Statskalender for det da indeværende Aar. Ved sin Tilbagekomst til Paris leverede han mig den, men fortalte mig tillige at han og hans Reisekammerat havde været holdte i et Slags Huusarrest i den Engelske Ministers Hotel, uden at faae Tilladelse til at gaae ud i Byen. Ved sin Afreise beklagede han sig over at han saaledes ikke var istand til at udrette den ham givne Kommission, hvorpaa Ministeren Canning tog sin egen Statskalender og leverede ham. Jeg gjemmer denne Bog som en Helligdom, fordi den har tilhørt den berømte og høyst fortjente Statsmand, hvis altfor tidlige Tab Engelland sikkert i lang Tid vil have Aarsag til at beklage.

Endelig reiste vi da fra Erfurt, og kom til Gotha, hvor Vognen kjørte ind paa det Fyrstelige Slot. Vi bleve her modtagne som forventede Gjester, og nu først fik jeg at vide at Ministeren var blevet indbudet til Middagsmaaltid. Man vilde at jeg skulde følge Ministeren ind i de fyrstelige Gemakker, men jeg undslog mig derfor, eftersom jeg var klædt

i simple Rejseklæder med Støvler paa Benene. Havde jeg været underrettet om denne Statshemmelighed, havde jeg sikkert taget en passelig Paaklædning, for ikke at miste denne Fyrstelige Banket. At Ministeren var klædt i sit sølvbroderede Kostume og med hvide Silkestrømper paa, uagtet disse næsten altid vare temmelig urene og plettede, det kunde ikke falde mig forunderligt; thi saaledes rejste han bestandig. Da jeg vedblev min Vægring aabnede man et særskildt Værelse for mig, hvor man strax dækkede et Bord, der blev saa rigelig serveret med alle Ting, at jeg neppe troer at det Fyrstelige Taffel var belæsset med flere Lækkerheder.

Strax efter Maaltidet afrejste vi igjen, og Rejsen gik nu, uafbrudt og uden Ophold, fort til Maynz hvor vi ankom en Aften meget sildig, henimod Midnat. Ministeren, der ilede hjem til sin Familie i Paris, blev yderst misfornøyet, da han hørte at alle Posthestene vare ude, saa at vi maatte bie i nogen Tid, inden vi kunde komme bort. Han satte sig nu ned, og skrev et Brev til Præfekten Jean Bon Saint André, forlangte derpaa Thee, som vi drak med hinanden, siddende, den ene lige over for den anden, med vores Bomulds Nathuer paa Hovedet. Medens vi talede sammen, sagde Ministeren: "Jeg er dog vel tilfreds "med mit Ophold her; thi det giver mig Leylighed til at see "og tale med Præfekten, der er, noget nær, den beste og "dueligste af alle de Franske Præfekter, og den samme Re-"putation havde han, medens han var Fransk Konsul i Sy-"rien og paa andre Steder. Det er besynderligt at jeg, "der dog i endeel Aar har været Minister for det Indre, "og saaledes havt alle Præfekterne til mine direkte subordi-"nerede, aldrig har seet denne Mand." Nu aabnedes Dø-

ren, og Præfekten traadde ind. Han saae der to Mennesker for sig, som han ikke kjendte, og saasom Ministeren havde taget, over sin broderede Klædning, en Frak, der tillige skjulte hans Ordensstjerne, saa saae Præfekten os begge to atter i Øynene, og da han, sandsynligviis, erindrede sig at have seet mig nogle Gange, to Aar tilforn i Maynz, ikke blot hos Prinds Talleyrand, men hjemme hos sig selv, hvor jeg havde gjordt ham et Par Besøg, og havt nogle Samtaler med ham, saa faldt det ham, naturligviis, ind at jeg maatte være Ministeren. Han henvendte sig derfor til mig, sigende: "Jeg var næsten afklædt for at gaae til Sengs, "da jeg modtog Deres Excellences Billet . . . ." Jeg lod ham sige denne Phrase uden at afbryde ham, og imidlertid stod Ministeren ved Siden, og, efter sin Vane, gned sine Hænder af Utaalmodighed; men aldrig saa snart havde Præfekten udtalt Ordet Excellence, førend jeg afbrød ham, sigende: "Der staaer hans Excellence." Saaledes kom da Tingene i Orden. Præfekten sagde at han havde givet Ordre til at skaffe Extra-Postheste; man satte sig ned og talede om mangfoldige Materier, indtil Vognen var forespændt, hvorpaa vi rullede afsted, uden at opholde os noget Sted paa Veyen, førend vi vare ankomne til Paris.

Ellevte Kapitel.

Krigen med Østerrig i Aaret 1809.

Efter Hjemkomsten fra Erfurt kom Tingene igjen i deres gamle Orden, dog med den Forskjel, at jeg, der nu havde fulgt Ministeren paa to Rejser, var blevet, saa at sige, Bureau-Chef; dog uden at have, enten Titelen, eller Emolumenterne, der hørte til Embedet. Den forhen værende virkelige Chef, Herr Dorkon, var meget vel fornøyet med denne Forandring; thi han mærkede nu, at der aldrig blev spurgt efter ham, saa at han kunde blive borte fra Ministeriet, uden at savnes, og gjøre, i sin egen Stue, saa mange Vers som han behagede. Ogsaa lod han sig overordentlig sjelden see, naar jeg undtager den første Dag i hver Maaned, den Dag da Maaneds-Gagen blev udbetalt, thi paa denne Dag forsømte han aldrig at indfinde sig. Jeg mærkede forresten hos ham en besynderlig Kulde imod mig, der dog ingenlunde rejste sig af den nysomtalte Tingenes Forandring, men, sandsynligviis, af det forhen omtalte Vers af Lucanus, hvis satiriske Tendents han havde ondt ved at fordøye.

Kort efter gik Hoffet til Fontainebleau, hvilken Rejse, i Følge gammel Sædvane, altid fandt Sted om Høsten, paa den Tid, naar Viindruerne, bekjendt under Navn af Chasselas de Fontainebleau, hvoraf Stedet er berømt, begyndte at modnes. Ministeriet for de udenlandske Sager, har her, ligesom i Compiegne, et eget Hotel, og følgelig fulgte Ministeren Kejseren derhen, tilligemed nogle faa af Ministeriets Personale, iblandt hvilke jeg ogsaa befandt mig. Denne Fraværelse fra Paris varede kuns omtrent en Maa-

ned, og i denne Tid forefaldt, saa vidt som jeg erindrer, aldeles intet, der fortjener at omtales; men her lagdes formodentlig Planen til den Krig med Østerrig, der udbrød i Begyndelsen af det næstfølgende Aar 1809.

Strax efter Udbruddet af denne Krig gik jeg, med Ministeren, ligesom paa den Erfurtske Reise, først til Strasburg, og siden efterhaanden over Augsburg, Ulm og München, og derfra til Wien, saa snart som vi fik Efterretning om at denne Keiserlige Hovedstad var besat af de Franske Tropper.

Vi bleve indlogerede paa det Keiserlige Slot, og følgelig meget rummeligt. Jeg, for min Deel, havde tre store Værelser til min Disposition. Disse vare meget vel og net, men særdeles simpelt, møblerede. Stole, Skatoller, Dragkister og andre Møbler, vare af simpelt, men smukt Træe, og min Seng overmaade god, men udmærkede sig blot ved et mørkerødt Silke-Omhæng. Jeg nævner disse Smaating, blot for at vise, hvorledes jeg, noget sednere, blev sat i en besynderlig Forundring. Jeg tillader mig her at anticipere denne Fortælling, for ikke siden at komme tilbage dertil.

Da Freden var sluttet, og jeg pakkede mit Tøy sammen, for at reise tilbage til Paris, eftersøgte jeg i alle Skatol- og Dragkiste-Skuffer, for ikke at glemme noget. I en af disse Skuffer fandt jeg en Mængde Haandtegninger af saare ringe Værd, undtagen for saa vidt at de vare underskrevne med Navnet Maria Ludovica. Dette, vidste jeg, var den Keiserlige Princesses Navn. Forundret over at finde disse Tegninger i mit Værelse, kaldte jeg paa en af Slottets Betjentere, og spurgte ham hvorledes de vare kommet der. Han svarede at det var gaaet meget naturligt til, saa-

som det var i hendes egne Værelser at jeg logerede. Min Portefeuille var fuldpakket af Papirer; jeg lod derfor disse Tegninger blive tilbage; men havde jeg kunnet formode at Konstnerinden, Aaret derefter, skulde blive Kejserinde af Frankrig, vilde jeg vel have bemægtiget mig nogle af hendes Haandtegninger og fundet Plads til dem.

Ministeren beboede Kejserindens egne Værelser, der vare lige saa simpelt møblerede. I den ene Ende af Sengekammeret, der var et umaadeligt langt Værelse, stod en liden, men net, Seng, med et simpelt blaat Silke-Omhæng; forresten var der kuns saare faa Møbler, og disse udmærkede sig aldeles ikke ved nogen Pragt eller Overdaadighed.

Saaledes saae den Keiserlige Families daglige Værelser ud. Men det forstaaer sig af sig selv, at der var andre, saa kaldede, Pragt- eller Galla-Værelser. Disse havde Gouvernøren, den Franske General Andreossy taget i Besiddelse. De vare, for saa vidt som jeg har seet dem, aldeles ikke udmærkede ved nogen smagfuld Dekoration, men med et gammeldags Billedhugger-Arbeide, og en overflødig Forgyldning; og Møblerne svarede fuldkommen dertil.

Her i Wien var det egentlig at Grunden blev lagt til det Venskab, der siden bestandig har forbundet mig med Greve Labesnardière, den Tid Chef for den nordlige Politiske Afdeling i Ministeriet, sednere Statsraad, og nu privatiserende paa sit Landgods i Touraine. Vel havde vi havt idelig Berørelse med hinanden, saavel i Paris som i Warschau, og Erfurt — paa Bayonne-Reisen var han ikke med — men deels logerede vi langt fra hinanden, deels saaes han aldrig ved Ministrenes Bord, eller i deres Forsamlinger, saasom han stedse førte sin Søster og en Doktor med

sig, og holdt saaledes sin egen Huusholdning. Men i Wien stødte hans Værelser tæt op til mine, saa at ingen Morgen gik forbi, uden at, enten han kom ind til mig, eller jeg til ham, for at spadsere op og ned ad Gulvet med hinanden, og tale om forskjellige Materier; hvorved jeg lærte at kjende og agte det lyse Hoved og det skarpe Blik, der havde gjordt ham saa vel fortjent til Prindse Talleyrands Fortrolighed.

Den første Dag jeg var i Wien fik jeg en udmærket Reputation, som jeg aldrig havde troet det mueligt at jeg nogensinde skulde kunne erhverve mig. Ved Frokostbordet sagde Hertugen af Cadore, at han, for at beværte de Gjester, som han undertiden maatte forsamle omkring sit Bord, nødvendig maatte byde dem Tokayer-Viin, og at han derfor havde ladet sig give en Prøve deraf, som vi nu skulde smage og tilkjendegive vores Mening om. Nu blev Vinen omskjenket i smaae Desertglas og drukket. Alle roste den overmaade; jeg allene taug stille. Smilende spurgte Ministeren om jeg ikke fandt Vinen god, siden jeg aldeles intet sagde om den. Jeg svarede at jeg fandt Vinen overmaade god og velsmagende; men at jeg dog troede at det ikke var Tokayer, som Viinhandleren havde givet hans Excellence. Nu spurgte han mig hvad Slags Viin jeg troede at det var, og jeg svarede at det udentvivl var en Kaps-Viin. Dette Svar fik ham til at lee, og i Latteren gneed han, efter sin Sædvane, Haanden op og ned ad Halsen paa Flasken, indtil han endelig engang standsede ved en liden Modstand; han saae nu nærmere paa Flasken, og ved den nederste Ende af Halsen blev han vaer et Glassegl, hvori han tydelig læste Ordet Constantia. Nu fik Piben en anden

Lyd, og han spurgte mig hvorledes jeg var blevet en saa skarp Viinkjender. Jeg svarede at jeg havde endnu en dunkel Erindring om Smagen af Tokayer, og at jeg havde bragt denne Reminiscents med mig fra Warschau; og at desuden Kaps=Vine ikke ere usædvanlige i Kjøbenhavn, saasom de Danske Ostindiefarere altid bringe større eller mindre Quantiteter af disse Vine hjem med sig.

Saasom de betydeligste af de Østerrigske Embedsmænd og Hoffolk havde forladt Wien, da den seyerrige Franske Armee nærmede sig til Staden, saa begribes det letteligen at Ministerens Bordgjester, næsten udelukkende, bestod af Franske, saavel militære, som saadanne der vare kaldede for at forestaae en eller anden Green af Administrationen i de erobrede Provindser, og fornemmeligen i Hovedstaden; og det var først sednere, under Fredsforhandlingerne, at nogle faa Østerrigske Generaler og Ministre lode sig see ved den Franske Ministers Bord, hvorom der vil blive talt i det følgende.

Hertugen af Cadore havde forhen, i nogle Aar, været Fransk Ambassadør ved det Østerrigske Hof, hvor han da, naturligviis, havde gjordt en Mængde Bekjendtskaber; men af alle disse var der, saavidt som man kunde mærke, slet ingen tilbage, undtagen en Dame, Enke efter en Baron, hvis Navn jeg fortier, men denne Dame udmærkede sig aldeles ikke, enten ved Ungdom eller ved Skjønhed. Naar ingen andre Gjester vare indbudne, blev hun et Par Gange inviteret. Hun sad ved Bordet ved Ministerens høyre Side, og de tilstedeværende mærkede letteligen, selv under Maaltidet, at der herskede et særdeles intime Venskab imellem dem. Dette blev endnu kjendeligere efter Maaltidet, da Ministeren tog hende med sig ind i sit Sovekammer,

og dreyede Nøglen om i Laasen, saa at alle de tilstedeværende hørte det. Hvad Statssager der bleve afhandlede i denne lille Kongres, derom kan jeg ingen Underretning give, saasom hverken Forhandlingerne selv, eller Følgerne deraf, nogensinde ere komne til min Kundskab.

Keiser Napoleons Navnedag, skulde, efter Fransk Skik og Brug, høytideligholdes. Han havde indskikket sit Navn i Almanakken paa den femtende August, Dagen før Saint-Rochs Fest, der falder paa den sextende. Denne sidste Helgen afmales altid med en Hund ved Siden af sig. Heraf havde Napoleons Uvenner og satiriske Tunger taget Anledning til at sige at Hunden havde sat sig ovenfor sin Herre. Det var General Andreossy, Gouverneuren for den erobrede Hovedstad, i hvis Lod det faldt at høytideligholde denne Dag i de Keiserlige Statsværelser, som han beboede. Her forsamledes, ved et langt Middagsbord, en talrig Samling af Gjester, meest Franske, samt tre eller fire gamle Østerrigske Hofmænd, der, enten aldeles ikke havde forladt Hovedstaden, eller som boede i Omegnen og i Nærheden. Disse udmærkede sig ved en særdeles besynderlig Klædedragt, og et høyst pudserligt Udseende. En af dem tildrog sig især min Opmærksomhed. Han lignede livagtigen en Kanariefugl. Et lidet Hoved, en lang spids Næse, som et Næb, en liden Top Haar paa Hovedet, lyseguul Silke Kjole, Vest og Buxer, samt en Kaarde, der forestillede Halen. Havde hans Strømper været graae, istedenfor at de vare hvide, saa havde Ligheden, paa Størrelsen nær, været aldeles fuldkommen. Selskabet frembød forresten aldeles intet mærkværdigt, og Maaltidet endnu mindre,

naar jeg undtager at alle Gjesterne sadde paa Taburetter. Kuns Generalen, som Vert, og Ministeren havde Lænestole.

Jeg har, i et foregaaende Kapitel, talt om den Afskye, som General Savary, Hertugen af Rovigo, indskjød mig, hver Gang jeg saae ham. Her er nu det rette Sted til at fortælle to Anekdoter, der fuldeligen retfærdiggjøre Vedvarelsen af denne min Afskye.

Da den Franske Armee var rykket ind i Wien, og havde taget Staden i Besiddelse, blev det, ved opslagne Plakater, og paa andre Maader, offentlig bekjendtgjordt, at enhver af Indvaanerne, der havde Vaaben i deres Eye, skulde, under Livsstraf, aflevere dem til de Franske Authoriteter, imod et Beviis; og at disse Vaaben, naar Freden var sluttet, skulde blive Eyerne tilbageleverede. En Sadelmager havde i sit Værksted en stor gammel og kasseret Jern-Kanon, uden Rappert eller Lavet, men liggende plat ned paa Jorden. Han brugte den til at banke Læder derpaa, naar dette gjordes fornødent for hans Arbejde. En Spion angav ham, man fandt Kanonen i hans Værksted, og General Savary lod den stakkels Mand skyde uden for sit eget Huus, i hans Kones og Børns Paasyn.

De Franske Authoriteter havde organiseret en Borgervagt, bestaaende af Stadens Indbyggere, og hvis Pligt det var at patrouillere om Aftenen og om Natten, for at vedligeholde den offentlige Roelighed. En af disse Patrouiller traf en Aften sildig to Franske Gensdarmer gandske overstadig beskjenkede, og fægtende i Luften, i Nærværelse af nogle faa Tilskuere, med deres dragne Sabler. Patrouillen nærmede sig, men saasom ingen af de dertil hørende Personer talte eller forstod Fransk, og Gensdarmerne ikke forstode det

Tydske Sprog, saa tog Patrouillen, der anførtes af en Skoemager, den kloge og rigtige Beslutning at afvæbne de Franske Soldater, og at bringe dem til den nærmeste Franske Hovedvagt. Men her arresterede man, ikke alleneste Gensdarmerne, men den hele Patrouille. Saasnart som General Savary, der var Chef for det militære Politie, var blevet underrettet herom, lod han Skomageren stille for en Fransk Krigsret, der dømte ham fra Livet, fordi han havde vovet at lægge Haand paa en Fransk Militær. Da Gouvernøren, General Andreossy fik dette at vide, satte han sig strax til Hest, og reed til Schönbrunn, hvor Napoleon residerede, og forestillede ham det uretfærdige i denne Dødsdom, med saa levende Farver, at Kesseren lovede at kassere den; men aldrig saasnart havde Andreossy forladt Schönbrunn, førend Savary kom og modtog den belovede Ordre. Han derimod forestillede Keiseren, hvor nødvendig det var at et Exempel blev statueret, og Frygt indjaget i det Wienske Borgerskab, paa det at ikke hans Mayestæts eget dyrebare Liv skulde see sig i Fare for de overvundne og følgeligen forbittrede, Tydskeres Hevn og Raserie. I Betragtning af disse kraftige Argumenter blev det til General Andreossy givne Løvte uopfyldt. Samme Morgen, ved Frokosttiden, stod jeg og nogle af mine Kolleger, i Salen, tæt ved Spiseværelset, ved et Vindue, der vendte ud til de saa kaldede Linier. Her saae vi en Mængde Mennesker forsamlede; men i en saa lang Frastand var det os ikke muligt at opdage eller at erfare hvad der var Aarsag til denne Forsamling, førend Røgen af nogle Skydegevæhr, og en Mand, som vi saae falde, sagde os at det var den stakkels Skomager, som man havde myrdet.

Jeg har nu fortalt, om General Savary, Anekdoter nok, der vidne om dette Menneskes blodtørstige Karakter, ifald det ellers ikke er at fornærme Menneskeligheden, at kalde ham et Menneske; og jeg formoder at jeg ikke oftere vil blive nødt til at besmitte Papiret med dette Navn.

Nu forefaldt Feldtslaget ved Esslingen. Dette Sted ligger saa nær ved Wien, at man ikke blot kunde tydeligen høre Kanonerne, men fra den øverste Altan paa Slottet, hvor jeg, og adskillige andre med mig havde taget Plads, kunde man endog, med blotte Øyne, nogenlunde oversee begge Armeers Bevægelser. Efter denne Bataille, fulgte, gandske kort derefter, Feldtslaget ved Wagram, der gjorde Ende paa Fiendtlighederne.

Da jeg ikke har lovet mine Læsere en politisk eller en Krigs-Historie, saa forbigaaer jeg alt hvad der vedkommer disse to mærkværdige Feldtslag, hvorom der kan læses i en Mængde andre Skrivter. Det er bekjendt at de, især det sidste, vare saa uafgjørende, at ingen af de to krigende Armeers Hærførere torde ansee sig som Seyerherre; ja der fortælles endog at, da Erkehertug Carl sendte en Parlamentær til Napoleon, for at bede om en Vaabenstilstand, skal denne sidste have vendt sig til nogle af sine Generaler, og sagt: "Erkehertug Carl troer at han har "tabt Batailleu. Nu vel, jeg samtykker deri," og Stilstanden blev sluttet.

En Anekdote, hvortil jeg selv var Øyenvidne, viser den Østerrigske Almues Karakter i et saare fordeelagtigt Lys. Efter Bataillen ved Esslingen, ja vel endog medens Feldtslaget varede, bleve en Mængde saarede indbragte fra Valpladsen paa Bærebøre, for at indlægges i Byens Hospitaler.

Man havde sat Almuen i Omegnen i Reqvisition til dette Arbeide. De stakkels saarede leed ubeskrivelig meget, ikke blot af deres Saar, men ogsaa af Tørst, foraarsaget ved Heden, som just den Dag var overmaade stærk. Bønderfolk af begge Kjøn fra Omegnen, der bare Melk og Frugter til Byen, for der at sælges, mærkede dette, og lædskede disse elendige Mennesker paa den meest velgjørende og menneskekjerlige Maade, løftende Hovederne, paa dem der ikke selv kunde røre sig, i Beyret for at de kunde komme til at drikke, og det uden at spørge om de Lidende vare Landsmænd eller Fiender. Undertiden faldt endog nogle Kreutzer, eller Smaapenge ned paa de blodige Dække.

Endnu en Anekdot, der saare fordeelagtigen karakteriserer den Wienske Almue. Alle de Koner og Piger, der gaar omkring paa Gaden og sælge Blomster og andre deslige Smaating, ere yderst reenlig klædte, endog de der hverken ere unge eller smukke, hvilket kontrasterer, paa en meget fordeelagtig Maade, med den samme Klasse af Almuen i Paris, hvor disse Sælgekjerlinger ere, ikke alleneste stygge, men endog saa ureenlige, at jeg dagligdags falder i Forundring over at see hvorledes fornemme og velklædte Damer kunne overtale sig til at modtage Bouketter af saa sviinske Hænder.

Efter Vaabenstilstanden fulgte Fredsforhandlingerne. Stedet, hvor disse skulde holdes, blev bestemt til Byen Altenburg i Ungarn, der ligger omtrent lige langt fra Wien og fra Raab. Denne lille Bye kaldes, i Landets Sprog Magyar O-Var, som, bogstavelig oversat, betyder Ungersk Altenburg, saasom Ungarernes virkelige Navn er Ma-

gyarer. Byen er saare lille, og har, egentlig talt, kuns een Gade, og nogle faa Stræder.

Til Befuldmægtiget ved denne Negotiation havde Kejser Napoleon udnævnet sin Minister for de udenlandske Sager, Champagny Hertug af Cadore. Med ham fulgte jeg. Kokken og nogle Domestiker vare affendte i Forveyen. Dagen derefter ankom Herr Labesnardière og to Kopister. Dette var det hele Personale. Mine øvrige Kolleger bleve tilbage i Wien.

Omtrent en halv Miil udenfor Altenburg, Klokken henimod ni om Aftenen, bleve vi modtagne af en Æres-Eskorte til Hest, bestaaende af omtrent tredive Mand, der eskorterede os til Byen, hvor vi stege af i det eneste virkelig smukke og nogenlunde rummelige Huus, som Byen eyede, og som tilhørte Hertug Albrecht af Sachsen-Teschen. Ministeren indbød den Officer der havde commanderet Eskorten, at spise til Aften med os, og derpaa gik vi til Sengs.

Morgenen derefter laae jeg endnu i min Seng, da Hertugens Jæger kom løbende ind til mig, og bad mig ufortøvet at komme til hans Excellence, saasom Salen var fuld af Mennesker. Jeg skyndte mig, saa meget som mueligt var, med at kaste nogle Klæder paa Kroppen, og kom ind i Salonen, hvor jeg fandt en Deputation af syv eller otte af Byens Honoratiores, der vare komne for at komplimentere Ministeren, og havde holdt en Tale til ham paa Latin, hvoraf han, sandsynligviis formedelst Udtalens Forskjellighed, ikke havde forstaaet et eneste Ord. Nu maatte jeg bede Deputationens Formand at igjentage Talen, som jeg oversatte paa Fransk for hans Excellents; ligesom jeg ogsaa oversatte dennes Svar paa Latin, uden at jeg dog tør paa-

staae at denne Oversættelse, der gjordes i en Hast, var aldeles fri for saadanne Sprogfeyl, hvorover en Gadedreng i det gamle Rom vilde have udleet mig.

Efterat denne vigtige Formalitet var tilendebragt, gav jeg mig, efter Ministerens Ordre, til at tale med enhver enkelt Person af Deputationen, hvoraf ikke een eneste forstod Fransk; men de fleste talte Tydsk. Nu maatte jeg da gjøre adskillige, lidet eller intet betydende Spørgsmaale til enhver især, og oversætte deres ligesaa lidet betydende Svar; hvorpaa de toge Afskeed og gik deres Vey.

De Østerrigske Befuldmægtigede vare, Prindsen — den Tid Greven — af Metternich, samt General Nugent, og deres Sekretariat bestod af tre Personer. Den første var Hofraad Waken, en meget artig, og, som det lod til, den eneste virkeligen duelige Mand af Sekretariatet. Den anden var en noget aldrende Mand, ved Navn Hoppe, om hvem jeg vilde have sagt alt hvad der var at sige om ham, efterat have nedskrevet hans Navn, dersom jeg ikke erindrede mig den følgende Anekdote. En Aften ved Spisebordet tog han sine Briller af Næsen, og lagde dem ved Siden af sin Tallerken. Prindds Metternich, der sad lige over for ham, brast i Latter, og sagde til ham paa Tydsk: "For Guds Skyld, kjere Hoppe, sæt Deres Briller paa "Næsen igjen; thi uden dem har De et høyst uanstændigt "Ansigt." Nu vendte jeg mig om og saae paa Hoppe, der sad ved Siden af mig, og, til min store Forundring, maatte jeg, i mit Hjerte, tilstaae at Metternich havde Ret.

Den tredie af de Østerrigske Ambassade-Sekretærer var en Herr Floret, en Slags Spradebasse, der, med sit

Spadebasserie forenede en stærk Dosis af Pedanterie. Neppe har jeg nogensinde seet en mere pedantisk Verdensmand. Han blev siden Legations Sekretær i Paris, hvorhen han bragte en overordentlig vægtig Garderobe. Man fortæller at hans Pedanterie gik lige indtil Maaden hvorpaa han indpakkede sine Klæder. Han førte med sig, siger man, tre større eller mindre Kufferter, og, for at gaae methodisk tilværks, havde han lagt alle Kjolerne i den ene Kuffert, Bestene i den anden, og Buxerne i den tredie, samt forresten fuldpakket dem med Linned og andre Sager. Paa Veyen havde han det Uheld, at den sidste af disse Kufferter tabtes, eller blev ham frastjaalet, saa at han kom næsten aldeles buxeløs til Paris.

Foruden disse tre Personer var der endnu en Kavaller ansat ved Ambassaden. Det var Prinds Esterhazy, en meget smuk ung Mand, og udentvivl den samme som nu er Østerrigsk Ambassadør i London. Disse Negociatører vare indlogerede i et andet rummeligt Huus i Byen, men som ikke havde den Anseelse, som det Huus hvori den Franske Minister boede.

Saasom Byens Indbyggere, udelukkende, bestode af simple Borgerfolk, og underordnede Embedsmænd, saa var her ikke at tænke paa at indbyde noget Selskab til Middag. Det blev følgeligen aftalt imellem de to Hoved-Plenipotentiarier, at de, med deres hele Følge, vexelviis skulde spise, en Dag hos den ene, og den anden Dag hos den anden. Dette blev saaledes uafbrudt iagttaget i den hele Tid af omtrent en Maaned, hvori denne lille Kongres varede. Jeg havde saaledes den beste Leylighed til at see nær ved den

Mand, der nu, i endeel Aar, har spillet en saa betydelig — jeg kan, desværre! ikke sige: berømmelig — Rolle i Verden.

Prinds Metternich er, eller var, i det mindste paa den Tid, for tyve Aar siden, en smuk Mand, med et behageligt Væsen, og et mildt blidt Ansigt, hvori det var mig umueligt at finde Spiren til den Jesuitisme, den Bitterhed, og den Forfølgelsesaand, der, siden Bonapartes Fald, har, til Europas store Ulykke besjelet ham. Hans Konversation var let, noget, men mildt, satirisk, og langt mere behagelig end den Franske Ministers Tone, der vel var artig, men dog tør og noget tvungen; saaledes traf det undertiden at han lod falde et lidet fint bon mot, der ikke saarede nogen; thi naar han vilde sige noget mere stærkt, udtrykkede han sig i det Tydske Sprog, og henvendte sig da, ikke sjelden, til mig, der, ved den Franske Ministers Bord, næsten altid, sad lige over for ham, saasom han vidste at jeg var den eneste af dennes Følge der forstod Tydsk. Derimod var Generalen Greve Nugent noget bitter og sarkastisk; men Metternich vidste, med megen Finhed, at tage Braadden bort af hans Kollegas Udfald.

En af de Finesser som jeg ofte aflurede ham, var den Maade, hvorpaa han vidste at forlænge Maaltidet og Konversationen ved den Franske Ministers Bord. Hertugen af Cadore ønskede at faae Ende derpaa, for at komme til at lægge sig; Metternich derimod fandt sig ikke tjent dermed, saasom der, efter Maaltidet intet mere Underholdende var at vente, siden enhver da, almindeligviis tog sin Hat og gik. Naar nu Desertvinen var omdeelt, og han, noget derefter, saae den Franske Minister tage sit Øyeglas, for at see om alle de smaae Glas vare tømte, da han følgelig vil-

de hæve Sessionen, fandt han Udvey til at forlænge denne; thi naar Champagny var isærd med at reyse sig, begyndte Metternich at rage i et af de smaae Desert-Fade, der stode i Nærheden af ham, og at lægge nogle Smaating paa sin Tallerken. Hurtig satte nu Champagny sig ned og biede, for at give Metternich Tid til at manøvrere med sin Desert, saa længe som han behagede. Derimod, naar vi spiste hos den Østerrigske Ambassadør, da var denne sidste Herre i Huset, og den Franske Minister maatte finde sig i at blive siddende saa længe indtil Verten reyste sig. Sagen er den at Hertugen af Cadore gjerne vilde lægge sig tidlig, saaledes som jeg nys har sagt; men dette behagede ikke Metternich. Der fortælles endog, at Napoleon, der, nogen Tid efter, gav sin Udenrigs-Minister Afskeed, skal, paa Tilspørgsel af Cambacères om Aarsagen til denne Afskedigelse, have svaret: "Hvad skal jeg gjøre med "en b....., som Minister for de Udenlandske Sager, der "gaaer tilsengs Klokken ti om Aftenen?"

Ved disse Maaltider hos Greve Metternich fik jeg atter nogle Gange at smage den ægte Tokayer-Viin, som Keiser Frantz havde ladet tage ud af sin egen Kjelder og sendt sin Minister, for at denne dermed kunde beværte sine Gjester.

Af hvad jeg forhen har sagt om denne lille Flekke Altenburg, vil Læseren allerede have seet at der ikke var Adgang til at faae indbudne Gjester; og Omegnen var, i den Henseende, ligesaa fattig, hvad enten nu Beboerne havde, formedelst Krigs-Urolighederne, trukket sig længere ind i Ungarn, eller de holdt sig tilbage formedelst politiske Skrupler. Den eneste Fremmede som jeg et Par Gange saae ved disse

Maaltider, var den Franske General Narbonne Gouvernør i den erobrede Ungerske Fæstning Raab. Jeg troer som ovenmeldt, at have seet ham een Gang tilforn i Warschau, men havde ikke synderlig lagt Mærke til ham; derimod her, hvor Selskabet ikke var talrigt, og hvor jeg engang, ved Spisebordet, kom til at sidde lige over for ham, frapperede han mig særdeles ved den overordentlige Lighed, som jeg fandt imellem ham, og Ludvig den femtendes Brystbillede, saaledes som det sees paa de endnu i Omløb værende Franske Penge fra den Tid. Jeg meddeelte en af mine Venner denne min Forundring, og fik af ham den følgende Opløsning af Gaaden, der siden er blevet mig bekræftet af mange flere Personer.

Ludvig den femtende siges at have gjordt alle sine Døttre til sine Mætresser, og denne Udsvævelse, der vilde have bragt en privat Mand for Livstid paa Galleyerne, ansaaes hos Kongen, ja har vel før været anseet hos andre Konger, som en aldeles uskyldig Forlystelse, og har slet ikke hindret hans Hofmænd og Smigrere fra at fremstille ham som et Mønster paa Dyd og Moral til Efterlignelse for alle hans Undersaatter, der dog nok vilde have kommet til dyrt at betale Legen, ifald de, i denne Post, havde tilladt sig at efterligne det Kongelige Dyds-Mønster. En af disse Kongelige Princesser blev frugtsommelig, og man maatte søge at kaste et Slør over dette dobbelte Kongelige Feyltrin — Forbrydelse tør jeg ikke vove at sige — endskjøndt Sløret nødvendig maatte blive saa gjennemsigtigt, at al Verdens Øyne uden Vanskelighed, kunde gjennemtrænge det. En af Hofdamerne, ved Navn Madame Narbonne, tog sig paa, med sin Mands Samtykke, at forestille sig frugt-

sommelig, lagde sig tilsengs, og underkastede sig alle de udvortes Formaliteter, der iagttages ved et Barselfærd, imedens Prindsessen laae tilsengs, som det sagdes, af en anden, og mindre forargerlig, Sygdom. Barnet maatte da, naturligviis, antage de foregivne Forældres Navn, og, for denne lille Tjeneste, belønnedes den apokryphiske Fader med Titel af Hertug, der dog ikke nedarvedes paa Barnet. Denne General Narbonne var forresten en overmaade artig og smuk Mand, af den fineste Konversations-Tone, og en sand Hofmand, i Ordets gode Bemærkelse.

For at bryde Eensformigheden i vores Altenburgske Liv, havde Prinds Esterhazy en Dag anstillet en Jagt paa et af sine, nogle faa Mile derfra beliggende, Godser. Han havde gjordt mig den Ære at indbyde mig og mine to Kolleger dertil, saavel som til det derpaa følgende Middagsmaaltid paa Slottet. Men da jeg ikke er Elsker af Jagt, undskyldte jeg mig, og brød det eensformige i mit Liv, ved at spise, den Dag, hos min Ven Herr Labesnardière, der, som jeg ovenfor har sagt, paa alle sine Reiser, holdt sin egen Huusholdning, og ikke spiste een eneste Gang ved nogen af Ministrenes Bord.

Prinds Esterhazy havde, iblandt sine Domestiker, en Jæger, der var en endnu smukkere Mand end Herren selv. Denne Jæger vattede op ved Grev Metternichs Bord, og saasom han havde faaet at vide at jeg forstod noget Latin, saa undlod han aldrig, naar han bar et Fad omkring, at sige mig paa Latin Navnet paa den Ret, der laae paa Fadet. Saaledes fik jeg at vide, hvad man paa Latin kalder en Fricandeau, en Vol-au-Vent, og andre Lækkerheder. Havde vores Ophold i Altenburg varet længe, vilde

jeg have lært en stor Deel Kjøkken-Latin; det lidet som jeg lærte har jeg, desto værre, for længe siden glemt.

Hertugen af Cadore søgte ogsaa noget at bryde Ensformigheden. Han havde faaet opdaget at en af Byens Nobles Venitiens havde to Døttre, hvoraf den yngste kunde tale noget Fransk. Nu gjorde han Anstalter til et Bal, hvortil disse to unge Piger bleve indbudne, samt fem eller sex andre af Byens unge Fruentimmer. Dette Bal, der i en Bye som Altenburg, trak alle Menneskers Opmærksomhed til sig, vilde, i en noget større Bye, formedelst det saare ringe Antal af dandsende Personer, have vakket en almindelig Latter. Men bag ved denne Indbydelse laae en anden Plan i Skjul. Siden efter bleve disse to unge Piger et Par Gange indbudne til Middag, og Hertugen af Cadore satte altid den yngste Søster, med hvem han kunde underholde sig, ved Siden af sig ved Bordet, og forlod hende kuns sjelden efter Maaltidet, ja forlængede vel endog Selskabet, for hendes Skyld, noget over hans sædvanlige Sengetid. Naar han talte med mig om denne unge Pige, roeste han altid overmaade meget hendes Forstand og Vittighed. Jeg tog mig den Frihed at sige at den ældste, der langt fra ikke var saa smuk som den yngste, havde derimod langt mere Forstand og Vittighed, hvilket Ministeren ikke vilde indrømme. Men Piben fik dog snart en anden Lyd; thi kort derefter, nemlig Morgenen, den Dag da vi skulde forlade Altenburg for at gaae tilbage til Wien, bad han mig tage min Hat og følge med ham for at tage Afskeed med de to Smaapiger. Da vi gik derfra, og hjem, for at sætte os i Vognen, kunde han ikke længere bare sig, men sagde: "Jeg "troer dog virkelig at De har Ret, og at den ældre Søster

"har mere Forstand end den yngre." Sagen er den at han ikke havde opnaaet hvad han formodentlig ønskede.

Fredsforhandlingerne i Altenburg bleve afbrudte, for at fortsættes i Wien. Uden tvivl havde Napoleon fundet Metternich alt for fiin, og han ønskede at faae en anden, i hans Sted, til at negotiere med. Hertil valgte Keiser Frantz Prindsen af Lichtenstein. Da Keiser Napoleon fik Underretning om dette Valg, skal han have sagt: "Prindsen af Lichtenstein, det er min "Mand; det er et Kyllinghoved (une tête de linotte)." Virkelig havde denne Mand, der var kuns lille af Statur, ogsaa et saare lille Hoved. Den anden Befuldmægtigede, i Greve Nugents Sted, var Generalen Greve Bubna, bekjendt af sine Feldttog i Italien, hvor han var blevet blesseret, fornemmelig i det ene Knæe, som derved var blevet stivt og næsten ubøyeligt. Da han var en meget svær og høy Mand, og trak Benet efter sig naar han gik, saa lignede han et Egetræe, naar man blot kan forestille sig det gaaende. Forresten var han, udentvivl, bedre General end Diplomat; thi han sov gjerne under Forhandlingerne; og den Nat da Fredstraktaten blev afsluttet i Wien, sad han og sov sødt og rolig i sin Lænestol, indtil man vækkede ham, og gav ham Pennen i Haanden, for at underskrive, hvilket han da ogsaa gjorde uden mindste Vægring, i Tillid til sin Kollegas Talenter og Ærlighed.

Man har givet denne Traktat Titel af Fredstraktaten sluttet i Schönbrunn. Denne Titel er urigtig; thi Traktaten blev virkelig negotieret, sluttet og underskrevet paa det Keiserlige Slot i Wien; endskjøndt den vist nok siden er blevet ratificeeret af Keiser Napoleon i Schönbrunn, og

af Kejser Frantz, paa det Sted hvor han dengang residerede, som jeg troer var i Ofen i Ungarn.

Vist nok bleve adskillige Konferentser holdte i Schönbrunn, og her var det at Hertugen af Cadore maatte døye høyst uværdige Ydmygelser. Ugentlig ankom fra Paris til Wien en af Statsraadets Auditører, som Kureer, for at overbringe Statsraadets sidste Forhandlinger, samt andre vigtige Depescher fra Erke-Kantsleren Cambacérès. Saaledes ankom just ved denne Tid, og i dette Ærende, Auditøren Herr Victor Broglie, nu Hertugen af Broglie, Pair de france, og Svigersøn af den berømte Madame de Stael. Ministeren bød ham tilbords Dagen efter hans Ankomst, hvilket altid var Tilfældet med enhver anden noget udmærket Person, der ankom, i et eller andet Ærende, enten fra Paris, eller andenstedsfra. Medens Selskabet forsamledes i Salen ved Siden af Spiseværelset, stod Herr de Broglie og talte med mig, og med et Par andre af mine Kolleger. Iblandt andet, sagde han: "I Nat havde jeg den Ære at holde Deres Minister med "Selskab i Keiserens Forgemak i Schönbrunn, imedens hans "Mayestæt selv var i privat Konference i sit Kabinet, med "Prindsen af Lichtenstein og Greve Bubna." Vi saae alle paa hinanden, uden at gjøre nogen Anmærkning over disse saa betydningsfulde Ord, hvorpaa Taleren selv sikkert lagde megen Vægt. Jeg er overbeviist om at en troe Oversættelse af hans, mine, og de øvrige Tilhøreres hemmelige Tanker vilde lyde omtrent saaledes paa Prent: "Er "det muligt at Kejser Napoleon udvælger, til at mægle "Fred imellem ham og den Østerrigske Kejser, en Mand, for "hvem han har saa liden Agtelse, for ikke at sige, saa stor

"Foragt, at han ikke værdiger ham den Ære at være til-
"stede ved de Samtaler, som han har med sin Fiendes Be-
"fuldmægtigede?"

Et Par andre Ydmygelser, som den samme Mand har maattet døye, ere omtalte i det foregaaende. Jeg kunde forøge Listen med flere lignende, men jeg troer at de anførte ere karakteristiske nok. En Mand af mindre Slavesind, skjøndt besjælet af lige stor Ærgjerrighed, vilde strax have bønfaldet Kejseren om at give ham sin Afskeed, og at vælge, i hans Sted, til Minister, en anden, for hvem hans Majestæt maatte have større Agtelse, og som han maatte finde mere værdig til sin Fortrolighed.

Det gjør mig ondt at have seet mig nødt til, ved nogle faa Anekdoter, at vise Hertugen af Cadore fra en ikke fordeelagtig Side. Man kunde maaskee sige, at dette aldeles ikke var nødvendigt, og at jeg kunde have begravet Anekdoterne i Taushed. Jeg svarer dertil, at det vilde og burde jeg have gjordt, ifald Talen havde været om en Mand af en ringere Stand; men den der, for hele Europas Øyne, har spillet en saa udmærket Rolle, som han, bør kjendes fra alle Sider, paa det at de, der blot skue saadanne Mænd i en lang Frastand, kunne komme til at erkjende Sandheden af Ordsproget, der siger, at ikke alt det der glimrer er Guld. Man er desuden, i Almindelighed, kuns altfor tilbøyelig til at tillægge de saa kaldede Store i Verden alle muelige Fuldkommenher og Dyder — i det mindste saa længe som de ere store og mægtige — saa at det er godt at den almindelige Mand lærer at kjende, at de ere ikke mere frie for Fejl og Ufuldkommenheder, end vi andre saa kaldede Smaaefolk. De have desuden saa mange

Behageligheder i denne Verden, at de, til Kompensation, og: saa bør, undertiden, finde lidt Malurt i deres Bæger, og at de, i deres store Sirkel, møde nogle af de Ubehageligheder, hvorfra vi andre, i vores mere indskrænkede Sirkler, ikke kunne unddrage os. Om Prinds Talleyrand har der været sagt saa meget ondt, at jeg har anseet det for min Pligt, at vise ham fra en mere fordeelagtig Side, for saa vidt som jeg har havt Leylighed til at lære at kjende den. Med Hertugen af Cadore forholder det sig paa en omvendt Maade; Publikum kjender Ministeren, men aldeles ikke Manden. Han er, forresten, vist nok ikke nogen ond Mand; men han er et levende Beviis paa den Sandhed, at der gives saare faa Bitterheder, som en grændseløs Ambition ikke er istand til at nedsvælge; og naar denne Ambition, som her hos denne Mand, er forenet med en slavisk Frygt for Herrens Vrede, saa driver disse to forenede Lidenskaber en Mand ofte til at overskride de Grændser, som Æresfølelsen foreskriver. Herpaa vil jeg kuns anføre et Exempel, iblandt adskillige andre der ere mig bekjendte.

Medens Napoleon var i Bayonne, havde han sendt Greve Laforest i en Mission til Madrid. Misfornøyet med denne, vist nok ikke synderlig agtværdige, Mands Forhold, gav han Hertugen af Cadore Ordre til at gjøre ham Bebreydelser, og disse indeholdtes i meget haarde Udtryk i en Befaling, som Keiseren, næsten altid gav skrivtlig, i en lakonisk Stiil, naar en Depesche af nogenlunde Vigtighed skulde udfærdiges, og som jeg har læst i Original *).

*) Disse Ordres, paa smaae Qvartblade, vare ikke skrevne med Napoleons egen Haand, men af en af hans Sekre=

Isteden for noget at formilde disse haarde Udtryk, tilføyede Hertugen af Cadore, af en uoverlagt Embedsiver, endnu andre meget haardere; og dette gjorde han aldeles ikke af Fiendskab, eller af nogen privat ond Villie imod Herr Laforest, men paa det at hans Samvittighed ikke skulde bebreyde ham at have udført sin Herres Befalinger med Lunkenhed.

Da nu Freden var sluttet, Fredstraktaten underskrevet og ratificeret, reiste Ministeren, med sit Følge, tilbage til Paris. Han havde Ordre til, paa Veyen, at begjere en Audients hos Kongen af Bayern *) i en mig ubekjendt Anledning. Vi ankom til Münchent en Morgen Klokken fire: Han bad mig gaae strax hen til den Franske Chargé d'Affaires, der skulde anmelde ham hos Kongen. Da denne Chargé d'Affaires, Baron Bogne de Faye, var min gamle gode Ven, saa faldt det mig ikke vanskeligt, efterat have vækket Portneren, og nævnet mit Navn, at blive indladt i Sengekammeret, hvor Herr Bogne laae i sin Seng. Han stod strax op, og klædte sig paa, sigende at han, paa Øyeblikket vilde gaae paa Slottet. Da jeg yttrede min Forundring derover, sagde han mig, at Kongen af Bayern, paa alle Timer om Dagen, ja endog om Natten, gav Audients til enhver der havde noget vigtigt at andrage der ikke taalte Opsættelse. Ogsaa kom Ministeren til Audients en Times Tid derefter, og Klokken henimod syv sad vi igjen i

tærer. De vare ikke forsynede med Underskrivt; men ovenover, i det venstre Hjørne, havde han, med egen Haand skrevet de tre Bogstaver: Nap, i Diagonal.

*) Den nu værende Konges Fader.

vores Vogn, og rullede videre fort paa Veyen der førte til de Franske Grændser.

I en liden Bayersk Bye, hvis Navn jeg har glemt, og hvor vi skiftede Heste, omringedes Vognen af en stor Mængde ret smukke og reenlige Sælgekoner og Piger, der falbøde Dukketøy og andre lignende Smaating. Ministeren, der, som jeg forhen har anmærket, ingen Hader er af det smukke Kjøn, vilde ikke nægte sig den Fornøyelse at betragte dem, og tog derfor noget af deres Kram i Haanden, men nu kastede de Vahrene, i saadan Overflødighed, ind i Vognen, at den blev næsten opfyldt. Da nu Hestene vare forespændte, kom hans Følelse for Kjønnet i Kollision med hans Længsel efter Hjemmet. Denne sidste vandt overhaand, og nu tog han alle Kramvahrene, og kastede dem, hulter til bulter, ud paa Gaden, tilligemed en Snees Franker eller noget mere, og overlod det til Sælgekonerne selv at forenes om Delingen af Byttet, eller at slaaes derom, saalænge som det behagede dem.

Uden videre Ophold, og uden nogen Tildragelse, ankom vi endelig til Paris, hvor vi, med vores daglige og sædvanlige Arbejde, nogenlunde udhvilede os efter en temmelig trættende Kampagne.

Tolvte Kapitel.
Paris i Aarene 1810 og 1811.

Det første, som Napoleon tænkte paa, efterat han var kommet tilbage fra det Østerrigske Tog, var at erholde Skilsmisse fra Kesserinde Josephine, og at givte sig med en eller anden Europæisk Princesse. Hvorledes, og af hvem, disse Forhandlinger bleve drevne, henhører ikke til min Plan at fortælle. Det findes desuden fortalt i en Mængde andre Skrivter, hvori det kan opsøges af de Læsere der maatte ønske nøyere at kjende denne Slags Forhandlinger. Men at jeg, i denne Anledning, har maattet døye en Ydmygelse, det anseer jeg for min Pligt at fortælle Læseren, som noget der angaaer mig selv personligen.

Næsten hver Dag, naar jeg, Klokken henimod fem, forlod Ministeriet, for at gaae hjem med de Papirer, som jeg kunde have at gjennemsee den næste Morgen, mødte jeg, paa Tuillerie-Broen, den forhen et Par Gange omtalte Marquis Dumoustier, der stedse standsede for at vexle nogle Ord med mig, og at tale om Dagens Nyheder. En Dag spurgte han mig saaledes om jeg havde Kundskab om noget mærkværdigt, hvortil jeg svarede, at jeg intet andet vidste end hvad der formodentlig var bekjendt over den hele Bye, nemlig at Kesser Napoleon, ved sin Ambassadør i Petersborg, lod anholde om en Russisk Princesse. "Kejser Napoleon, sagde Dumoustier, handler daarligt; "han gjorde meget klogere i at begjere en Østerrigsk Princesse." Leende svarede jeg: "De har formodentlig allerede "glemt hvorledes han nyelig har behandlet den Østerrigske "Keiser?" — "Aldeles ikke, vedblev han, men De er, som

"jeg seer, kuns en Lærling i Politiken. Vilde Keiseren be: "troe mig denne Kommission, torde jeg staae ham inde for "at den skulde lykkes. I Politiken gjelder hverken Dyd "eller Redelighed, eller Belanstændighed, eller Delikatesse. "Private Fordele er det eneste hvorefter den retter sig." Udfaldet viiste, til min store Ydmygelse, at Dumoustier var langt klogere end jeg; og han har siden, ved sit eget Exempel, og i sin private Politik, mere end een Gang søgt at bevise, og virkelig beviist, at Retskaffenhed, Belanstændighed og Æresfølelse kuns kan fordres, med nogen Strænghed, af Smaafolk, men at man aldeles ikke har Ret til at fordre disse Egenskaber hos de saa kaldede Stormænd.

Jeg har mere end eengang tænkt over den Forandring, der foregik i Napoleons Givtermaals Plan, og anseet den, som det første Leed i den Kjede af Uheld der siden efter forfulgte ham, og bragte ham, først til Øen Elba og siden til Sainte Helene. Jeg vil ikke her tale om at han, et Barn af Revolutionen, burde have blevet sin Moder troe; thi, i dette Tilfælde, vilde det hele Europas samtlige Bayonetter ikke have blevet istand til at rive ham ud af Tuillerierne. Men hvad min Tankegang angaaende hans Givtermaals-Planer angaaer, veed jeg ikke om den vil finde Læserens Bifald; jeg vil dog her fremsætte den.

Det er en bekjendt Sag at Erobringslyst og Herskesyge vare Hovedtrækkene i Napoleons Karakter. En anden, derfra uadskillelig, Egenskab er en overordentlig Aktivitet eller Virksomhed. Man kan, med Føye, anvende paa ham, hvad den romerske Digter siger om Cæsar: Nil actum reputans, si quid superesset agendum. Havde han faaet den Russiske Princesse, da vilde han, Aaret derefter,

have begyndt den tredie Puniske Krig imod Østerrig, og det er høyst sandsynligt, at den vilde have faaet en for ham lige saa lykkelig Ende, som de to forrige. Det er at formode, at han derefter vilde have gaaet ind i Polen, oprejst, paa en eller anden Maade, det Polske Kongerige, og fundet, i dette Land, et herligt Vinterqvarteer, overflødige Provisioner og betydelige Forstærkninger for sin Armee; og det næste Foraar vilde han sikkert have rykket ind i Rusland — thi man maae ikke troe at hans Forbindelse med en Russisk Prindsesse vilde have hindret ham fra at angribe dette Rige — og han vilde da være kommet til Moskou paa en Aarstid, der ikke havde udsat ham for de græsselige Ulykker, som siden mødte ham i denne mærkværdige Stad. Petersborg vilde nu, tidligere eller sildigere, have faldet i hans Hænder. Hvorledes det hele øvrige Europa derefter vilde have kommet til at see ud, det er noget, hvorom ingen Dødelig nuomstunder er istand til at gjøre sig et bestemt Begreb.

Som sagt: Dumoustier havde en langt større politisk Oplysning, og han saae meget klarere, end jeg. Den Østerrigske Prindsesse Marie Louise blev Napoleons Brud, og Keiser Frantz handlede her lige saa klogeligen, som en Skipper, der, naar han i Søen faaer Øye paa en Hvalfisk, og frygter for at den skal komme og lege med Skibet, kaster en tom Tønde ud i Havet, hvormed Hvalfisken moerer sig en Stund, og lader saaledes Skibet seile i Fred.

Da Marie Louise ventedes, var Napoleon, med sit hele Hof, gaaet til Compiegne, hvor hun skulde modtages. Ministeren for de udenlandske Sager havde fulgt ham derhen, tilligemed nogle Personer af de forskjellige Bureaux,

hvoriblandt jeg befandt mig. En Aften, da jeg, omtrent ved Spisetiden, var gaaet ned i Selskabssalen, saae jeg her, efter Sædvane, en Mængde Personer forsamlede, og, iblandt dem, en Mand i sorte Klæder, der nærmede sig til mig, sigende: "Gud skee Lov, at jeg dog finder een Bekjendt med "hvem jeg kan tale." Denne Mand var Herr Decazes, den Tid en af Dommerne i første Instants i Paris, siden Minister for det Indre, og unomstunder Pair de france, og Hertug, ikke blot i Frankrig, men endog i Danmark, hvor Kongen har beæret ham med Titel af Hertug af Glücksbjerg, hvilket let kunde antages for en Derision, deels fordi et Sted af dette Navn ikke existerer i den hele Verden, deels ogsaa fordi Navnet er saa latterligen sammensat at den første Halvpart er Tydsk og den anden Dansk *). Forundret over at finde ham der, spurgte jeg ham, hvad Ærende der kunde have bragt ham til Compiegne. Han svarede, at han var blevet kaldet dertil, for at gaae med mundtlige Instruktioner til Grätz, hvor Ludvig Bonaparte

*) Denne Omstændighed tilbagekalder i min Hukommelse følgende Norske Anekdote. En Præst, ved Navn Larsen, givtede sig med Enken efter en rig Tømmerhandler i Drammen, og blev selv Tømmerhandler. Han tog nu sin Affkeed som Præst, og fik Titel af Konsistorialraad: En af Mandens forrige Sognefolk spurgte sin Naboe, hvad den Titel vilde betyde, som den forrige Præst havde faaet. "Kan du ikke begribe det? svarede Bonden, han er stor "i al Raad." "Det er godt nok, gjentog Bonden, men "hvad betyder da det Konsi som staaer foran?" — "Nu "svarede Naboen, det har Kongen sat til, for at gjøre "Nar af ham."

den Tid opholdt sig. Nu spurgte han mig om Navnene paa de forsamlede Personer, hvoraf han ikke kjendte een eneste. Jeg nævnede ham da de to Ministre for det Italienske Kongerige, Mareschalchi og Aldini, Baron Alquier, forhen Fransk Gesandt i Neapel og i Kjøbenhavn, General Bertrand, som man, af Spøg, kaldte Pontifex maximus, fordi det var ham der lagde Broer over alle de Floder, som de Franske Armeer skulde passere, samt en Hoben andre Personer, hvis Navne det er ufornødent at opregne, og som jeg desuden nu har glemt. Herr Decazes bad mig nu lave det saaledes at vi kunde komme til at sidde ved Siden af hinanden ved Bordet, for at han dog kunde have en Bekjendt at tale med, hvilket ogsaa skeede. Efter Maaltidet tog Hertugen af Cadore ham ind i sit Kabinet, for at meddeele ham sine Instruxioner, hvorpaa han strax, og samme Nat, afreyste.

Eftersom jeg har nævnet Herr Decazes maae jeg anticipere noget i Tiden, for end videre at tale om denne Mand, for saa vidt som det angaaer mig selv personligen. Jeg havde gjordt hans Bekjendtskab hos den værdige Biskop Grégoire, i hvis Huus han kom næsten daglig, saavel i Paris, som paa Landet i Sarcelles, hvor Herr Grégoire i et Par Sommere havde leyet et lidet Landsted. I dette Huus fandt Herr Decazes Trøst og Deeltagelse i sin Sorg over Tabet af sin første Kone, en Mademoiselle Muraire, over hvis tidlige Død han bitterligen sørgede.

Da han, nogle Aar derefter, og efter den Bourbonske Families Restauration, var blevet Minister for det Indre, faldt det mig ind at mit Bekjendtskab med ham kunde blive mig til Nytte. Jeg havde faaet det, maaskee ikke vel over-

lagte, Indfald, at forlade Frankrig, og at gaae til Norge, for der at ende mine Dage. Men dette kunde jeg ikke gjøre, uden at blive forsikkret om at min Pension skulde blive mig udbetalt i Norge, eller, hvilket var endnu mere sikkert, blive omvexlet til en vis, engang for alle udbetalt Summa, og heri troede jeg at Decazes, i Betragtning af vores gamle Bekjendtskab, kunde være mig behjelpelig. Jeg skrev ham altsaa til, og bad om en Audients. Han svarede mig strax, og bestemte Dagen og Timen, naar han vilde modtage mig, og jeg kom. Da jeg nu, i min Tur, blev indladt, modtog han mig særdeles artig, bad mig sidde ned ved Siden af sig, og jeg forklarede ham mit Ærende og mit Ønske, som han bifaldt, sigende, at han, ligesom jeg, ansaae en vis, eengang for alle udbetalt, Summa for det bedste og sikkreste. Derpaa bad han mig meddele ham skrivtlig, paa et løst Papiir, Indholden af hvad jeg forlangte, som han troede kunde bestemmes til ti Aars Beløb af Pensionen, sigende derhos at jeg ikke skulde behøve at gjøre det allermindste Skridt derfor, og at han selv skulde, med Fornøyelse, besørge alt det fornødne. Nu takkede jeg ham, og reyste mig for at gaae. Han fulgte mig til Dørren; men inden han aabnede den, spurgte han mig: "Seer De endnu vores gamle "Ven i Gaden Pot de fer?" (voyez vous encore notre "ancien ami de la Rue du Pot de fer?)" Her var Grégoires Bolig. Jeg svarede: "Ja vist nok, ligesom forhen." Nu bukkede han for mig, aabnede Dørren, og jeg gik. Dagen derefter sendte jeg ham, under Couvert, mit Andragende, hvorpaa jeg, i mere end fjorten Dage, forgjeves ventede Svar. Jeg skrev ham atter til og bad om Audients, men fik intet Svar. Tre eller fire Uger derefter nok et

Brev, men endnu intet Svar. Nu mærkede jeg da endelig, at han ikke kunde tilgive mig den Forbrydelse at vedligeholde mine Forbindelser med hans forrige Ven og Velynder; til hvis Forfølgelser, efter den Bourbonske Families Tilbagekomst, han, som Minister, ikke lidet havde bidraget *).

Ved den ovenmeldte Audients forefaldt en anden Scene, som jeg ikke kan nægte mig den Fornøyelse at fortælle. Rundt om i Stuen sad en halv Snees Generaler og andre Militære, samt høyere og lavere Embedsmænd, der, hver i sin Tuur, ventede paa at blive indladte. Jeg tog min Plads paa en ledig Stol, og ventede ligeledes. Ministerens Kabinets-Dør aabnedes, og den Mand der traadde ud af Kabinettet var den forhen værende anden Konsul, siden Erkekantsler Cambacerès, der nu, fra sin høye Æres-post var sunket ned til at blive en ubetydelig Person, som de Dages Politik endog troede sig berettiget til at lade smage flere Slags Forfølgelser. Jeg bemærkede, med Ærgrelse, at ikke een eneste af de Tilstedeværende værdigede ham en Hilsen, da dog sikkerligen en eller anden af dem, kuns for nogle Aar siden, havde ligget paa Knæe for ham, tigget om hans Beskyttelse, og været hans underdanige Slaver. Da han nærmede sig til den Stol, hvorpaa jeg sad, reyste jeg mig, og bukkede for ham; og den gamle Mands Smiil sagde mig tydeligen, at denne Høflighedsbeviisning smigrede ham, uagtet han aldeles ikke kjendte mig.

*) Man har gjordt denne saa kaldede Hertug af Glücksbjerg den Ære at indføre ham i den Danske Statskalender, iblandt de regjerende Fyrster, uagtet han virkelig regjerer over intet.

Jeg har kuns een eneste Gang havt Leylighed til at verle et Par Ord med Cambacerès, og det var i Konsulatets Dage, og ved en besynderlig Hændelse. I et Huus, tæt ved det Hotel, som han beboede, paa Karoussel-Pladsen, forevüistes et Konststykke, som man kaldte den usynlige Kone. I en Silkesnor, fastgjordt i Loftet, hang en Glaskugle, som var huul, men som, fra Siderne, fremviiste to aabne Glasrør. Neden under var anbragt, paa Gulvet, en liden Ballustrade af Træe, hvis eneste Nytte, saavidt som man kunde see, siden den ingen Kommunikation havde med Kuglen, var at forhindre, at Tilskuerne, ved at trænge sig frem, ikke skulde beskadige Glaskuglen. Naar man nu talede, eller blot hviskede, ind i det ene af de ovenmeldte Glasrør, og derpaa gik omkring og lagde Øret til det andet Rør, saa fik man, af en Fruentimmer-Stemme, at høre Svar paa det omspurgte. Kuglen, med Rørene var gandske og aldeles isolerede, saa at de berørte slet intet andet end ovenmeldte Silkesnor, der var omtrent af en lille Fingers Tykkelse, saa at det var fuldkommen umueligt at begribe hvad Vey Lyden gik, med mindre det skulde være igjennem den ovenmeldte Silkesnor, der var befæstet til Kuglen, uden at man, paa dette Sted, kunde spore nogen Aabning til det Indre af Kuglen. En Eftermiddag var jeg paa dette Sted, gandske allene, for at besee Kunststykket, da Cambacerès traadde ind, fulgt af sin fidus Achates, den, for sine gastronomiske Kundskaber og Talenter saa almindelig bekjendte Herr d'Aigrefeuille, der fortjente at bære Navn af den Parisiske Apicius. Nu gave vi os, alle tre, til at examinere Kunststykket, men, efter en halv Times forgjeves anvendt Undersøgelse, maatte vi tilstaae, at vi ikke vare istand

til at opdage hvori Hemmeligheden bestod. Nu lavede vi os alle tre til at gaae bort med lange Næser, og da vi vare komne til Udgangen, vendte Cambacerès sig til mig, og sagde: "Nu kan vi da sige at vi har seet den usynli-"ge Kone." Dette Spøg sigtede til Inskriptionen paa Skildtet oven over Indgangen til Huset, hvor man læste disse Ord: Ici on voit la femme invisible. "Sand-"ske vist, svarede jeg, men jeg vilde raade Konstneren til at "sætte, neden under, disse Ord: en attendant la femme "invincible, saaledes som man læser paa Skuespil-Plakater." "Det vilde maaskee endnu have større Vanskelighed," sagde Cambacerès leende; og derpaa gik vi, hver sin Vey.

Det var ikke uden gyldig Aarsag, at Cambacerès havde valgt d'Aigrefeuille til sin gastronomiske Fortroelige, og indrømmet ham Værelser i sit Hotel; thi han elskede selv meget et godt Maaltid, og i Konsulatets første Dage havde han erhvervet sig den kolossalske Reputation, at man ingensteds i Paris fandt saa lækkre Maaltider, som hos ham. En af hans Bordgjester, der troede at burde rose den udsøgte Beværtning, og de Lækkerheder som man daglig nød hos ham, skal engang have spurgt ham: "Hvoraf kom-"mer det dog, at man lever her saa herligt, og spiser kuns "saare maadeligt ved den første Konsuls Bord?" Cambacerès, der ikke manglede Vittighed, svarede: "Der har al-"drig existeret noget Universal-Genie i Verden."

Denne Smiger skal Bonaparte, kort efter, have gjengjeldet med en lignende. "Naar De vil tage til Takke "med gandske simpel Huusmandskost, skal han have sagt til "en af sine Bordgjester, saa kan De komme og spise hos mig. "Vil De spise overmaade godt og lækkert, saa gaae til den

"anden Konsul Cambacerès; vil De derimod slet intet "spise, saa lad Dem byde til Gjest hos den tredie Konsul "Lebrun." Ogsaa havde denne Mand en velfortjent Reputation for Gjerrighed og Karrighed. Han tænkte blot paa at skrabe Penge sammen; og saa ofte som han havde Kassen fuld, kjøbte han et Jordegods efter det andet. Han faldt tilsidst i Sovesyge; og onde Tunger fortalte, at der var kuns eet Middel til at vække ham af sin Dvale, og det bestod deri at to af hans Tjenere stillede sig i Nærheden af den Lænestol hvori han sov, og at den ene fortalte den anden, at der var et overmaade herligt Jordegods tilfals. Da vaagnede Lebrun af sin Søvn, og spurgte: "Hvor ligger "det Jordegods?"

Jeg har her tilladt mig en temmelig lang Parenthese, og givet Kronologien et Par dygtige Ørefigen, ved at underholde Læseren med saadanne Ting, der ere passerede, deels længe før, og deels længt efter den Tidspunkt, hvortil min Fortælling var kommet. Jeg vender nu tilbage til den rigtige Orden, for dog, maaskee, endnu een eller to Gange at udskeye; thi jeg tør ikke love synderlig Forbedring i denne Post.

Jeg kunde nu opfylde nogle Blade med Fortælling om alle de Fester og Høytideligheder, der fandt Sted ved Napoleons og Marie Louises Bryllup; men, deels kunne de af mine Læsere, der ere begjerlige efter at vide noget desangaaende, finde udførlig Beretning derom i alle de Dages Aviser i alle Sprog og i en Hoben andre Flyveskrivter; deels kunde jeg intet videre finde at tilføye uden at sige den Usandhed, at jeg selv har seet disse Høytideligheder og været Øyenvidne dertil. Jeg har aldrig været Elsker af denne

Slags Pragtforestillinger, thi jeg har aldrig skiøttet om at befinde mig i Trængsel; desuden kan jeg, ved deslige Leyligheder, ikke tilbageholde den nedslaaende Tanke, at selv de Familier, der neppe have det nødvendige til Livets Ophold, dog alligevel maae svare noget af deres Fattigdom for at bidrage deres Skjerv til de uhyre Omkostninger, som en saadan unødvendig Overdaadighed medfører og udkræver.

Jeg overspringer saaledes et Tidsrum af næsten et Aar, hvori aldeles intet indtraf, der, saavidt som jeg nu erindrer, interesserede mig personligen, og kommer nu til den 20de Marts 1811, den Dag, paa hvilken Keiserinde Marie Louise fødte til Verden den, i nogle Aar, under Navn af Kongen af Rom, bekjendte Prinds og Søn af Napoleon. Denne Dag er blevet mig i Erindring, endnu af en anden Aarsag, formedelst en Tildragelse, hvori jeg spillede en Hovedrolle, og som jeg derfor troer at burde fortælle mine Læsere.

En af mine Omgangs-Venner, som jeg, i endeel Aar, havde kjendt og seet næsten daglig, og som jeg ofte traf i adskillige af de Huse, hvortil jeg havde Adgang, en Polak, ved Navn Pawlikowski, vilde, efter et temmelig langvarigt Ophold i Paris, reyse hjem, men han manglede Penge. Han beklagede sig derover for mig, sigende, at han, naar han var selv tilstede i sit Fædreneland, hvor han havde Eyendele, letteligen kunde skaffe Penge tilveye; men at han, i et fremmed Land, og i en lang Frastand fra Hjemmet, var saa meget mere i Forlegenhed, som han, her i Paris, havde nogen Gjeld at betale, førend han kunde komme bort. Han igjentog disse Klager saa ofte for mig, at jeg ynkedes over ham. Da jeg, just paa den Tid, det er at sige,

noget over et Aar før den Epoke hvortil min Fortælling er kommet, befandt mig i en temmelig god Finants-Forfatning, saasom jeg, paa mine Rejser, havde kunnet spare og lægge tilside, næsten min hele Gage, og forøge denne Summa med min Andeel af de Kancellie-Sportler, der vare indkomne til Deeling i Anledning af et Par sluttede Traktater, saa samtykkede jeg i at laane ham tre tusende Franker, imod hans Obligation at betale mig Summen tilbage, uden Renter, inden en vis Tids Forløb, og at lade Obligationen paategne af en vederhæftig i Paris boesiddende Mand, som Kautionist og Selvskyldner. Han foreslog mig den Polske General Krasinski Adjudant hos Kejser Napoleon, og jeg antog ham, saa meget heller som jeg kjendte ham, og vidste at han var givt med den rige Greve Malachowskis eneste Datter. Generalen paategnede Obligationen og Pawlikowski reyste. Da nu Pengene udebleve ved Forfaldstiden, gav jeg en Huissier, ved Navn Masson, i Kommission at indkræve Gjelden hos Kautionisten. Denne, yderst opbragt over Massons Dristighed, bad ham pakke sig bort, og truede ham, ifald han dristede sig til at komme igjen i et saadant Ærende, at lade ham kaste ned ad Trapperne. "Vær forvisset om, svarede Masson, at jeg skal "komme igjen i Morgen, men med mit Skjerf om Livet, "og vi vil da see om De tør bringe Deres Trudsel til Udførelse." Lykkeligviis var der en anden Polsk Officeer tilstede, og denne forestillede ham hvad farlige Følger det kunde have for ham, ifald en saadan Sag rygtedes, og kom for Napoleons Øre. Generalen fandt denne Anmærkning grundet, og lovede Masson at sende ham Pengene Dagen derefter Klokken tolv om Formiddagen, og da jeg kom

hjem om Aftenen, fandt jeg et Brev fra Masson, der inviterede mig til at møde hos sig Dagen derefter ved det bestemte Klokkeslet. Jeg kom, og fandt der den ovenmeldte Polske Officeer med Pengene. Medens Masson skrev Qvitteringen, hørte vi Kanonerne dundre. Det var just den tyvende Mars. Han vendte sig da hen til mig, og spurgte leende: "Mon disse Kanonskud gjelder til Ære for "Dem i Anledning af den Seyer De har vundet over Ge"neral Krasinski?" Jeg var beskeden nok til ikke at tilregne mig denne Ære, og nøyedes med den Fordeel at have tilbageerobret mine Penge, hvilke jeg strax bragte hen og deponerede hos min Ven Grosserer Pobecheim, der, to Aar sednere, løb bort med dem, og med endeel flere Penge, som han havde indkasseret for mig, under mine følgende Rejser, og som beløb sig mere end til det dobbelte. Herom vil blive talt i et af de følgende Kapitler *).

I September Maaned samme Aar foretoge Napoleon og Marie Louise sig en Rejse til Holland. Hertugen af Cadore var nu blevet afskediget, og havde faaet

*) Jeg skammer mig ved at have glemt, og at være nødt til at henkaste, i en Note, et Par Ord om den af sit: Finis Poloniæ saa høytberømte General Kosciuszco. Det var den ovenmeldte Herr Pawlikowski der gjorde mig bekjendt med denne Mand, som jeg, i de første Aar efter min Ankomst til Paris, ofte saae og talte med, ikke blot i Selskaber, men ogsaa hjemme hos ham selv. Han døde i Schweitz, og hans Landsmænd i Paris foranstaltede en Sørge-Høytidelighed til Ære for ham i Saint Rochs Kirken, hvortil de gjorde mig den Ære at indbyde mig, som en af den Afdødes Venner.

til Eftermand, som Minister for de udenlandske Sager, Hertugen af Bassano (Maret), der fulgte med Kejseren, tilligemed nogle Personer af hans Ministerium, hvoriblandt da ogsaa jeg befandt mig.

Jeg har kuns saare lidet at sige om denne Reise, der kuns varede i nogle faa Uger, og var aldeles ikke frugtbar paa Begivenheder, der ere blevne mig bekjendte, og som kunde fortjene at fortælles. Denne Reise var desuden for Kejseren blot en Slags nomadisk Vandring. Han gik fra een Bye til en anden, og opholdt sig paa ethvert Sted kuns een eller to Dage. Blot hans nærmeste Omgivelser fulgte ham, og iblandt dem var Ministeren, der kuns førte een af sine Haandsekretærer med sig. Jeg og mine Kolleger bleve i Amsterdam, og vores Arbejder bleve ham hver Dag overbragte ved Kurerer eller Stafetter. Da denne Bye kuns har saare faa store og rummelige Huse, saa vare vi indlogerede paa forskjellige Steder, og følgelig saaledes adspredte at der kuns var saare liden Forening imellem os. Jeg trøstede mig, i Begyndelsen, med det Haab at gjenfinde nogle af de Bekjendtskaber, som mit forrige Ophold i Amsterdam havde forskaffet mig; men, til Uheld for mig, traf jeg ikke min bedste Velynder Arnoldus Finmann, men kuns hans Søstersøn Herr Victor, der vel viiste mig megen Artighed, men dog ikke var istand til at erstatte Savnet af Herr Finmann. Om denne Mand allerede da var død, eller om han blot var øyebliklig fraværende, skal jeg nu, efter saa lang Tids Forløb ikke kunne sige; men saa meget er vist at dette Savn gjorde mig mit Ophold i Amsterdam temmelig kjedsommeligt, saa meget mere som mine Pligter bandt mig til det Sted hvor jeg var, saa at jeg ikke kunde gjøre

en Rejse enten til Haag eller til Utrecht, hvor jeg dog maaskee vilde have fundet de to Familier, i hvis Huse jeg, under mit forrige Ophold i Holland, var blevet saa venskabeligen modtaget. Noget blev dog denne Kjedsommelighed brudt derved at den nys nævnede Herr Victor indførte mig i det forhen omtalte Selskab, der er bekjendt under Navn af **Felix meritis**, det er at sige, et Slags Athenæum, hvor jeg, om Aftenen, fandt Aviser og anden Læsning, ja vel endog lidet Konversation, for at fordrive Tiden. Ved mit forrige Ophold i Amsterdam havde jeg ogsaa havt Adgang til dette Selskab, der eyede et meget smukt Huus paa den saa kaldede Keisersgragt.

Min Rejsekammerat i en for vores fælleds Regning kjøbt Vogn, var en Herr Guyot de Formont, der, for nærværende Tid, er Fransk Konsul i Cagliari paa Sardinien. En Søndag Eftermiddag, i et overmaade smukt Veyr, kom vi igjennem en lille nydelig Hollandsk Bye, hvis Navn jeg nu ikke erindrer. Alle Mennesker vidste at Keiseren og Keiserinden skulde passere igjennem Byen; man var altsaa begjerlig efter at see, ikke alleneste dem, men enhver der hørte til deres Følge. Denne saa naturlige Nysgjerrighed, forenet med det særdeles smukke Veyr, havde lokket alle Byens unge Damer ud paa Gaden, udenfor Posthuset, hvor de omringede Vognene, medens man skiftede Heste. Jeg faldt paa det Indfald at raabe til de unge Fruentimmer paa Hollandsk, og pegende paa min Rejsekammerat: Dat is de Kooning van Roomen, (det er Kongen af Rom). Saasom Herr Formont havde et meget sort Haar og Skjæg, hvilket sidste han, i et Par Dage ikke havde raget,

saa opvakte dette Spøg, hos de Hollandske Damer en saa skingrende Latter, at alle Byens Huse rystede.

Vi havde havt Ordre til at oppebie Ministerens Ankomst i Antverpen. Dette foraarsagede et Ophold af noget over fire og tyve Timer. Der laae, paa den Tid, en liden Dansk Eskadre, og, om jeg ikke meget feyler, havde jeg Leylighed til der at tale med et Par af Officererne paa denne Eskadre. Men hvad der især fornøyede mig, var, at jeg saaledes fik Leylighed til at see det af Napoleon anlagte herlige Skibsværft, hvis Ødelæggelse Indbyggerne i Antverpen sikkert endnu, den Dag idag er, høyligen beklage. Der stod dengang syv eller otte Linieskibe paa Stapelen, og deres Bygning nærmede sig, meer eller mindre til Fuldendelse. En Fransk Søe-Officeer, som jeg kjendte, førte mig op paa et af disse Skibe, som jeg besaae i alle sine Deele, uden dog at forstaae at bedømme dem.

Da jeg var kommet tilbage til Paris, havde man just nyelig aabnet et nyt Panorama, der forestillede Antverpen, og hvoraf dette Skibsværft udgjorde en betydelig Deel. Jeg skyndte mig at see dette Panorama, inden jeg endnu havde glemt hvad jeg nyelig havde seet i Virkeligheden; og hvor forundret blev jeg ikke, da jeg var kommet op paa den Platform, hvor Tilskuerne have Plads, og da det, efterat jeg havde taget et flygtigt Øyesyn af det hele, forekom mig at jeg kunde lugte Tjære og Fyrretømmer; saa overordentlig frappant var Ligheden af Afbildningen med Originalen. Heraf seer man hvorledes Imaginationen kan bedrage.

Jeg kommer nu til en nye Periode i mit Reiseliv, hvorom der skal handles i det følgende Kapitel.

Trettende Kapitel.

Krigen med Rusland i Aarene 1812 og 1813.

I Aaret 1812 udbrød den Krig med Rusland, hvis Følger gjorde en Ende paa Napoleons Magt og Herskesyge, saavelsom paa Frankerigs Overvælde over hele det øvrige Europa.

Hertugen af Bassano, som Minister for de udenlandske Anliggender, skulde følge Keiseren paa dette Tog. Denne Minister, født i den simple Børgerklasse — hans Fader havde været praktiserende Læge i Dijon — var, af Napoleon, blevet gjordt først til Greve, siden til Hertug, og vilde upaatvivleligen have blevet Prinds, ifald Waterloo-Batallien havde faaet et modsat Udfald. Grændseløs forfængelig, troede han at kunde indbilde den hele Verden at han var af den alleræld ste og fornemste Adel i Frankrig. Han kunde altsaa, paa sine Reiser, ikke nøyes med et Følge af sex eller syv Personer, men Antallet maatte være det dobbelte og derover. Den lille Frøe vilde puste sig op, for, i Størrelse, saa meget som muligt, at komme til at ligne den store Oxe; og da Tjenere, ikke sjelden, søge at efterabe deres Herrer, uden at tænke paa at de derved gjøre sig latterlige, saa vilde den, for saare faa Aar siden afdøde, Maret have en Hofstat omkring sig, der, i det Smaae, lignede den glimrende Sværm, der omgav hans Herre. Jeg og mine Kolleger fik altsaa Ordre til at lade os gjøre en Dragt, hvortil et Model blev os forelagt, og som bestod i en mørkeblaae Klædes Kjole, temmelig stærkt broderet med Guld, ikke blot paa Krave og Opslager, men paa flere og andre Steder. Dertil hørte fremdeles hvide Underklæder, en guul Kaarde og trekantet Hat med Guldkrampe. Denne Uniform, eller,

som jeg er mere tilbøyelig til at kalde den, dette Liberie, kostede mig henimod syv hundrede Franker, og neppe har jeg nogensinde, med mindre Fornøyelse, eller med større Ærgrelse, udgivet Penge, end netop for denne Dragt, som jeg ogsaa lovede mig selv ikke at tage paa Kroppen, uden i den allersyderste Nødvendighed. At jeg, saa temmelig, har holdt dette Løvte, vil Læseren saae at see af det følgende. Efter min Hjemkomst fra den andev Russiske Kampagne i Aaret 1813, laae dette Harnisk hen i nogle Aar, uden at jeg bekymrede mig om at vide i hvad Tilstand det befandt sig, da jeg tilsidst saae at det var, for en Deel, opædt af Møl. Herr Hoppe, Boghandler i Christiania, var netop den Dag hos mig. Da han forhen havde sagt mig, at han undertiden spillede Komedie paa et Privat-Theater, saa forærede jeg ham denne Dragt; og det skal være mig kjert at høre, at den har gjordt større Lykke paa Scenen i Christiania, end hos mig.

Reisen gik, uden noget Ophold, til Dresden, hvor mine Kolleger og jeg bleve indqvarterede, paa Byens Bekostning, i adskillige private Huse; thi det talrige Personale, som Ministeren slæbte med sig, gjorde det umueligt for ham at give os Plads i det Huus, som han selv beboede, eller ved sit Bord; hvoraf fulgte at en Reise med denne Minister var langt fra ikke saa fordeelagtig, som den havde været under de forrige Ministre, især under Hertugen af Cadore; dog vare vores Dietpenge ikke alleneste fuldkommen tilstrækkelige til alle vores Fornødenheder, men kunde endog, med nogenlunde Oekonomie, efterlade os et lidet Overskud. Derimod bleve vi, Tid efter anden, indbudne, som andre Gjester, at spise til Middag hos Ministeren, hvor jeg ogsaa indfandt

mig et Par Gange, det er at sige, naar Indbydelses-Brevet indeholdt den Phrase: en frac, hvoraf fulgte at det ikke var fornødent at trække Harnisket paa; men, saa ofte som disse to Ord manglede, paaskjød jeg en Hovedpine, eller nogen anden Upasselighed, og spiste i en eller anden Restauration, med de af mine Kolleger der, den Dag, ikke vare indbudne.

En besynderlig Omstændighed befriede mig fra at tage dette Harnisk paa ved en Leylighed, hvor det ikke vilde have været mig muligt at undgaae denne Ubehagelighed, og hvor jeg heller ikke kunde tillade mig at paaskyde nogen Upasselighed.

Ministeren havde to Haandsekretærer, de Herrer Mounier og Benoit. Disse to avindsyge Mennesker søgte, saa meget som muligt, at isolere det øvrige Personale fra Ministeren, for ene og udeelt at beholde hans Tillid og Fortrolighed. Jeg har hørt fortælle af flere temmelig troværdige Mænd, at Hertugen af Bassano brugte disse to Mennesker til at gjøre i hans Sted og paa hans Vegne, saadanne Ting, som han skammede sig ved selv at gjøre, eller som han, i det mindste, ikke vilde have Skin af at have befalet. Det er mig dog vanskeligt at troe dette; thi uagtet alle de Svagheder og Latterligheder, som jeg har fundet hos denne Minister, vilde jeg være høyst uretfærdig imod ham ifald jeg tillagde ham en ondskabsfuld Karakter, saasom jeg aldeles ingen Aarsag har til at beklage mig over ham personligen, eller over hans Forhold til mig, enten i Ord eller Handlinger.

En af de første Dage jeg var i Dresden, bragte jeg en Morgen mit Arbejde hen til Ministeren. I Værelset

udenfor hans Kabinet traf jeg Herr Benoit, der vilde tage Papirerne fra mig, men jeg nægtede at give ham dem. Han sagde at Ministeren var okkuperet; jeg svarede at jeg kunde bie. Han vedblev; hvorpaa jeg erklærede ham reent ud, at han maatte vise mig Ministerens skrivtlige Ordre, eller at jeg maatte høre denne Ordre af Hertugens egen Mund, førend jeg vilde adlyde. Jeg tilføyede, at jeg, under de to forrige Ministre, var blevet vandt til ikke at have nogen Mellemmand imellem dem og mig, og at jeg haabede det samme skulde være og forblive Tilfældet med den nærværende, saa vel som med de følgende Ministre. Nu maatte han tie, og nogle Minuter derefter aabnedes Kabinetsdørren; jeg gik ind og afleverede Papirerne. Ministeren modtog mig, som sædvanlig, meget artig, udlod sig ikke med et eneste Ord om nogen Forandring i de gamle Vedtægter; og siden efter blev der aldeles ikke mere talt om denne Materie.

Men Herr Benoit var blevet vred; han maatte hevne sig, og sin Hevn udøvede han paa følgende Maade. Napoleons Navnedag, den femtende August, skulde høytideligholdes. En stor Mængde Mennesker skulde indbydes til Middagsmaaltid, og deres Antal var saa stort, at de ikke kunde rummes i eet Huus, eller ved eet Bord. En Liste blev opsat, og Herr Benoit, Forfatteren deraf, udelod med Flid mit Navn. De bestemte Gjester bleve nu fordeelt imellem tre Huse og deres Beboere; Hertugen af Bassano, den Franske Gesandt ved det Sachsiske Hof Baron de Serra, og den hæderlig bekjendte Baron Bignon som Napoleon havde kaldet til Dresden, for at forestaae en Armee-Administration af Betydenhed. Samme Dags Morgen, da jeg og nogle af mine Kolleger vare forsamlede,

spurgte en af disse mig til hvad for et Bord jeg var blevet indbudet. Paa mit Svar, at jeg ingen Indbydelse havde faaet, sagde en af dem at dette maatte være en Forglemmelse, og at han strax vilde gaae hen for at faae Fejlen rettet. Men jeg bad ham indstændig, ikke at gjøre sig den Umage, saasom det ikke var nogen Forglemmelse af Herr Benoit, men en Malice, hvorover jeg, paa ingen Maade, vilde berøve ham Glæden. Paa denne Maade slap jeg for at trække mit Harnisk paa.

Denne Kaprice, — thi saaledes vil vel en eller anden kalde det — berøvede mig forresten den Fornøyelse at træffe sammen, een eller to Gange, ved Ministerens Bord, med den Danske Kancellie-Præsident Kaas, som Kongen af Dannemark havde sendt til Dresden i en Mission. Denne Mand, der, eet eller to Aar tilforn, havde været sendt, i et andet Ærende, til Paris, var meget vel anseet af Keiser Napoleon, der havde inviteret ham en Dag til et Jagtpartie i Boulogne-Skoven, og siden til Frokost paa Slottet la Muette. Jeg havde seet Præsident Kaas et Par Gange i Paris, og der havde han fortalt mig, hvad der ved denne Froekost var passeret; og det omtrent med følgende Ord: "Under Maaltidet gjorde Keiseren mig en stor Mængde "Spørgsmaale om Island, om Landets Størrelse, Folke-"mængde, Industrie, Agerdyrkning, Næringsveye, Admini-"stration, og saa videre. Jeg, der var, i høy Grad, uviden-"de om alle disse Ting, men vidste at Keiseren ønskede ha-"stige Svar paa alle sine Spørgsmaale, jeg svarede ham "hvad der først faldt mig i Munden, uden at bekymre mig "om at sige enten for meget eller for lidt, rigtigt eller urig-

"tigt; og denne Hurtighed i mine Svar gjorde at hans "Majestæt ansaae mig for en særdeles viis Mand."

Ikke desmindre traf jeg undertiden Præsident Kaas i Dresden; jeg spiste et Par Gange hos ham i det Værtshuus, hvor han logerede; og her underholdt vi os, som gamle Bekjendte, for det meeste, om Ting der vedkom Dannemark og Norge.

Læseren er saa vandt til at see mig gjøre Sidespring, snart frem og snart tilbage, at han vel ikke synderlig vil forundre sig over at see mig her gjøre et særdeles langt Spring tilbage i Tiden, for at tale om mit første Bekjendtskab med denne, allerede for nogle Aar siden afdøde, Mand.

I Aaret 1797 gjorde jeg en Reise til Christiania, hvor Kaas, den Tid, var Stiftamtmand. Jeg logerede mig ind hos en Gjestgiver, ved Navn Thoms; men Morgenen efter min Ankomst, fik jeg et Besøg af en mig indtil den Dag personlig ubekjendt Mand. Denne Mand var Assessor, nu værende General-Krigs-Kommissær Matthiesen, der tilbød mig et Værelse i sit Huus, saa længe som jeg agtede at forblive i Christiania. At jeg, med Fornøyelse, modtog et saa behageligt Tilbud, vil man lettelig begribe. Jeg flyttede derhen, og den samme Dags Formiddag gjorde jeg et Besøg hos Kammerherre Berndt Anker. Aldrig saa snart var jeg traad ind i hans Kabinet, førend han, uden at give mig Tid til at sige: God Dag! sprang op fra sin Stol, og tog ud af en Bogreol en Klump Guld, som han forsikkrede mig var et Produkt af et af hans Bjergværker. "Jeg ønsker Dem til Lykke, Herr Kammerherre, svarede jeg, "og tog Guldklumpen i Haanden, men De kjender vist nok "Ordsproget, der siger at man ogsaa kan kjøbe Guld for

"dyrt. Maae jeg altsaa spørge Dem, hvormeget denne "Guldklump koster Dem?" "Derom ville vi ikke tale," svarede han leende; lagde saa Guldet hen paa sit Sted, bød mig velkommen, og inviterede mig til et Middagsmaaltid Dagen efter *).

Jeg kom, og fandt her et Selskab af flere end tredive Personer, iblandt hvem jeg gjenkjendte General Mansbach, hvis Bekjendtskab jeg, endeel Aar tilforn, havde gjordt i Bergen, hos vores fælleds Ven, Johan Nordahl Brun. Disse to Mænd vare blevne mine Fiender, formedelst Forskjellen af vores politiske Meninger. De havde haardt angrebet mig, og ladet mig angribe i det berygtede periodiske Skrivt kaldet Folkevennen, og jeg, i at besvare deres Angreb, havde behandlet Brun med Maadehold, men Mansbach med en Bitterhed, som jeg snart mærkede at han ikke lettelig var istand til at glemme. Hans Stilling ved Bordet var heller ikke behagelig. Ved Siden af ham sad en Baronesse Løvenschjold, der næsten ikke talte en Snees Ord med ham under hele Maaltidet, men derimod adresserede til mig, der sad lige overfor hende, endeel ret pikante Vittigheder, der ikke synderlig kunde behage hendes Sidemand. Følgen af dette for Mansbach, som det lod, lige saa uventede som ubehagelige Møde blev

*) Man kjender de Hollandske satiriske, saa kaldede, Brilleducater. Paa den ene Side sees, jeg erindrer nu ikke hvad, med Omskrivt: Noorwegen geeft Goud (Norge frembringer Guld). Paa den anden Side sees en Ugle med Briller paa Næbbet, beskuende en Myndt, som Fuglen holder i sin ene Kloe. Omskrivten er: maar wenig (men kuns saare lidt).

at han, i de følgende Dage, da der hver Dag var et Gjestebud i Christiania, undskyldte sig, naar man, paa hans Forespørgsel, svarede ham at jeg var indbudet. For nu at give ham en Slags Satisfaktion, gjorde Kommandanten, der boede paa Ladegaardsøen, et stort Gjestebud, hvortil jeg ikke blev budet. Men, den samme Dag, bød min Vert, Assessor Matthiesen, ogsaa en halv Snees Venner tilbords hos sig. Stiftamtmand Kaas, der havde faaet Nys derom, undskyldte sig, da Kommandanten indbød ham, under Paaskud at han var budet hos Matthiesen; kom derpaa hen til denne sidste, og bød sig selv til Gjest; og her var sikkerligen langt mere virkelig Fornøyelse end paa Ladegaardsøen.

Nogle Dage derefter, da jeg gjorde mine Afskedsvisiter, for at reyse tilbage til Kjøbenhavn, kom jeg, en Formiddag, til Auditeur Bornemann, hvor jeg fandt General Mansbach allene med ham. Jeg spurgte Bornemann, om jeg kunde faae den Ære at hilse paa hans Frue. Han gik ud, for at spørge sig for, og lod mig saaledes allene med Generalen. Efter et Par Minutters Taushed udbrød han endelig med disse Ord: "Det er endeel Aar siden vi "saae hinanden for første Gang i Bergen; mange Ting "have forandret sig siden den Tid." — "Gandske vist, Herr "General, svarede jeg, og mange Mennesker ligeledes." — Jeg veed ikke hvad han vilde have svaret mig; thi nu kom Bornemann tilbage, sigende at hans Kone vilde modtage mit Besøg. Jeg tog saaledes Afskeed, og gik.

Erindringen om denne, i sig selv, høyst ubetydelige Anekdote morede Præsident Kaas og mig, ved et af de Maaltider under fire Øyne, som jeg indtog hos ham i Dres-

en Rejse enten til Haag eller til Utrecht, hvor jeg dog maaskee vilde have fundet de to Familier, i hvis Huse jeg, under mit forrige Ophold i Holland, var blevet saa venskabeligen modtaget. Noget blev dog denne Kjedsommelighed brudt derved at den nys nævnede Herr Vietor indførte mig i det forhen omtalte Selskab, der er bekjendt under Navn af **Felix meritis**, det er at sige, et Slags Athenæum, hvor jeg, om Aftenen, fandt Aviser og anden Læsning, ja vel endog lidet Konversation, for at fordrive Tiden. Ved mit forrige Ophold i Amsterdam havde jeg ogsaa havt Adgang til dette Selskab, der eyede et meget smukt Huus paa den saa kaldede Kejsersgragt.

Min Rejsekammerat i en for vores fælleds Regning kjøbt Vogn, var en Herr Guyot de Formont, der, for nærværende Tid, er Fransk Konsul i Cagliari paa Sardinien. En Søndag Eftermiddag, i et overmaade smukt Veyr, kom vi igjennem en lille nydelig Hollandsk Bye, hvis Navn jeg nu ikke erindrer. Alle Mennesker vidste at Kejseren og Kejserinden skulde passere igjennem Byen; man var altsaa begjerlig efter at see, ikke alleneste dem, men enhver der hørte til deres Følge. Denne saa naturlige Nysgjerrighed, forenet med det særdeles smukke Veyr, havde lokket alle Byens unge Damer ud paa Gaden, udenfor Posthuset, hvor de omringede Vognene, medens man skiftede Heste. Jeg faldt paa det Indfald at raabe til de unge Fruentimmer paa Hollandsk, og pegende paa min Rejsekammerat: Dat is de Kooning van Roomen, (det er Kongen af Rom). Saasom Herr Formont havde et meget sort Haar og Skjæg, hvilket sidste han, i et Par Dage ikke havde raget,

saa opvakte dette Spøg, hos de Hollandske Damer en saa klingrende Latter, at alle Byens Huse rystede.

Vi havde havt Ordre til at oppebie Ministerens Ankomst i Antverpen. Dette foraarsagede et Ophold af noget over fire og tyve Timer. Der laae, paa den Tid, en liden Dansk Eskadre, og, om jeg ikke meget feyler, havde jeg Leylighed til der at tale med et Par af Officererne paa denne Eskadre. Men hvad der især fornøyede mig, var, at jeg saaledes fik Leylighed til at see det af Napoleon anlagte herlige Skibsværft, hvis Ødelæggelse Indbyggerne i Antverpen sikkert endnu, den Dag idag er, høyligen beklage. Der stod dengang syv eller otte Linieskibe paa Stapelen, og deres Bygning nærmede sig, meer eller mindre til Fuldendelse. En Fransk Søe-Officeer, som jeg kjendte, førte mig op paa et af disse Skibe, som jeg besaae i alle sine Deele, uden dog at forstaae at bedømme dem.

Da jeg var kommet tilbage til Paris, havde man just nyelig aabnet et nyt Panorama, der forestillede Antverpen, og hvoraf dette Skibsværft udgjorde en betydelig Deel. Jeg skyndte mig at see dette Panorama, inden jeg endnu havde glemt hvad jeg nyelig havde seet i Virkeligheden; og hvor forundret blev jeg ikke, da jeg var kommet op paa den Platform, hvor Tilskuerne have Plads, og da det, efterat jeg havde taget et flygtigt Øyesyn af det hele, forekom mig at jeg kunde lugte Tjære og Fyrretømmer; saa overordentlig frappant var Ligheden af Afbildningen med Originalen. Heraf seer man hvorledes Imaginationen kan bedrage.

Jeg kommer nu til en nye Periode i mit Reiseliv, hvorom der skal handles i det følgende Kapitel.

Trettende Kapitel.

Krigen med Rusland i Aarene 1812 og 1813.

I Aaret 1812 udbrød den Krig med Rusland, hvis Følger gjorde en Ende paa Napoleons Magt og Herskesyge, saavelsom paa Frankerigs Enevælde over hele det øvrige Europa.

Hertugen af Bassano, som Minister for de udenlandske Anliggender, skulde følge Kejseren paa dette Tog. Denne Minister, født i den simple Borgerklasse — hans Fader havde været praktiserende Læge i Dijon — var, af Napoleon, blevet gjordt først til Greve, siden til Hertug, og vilde upaatvivleligen have blevet Prinds, ifald Waterloo-Batailllen havde faaet et modsat Udfald. Grændseløs forfængelig, troede han at burde indbilde den hele Verden at han var af den allerældste og fornemste Adel i Frankrig. Han kunde altsaa, paa sine Rejser, ikke nøyes med et Følge af sex eller syv Personer, men Antallet maatte være det dobbelte og derover. Den lille Frøe vilde puste sig op, for, i Størrelse, saa meget som muligt, at komme til at ligne den store Oxe; og da Tjenere, ikke sjelden, søge at efterabe deres Herrer, uden at tænke paa at de derved gjøre sig latterlige, saa vilde den, for saare faa Aar-siden afdøde, Maret have en Hofstat omkring sig, der, i det Smaae, lignede den glimrende Sværm, der omgav hans Herre. Jeg og mine Kolleger fik altsaa Ordre til at lade os gjøre en Dragt, hvortil et Model blev os forelagt, og som bestod i en mørkeblaae Klædes Kjole, temmelig stærkt broderet med Guld, ikke blot paa Krave og Opslager, men paa flere og andre Steder. Dertil hørte fremdeles hvide Underklæder, en gual Kaarde og trekantet Hat med Guldkrampe. Denne Uniform, eller,

som jeg er mere tilbøyelig til at kalde den, dette Liberie, kostede mig henimod syv hundrede Franker, og neppe har jeg nogensinde, med mindre Fornøyelse, eller med større Ærgrelse, udgivet Penge, end netop for denne Dragt, som jeg ogsaa lovede mig selv ikke at tage paa Kroppen, uden i den allersyderste Nødvendighed. At jeg, saa temmelig, har holdt dette Løvte, vil Læseren faae at see af det følgende. Efter min Hjemkomst fra den anden Russiske Kampagne i Aaret 1813, laae dette Harnisk hen i nogle Aar, uden at jeg bekymrede mig om at vide i hvad Tilstand det befandt sig, da jeg tilsidst saae at det var, for en Deel, opædt af Møl. Herr Hoppe, Boghandler i Christiania, var netop den Dag hos mig. Da han forhen havde sagt mig, at han undertiden spillede Komedie paa et Privat-Theater, saa forærede jeg ham denne Dragt; og det skal være mig kjert at høre, at den har gjordt større Lykke paa Scenen i Christiania, end hos mig.

Rejsen gik, uden noget Ophold, til Dresden, hvor mine Kolleger og jeg bleve indqvarterede, paa Byens Bekostning, i adskillige private Huse; thi det talrige Personale, som Ministeren slæbte med sig, gjorde det umueligt for ham at give os Plads i det Huus, som han selv beboede, eller ved sit Bord; hvoraf fulgte at en Rejse med denne Minister var langt fra ikke saa fordeelagtig, som den havde været under de forrige Ministre, især under Hertugen af Cadore; dog vare vores Dietpenge ikke alleneste fuldkommen tilstrækkelige til alle vores Fornødenheder, men kunde endog, med nogenlunde Oekonomie, efterlade os et lidet Overskud. Derimod bleve vi, Tid efter anden, indbudne, som andre Gjester, at spise til Middag hos Ministeren, hvor jeg ogsaa indfandt

mig et Par Gange, det er at sige, naar Indbydelses-Brevet indeholdt den Phrase: en frac, hvoraf fulgte at det ikke var fornødent at trække Harnisket paa; men, saa ofte som disse to Ord manglede, paaskjød jeg en Hovedpine, eller nogen anden Upasselighed, og spiste i en eller anden Restauration, med de af mine Kolleger der, den Dag, ikke vare indbudne.

En besynderlig Omstændighed bestriede mig fra at tage dette Harnisk paa ved en Leylighed, hvor det ikke villde have været mig muligt at undgaae denne Ubehagelighed, og hvor jeg heller ikke kunde tillade mig at paaskyde nogen Upasselighed.

Ministeren havde to Haandsekretærer, de Herrer Monnier og Benoit. Disse to avindsyge Mennesker søgte, saa meget som muligt, at isolere det øvrige Personale fra Ministeren, for ene og udeelt at beholde hans Tillid og Fortrolighed. Jeg har hørt fortælle af flere temmelig troværdige Mænd, at Hertugen af Bassano brugte disse to Mennesker til at gjøre i hans Sted og paa hans Vegne, saadanne Ting, som han skammede sig ved selv at gjøre, eller som han, i det mindste, ikke vilde have Skin af at have befalet. Det er mig dog vanskeligt at troe dette; thi uagtet alle de Svagheder og Latterligheder, som jeg har fundet hos denne Minister, vilde jeg være høyst uretfærdig imod ham ifald jeg tillagde ham en ondskabsfuld Karakter, saasom jeg aldeles ingen Aarsag har til at beklage mig over ham personligen, eller over hans Forhold til mig, enten i Ord eller Handlinger.

En af de første Dage jeg var i Dresden, bragte jeg en Morgen mit Arbejde hen til Ministeren. I Værelset

udenfor hans Kabinet traf jeg Herr Benoit, der vilde tage Papirerne fra mig, men jeg nægtede at give ham dem. Han sagde at Ministeren var okkuperet; jeg svarede at jeg kunde bie. Han vedblev; hvorpaa jeg erklærede ham reent ud, at han maatte vise mig Ministerens skrivtlige Ordre, eller at jeg maatte høre denne Ordre af Hertugens egen Mund, førend jeg vilde adlyde. Jeg tilføyede, at jeg, under de to forrige Ministre, var blevet vandt til ikke at have nogen Mellemmand imellem dem og mig, og at jeg haabede det samme skulde være og forblive Tilfældet med den nærværende, saa vel som med de følgende Ministre. Nu maatte han tie, og nogle Minuter derefter aabnedes Kabinetsdørren; jeg gik ind og afleverede Papirerne. Ministeren modtog mig, som sædvanlig, meget artig, udlod sig ikke med et eneste Ord om nogen Forandring i de gamle Vedtægter; og siden efter blev der aldeles ikke mere talt om denne Materie.

Men Herr Benoit var blevet vred; han maatte hevne sig, og sin Hevn udøvede han paa følgende Maade. Napoleons Navnedag, den femtende August, skulde høytideligholdes. En stor Mængde Mennesker skulde indbydes til Middagsmaaltid, og deres Antal var saa stort, at de ikke kunde rummes i eet Huus, eller ved eet Bord. En Liste blev opsat, og Herr Benoit, Forfatteren deraf, udelod med Flid mit Navn. De bestemte Gjester bleve nu fordeelt imellem tre Huse og deres Beboere; Hertugen af Bassano, den Franske Gesandt ved det Sachsiske Hof Baron de Serra, og den hæderlig bekjendte Baron Bignon som Napoleon havde kaldet til Dresden, for at forestaae en Armee-Administration af Betydenhed. Samme Dags Morgen, da jeg og nogle af mine Kolleger vare forsamlede,

spurgte en af disse mig til hvad for et Bord jeg var blevet indbudet. Paa mit Svar, at jeg ingen Indbydelse havde faaet, sagde en af dem at dette maatte være en Forglemmelse, og at han strax vilde gaae hen for at faae Fejlen rettet. Men jeg bad ham indstændig, ikke at gjøre sig den Umage, saasom det ikke var nogen Forglemmelse af Herr Benoit, men en Malice, hvorover jeg, paa ingen Maade, vilde berøve ham Glæden. Paa denne Maade slap jeg for at trække mit Harnisk paa.

Denne Kaprice, — thi saaledes vil vel en eller anden kalde det — berøvede mig forresten den Fornøyelse at træffe sammen, een eller to Gange, ved Ministerens Bord, med den Danske Kancellie-Præsident Kaas, som Kongen af Dannemark havde sendt til Dresden i en Mission. Denne Mand, der, eet eller to Aar tilforn, havde været sendt, i et andet Ærende, til Paris, var meget vel anseet af Keiser Napoleon, der havde inviteret ham en Dag til et Jagtpartie i Boulogne-Skoven, og siden til Frokost paa Slottet la Muette. Jeg havde seet Præsident Kaas et Par Gange i Paris, og der havde han fortalt mig, hvad der ved denne Froekost var passeret; og det omtrent med følgende Ord: "Under Maaltidet gjorde Keiseren mig en stor Mængde "Spørgsmaale om Island, om Landets Størrelse, Folke-"mængde, Industrie, Agerdyrkning, Næringsveye, Admini-"stration, og saa videre. Jeg, der var, i høy Grad, uviden-"de om alle disse Ting, men vidste at Keiseren ønskede ha-"stige Svar paa alle sine Spørgsmaale, jeg svarede ham "hvad der først faldt mig i Munden, uden at bekymre mig "om at sige enten for meget eller for lidt, rigtigt eller urig-

"tigt; og denne Hurtighed i mine Svar gjorde at hans "Majestæt ansaae mig for en særdeles viis Mand."

Ikke desmindre traf jeg undertiden Præsident Kaas i Dresden; jeg spiste et Par Gange hos ham i det Værtshuus, hvor han logerede; og her underholdt vi os, som gamle Bekjendte, for det meeste, om Ting der vedkom Dannemark og Norge.

Læseren er saa vandt til at see mig gjøre Sidespring, snart frem og snart tilbage, at han vel ikke synderlig vil forundre sig over at see mig her gjøre et særdeles langt Spring tilbage i Tiden, for at tale om mit første Bekjendtskab med denne, allerede for nogle Aar siden afdøde, Mand.

I Aaret 1797 gjorde jeg en Reise til Christiania, hvor Kaas, den Tid, var Stiftamtmand. Jeg logerede mig ind hos en Gjestgiver, ved Navn Thoms; men Morgenen efter min Ankomst, fik jeg et Besøg af en mig indtil den Dag personlig ubekjendt Mand. Denne Mand var Assessor, nu værende General-Krigs-Kommissær Matthiesen, der tilbød mig et Værelse i sit Huus, saa længe som jeg agtede at forblive i Christiania. At jeg, med Fornøyelse, modtog et saa behageligt Tilbud, vil man lettelig begribe. Jeg flyttede derhen, og den samme Dags Formiddag gjorde jeg et Besøg hos Kammerherre Berndt Anker. Aldrig saa snart var jeg traad ind i hans Kabinet, førend han, uden at give mig Tid til at sige: God Dag! sprang op fra sin Stol, og tog ud af en Bogreol en Klump Guld, som han forsikkrede mig var et Produkt af et af hans Bjergværker. "Jeg ønsker Dem til Lykke, Herr Kammerherre, svarede jeg, "og tog Guldklumpen i Haanden, men De kjender vist nok "Ordsproget, der siger at man ogsaa kan kjøbe Guld for

"dyrt. Maae jeg altsaa spørge Dem, hvormeget denne "Guldklump koster Dem?" "Derom ville vi ikke tale," svarede han leende; lagde saa Guldet hen paa sit Sted, bød mig velkommen, og inviterede mig til et Middagsmaaltid Dagen efter *).

Jeg kom, og fandt her et Selskab af flere end tredive Personer, iblandt hvem jeg gjenkjendte General Mansbach, hvis Bekjendtskab jeg, endeel Aar tilforn, havde gjordt i Bergen, hos vores fælleds Ven, Johan Nordahl Brun. Disse to Mænd vare blevne mine Fiender, formedelst Forskjellen af vores politiske Meninger. De havde haardt angrebet mig, og ladet mig angribe i det berygtede periodiske Skrivt kaldet Folkevennen, og jeg, i at besvare deres Angreb, havde behandlet Brun med Maadehold, men Mansbach med en Bitterhed, som jeg snart mærkede at han ikke lettelig var istand til at glemme. Hans Stilling ved Bordet var heller ikke behagelig. Ved Siden af ham sad en Baronesse Løvenschiold, der næsten ikke talte en Snees Ord med ham under hele Maaltidet, men derimod adresserede til mig, der sad lige overfor hende, endeel ret pikante Vittigheder, der ikke synderlig kunde behage hendes Sidemand. Følgen af dette for Mansbach, som det lod, lige saa uventede som ubehagelige Møde blev

*) Man kjender de Hollandske satiriske, saa kaldede, Brilleducater. Paa den ene Side sees, jeg erindrer nu ikke hvad, med Omskrivt: Noorwegen geeft Goud (Norge frembringer Guld). Paa den anden Side sees en Ugle med Briller paa Næbbet, beskuende en Myndt, som Fuglen holder i sin ene Kloe. Omskrivten er: maar wenig (men kuns saare lidt).

at han, i de følgende Dage, da der hver Dag var et Gjestebud i Christiania, undskyldte sig, naar man, paa hans Forespørgsel, svarede ham at jeg var indbudet. For nu at give ham en Slags Satisfaktion, gjorde Kommandanten, der boede paa Ladegaardsøen, et stort Gjestebud, hvortil jeg ikke blev budet. Men, den samme Dag, bød min Vert, Assessor Matthiesen, ogsaa en halv Snees Venner tilbords hos sig. Stiftamtmand Kaas, der havde faaet Nys derom, undskyldte sig, da Kommandanten indbød ham, under Paaskud at han var budet hos Matthiesen; kom derpaa hen til denne sidste, og bød sig selv til Gjest; og her var sikkerligen langt mere virkelig Fornøyelse end paa Ladegaardsøen.

Nogle Dage derefter, da jeg gjorde mine Afskedsvisiter, for at reise tilbage til Kjøbenhavn, kom jeg, en Formiddag, til Auditeur Bornemann, hvor jeg fandt General Mansbach allene med ham. Jeg spurgte Bornemann, om jeg kunde faae den Ære at hilse paa hans Frue. Han gik ud, for at spørge sig for, og lod mig saaledes allene med Generalen. Efter et Par Minutters Taushed udbrød han endelig med disse Ord: "Det er endeel Aar siden vi "saae hinanden for første Gang i Bergen; mange Ting "have forandret sig siden den Tid." — "Gandske vist, Herr "General, svarede jeg, og mange Mennesker ligeledes." — Jeg veed ikke hvad han vilde have svaret mig; thi nu kom Bornemann tilbage, sigende at hans Kone vilde modtage mit Besøg. Jeg tog saaledes Afskeed, og gik.

Erindringen om denne, i sig selv, høyst ubetydelige Anekdote morede Præsident Kaas og mig, ved et af de Maaltider under fire Øyne, som jeg indtog hos ham i Dres:

den, hvor jeg nu kommer tilbage, efter min ukronologiske Udvandring til Norge.

Medens jeg var i Dresden i Aaret 1812, var en Negotiation aabnet i Bøhmens Hovedstad Prag. Som Fransk Befuldmægtiget mødte her den forrige Ambassadør ved det Russiske Hof, Hertugen af Vicenza (Caulincourt), der, saasom Prag ikke er saare langt fjernet fra Dresden, korresponderede i disse Anliggender med, og fik sine Ordres og Instruktioner fra Hertugen af Bassano. Disse Korrespondentser besørgedes som sædvanligt ved Kurerer, hvortil, i særdeles vigtige Tilfælde, brugtes Ambassade Sekretæren Herr Rayneval, der, for nærværende Tid, er Ambassadør i Schweitz. Disse Negotiationer bragte, som man veed, ikke til noget Resultat. Ministeren og hans Følge vendte tilbage til Paris i Efteraaret, og næste Aar begyndte Krigen igjen med et fordoblet Raserie.

I Foraaret 1813 gik vi da tilbage henimod Krigs-Skuepladsen. Vores første Station, af nogen Varighed, var i Thorn. Som et Beviis paa Ministerens virkelige, eller forstilte, Enthusiasme — rettere sagt Fanatisme — for Keiser Napoleons Helteliv og Bedrivter, tjener den følgende Anekdote. En Dag, da jeg havde den Ære at spise hos Hertugen af Bassano, brød, ved Bordet, en Frydsorkan ud af sit Fængsel i hans Bryst. "Gud "være lovet! sagde han, endelig kan jeg dog sove om Natten "hvilket jeg hidindtil ikke har kunnet, formedelst Larmen af "de mange hundrede Transport-Vogne, der bringe Krigsfor-"nødenheder til Armeen, og som, nu i fjorten Dage, hver Nat have passeret under mine Vinduer" — "Mig synes, "sagde een af de Tilstedeværende, den forhen omtalte Guyot

"de Formont — Mig synes at der er kommet en meget "værre, og en meget mere støiende Allarm isteden for den "hvorover Deres Excellence beklager sig. Passerer der nu "ikke hver Nat under Deres Vinduer flere Regimenter med "Trommer og Piber, og anden saare støyende Krigsmusik? — "Hvorledes udbrød Ministeren, er det ikke den skjønneste "Musik som nogen Dødelig kan høre? Den kan aldrig forstyrre nogen ægte Franskmand i sin Natteroe, eller hindre "ham fra at sove."

Fra Thorn gik Rejsen til Wilna. Hvem der har været i Warschau, vil derefter kunne gjøre sig et Begreb om Wilna. Almuen er yderst fattig og elendig; den udsues af Jøderne, der, ligesom i alle andre store Stæder i Polen, og her i Lithauen, have trukket al Smaaehandelen til sig. For at vise, ved et eneste Exempel, hvorvidt Jøderne drive deres usurperede Monopol, og, ved deres Graadighed, rive den fattige Almue ud af Hænderne, endog saadanne smaae Handelsgrene, som den, meere naturlig, og med større Fordeel, selv kunde drive, vil jeg fortælle følgende; i mine Tanker karakteristiske, Træk. Jeg og en af mine Kolleger fik en Dag Lyst til at spise en Melon. Jeg bad Verten i det Huus hvor jeg logerede at anvise mig en Havedyrker, hos hvem jeg kunde kjøbe en Melon. Han svarede mig at jeg maatte henvende mig til en Jøde. Jeg sagde, at jeg meget heller ønskede at handle om denne Bagatelle direkte med Havens Eyer end med nogen Mellemmand; men han forsikkrede mig at det vilde være et forgjeves Arbejde, saasom ingen Havedyrker turde vove paa at at sælge saa meget som en Gulerod til andre end til den Jøde, der havde erhvervet sig Eneret til at afkjøbe ham alle hans Haveurter og Frugter. Jeg maatte altsaa nødes

til at henvende mig til en Israelit, der ogsaa strax bragte mig en Melon, hvorfor jeg sikkert har maattet betale tre eller fire Gange saa meget, som den havde kostet ham hos Havedyrkeren. Hvor jammerlig den lavere arbeidende Klasses Kaar maae være, i et Land hvor disse Blodigler ere, saa at sige, almægtige, begribes letteligt.

Det nærværende Feldttog lovede ikke den Franske Armee saadanne glimrende Fordele, som den forhen havde været vandt til at erholde. Udsigterne vare derimod temmelig mørke. Følgen heraf var, at den Franske Minister ikke saae sig omringet af en Mængde fremmede Fyrster og andre fornemme Personer, der tilforn havde stimlet til det seyerrige Hovedqvarteer. Naar jeg altsaa, en eller anden Gang, blev indbudet at spise hos Ministeren, saa fandt jeg der kuns, saa at sige, Husets egne Folk, og et Par fremmede intetbetydende Personer, der i ingen Henseende kunde tildrage sig min Opmærksomhed. Jeg kjedede mig altsaa ubeskrivelig i Wilna, hvortil kom at jeg, allerede da, anede at Feldttoget vilde falde ulykkelig ud; omendskjøndt jeg vist nok var saare langt fra at drømme om en saa gyselig Katastrofe, som den der ødelagde hele den Franske Armee paa Tilbagetoget fra Moscou, efter denne Stads Brand. Jeg tænkte altsaa paa Udveye til at unddrage mig fra dette kjedsommelige Liv, hvilket lykkeligviis blev mig saare lidet vanskeligt, saasom det Personale, der fulgte med Ministeren var mere end dobbelt saa talrigt, som det havde været under de forrige Ministre; og saasom der, iblandt disse Personer fandtes en der havde henhørt til den Franske Ambassade i Rusland, og som foruden det Russiske, ogsaa forstod temmelig vel Tydsk og Engelsk. Jeg foregav en tilsyneladende gyldig Grund

for min Nærværelse i Paris, og begjerte Tilladelse til at reise tilbage, hvilket blev mig tilladt uden synderlig Vanskelighed. Jeg fik et af Ministeren underskrevet Reisepas, og forskaffede mig, ved Mellemhandling af en almægtig Jøde, en liden Russisk Vogn til to Heste, hvori der kuns var Plads for min Person og mit Tøy; og rullede derpaa glad tilbage paa Veyen, der leder til de Franske Grændser.

Jeg gik over Berlin, hvor jeg havde at aflevere nogle Depescher til den Franske Gesandt, Greve Asinars de Saint-Marsan, og hvor jeg desuden var glad ved endnu eengang at finde min forhen omtalte gode Ven Professor Wolff. Gesandten, hvem jeg var istand til at give en Hoben Efterretninger, som han længe havde ønsket sig at kunne øse af en tilforladelig Kilde, indbød mig til Middagsmaaltid Dagen derefter. Den samme Dag havde jeg det Uheld, ved Middagsbordet, i det Værtshuus, hvor jeg logerede, at en Opvarter væltede en Sauceskaal ned over min sorte Kjole, hvorved den blev gjordt ubrugelig. Jeg maatte derfor saa nødig som jeg endog vilde, krybe i mit broderede Harnisk; og der hændtes mig, ved den Anledning, hvad jeg aldrig havde drømt om, at Skildvagterne, hvor jeg passerede dem forbi paa Gaden, præsenterede Gevæhr for mig, som om jeg havde været en General. Denne Æresbeviisning vilde meget have smigret mig, ifald min Forfængelighed havde været af krigersk Art.

Fra Berlin gik jeg til Leipzig, hvor jeg agtede at opholde mig et Par Dage. Jeg ankom om Morgenen, og gik strax hen for at gjøre et Besøg hos en Boghandler Liebeskind, hvis Bekjendtskab jeg havde gjordt under mit forrige Ophold i Leipzig. Han modtog mig overordentlig

venskabeligen; tilbød mig et Værelse i sit Huus for den Tid jeg agtede at blive, og bad mig spise til Middag hos sig. At jeg modtog dette Tilbud med Fornøyelse begribes letteligt; men aldrig saa snart havde jeg, i Værtshuset hvor jeg boede begyndt at gjøre Anstalter til Flytning, førend jeg fik et Besøg af den franske Chargé d'affaires ved Rhin-Konfederationen Baron Bacher, til hvem jeg, en Time tilforn, havde leveret nogle Depescher. Herr Bacher fortalte mig at han, i Øyeblikket, havde faaet den høyst uventede og næsten utroelige, Efterretning, at et fiendtligt Streifekorps — jeg troer endog at han nævnede Kosakker — sværmede omkring i Norden eller Østen for Leipzig; og at jeg følgelig gjorde best i strax at reise, ifald jeg ikke vilde falde i Fiendens Hænder. Jeg gav mig ikke Tid til at eftertænke, om denne Efterretning havde nogen Sandsynlighed eller ikke, men sendte, over Hals og Hoved, Bud efter Postheste, gjorde min Undskyldning hos Herr Liebeskind, og reyste.

Den Stakkels Baron Bacher befandt sig i den samme Forfatning; men han flygtede tilhest. Jeg erindrer ikke ret, hvad Aarsagen dertil var; men jeg troer at han havde en Ridehest, som han benyttede til sine smaae Reiser, og hvorved han, der var overalt bekjendt for Gjerrighed, sparede Udgiften for Postheste. Han læssede altsaa paa Dyret sin hele saare libet betydelige Bagage, men fyldte sine Lommer med sin Mammon, som han stedse førte med sig, og som bestod i en temmelig anseelig Kapital i Guld; satte sig derefter selv paa Hesten og begav sig paa Reisen. Men da han, som en Mand af over tredsindstyve Aar, savnede de fornødne Kræfter til at udholde en saa udmattende Reise, især med en saa tung Byrde, som den han bar paa sin Krop,

saa var han neppe kommet over Grændserne, førend hans Kræfter vare saa aldeles udtømte, at han faldt i en Sygdom, der, inden faa Dage, endte hans Liv. Det var en, i alle Henseende, høyst agtværdig Mand. Han fik omtrent den samme Død, som den berømte Italienske Maler Correggio.

I Erfurt opholdt jeg mig kuns et Par Timer, for at hilse paa min forhen omtalte gamle gode Ven Justitsraad og Doktor Buchner. Af hans Haand modtog jeg, ved denne Leylighed, et Diplom, som Medlem af Videnskabernes Selskab, underskrevet af ham, som Præsident, og af Professor Dominicus, som Selskabets Sekretær.

Derefter gik jeg lige til Frankfurt, hvor jeg opholdt mig et Par Dage, og blev venskabeligen modtaget, som gammel Bekjendt af den Franske Gesandt Grev Hedouville; og endelig ankom jeg, uden nogen mærkværdig Hændelse til mit forønskede Hjem i Paris, hvor min Russiske Vogn tildrog sig Opmærksomhed af alle Forbigaaende og af Gadens Beboere; indtil den endelig, et Par Timer derefter, ved min Huusværts Omsorg, var blevet solgt med et saare ubetydeligt Tab.

Hen i Vinteren kom Napoleon tilbage fra det ulykkelige Russiske Tog, tilligemed sin troe Følgesvend Hertugen af Vicenza (Caulincourt), der nu blev udnævnet til Minister for de udenlandske Sager, isteden for Hertugen af Bassano, der paa nye overtog Statssekretariats Ministeriet, saasom den forrige Minister Statssekretær Greve Daru var blevet tilbage for at sørge for de beklagelsesværdige Levninger af den næsten aldeles ødelagte Franske Armee, og for at skaffe dem deres meest trængende Nødvendigheder.

Den første Dag da jeg bragte mit og mine Medarbeideres Arbeider til denne nye Minister, forespurgte jeg mig først i Sekretariatet, om hans Excellence var allene. Man svarede mig at jeg frit kunde gaae ind i hans Kabinet, saasom der ingen var hos ham, andre end tre eller fire af Ministeriets Divisions-Chefer. Jeg gik da ind uden videre, men han foer imod mig, saasom han ikke kjendte mig, og tiltalte mig, næsten som Vielgeschrey i Komedien den Stundesløse tiltalte Oldfux: "Bryder I saa ind udi "fornemme Folks Huus, uden at melde Jer an?" Jeg kunde have svaret, som Oldfux: "Ich dürfte nicht anklopfen, Ihro "Hochwohlgeborenheit, denn das wäre allzu dreistig;" men jeg tænkte som saa: I alle de Poster, hvor denne Mand har staaet, er han blevet vandt til at have til Underordnede, blot Soldater, Lakeyer og Staldkarle. Jeg taug derfor stille, leverede ham mine Papirer og gik min Vey. Dagen derefter vilde jeg aflevere mine Papirer i Sekretariatet, men man sagde mig at Ministeren havde givet Ordre til at jeg skulde gaae frit ind. Nu modtog han mig meget artig, og siden den Tid har jeg aldrig havt Aarsag til at beklage mig over hans Modtagelse, eller over hans Forhold imod mig. De ovenmeldte tilstedeværende Divisions-Chefer, der alle vare mine Venner, havde forklaret ham at jeg aldeles ikke havde gjordt andet, end hvad jeg, under alle de forrige Ministre, havde været berettiget til at gjøre, og at deres Kabinetsdør aldrig havde været lukket for mig, med mindre de vare i Konference med nogen Fremmed, eller de havde givet en Ordre, der skulde gjelde for alle Mennesker, med eller uden Undtagelse. Saaledes kom jeg da endelig paa nye ind i mine gamle Rettigheder.

Hertugen af Vicenza gik, kort derefter, til Freds-Kongressen i Chatillon. Men, saasom denne Bye ligger indenfor Frankrigs Grændser, og ikke synderlig langt borte fra Hovedstaden, saa tog han kuns tre eller fire af de allermeest uundværlige Personer med sig, og saaledes fik jeg ikke den Ære at følge med paa denne Rejse. Efterat Fredsforhandlingerne vare afbrudte, fik Tingene en anden Gang. Ministeren forlod sin Post, og jeg havde saaledes, denne Gang, kuns saare liden Leylighed til at komme i Berørelse med ham.

Napoleons Privat-Sekretær, Baron Mounier havde anbefalet til Hertugen af Vicenza en af sine Kontorbetjente ved Navn Delaney for at ansættes i Ministeriet for de udenlandske Sager. For at skaffe denne Mand en Plads, blev nu det Bureau, hvortil jeg hørte, deelt i to Deele, saaledes at jeg blev første, og han anden Sous-Chef; thi den forhen omtalte Herr Dorion var endnu bestandig anseet for Chef, og lønnet som saadan, uagtet han aldeles ingen Deel tog i Forretningerne. Heraf opkom dog en ikke ubetydelig Fordeel for mig, thi saasom min nysnævnede nye Kollega, Delaney, skulde have den samme Gage, som han havde havt under Mounier, nemlig Fem tusende Franker, saa maatte jeg nødvendig faae den samme Gage, hvorved jeg erholdt et Tillæg af et tusende Franker aarlig; og saasom Hertugen af Bassano, allerede forhen, uden mindste Ansøgning fra min Side, havde forøget min Gage fra tre til fire tusende Franker, saa fik jeg nu fem tusende Frankers aarlig Indkomst, og tillige noget mindre Arbeide. Dog forblev Herr Delaney kuns nogle faa Maaneder paa denne Post, han erholdt et andet Embede, og saaledes kom Tingene

igjen i deres gamle Orden, og jeg blev paa nye eene Sous-Chef for det hele forenede Bureau. Uagtet denne Forandring gav mig noget mere Arbejde, var jeg dog aldeles ikke misfornøyet dermed. Delancy var ikke den Mand som jeg skjøttede om at staae i daglig Forbindelse med. Det Embede som han fik, var en Plads i Censur-Kollegiet; og en Bog-Censor er en Mand, som det ikke letteligen er mig mueligt at have nogen Agtelse for. Jeg sætter ham i Klasse med en Skarpretter. Dog undtager jeg fra denne Fordømmelse en Theater-Censor; thi at censurere et Skuespil bestemt til Opførelse paa et Theater, er et aldeles ikke fornedrende Arbeide, saasom det, under hvad for Omstændigheder man endog betragter det, er aldeles nødvendigt.

Fjortende Kapitel.

Den Bourbonske Families Tilbagekomst.

Læseren bedes her paa nye ikke at tabe af Sigte at jeg ikke har lovet at meddele Efterretninger om de politiske Tildragelser, der have indtruffet, i den Tid jeg har levet i Frankrig hvilke desuden meget rigtigere kunne søges, og meget fuldstændigere findes i en Mængde andre Skrivter, der have gjordt deslige Tildragelser til deres Hoved-Formaal. Jeg har blot lovet at fortælle saadanne Fakta, hvori jeg selv har havt en liden Deel, eller som jeg har seet nær ved og med egne Øyne, eller og som, paa en eller anden Maade have interesseret mig, og om hvis Tilforladelighed jeg er enten fuldkommen, eller dog temmelig nær, overbeviist. Jeg forbigaaer altsaa de, saavel krigerske som diplomatiske Tildragelser og Forhandlinger, som jeg enten aldeles ikke har seet, eller dog kuns seet i en saare lang Frastand. Deraf flyder, at jeg, som jeg nys sagde, og jeg tilforn har sagt, indskrænker mig til blot at meddele Læseren saadanne Smaaehændelser og Anekdoter, der, enten have interesseret mig personligen, eller dog, i en nogenlunde høy Grad have tildraget sig min Opmærksomhed; og jeg haaber, at der imellem dem, dog vil findes nogle, der ere, tildeels moersomme, tildeels temmelig karakteristiske.

Bonaparte tildrog sig sit dybe Fald ved sin egen umættelige Herskelyst. Havde han ladet sig nøye med det herlige, store og rige Land, hvorover han havde gjordt sig — skjøndt ved en grov Usurpation — til Enevoldsherre; havde han havt Kraft og Overlæg nok til at qvæle sin overordentlige Erobresyge, da vilde han, til Trods for det hele Europa,

og for det hemmelige Had som samtlige dets Regenter bare til ham, have død som Kejser af Frankrig, og efter Naturens ordentlige Gang. Men det gik ham, som den hellige Skrift fortæller om Judas. Da Jesus en Dag spiste med sine Disciple, dyppede han et Stykke Brød i Saucen, og gav Judas det at spise. Evangelisten Johannes siger, i den Anledning, i sit trettende Kapitels syv og tyvende Vers: "Og efterat han havde faaet Stykket, da gik Satan ind i ham." Da den første Usurpation var lykkedes for Bonaparte, da han havde faaet Smag paa Enevældet, da gik Satan ind i ham, da gik han rask, men dumdristig, frem fra en Usurpation til en anden, da anvendte han alle sine Kræfter til med Tiden at naae den allermeest uindskrænkede Despotisme.

Den Dag da Kapitulationen blev afsluttet, hvorefter den fiendtlige allierede Armee skulde trække ind i Paris, og besætte Byen, forlod jeg, som sædvanlig, Ministeriet Klokken henimod fem, for at gaae til mit Middagsmaaltid. Paa Tuillerie-Broen mødte jeg, ligesom næsten hver Dag, den forhen nogle Gange omtalte Herr Dumoustier, nu Marquis Dumoustier, der holdt mig an, for at tale med mig om Dagens Tildragelser. Da jeg saae at han havde sat paa sin Hat en umaneerlig stor hvid Kokarde, sagde jeg spøgende til ham: "Jeg ved meget vel, at De, næsten hver "Dag, spiser Frokost hos Tortoni paa Boulevarden, men "jeg ventede ikke at see at De havde taget en af hans Tallerkener, at sætte paa Deres Hat." — "F..... svarede "han, med den sædvanlige Franske Eed, alle gode Borgere "og retskafne Mennesker bør gjøre som jeg; kaste den trefarvede Kokarde i Skarnet, og sætte, i dens Sted, den hvide

"paa Hatten." — "Meget vel, svarede jeg, naar en Befa-"ling af de kompetente Authoriteter bekjendtgjøres, skal jeg "efterkomme det sidste, uden derfor at troe mig forpligtet til "at gjøre det første. Overalt vil jeg, for min Deel, ikke "anticipere, enten i denne, eller i nogen anden lignende Be-"givenhed." — "Det formodede jeg, sagde han; man seer at "De er ikke Franskmand." Derpaa hilsede han mig og gik sin Vey; og siden den Tid har vi aldrig talt et eneste Ord sammen, eller engang løftet paa Hatten, naar vi mødte hinanden. Ogsaa forlod jeg ham, ikke blot med den samme Ringeagtelse, som jeg stedse tilforn havde havt for ham, men med en dyb Foragt, hvortil han, i alle de Poster, hvori han siden har traadt frem i Verden, har gjordt sig fuldkommen fortjent.

For at sætte denne Mands Karakter i sit fulde Lys, maae jeg nu gaae nogle Aar tilbage i Tiden. En Dag kom han mig imøde paa den ovenmeldte Broe, med et særdeles glad Ansigt, og fortalte mig, at han endelig var blevet forligt med sin Fader. Jeg ønskede ham til Lykke dermed, tilføyende at jeg letteligen kunde gjøre mig en Forestilling om hans Glæde, saasom en Søns og en Faders Fiendskab med hinanden er en unaturlig Tilstand, og næsten altid en Fejl fra Sønnens Side. Sagen er denne. Dumoustiers Fader var emigreret med den øvrige store Sværm af Hofsfolk og Adelsmænd. Han levede etsteds i Tydskland. Om Sønnen var blevet tilbage i Frankrig, eller havde fulgt sin Fader, som et, paa den Tid, gandske ungt Barn, og hvorledes han siden var kommet tilbage til sit Fødeland, skal jeg ikke kunne sige; men saameget er vist, at han havde indsmigret sig i Keiser Napoleons Gunst, og var af ham

blevet ansat i flere, mere eller mindre vigtige, diplomatiske Poster. Saalænge som Napoleon var i sin fulde Glands og Magt, smigrede og tilbad Dumoustier ham, paa almindelig Hofmands-Viis; da Keiseren var faldet, blev den hidtil underdanige Slave sin forrige Velgjørers afsagte Fiende. Denne er Verdens almindelige Gang. Hvorledes dette Menneske, saavel som Ambassadør i Spanien, som sednere i Egenskab af Medlem af de Deputeredes Kammer, har misbrugt sin Indflydelse, til at forsøige alle liberalt tænkende Personer, endog adskillige af dem, til hvis Gunst han, i Napoleons Dage, beylede, er bekjendt nok af de offentlige Tidender; men disse Anekdoter, som jeg ikke har hentet af andres Fortællinger, men af Mandens egen Mund, ere, synes mig, saare vel skikkede til at karakterisere en Person, som jeg neppe oftere vil faae Anledning til at nævne, og som jeg heller ikke anseer værdig at nævnes.

En anden Mand af mine Bekjendte, hvis politiske Vendekaaberie har sat mig i Forundring, men imod hvem jeg hverken kan eller bør være saa uretfærdig at sætte ham Klasse med den nys nævnede Person, er Marquis de la Moussaye. Strax efter Keiser Napoleons Fald, sagde han mig, en Dag i en Samtale, at han nu havde fast besluttet at trække sig ud af alle politiske Forhold, og at leve i Rolighed paa sine Eyendomme paa Landet. Ikke mange Uger derefter læste jeg i de offentlige Blade, at han var blevet udnævnet til første Ambassade Sekretær ved Hoffet i Petersborg. Netop den selvsamme Dag, da jeg havde læst denne Nyehed, traf jeg ham paa en Restauration, hvor jeg gjorde ham min Kompliment i denne Anledning. Jeg mærkede nogen Forlegenhed hos ham, men endelig fik han Munden

paa Gang, og forsikkrede mig at det var imod hans Villie, at han var blevet nødt til at modtage denne Post for ikke at gjøre sig Uvenner i sin Familie, der vilde bebreyde ham, at han, der havde tjent Usurpatøren Napoleon, ikke vilde tjene den retmæssige Konge. Men han havde ogsaa lovet sig selv, at han, saasnart som det blev ham muligt at slippe fra denne Post, skulde, i intet Tilfælde, mere lade sig afholde fra at udføre sin Favorit-Plan, nemlig, at unddrage sig fra alle offentlige Forretninger, og at leve som Privatmand. Et Aar eller to derefter kom han tilbage til Paris, og blev udnævnt til Gesandt ved Hoffet i Hannover. Jeg mødte ham nu i Palais-Royal, og lykønskede ham med denne nye Ærespost; og han forsikkrede mig atter at hans Modtagelse deraf var ene og allene bestemt ved Familie-Forhold, og aldeles stridende imod hans Ønsker og hans egen Tilbøielighed; tilføyende end videre, at en Eftergivenhed af denne Art, for at lempe sig efter hans Families Ønsker, skulde upaatvivlelig blive den sidste. Ikke desmindre har han siden modtaget flere Gesandtskabsposter, først i München, og siden ved det Nederlandske Hof, hvor han endnu fungerer i denne Egenskab; og det er høyst sandsynligt at han nu har overvundet sin store Afskye for den diplomatiske Løbebane, saa at han maaskee først vil ende den naar han, efter at have opnaaet den Lykke, at blive Ambassadør ved et eller andet af de første Hoffer i Europa, kan komme til at sove sødt i en Lænestol i de Franske Pairers Kammer.

Prinds Talleyrand var nu igjen blevet Minister for de udenlandske Sager; men nu var Frankrig sjunket ned fra sin umaalelige Høyde, hvorfra det, i Ordets egentlige Forstand, foreskrev det hele Europa Love. Det Franske

Ministerium maatte nu modtage Udenrigs-Befalinger, endog fra saadanne smaae Hoffer, der forhen, som ringe Drabanter, slavisk havde dreyet sig om Solen, og blindt adlydt en Magt, der diktatorisk foreskrev dem deres Løbebane. Der forefaldt saaledes aldeles intet, der fortjener at omtales, undtagen hvad man langt bedre og fuldstændigere kan læse hos en Mængde Skribenter, der have kastet et større eller mindre Lys paa Tildragelserne. Heller ikke varede denne Tingenes Forfatning længe; thi Napoleons Tilbagekomst fra Øen Elba forandrede atter, for en kort Tid, Frankrigs politiske Forfatning, og den tyvende Marts 1815 forlod Kong Ludvig den attende, for en kort Tid sit Kongesæde, der paa nye blev usurperet af en i lang Tid lykkelig Soldat, som nu Lykken havde forladt, og som, faa Aar derefter, endte sit virksomme Liv i en dræbende men tvungen Uvirksomhed.

Den Dag, da Napoleon holdt sit Indtog tilhest i Paris, Klokken henimod ni om Aftenen, stod jeg, hos en af mine Venner, ved et Vindue i rue du Bacq, hvorigjennem hans passerede, og Sandheden byder mig at erklære, at jeg ikke mærkede det allerringeste, i denne store, lange og velbeboede Gade, der vidnede om den Enthusiasme, hvorom de offentlige Tidender talte, da de, Dagen derefter, anmeldte hans Tilbagekomst fra Elba.

En eneste Anekdote fra den næstforegaaende Periode, eller fra det sidste Talleyrandske Ministerium, troer jeg dog at burde fortælle, fordi jeg derved faaer Leilighed til at omtale et Par Mænd, som jeg endnu ikke har nævnet. Prinds Talleyrand sendte mig en Dag hen til Ministeren for det Indre, Herr Vaublanc, for at meddele ham

en Oplysning, som ingen var, bedre end jeg, istand til at give ham. Jeg traf ham tilhest i sin Have, og, i denne Stilling, beskjeftiget med at underskrive nogle Dokumenter, der forelagdes ham af en Person af hans Ministerium. Ved dette Syn kunde jeg ikke bare mig for at tænke paa den Tyrkiske Sultan, der daterer sine Breve og Befalinger fra den Kejserlige Stigbøyle (de l'étrier impérial); og naar man veed hvor forhadt denne Mand gjorde sig, ved sin Despotisme, i den korte Tid han var Minister, vil man finde min Anmærkning træffende. Naar man spurgte hvad der vel kunde have bevæget Kongen til at gjøre denne saa lidet duelige, saa lidet agtede, og saa lidet agtværdige Mand til Minister, svarede Spottefuglene med en Calembourg — thi Calembourgs mangle aldrig i Frankrig — at det var hans Navn, Vaublanc (en hvid Kalv), og at han aldrig vilde have opnaaet en saadan Ære ifald han havde kaldet sig Veautricolore (en trefarvet Kalv). Hans Eftermand Abbed Montesquiou gjorde sig heller ikke elsket i Frankrig. Han var den virkelige Forfatter eller Redaktør af den nu gjeldende Konstitution (la Charte), og naar Emigranterne og andre Aristokrater bebreydede ham at have forfattet en saa liberal Grundlov, svarede han: "Værer rolige, "mine Venner; jeg har lagt saa meget vaklende og ubestemt "i Udtrykkene, at man kan forklare enhver Artikel paa to "eller flere hinanden aldeles modsigende Maader." Erfarenhed har viist at flere af Artiklerne have ladet sig lempe til ganske forskjellige Fortolkninger.

Hertugen af Vicenza blev nu, anden Gang, Minister for de udenlandske Sager; og nu var det først at jeg ret lærte at kjende denne Mands ikke blot strænge, men

retskafne og virkelig ædle Karakter. Han er nu død, men han har efterladt sig, hos alle dem der kjendte ham, og som havde staaet i Forhold til ham, et Minde der ærer ham i hans Grav.

Faa Dage efter at han havde installeret sig i Ministeriet, lod han mig kalde ned i sit Kabinet. Jeg kom, og han leverede mig omtrent en Snees forseglede Breve, der vare fratagne en Kureer eller en anden Reisende, der skulde have bragt dem til Tydskland. Han gav mig Ordre til at examinere Indholdet af disse Breve, og derover at gjøre ham en skriftlig Rapport, der skulde forelægges Keiseren. Han tilføyede, at Tingenes Stilling og Forfatning var, for nærværende Tid, saa slibrig, at man, med en god Samvittighed kunde tillade sig en Handling, som, i rolige Tider vilde være umoralsk og uforsvarlig.

Jeg fandt, i disse Breve, intet andet end Deklamationer, Beklagelser over Kongens Ulykke, Udfald og Forbandelser over Napoleon, varme Ønsker om hans Fald, og Anmodninger til de Personer, til hvem Brevene vare adresserede, om at bruge al deres Indflydelse til at befordre alt hvad de kaldte den gode Sag.

Da min Rapport var færdig, bragte jeg den ned i Kabinettet til Ministeren. Han var gandske allene, og stod og varmede sig ved Kaminen. Efterat have læst Dokumentet, og betænkt sig et Øyeblik, sagde han: "Veed De hvad, Herr "Heiberg, man bør undgaae, saa meget som det er mue"ligt i denne Verden, at skade andre, og derfor . . . . ." hvorefter han kastede min Rapport og alle Brevene paa Ilden.

Neppe havde nogen anden Minister vovet paa at handle saaledes; men han vidste at Napoleon havde en uindskrænket

Tillid til ham, og til hans Forsikkringer; og jeg er overbeviist om at denne Tillid var fuldkommen vel fortjent. Det er forresten mærkeligt nok, endskjøndt, desværre, overeensstemmende med den menneskelige Natur, at der, iblandt Brevskriverne, fandtes endeel Mænd af første Rang, der, i den følgende Tid, have brugt deres Indflydelse til at vække Forfølgelser imod den Mand, der havde været ædelmodig nok til at afværge Forfølgelser fra dem.

Hertugen af Vicenza vilde ingen Lediggjængere have i sit Ministerium; og i denne Henseende var han streng, men tillige retfærdig. For denne Strænghed var han bekjendt i alle de Poster, som han forhen havde beklædet. Orden fordrede han alvorligen i alle Ting; og hvo er den, der ikke vilde skamme sig ved at dadle en saadan Strænghed, der ingenlunde kan kaldes Uretfærdighed, og hvorpaa jeg nu skal give et Par Exempler.

Man har, i det foregaaende seet, at min Chef, Herr Dorion, i flere Aar ikke havde gjordt andet, end hver Maaned at hæve sin Gage. Dette fik Ministeren at vide, og nu fik Dorion sin Afskeed, men med en anstændig Pension; og jeg blev, i hans Sted, opført paa Listen, som virkelig Bureau-Chef; dog tilføyedes ikke den for Embedet bestemte Lønning. Overbeviist om Ministerens Retfærdighed, og at denne Sag, inden kort Tid, vilde finde sig af sig selv, gjorde jeg ingen Reklamation eller Ansøgning desangaaende; men havde jeg kunnet forudsee at Tingenes da værende Forfatning ikke skulde vare længere end tre Maaneder, vilde jeg sikkert ikke have biet med at gjøre min Ret gjeldende; og den Forøgelse, som jeg da upaatvivlelig havde

opnaaet, vilde, halvandet Aar sednere, have havt en fordeelagtig Indflydelse paa Bestemmelsen af min Pension.

En anden Lediggjænger i Ministeriet var en Mand, ved Navn Barras, en forhen værende Søofficeer. Han var ansat i et Slags Annex til det Bureau, hvori jeg var, men stod ikke under Chefens Opsyn. Denne Afdelings eneste Forretning var at gjøre Extrakter af den maanedlig i London udkommende Navy-List, for at give Kejser Napoleon Underretning om alle den Engelske Flaades Bevægelser, og om den Station, hvorpaa enhver Flaade, og ethvert enkelt Skib befandt sig, samt Navnene paa de Admiraler og Chefer der kommanderede enhver Eskadre. Herr Barras, skjøndt, som jeg nys sagde, forhen værende Søofficeer, var ikke engang istand til at gjøre dette Arbejde, der besørgedes ene og allene af hans Kollega, en gammel agtværdig Mand, ved Navn Letellier. Efter Anmodning af Direktøren Barras, der var den omtalte Persons Fætter, havde Talleyrand, under sit første Ministerium givet Ex-Direktørens Beslægtede den ovenmeldte Sinecure Plads, men, saasom Navnet Barras ikke klingede vel i den første Konsuls Øren, havde han, dog uden at forandre sit Navn uden for Ministeriet, ladet sig opføre, paa Listen over Personalet, under Navn af Mellan. En Dag viiste Hertugen af Vicenza mig endeel Extrakter af den Engelske Navy-List, og spurgte mig om jeg kjendte Haandskriften. Jeg svarede at jeg kjendte den for Herr Lelliers Skrivt. Han undrede sig over at han endnu ikke havde seet een eneste Lap Papir skrevet af Mellan, videre udlod han sig ikke. Dagen derefter kom Barras, med Taarer i Øynene, ind til mig, og bad mig læse et Papir, som han holdt i Haanden.

Det var en Ordre fra Ministeren, der befalede ham, hver Morgen at gaae ind til mig, for at lade sig meddele sin Deel af Dagens Arbejder. "De veed, sagde han, at jeg ikke er "istand til at deeltage i de Forretninger der forefalde i Deres "Bureau. Hvad skal jeg nu gjøre? Jeg staaer i Fare for "at miste min Plads, og saa er jeg ulykkelig" — "Giv Dem "tilfreds Herr Barras, sagde jeg, Jeg skal hver Dag give "Dem noget af mit eget Arbejde at reenskrive, og naar Mi- "nisteren blot seer Deres Haandskrivt, saa giver han sig til- "freds, og fordrer intet videre." Dette skeede, uagtet be- meldte Barras virkelig ikke var istand til at skrive ortho- grafisk rigtig. Vi vedbleve begge paa denne Maade, indtil Napoleons sidste Fald, og Ministeriets derpaa følgende Opløsning. Efter den Bourbonske Families anden Restau- ration, vendte Herr Barras sædvanligviis Hovedet bort, hvergang han mødte mig. Eengang standsede jeg ham dog, for at see hvorledes han vilde bære sig ad. Jeg talte med ham om ligegyldige Ting, men nævnede, som hændelseviis Prinds Talleyrand og Exdirectøren, hans Fætter. "Tal ikke til mig, sagde han, om disse to afskyelige revolu- "tionære Personer, der fortjente exemplariter at straffes." Jeg tog Hatten af, hilsede, og gik min Vey, uden at sige et eneste Ord. Et Par Aar derefter døde han, men hans Had til sin revolutionære Fætter hindrede ham dog ikke fra at spise hos ham et Par Gange om Ugen, og at modtage andre Velgjerninger af hans Haand, hvorom han dog, som begribeligt, ikke lod et Ord falde.

Hvad Bistand jeg forresten, i visse Tilfælde, kunde vente mig af nogle af mine Medhjelpere, vil kunne skjønnes af den følgende Anekdote. Ministeren sendte mig endeel Papirer,

hvoraf der skulde gjøres deels Oversættelser, deels Extrakter, og hvormed det hastede. Da der, iblandt mine Medarbejdere, fandtes fire Personer, der vare istand til at deeltage i dette Arbejde, saa beholdt jeg, for min egen Part, de Documenter hvoraf der skulde gjøres Extrakter, og deelte de Papirer, der skulde oversættes, i fire lige Deele, imellem de andre. Hos de to af disse fandtes ingen Vanskelighed, men den tredie, en Herr Latour Maubray, fandt jeg overstadig drukken, og liggende paa to Stole, for at sove Rusen ud. Den fjerde, en Herr Denis, var ivrig sysselsat med endeel Spanske Aviser, som han havde fundet paa sit Bord, og som han forsikkrede mig indeholdt Ting af den høyeste Vigtighed. Jeg undersøgte ikke hvori denne Vigtighed bestod, men maatte saaledes noget forøge saa vel mit eget, som de to ovenmeldte Personers Arbejde. Da nu Herr Denis bragte mig sin Extrakt, saae jeg, med den største Forundring, at han havde extraheret syv Aars gamle Aviser, der handlede om Saragossas Beleyring; og jeg maatte saaledes kaste hans hele Dagsarbeide paa Ilden. Sagen er at den stakkels Mand, der, i alle Henseende var og er høyst agtværdig, havde, for et Aars Tid siden, havt et Anfald af Apoplexie, der saaledes havde svækket hans Sindskræfter, at han næsten gik i Barndom.

Napoleons sidste Time var nu forhaanden. Slaget ved Waterloo var tabt, og Følgerne deraf ere almindelig bekjendte. Napoleon faldt for ikke mere at optræde i den politiske Verden. Hertugen af Vicenza maatte følgelig fratræde sin Post, der blev givet til Prinds Talleyrand, som nu, for tredie Gang, blev Minister for de udenlandske Sager. Dette Ministerium varede ogsaa kuns meget kort,

og var neppe bleven ham givet, undtagen for at lede Freds-forhandlingerne med de koaliserede Magter. Af dette korte Tidsrum erindrer jeg kuns een eneste Omstændighed, men samme er af en saadan Beskaffenhed, at den neppe nogensinde vil kunne udslettes af min Hukommelse.

Den Dag, da Fredstraktaten skulde underskrives i Prinds Talleyrands Hotel, fik jeg Ordre til at indfinde mig der tidlig om Eftermiddagen. Jeg forefandt her den engelske Under-Statssekretær Herr Planta, der havde oversat Traktaten paa Engelsk. Jeg skulde først konferere denne Oversættelse med den Franske Original, derefter tage en Kopie deraf, og siden tilligemed Herr Planta sammenligne Afskriften med hans originale Oversættelse. Sagen er, at den Engelske Regjering aldrig slutter nogen Traktat uden at Documentet tillige oversættes i det Engelske Sprog, og at denne Oversættelse underskrives af alle de kontraherende Parters Befuldmægtigede, lige saa vel som Originalen. I det mindste var dette Tilfældet ved denne Leylighed. Det var i den samme Salon, hvor Herr Planta og jeg havde arbejdet sammen, at alle de Befuldmægtigede Ministre samledes om Aftenen for at underskrive Traktaten; og jeg havde saaledes den Ære at være tilstede ved denne Underskrivt. Jeg havde altsaa Leylighed til at see alle disse mærkværdige Personer, hvoraf ingen tildrog sig min Opmærksomhed saa meget som den Engelske Minister Lord Castlereagh. Jeg havde hørt fortælle at Spottefugle i Engelland kaldte ham Lord Sheepshead, og jeg maae tilstaae at dette Spøg kom levende tilbage i min Erindring ved at see ham, saasom jeg fandt en overordentlig træffende Lighed imellem hans Ansigt og et Lammehoved.

Prinds Talleyrand afløstes af Hertugen af Richelieu; men nu var Frankrig, fra en overveyende, sjunket ned til en aldeles underordnet Magt i Europa. Istedenfor at det Franske Kabinet forhen krævede ubetinget Lydighed, maatte det nu modtage Befalinger; Ministeriet for de udenlandske Anliggender maatte adlyde disse Befalinger, og syntes snarere at tilhøre de fremmede koaliserede Magter end Frankrigs Konge; og mit Bureau, saa ubetydeligt som det endog forhen havde været, var nu blevet næsten til aldeles intet. Heller ikke erindrer jeg mig nogen eneste Omstændighed, der fortjener at forelægges Læseren af dette Skrivt, førend jeg kommer til den Nytaarsgave, som jeg modtog noget over et Aar derefter.

Den 1ste Januar 1817 modtog jeg et Brev fra Hertugen af Richelieu der, i meget artige Udtryk, melder mig at jeg havde faaet min Afskeed, og at hans Majestæt Kongen havde bevilget mig en Pension af tre tusende Franker.

Jeg nægter ikke at denne aldeles uventede Nyehed overordentlig forbittrede mig; men da den første Hede noget var afkjølet; da jeg, med koldt Blod, kunde eftertænke Tingenes da værende Forfatning; men især da jeg, et Aars Tid derefter, saae hvorledes Magthaverne huserede, maatte jeg flattere mig lykkelig ved hvad der var passeret. Jeg vilde da, upaatvivleligen, have faaet min Afskeed, enten uden al Pension, eller, i det høieste, med en tredie Deel af den som jeg nu er i Besiddelse af.

Jeg har ofte tænkt tilbage over mit forbigangne Liv, hvori jeg har mødt adskillige Hændelser, der, i det første Øyeblik, bitterligen have saaret og dybt krænket mig; men jeg maae tilstaae, at der, iblandt alle disse Hændelser, ikke

findes een eeneste, der jo har havt mere eller mindre velgjørende Følger for mig; og jeg troer at ethvert retskaffent Menneske, der vil gjøre et Tilbageblik paa sit forbigangne Liv, vil finde Anledning til at gjøre lignende Betragtninger; forudsat at han ikke veed sig skyldig i andre Feil, end saadanne Svagheder, der ere uadskillelige fra Menneskeligheden. Jeg maae altsaa oprigtig tilstaae at jeg anseer Hertugen af Richelieu som min sande Velgjører, og jeg takker ham, i hans Grav, for hans Velgjerning.

Hertugen af Richelieu havde ingen ond Villie til mig. Dette bevises, ikke blot af Udtrykkene i hans Brev, men fornemmelig af Størrelsen af den Pension som han forskaffede mig, og som langt overgik hvad jeg, i Følge de existerende Love, havde Ret til at vente mig. Han havde en gandske anden, og høyst undskyldelig Aarsag til at skille sig ved mig. Han var Ven af en forhen emigreret Person, ved Navn Baudus, der, under Emigrationen, længe havde levet i Hamborg, og der gjordt sig bekjendt ved nogle Skrivter. Han kom siden, i Napoleons Tid, tilbage til Frankrig, og fulgte med Joachim Murat til Neapel som Hovmester for hans Børn; men denne Post mistede han ved Murats sørgelige Katastrofe i Pizzo; og nu kom han tilbage til Paris, hvor han henvendte sig til Hertugen af Richelieu, som han vidste havde Venskab for ham. Ministeren havde ingen anden Post at give ham, der var passelig for ham, end netop min Post; thi, uden at være uretfærdig imod mig, kunde han ikke sætte ham over mig; at sætte ham under mig fandt han heller ikke passeligt; og altsaa maatte jeg vige. Denne Omstændighed, betragtet fra en anden Side, gjør Hertugen af Richelieu megen Ære.

En Emigrant af det almindelige Slags vilde have stødt Baudus tilside med Afskye, som den der havde forladt den saa kaldede gode Sag, for at følge en Usurpatør; men Richelieu var ikke besjelet af Forfølgelsesaand.

Baudus døde nogen Tid derefter, og fik, til Eftermand, en anden Emigrant, ved Navn de Torcy; men, saavidt som jeg har erfaret, er hans Post, saa vel som hans Medarbejderes, nu aldeles intet andet end hvad man kalder Sinecures.

Jeg var nu blevet aldeles fri og min egen Herre. Hvorledes jeg, i denne Stilling, anvendte min Tid, vil Læseren faae at see i det sextende Kapitel; men først vil jeg, i det næstfølgende Kapitel, meddele nogle Supplementer til de foregaaende.

Femtende Kapitel.
Min selskabelige Vandel i Paris.

Ved min sidste Afreyse fra Hamborg havde min forhen nævnede Ven Reinhold, den Tid Chargé d'Affaires for den Bataviske Republik, men nu for Tiden Kongelig Nederlandsk Gesandt i Schweitz, givet mig et Anbefalings-Brev til en Grosserer Pobecheim i Paris; og i denne meget artige Familie blev jeg særdeles venskabelig modtaget. Manden var født i Trieste; om han var af den Jødiske Nation, eller ikke, er mig ubekjendt; men hans Kone, en meget artig og interessant Dame, var en Jødepige fra Hamborg, ved Navn Meyer, og Resten i Familien bestod af to meget vakkre og næsten fuldvoxne Døttre.

I dette Huus kom jeg ofte, og forefandt der, om just ikke et talrigt, saa dog et meget behageligt Selskab af alle Nationer. En Aften, da jeg kom, for at gjøre et Besøg, traf jeg Madame Pobecheim i det forreste Værelse. Hun bød mig velkommen, men sagde mig tillige at det maaskee ikke vilde være mig behageligt at træde ind i Salen, saasom jeg der vilde finde Baggesen, som hun vidste havde været i nogen Misforstaaelse med mig. Jeg svarede at denne Misforstaaelse var, fra min Side, aldeles glemt, og at jeg slet ingen Aarsag havde til at undvige Baggesens personlige Møde. Nu gik jeg ind i Salen, og bemærkede der med Forundring at han anstillede sig som om han ikke kjendte mig. Han tog en af sine Venner — en Preusser ved Navn Oelsner — ved Haanden, og førte ham ind i et andet Værelse, udentvivl for at spørge ham om hvem jeg var. Udrevet af denne besynderlige Uvidenhed, kom han

endelig ind i Salen igjen, og gjorde mig den Ære at tilTale mig. Iblandt andet, sagde han de følgende Ord: "Jeg "begriber at De, med Føye, kan beklage Dem over den "Danske Regjering. De staaer, med den, paa den samme "Fod, som jeg med den Franske. Hvad har den gjordt for "mig?" Paa denne høystbesynderlige Phrase, der sigtede til den bekjendte Scene, da han, paa Knæe, overleverede den første Konsul Bonaparte en høyst maadelig Ode i det Franske Sprog, og hvorfor Bonaparte, der troede at Manden var affindig, lod ham vise ud af Værelset, svarede jeg: "Hvad mit Mellemværende med den Danske Regjering "angaaer, da er det en Sag der ene angaaer mig. Men "hvad har De vel gjordt for den Franske Regjering, siden "De beklager sig over den?" Derpaa tog han sin Hat og gik, tilligemed sin Ven Oelsner. Selskabet havde seet mig tale med nogen Varme, og spurgte mig derfor, om Baggesen var blevet vred. Jeg fortalte nu alt hvad der var blevet sagt fra begge Sider, hvorpaa Madame Pobecheim udbrød i Latter, og sagde: "Dette ligner fuldkom- "men Baggesen." *)

Nogle Aar derefter fik Baggesen en anden Aarsag til Vrede imod den Franske Regjering. Han søgte om at blive Lektør hos Kejserinde Marie Louise, men opnaaede ikke sit Ønske; og nu blev han da Napoleons dødelige Fiende.

---

*) Mere om denne Materie kan læses i et Flyveblad, som jeg, i Aaret 1826, lod trykke i Drammen, under Titel: Om mit Forhold til Baggesen, samt i Kjøbenhavns Posten for 27de Marts 1827.

Sednere kom Baggesen endnu engang til Paris, med sin yngste Søn, som der døde. Han logerede i det samme Huus, hvor jeg boer, men jeg saae hverken ham eller hans Søn; og efter dennes Død reyste Faderen bort, uden at have gjordt mig det mindste Besøg, uagtet han aldrig kunde komme ud af Huset, uden at gaae forbi min Dør.

Min forhen omtalte Ven Capitaine Booysen fra Øen Sylt i det Holsteenske, havde gjordt mig bekjendt med en i Paris boesiddende Kjøbmand fra Hamborg, Herr Nicolaus Conrad Schuback, og denne Mand, der, som det syntes, drev sin Handel paa en fordeelagtig, og tillige redelig, Maade, valgte jeg altsaa, for i hans Hænder at deponere hvad Penge jeg, ved min Oekonomie kunde lægge tilside, og som jeg vilde sætte i Sikkerhed under mine, ikke sjelden langvarige, Fraværelser fra Paris, og ligeledes lod jeg ham hæve hvad Penge jeg, nu og da, anviiste paa Ministeriets Kasse, for Regning af min Gage, saasom jeg ikke selv behøvede dem. Men, i Aaret 1800, kom hans Sager i Forfald, og han var paa Veyen til at gjøre Fallit. Lykkeligviis var hans Fader, Kjøbmand Schuback i Hamborg, en rig Mand, og vilde ikke have en saadan Plet paa sit Navn. Han sendte derfor en Fuldmægtig til Paris, for at betale Sønnens Gjeld, og saaledes fik jeg mit hele Tilgodehavende rigtig udbetalt, og denne Summa bragte jeg til ovenmeldte Grosserer Pobecheim, som jeg nu valgte til min Kommissionær, paa samme Maade som Schuback forhen havde været det; det er at sige, uden at jeg enten forlangte eller fik en eneste Skillings Interesse af dem, for mine Penge, som de benyttede i deres Handel.

Jeg har allerede nævnet en Summa af tre tusende

Franker, som jeg, i Aaret 1811, leverede i den samme Mands Hænder; men da jeg i Aaret 1813, kom tilbage fra det Russiske Tog, erfarede jeg, til min største Bedrøvelse, at Pobecheim var løbet bort, og at han havde taget mine og sine andre Kreditorers Penge med sig, samt at hans Kone og Døttre havde forladt Paris og vare reyste til Tydskland. Saaledes mistede jeg omtrent Ni tusende Franker, det er at sige, min hele Eyendom, og alt hvad jeg havde sammensparet til Hjelp i en tilstundende Alderdom. Pobecheim var gaaet til Havana, og er siden død i Nye-Orleans.

Dette Tab blev mig endnu meget mere føleligt, da min Søn, i Aaret 1819, kom til Paris, og opholdt sig hos mig i henved tre Aar. Min lille sammensparede Skat var, for en stor Deel bestemt til at anvendes i dette Tilfælde, som jeg, i mange Aar, med Fornøyelse havde forudseet. Var det nu ikke længer muligt at gjøre for ham alt hvad jeg havde ønsket at kunne gjøre, saa søgte jeg dog at gjøre ham hans Ophold her nogenlunde behageligt, og jeg har den Glæde at være overheviist om at dette Ophold i Paris har været ham gavnligt, eftersom jeg har Grund til at troe at det er her han har forberedet sin Plan at aabne en nye Løbebane for den dramatiske Digtekunst ved de Vaudeviller, der nu synes saa meget at yndes af det Kjøbenhavnske Publikum.

Schuback gik til Lissabon og aabnede der et Handelshuus, men det lader ikke til at han der var lykkeligere end han havde været i Paris; thi faa Aar efter kom han tilbage til Paris, og begyndte der sin Handel paa nye; men nu havde mine egne Affairer taget en anden og aldeles ikke fordeelagtig Vending. Jeg havde faaet min Afskeed, med

en Pension, hvoraf jeg vist nok, med den fornødne Sparsommelighed, kunde leve; men indtrufne, og tildeels uforudseete Omstændigheder havde næsten fordobblet mine Udgivter og mine Fornødenheder; og nu behøvede jeg at gjøre Laan. Nu henvendte jeg mig altsaa til Herr Schuback, der, med største Beredvillighed paatog sig at forstrække mig, paa billige Vilkaar og imod lovlige Renter, med de forødne Penge. Til Sikkerhed for hans Forskud, leverede jeg ham min Inskription paa Skatkammeret, for min Pension, og denne hævede han, naar den, hver sjette Maaned, var forfalden til Betaling. Men nu maatte han, i Aaret 1827, gjøre ordentlig Fallit. Faderen var da død, og havde sat sin Søns Arvepart saaledes fast, at Kapitalen ikke kan røres, men Sønnen maae lade sig nøye med Renterne. Her kom jeg altsaa i en stor Forlegenhed. Jeg skyldte Schuback en ikke ubetydelig Summa, der maatte tilveyebringes, om jeg ikke vilde see hans Kreditorer falde over mig med al Strænghed. Hvorledes jeg har maattet see til at rede mig, saa godt som muligt, ud af dette Vilderede, samt hvad Opofrelser denne Omstændighed, forenet med andre uforudseete, og tildeels uforudseelige, Hændelser har kostet mig, gider jeg ikke fortælle Læseren, og formodentlig bryder denne sig ogsaa saare lidet om at kjende disse, i sig selv, høyst ubetydelige Bagateller; nok er det, at jeg kan sige med Sandhed, at jeg har havt syv særdeles magre Aar, uden at have havt, i Forveyen, som Egypterne, i gamle Dage, syv fede Aar; og at disse ville komme bag efter, dertil er aldeles ingen Udsigt; ogsaa er jeg nu for gammel til at vente dem.

Imellem Malte-Brun og mig var aldeles intet Uvenskab; men vi havde dog alligevel ingen Omgang med

hinanden; hvilket, maaskee, fornemmelig var min Skyld; thi de Personer, med hvem han levede i venskabelig Forbindelse, vare ikke af mine Folk. Det var, for det meeste, politiske Veyrhaner, og med dem har jeg aldrig kunnet sympathisere. Kuns eengang, under min Søns Ophold i Paris, indbød han mig til et Middagsmaaltid, og jeg modtog Indbydelsen. Da jeg vidste at han altid, naar han indbød nogen af sine Landsmænd, havde nogle faa andre Gjester hos sig, saasom naar han havde indbudet Baggesen, Öhlenschlæger og andre, saa ventede jeg at finde et Par andre Bordgjester; men hvor forundret blev jeg ikke over at see mig der allene. Jeg maatte altsaa ansee hans Indbydelse, som et Slags Inkognito, og at han ikke vilde være bekjendt at han stod i nogen Forbindelse med mig. Ogsaa satte jeg aldrig mere min Fod i hans Huus, naar jeg undtager at jeg, faa Dage derefter, gjorde ham det i Paris vedtagne Besøg, der, meget karakteristisk, kaldes et Fordøyelses-Besøg (visite de digestion). Forresten, saa ofte som vi, hændelsesviis, mødte hinanden paa Gaden, standsede vi, og talte nogle Ord sammen i al Venskab. Den sidste Gang jeg saae ham, kort før hans Død, var i Gaden Vivienne. Han havde endeel Papirer under Armen, som han sagde at han skulde bringe til Boghandler Gide, for at faae dem trykkede. "Naar saa er, sagde jeg, kan jeg, uden at fornærme Dem, sige: Gide være med Dem." Han loe ret hjerteligen af dette Indfald; og enhver der kjender noget til det Franske Sprogs Udtale, vil letteligen begribe Aarsagen til hans Latter *).

*) Da Prinds Christian, først i Aaret 1822, var i Paris,

Den Danske Gesandt ved det Franske Hof, afdøde General Walterstorff, var en af dem, i hvis Huse jeg nød en udmærket Artighed. Jeg var meget ofte indbudet hos ham til Middags- og Aften-Selskaber. Vi havde kjendt hinanden, fra vores første Ungdom af, da han var Page,

havde jeg paalagt min Søn, som ogsaa, paa den Tid, opholdt sig der, ikke at nævne mit Navn for Prindsen, med mindre hans Kongelige Høyhed selv, hændelsesviis, skulde nævne det, hvilket muligt kunde blive Tilfældet, saasom min Søn flere Gange havde den Ære at spise hos ham, og nød forresten megen Godhed af ham. Det lader til at mit Navn ikke er blevet nævnet, uden netop Dagen før Prindsens Afreyse fra Paris. Jeg fik da, fra en af de Personer, der vare i hans Følge, et Brev, hvori det blev mig sagt, at alle de Danske havde foresat sig at møde, Morgenen derefter, hos Prindsen, for at følge ham tilvogns, og at ønske ham en lykkelig Rejse. Man tilføyede, at hans Kongelige Høyhed med megen Fornøyelse vilde see mig ved samme Leylighed, samt at Malte-Brun havde foresat sig at komme. Jeg svarede, at jeg meget gjerne skulde have gjordt min Opvartning hos Prindsen, ifald man havde gjordt mig en saadan Indbydelse nogle Dage tilforn; men at komme der, for første Gang, med alle de andre Danske, just i det Øyeblik da hans Kongelige Høyhed skulde stige i Vognen, vilde see ud, som om jeg kom for at bede om Tilgivelse, og at jeg ikke vidste mig skyldig i nogen Forbrydelse; at Malte-Brun handlede efter sine Grundsætninger, og jeg efter mine; og at man følgelig maatte holde mig undskyldt. Saaledes fik jeg ikke den Ære at gjøre min Opvartning hos Prindsen; hvilket jeg med Fornøyelse vilde have gjordt under andre Omstændigheder.

og jeg nyelig blevet Student. En af Pagernes Hovmestere, Etatsraad Schou, siden Kæmmererer ved Øresunds Toldkammer, havde været en Discipel af min Fader, der havde dimitteret ham til Akademiet fra Vordingborg Skole. I Betragtning deraf havde Herr Schou megen Godhed for mig, og indbød mig til at spise ved Pagernes Bord, saa ofte som jeg behagede. Dette Bord var særdeles vel forsynet, daglig med sex Retter Mad, men Pagerne fik intet andet at drikke end simpelt Vand, da derimod Hovmesterne havde Viin, ikke blot for dem selv men endog for deres Gjester. Naar det nu hændte sig, hvilket undertiden var Tilfældet, at jeg kom der en Dag, naar Hovmesterne — Schou og Bierregaard — begge spiste i Byen, blev der altid sat en Boutellie Viin for mig, og denne tømte jeg, ikke ved at drikke Vinen selv, men ved at dele den med Pagerne, der kom, hver med sit Glas, bag ved min Stol, for at faae deres Andeel af Uddeelingen. Naar jeg nu, hændelsesviis, mødte en Page paa Gaden, og han vidste at Hovmesterne den Dag spiste i Byen, var jeg vis paa at blive underrettet derom, for at jeg skulde komme og spise paa Slottet. Som en Erindring af disse vores Ungdoms-Dage var det at General Walterstorff ikke allene havde meget Venskab for mig, men beærede mig endog, til en vis Grad, med sin Fortrolighed; i det han, i vanskelige Tilfælde, undertiden raadførte sig med mig.

Jeg har hist og her, i dette Skrivt, nævnet adskillige Landsmænd af Danske og Norske, som jeg, i Paris, har staaet i større eller mindre Forbindelse med. At give en Fortegnelse paa dem alle, vilde være en Umulighed for mig, og til ingen Nytte eller Fornøyelse for Læseren. Jeg vil

altsaa indskrænke mig til blot at nævne nogle faa af den Norske Nation, der, i min Tid, ere komne til Paris, og som jeg først der har lært at kjende. Disse ere Bisk op Sørensen med Familie, der boede i det samme Huus som jeg; Professorerne Hansteen, Holst, Keyser og Holmboe, Lektorerne Messel og Boeck, alle fra Christiania. Herr O. P. Mørch fra Christiansand; de Herrer J. og B. Knudtzon fra Trondhjem; Maleren Gørbitz og Student Mohn *) fra Bergen; foruden flere andre, med hvis Navne jeg unyttigen vilde fylde Papiret.

Men en anden Normand, der har viist mig besynderlig Venskab og Artighed, fortjener særskildt at omtales. Denne Mand er Assessor, nu for Tiden General-Krigs-Kommissær Matthiesen fra Christiania. I den Tid af nogle Aar, medens han boede i Paris, nød jeg, i hans Huus, og i hans Familie, en særdeles venskabelig Modtagelse; og jeg anseer det for min Pligt at erkjende, at det Venskab, der, som forhen omtalt, begyndtes imellem os i Christiania i Aaret 1797, endnu indtil denne Dag er forblevet aldeles uforandret.

Adskillige af de Huse hvori jeg nød venskabelig Modtagelse, lukkedes efterhaanden af forskjellige Aarsager. Døden bortkaldte den høystærværdige Bitaubé, den særdeles interessante Ginguené og flere. Endeel andre forlode Paris, saasom den forhen omtalte Miss Helene Williams, og Duvillard, Schweitzer af Fødsel, og Eleve af

*) Hans Moder er en Jomfrue Heiberg, Datter af min Fætter Peter Lexau Heiberg. Dette ret vakkre unge Menneske studerer de orientalske Sprog i Paris.

Jean Jaques Rosseau samt Korrespondent af Institutet, i hvis Huus jeg traf, ikke sjelden, den berømte statistisk-oekonomiske Skribent, Jean Baptiste Say, den elskværdige gamle Dupont de Nemours, der paastod, næsten for Alvor, at forstaae Fuglenes Sprog, og som har oversat paa Fransk en Nattergals Sang; den originale og sarkastiske Paul Louis Courier; og en Mand, der, af politiske Grunde, endnu mere interesserede mig, nemlig Ex-Directøren Lareveillère Lepaux. Denne mærkværdige Mand tildrog sig desuden min Opmærksomhed, ikke just ved udmærkede Talenter, men i Betragtning af hans theophilantropiske Daarlighed, og fornemmelig formedelst hans almindelig anerkjendte redelige Vandel. Jeg har aldrig kjendt eller hørt tale om nogen Mand, der, efter at have spillet en høyst betydelig og glimrende Rolle i Verden, er gaaet over derfra til den simpleste Borgerklasse, med saa megen Resignation og Ligegyldighed, end netop denne Mand, med hvem neppe nogen kan sammenlignes, med mindre man søger om hans Forbillede i den Romerske Republiks Historie. Det er bekjendt at han var den, af de fem første Direktører for den Franske Republik, der blev først valgt, og det med en Stemmeflerhed, hvortil ingen af hans fire Kolleger nærmede sig. Man kan altsaa med Føye sige, at Lareveillère Lepaux var den første Mand i Frankrig. Hans Kolleger berigede sig betydeligen, med Undtagelse af den brave og værdige Carnot. Han derimod gik lige saa fattig ud af Direktoriet, som han var kommet derind. Han eyede kuns en saare ringe Formue, der vel gav ham det fornødne, men dog høyst tarvelige, Udkomme. Ogsaa skulde man, ved at see ham, snarere antage ham for en simpel Haandværker, end

for den Mand, der, for ikke længe siden, havde staaet i Spidsen for tredive Millioner Mennesker. Hans Dragt var en simpel Kjole af grovt Klæde, eller, rettere sagt, Vadmel, graae af Farve, Vest og korte Beenklæder af samme Tøy, grove blaae uldne Strømper, tykfaalede Skoe, forsynede med smaae gule Metalspænder. Hans Kone var klædt med den samme Simpelhed, og mangen Parisisk Haandværksmands Kone vilde have vægret sig ved at modtage i sit Selskab, en Dame i en saa fattig, skjøndt særdeles reenlig Paaklædning. Deres Konversation var simpel, som deres Dragt, men røbede en Opdragelse, der saare fordeelagtigen kontrasterede med det udvortes. Jeg nægter ikke, at det meget glædede mig, hvergang jeg traf denne Familie hos Herr Duvillard.

Hos den, for ikke længe siden afdøde Greve Lanjunais, Senatør, og siden Pair de france, kom jeg ogsaa undertiden, skjøndt kuns sjelden. Jeg saae denne Mand meget hellere hos hans Ven Bisskop Grégoire, hvor han kom hver Uge, to eller tre Gange om Aftenen, end i hans egen Salon, hvor Tonen og Omgivelserne aldeles ikke behagede mig. Han var Jansenist, men, langt fra, ikke saa blid Jansenist som Grégoire. Han var derimod haardnakket paastaaende, og skjærende, selv naar han spøgte, saa at det var aldeles ikke behageligt at indlade sig med ham i nogen alvorlig Undersøgelse af Materier, hvori man hyldede en Mening, der var stridende imod hans egen.

At jeg, hos den i et af de første Kapitler omtalte Herr Beerenbroek, undertiden traf en Doktor Guillotin, der boede i det samme Huus, nævner jeg blot som en Kuriositet, saasom det er ham, der har opfundet Guillotinen. Det var en meget artig Mand, og som havde en særdeles

god Reputation. Jeg er overbeviist om at det smertede ham meget, at man havde givet denne Mordmaskine hans Navn; thi han havde Ord for stedse at have været en meget moderat Republikaner, og hans Øyemeed med Opfindelsen havde blot været at gjøre det dødelige Hug mere sikkert for Bøddelen, og mindre smerteligt for det ulykkelige Retfærdighedens Offerdyr, indtil Sandhed og Menneskelighed engang vinder en Seyer over de uforsvarlige og ugudelige Blodlove, da Guillotinen og andre lignende Mord-Instrumenter ville blive nedsænkede i Lethe-Floden, til en velfortjent Forglemmelse.

Greve Lasteyrie havde aldrig Selskab hos sig om Aftenen, men vi mødtes ofte i flere af de Huse, som jeg frequenterede. Heller ikke gav han nogensinde Middagsmaaltider; derimod forsamlede han nu og da tre eller fire Venner ved en Frokost, hvori jeg, i Betragtning af mine Forretninger, ikke kunde deeltage, med mindre det traf sig paa en Søndag eller en Helligdag. Ved disse saare sjeldne Leyligheder traf jeg et Par Gange, hans Ven og Beslægtede, den berømte General Lafayette, med hvem jeg forresten ikke har havt Leylighed til at sætte mig i Forbindelse, og hvis Omgang jeg desuden ikke vovede at søge, hvilket var Tilfældet med en Hoben andre Bekjendtskaber, som jeg saare lettelig kunde have gjordt, dersom ikke min Stilling, som Udlænding, i et Fransk Ministerium, havde gjordt det til en Nødvendighed for mig at vise den største Forsigtighed i Valget af mine Omgangs-Venner. Dog har jeg, i den sednere Tid, nogle Gange, havt korte Samtaler med General Lafayette, hos en Nordamerikansk ugift Dame, ved Navn Miss Reid, hos hvem jeg var bleven indført af min Ven John Bowring.

Denne Mand, der er Interessent i et betydeligt Handelshuus i London, men tillige bekjendt som Digter og Oversætter af nogle Samlinger nationale Digte i forskjellige Sprog, kom et Par Gange til Paris, efterat Frankrigs Territorium, ved den Bourbonske Families Tilbagekomst, var blevet tilgjængelig for Engelskmænd. Jeg erindrer ikke hvorledes jeg kom til at gjøre hans Bekjendtskab, men vi saae himanden meget ofte, og han forærede mig et Bind af sine digteriske Oversættelser. Den sidste Gang da han reyste fra Paris, var han blevet mistænkt af Politiet for nogle yttrede Meninger. Telegrafen blev sat i Bevægelse, og i Boulogne sur mer blev han arresteret. Han skrev mig til fra Arresten, og takkede mig for det Exemplar af mine nyelig udkomne Lettres d'un Norvégien de la vieille roche, som jeg havde afleveret i hans Logemente, uden der at træffe ham, den samme Morgen som han reyste. Til Gjengjeld derfor sendte han mig, med det ovenmeldte Brev, et andet af sine Skrivter. For nu at gjøre ham en Kompliment, indførte jeg, i mit Svar, tre Vers af Homerus, i det Græske Sprog, som jeg vidste at han forstod meget godt. Disse Vers vare de, hvori Digteren siger at Jupiter havde betaget Glaucus sin Forstand, da han ombyttede sine Guld-Vaaben med Diomedes, hvis Vaaben kuns vare af almindelig grov Metal. Saasom Brevet og Pakken vare adresserede til Arresten, hvori Herr Bowring holdtes fængslet, saa bleve begge Dele examinerede af Politiet i Boulogne, og saasom disse Mennesker ikke forstode Græsk, saa kostede det dem megen Umage at faae Meningen deraf forklaret, da det er en bekjendt Sag at det Græske Sprog kuns studeres af yderst faa Mennesker i Frankrig; men da de endelig, efter

megen anvendt Møye, havde faaet Forsikkring om at Versenes Indhold aldeles ikke var oprørisk, saa blev Brevet, tilligemed Pakken, rigtig udleveret til Arrestanten.

En anden, men meget mere berømt, Engelskmand kom nogle Aar derefter til Paris. Denne Mand var Jeremias Bentham. Naar jeg har nævnet hans Navn, behøver jeg ikke at tilføye noget videre. Han gjorde mig den Ære at besøge mig, og indbød mig siden at spise til Middag hos ham i det Huus, hvor han logerede. Dette Maaltid er et af de behageligste som jeg nogensinde har nydt, og det, ikke for Ganens Skyld, men af langt bedre og vigtigere Aarsager. Vi vare kuns fire Personer i alt, og jeg den eneste fremmede, thi de andre vare to unge Engelskmænd, der fulgte med Bentham til Selskab. Man har siden sagt mig, at Bentham, ogsaa i London, byder Venner tilbords, men aldrig flere end een om Gangen, paa det at han kan styre Konversationen saaledes som han ønsker, hvilket ingenlunde er muligt, naar Bordselskabet er aldrig saa lidet talrigt. Jeg tilstaaer, at denne Maade at see Selskab paa, maae nødvendig have megen Behagelighed for en Mand som Bentham, men saare faa ere de Mennesker, der ville være fornøyede med et saa indskrænket Selskab. Efter sin Hjemkomst til London, har Herr Bentham nogle Gange gjordt mig den Ære at sende mig flere af sine Skrivter.

Endnu et Huus, der, siden 1809, har staaet mig aabent, hvor jeg kom, naar og saa ofte som jeg behagede, og hvor jeg var vis paa stedse at møde en høyst venskabelig Modtagelse, var hos min forhen omtalte Ven Greve Labesnardière, Divisions-Chef i Ministeriet for de udenlandske Anliggender. I Aaret 1815 blev han Statsraad og Direktør

for de politiske Arbejder i Ministeriet, men i Aaret 1817 tog han sin Afskeed, og leyede et Huus paa Landet i Maisons, et Par Mile fra Paris, hvor jeg ofte kom og passerede ret behagelig et Par Dage, saasom jeg hos ham fandt stedse et Værelse og en Seng. Men i Aaret 1818 flyttede han til sit Landgods Longueplaine i Nærheden af Tours, og nu var da denne Ressource lukket for mig. Ikke desmindre har jeg, i Aarene 1824 og 1826, passeret de tre Sommer-Maaneder, Juli, August og September, hos ham paa dette Landgods, og vilde vel oftere have igjentaget dette Besøg, dersom ikke hans Søsters Død, der indtraf kort efter at jeg havde forladt Longueplaine i Aaret 1826, havde givet Tingene en anden Vending.

Herr Labesnardière er ugift, men hans Søster, ligeledes en ugift Person, beherskede ham gandske og aldeles. Han var hende med en sand broderlig Kjerlighed hengiven, og det i saa høi en Grad, at han var aldeles Slave af hendes Villie, og jeg har, mere end eengang, sagt ham at Horatius, ifald han endnu levede, ikke vilde sige om ham, hvad han siger om Tiberfloden, at den var uxorius, men at Digteren vilde kalde ham sororius. Saalænge som de boede i Paris, fandt man i deres Huus et lidet Antal udsøgte og interessante Venner; men da de vare flyttede paa Landet, paa en eensom og afsides liggende Eyendom, fjernet fra alt Samqvem, var deres Huus blevet en sand Eremitage, og næsten aldrig saae de noget fremmed Menneske indenfor deres Mure. Søsteren, der virkelig elskede sin Broder, fandt at dette eensomme Liv maatte være meget kjedsommeligt for ham, især om Vinteren; hun foreslog mig derfor, mere end eengang, at flytte ud til dem, og der at opslaae

min Bolig for bestandig. Jeg fandt snart paa een, snart paa en anden, Undskyldning, for, i det mindste, at forhale et bestemt Løvte, som jeg nødig vilde gjøre, efterdi jeg ikke synderlig skjøttede om at afsondre mig fra hele Menneskeligheden; thi vel elsker jeg Ensomhed, men en saadan, som man kan skabe sig selv, endog midt i en stor Menneskevrimmel. Endelig kom hendes Død, og gjorde at Tingene fik et andet Udseende. Broderen var frie, og kunde nyde Livet lidt meere. Han gjorde nu smaae Rejser omkring i Landet, og enhver Vinter, siden 1826, har han gjordt en Tur til Paris, og der opholdt sig tre til fire Maaneder.

Iblandt de mærkværdige Personer, hvis Bekjendtskab jeg gjorde i hans Huus, medens han boede i Paris, nævner jeg, fremfor alle, den Italienske Doktor Corona. Jeg har aldrig seet nogen Mand af saa værdig, og tillige saa indtagende Person, Væsen og Anstand. Han var en Romer af Fødsel, og under den kortlivede Romerske Republik havde han været Minister for det Indre. Da samme havde ophørt, og Forfølgelser begyndte, maatte han flygte fra sit Fødeland, og tog da sin Tilflugt til Frankrig, hvor han fandt sig temmelig vel fornøyet med alt, undtagen med Klimatet, der ikke var saa varmt, som han ønskede. Da jeg engang spurgte ham, hvorfor han da ikke heller var gaaet til Neapel, svarede han mig smilende: "Gud bevare mig for at boe i de Lande hvor "Bjergene valtse." Engang havde han gjordt mig et Par Besøg i en liden Upasselighed, og ordineret de fornødne Lægemidler. Da jeg nu vilde betale ham for hans Umage, afslog han ikke allene al Betaling, men forærede mig endog en liden net og smukt indbunden græsk Epiktet, som jeg

gjemmer til Erindring om denne høyst værdige Mand, der døde for en halv Snees Aar siden. *).

En anden Italiensk Læge, som jeg ofte traf i det samme Huus, var Neapolitaneren Doktor Attumonelli, men denne Mands Bekjendtskab havde jeg gjordt allerede for flere Aar siden, i en anden Familie, og, i Selskab med ham, havde jeg nogle Gange seet og talt med den nyelig afdøde Pave Leo den tolvte, om hvem Attumonelli sagde at det var en liderlig Hund, og at han eengang havde kureret denne Mand, som endnu kuns var en simpel Geystlig, for en Sygdom, som ingen Geystlig, og allermindst en katholsk Præst, burde kunne paadrage sig. Det samme skal have været Tilfældet med ham i München, hvor han, under Navn af Monsignor della Genga, var, i nogen Tid, Pavelig Nuntius, og hvor han, som der forsikkres, var mere bekjendt i Bordellerne, end ved Hoffet og i Kirkerne. Doktor Attumonelli er ogsaa død for tre eller fire Aar siden.

Som en Kontrast imod disse to nys omtalte Italienske Læger, nævner jeg her korteligen en Neapolitansk Charlatan, ved Navn Forlenze, med hvem jeg, i lang Tid, meget ofte traf sammen i Selskab. Han har vidst at forskaffe sig en uhyre stor, skjøndt ufortjent, Reputation, som Øyenlæge, og Regjeringen lader ham, hvert Aar, paa offentlig Bekost-

*) Denne Doktor Corona skylder jeg ogsaa mit Bekjendtskab med den berømte Italienske Digter Abbé Casti, bekjendt af sit satiriske Digt, gli animali parlanti. Det var et særdeles vittigt og satirisk Hoved; men hans Satire, i Selskab, var ingenlunde bitter. Forfulgt af de Mægtige, elskede han ikke disse Folk, men sagde ofte om dem: Sono birbanti tutti questi Signori.

ning, reyse omkring i Departementerne, for at operere i Hospitalerne. Folk, der nøye nok kjende Mandens Duelighed, paastaae, at dersom han blot fik en Louisdor for hvert Øye, som han har gjordt ubrugeligt, saa vilde han være rigere end Lafitte eller Rothschild. Dersom dette, hvilket jeg troer, er Sandhed, saa vilde han, i det høyeste, være brugbar til at slaae Øyet ud paa de tolv Sølvskeer, hvorom der tales i Holbergs Komedie, Hexerie eller blind Allarm.

Jeg har, i det foregaaende, nævnet en Mængde mere eller mindre bekjendte og berømte Spaniere, som jeg har havt Leylighed til at lære at kjende; og jeg troer at burde tilføye nogle virkelig udmærkede Mænd af den Portugisiske Nation. Blandt disse nævner jeg først Greve Souza, forhen værende Portugisisk Gesandt ved det Franske Hof. Efterat han havde ophørt at beklæde denne Post, henlevede han Resten af sine Dage i Paris, i Omgang med Videnskabsmænd og andre udmærkede Personer. Han bekostede her en Pragt-Udgave af den Portugisiske Digter Camoens; det er at sige, af det Heltedigt, der er bekjendt under Titel af Os Lusiadas. Af denne Udgave in quarto, lod han kuns trykke saare faa Exemplarer, alle bestemte til Forlæring til de betydeligste Bibliotheker i Europa. Da jeg havde faaet dette at vide, spurgte jeg ham en Dag, om hans Gavmildhed ikke havde glemt det nu selvstændige Norge, hvis Universitet i Christiania eyer et ikke ubetydeligt Bibliothek. Han tilstod sin Glemsomhed, og lovede mig at oprette Fejlen. Dagen derefter sendte han mig et Exemplar og bad mig besørge det til sin Bestemmelse. Dette skeede, og Bogen findes nu i Universitets Bibliotheket i Christiania, i Følge Bibliothekarens Brev til Greve Souza og til mig.

En anden, ligeledes høyst udmærket Mand, af den Portugisiske Nation, var Marquis de Marialva. Beslægtet med den Portugisiske Kongelige Familie, og forhen værende Gesandt i Frankrig, hvor han, for nogle Aar siden, døde som privat Mand, var han agtet og elsket af enhver der kjendte ham. Jeg traf ham meget ofte, især hos de Videnskabsmænd, hvis Huse jeg frequenterede, og desuden hjemme hos ham selv, hvor jeg stedse blev modtaget med overmaade stor Artighed. Adskillige af hans Bekjendte have beskyldt ham for et umoralskt Levnet. Jeg veed ikke hvori hans umoralske Handlinger skulle have bestaaet, heller ikke om Beskyldningen er sand; men saa meget er vist, at Marquis de Marialva var en af de fineste og behageligste Verdensmænd, som jeg nogensinde har kjendt *).

Men den Mand af den Portugisiske Nation, som jeg, ubetinget, sætter over alle de andre, og som jeg, saa at sige, daglig traf i mine Omgangs-Cirkler, var den, ligeledes nu afdøde Herr Correa de Serra, forhen værende Portugisisk Gesandt i Nord-Amerika. Med Føye kunde man have kaldet denne Mand en levende Encyklopædie, thi ikke letteligen finder man saa mange og tillige saa forskjellige Kundskaber samlede hos en og den samme Person, og tillige forenede med saa megen Beskedenhed, og krydrede med en Aandsnærværelse, en spillende Vittighed, og en indtagende Urbanitet, som hos denne høyst udmærkede og fortræffelige Mand. Ogsaa var han, i alle de Selskaber hvor han kom, den som man meest længtes efter at see, og selv hans Satire — thi

*) Der gives Folk, som paastaae at en vis Usurpatør skal være nærmere beslægtet med Marquis de Marialva, end med sin Fader.

han havde en god Dosis deraf — var saa fiin, saa træffende, og tillige saa behagelig og uskyldig, at den paagjeldende selv ikke kunde andet end glæde sig over at have været Maalet for hans Vittighed. Han forlod Paris, for at drage tilbage til sit Fødeland, hvor han, inden sin Død, skal have været Maalet for nogle Forfølgelser, dog førend den nu værende Tyran fik Magten i Hænderne.

En fjerde Mand af denne Nation, og en Mand af ikke liden Fortjeneste, var en Herr Verdier, Fransk af Fødsel, men født i Lissabon, hvor han ogsaa er gift og bosat. Jeg nævner ham her, ikke blot fordi han fortjener Agtelse af alle dem der personlig kjendte ham, men ogsaa fordi jeg skylder ham nogen Taknemmelighed. Han oversatte mine politiske Aforismer efter mit Franske Manuskript. Oversættelsen blev sendt til Lissabon, for der at trykkes, men ankom dertil efter en politisk Omveltning, som gjorde Trykningen umuelig. Samme Skjebne havde ogsaa den Portugisiske Konstitution, som Verdier havde havt i Kommission at lade stereotypere hos Didot. Pladerne, der ankom til Lissabon paa samme Tid, bleve strax sønderbrudte og omsmeltede. I Paris var der kuns taget fem Exemplarer deraf, og af disse forærede Herr Verdier mig det ene, hvilket jeg, som en stor Sjeldenhed, siden har skjenket til Bibliotheket i det Kjøbenhavnske Athenæum, tilligemed det eneste Exemplar af Llorentes Spanske Oversættelse af mine ovenmeldte politiske Aforismer, som jeg nogensinde har seet, og som er trykt i Madrid i Aaret 1821, men som, efter den Spanske Reaktion sandsynligviis er aldeles forsvundet af Boghandelen *).

*) Nogle andre Skrivter, skjenkede mig af deres Forfattere, saasom af Jeremias Bentham, John Bowring,

Som en Modsætning til de foregaaende fire Personer, nævner jeg en Greve Lima, Portugisisk Gesandt ved Napoleons Hof. Jeg gjorde hans Bekjendtskab i Bayonne, hvor han ofte kom, saavel til Middagsselskab, som i Aftenbesøg hos Hertugen af Cadore. Da han var den eneste Mand af den Portugisiske Nation, der var kommet til Bayonne, saa spurgte man sig underhaanden, hvad han havde der at bestille, og Svaret blev at han, efter al Sandsynlighed, var en Slags Spion, der skulde underrette Napoleon om hvad de i Bayonne forsamlede Spaniere talte om hans formodede Planer, og hvorledes de, i deres venskabelige Samtaler, bedømte dem. Om denne Formodning var grundet eller ikke, er et Spørgsmaal, som jeg ikke tillader mig bestemt at besvare; men den synes at vinde megen Sandsynlighed ved hvad der siden har tildraget sig. Da han, nogen Tid derefter, blev afskediget fra sin Gesandtskabspost, og han, som det synes, ingen egen Formue besad, skal Kejser Napoleon have bevilget ham fyrgetyve tusende Franker aarligen at betales ham ud af Kassen for Politiets hemmelige Udgivter. Saa meget er vist, at en af hans Kreditorer, som jeg kjender personligen, har sagt mig at han en Dag kom for at forlange Betaling; men at Kammertjeneren sagde ham, at hans Herre, paa den Tid, ingen Penge havde. "Men "tilføyede han, kom igjen den første Dag i næste Maaned, "thi da gaaer jeg paa Politiet, for at hente hans Maaneds-

---

og adskillige Franske Skribenter, der egenhændig deri have antegnet Bøgernes Bestemmelse til mig, har jeg ligeledes skjenket til det Kjøbenhavnske Athenæum, fordi jeg ikke har villet at disse Bøger, efter min Død, skulle splittes ad, og komme i de Franske saa kaldede Bouqvinisters Hænder.

"penge, og da skal jeg nok vide at lave det saaledes, at De "skal blive betalt." Hvad der, siden Restaurationen i Frankrig, er blevet af Greve Lima veed jeg ikke; men maaskee er det den samme Lima, som jeg har seet nævne et Par Gange i de offentlige Blade, som en af den Portugisiske Tyrans virksomste Drabanter. *).

Jeg kunde fylde denne Bog med en stor Mængde Navne af Mænd af alle Nationer, med hvem jeg har havt Omgang eller staaet i Forbindelse, men det vilde være at kjede mig selv, og Læseren vist nok endnu langt mere. Jeg indskrænker mig altsaa blot til tre eller fire Personer, for hvem jeg enten har besynderlig Agtelse, eller som jeg, af andre Aarsager, troer at burde nævne.

Af Nederlændere nævner jeg kuns, foruden min, flere Gange omtalte, trediveaarige Ven og Korrespondent Reinhold, en Herr De Potter, bekjendt som Videnskabsmand, og maaskee endnu mere for de Forfølgelser, som han, nu gandske nyeligen, har været underkastet i sit Fædreland, for sit tillidsfulde Brug af Trykkefriheden, som Mørkets Venner behagede at kalde Misbrug af denne Friehed, og altsaa

*) Den sidste Gang jeg saae Greve Lima var paa Gaden i Paris, kort efter vores Hjemkomst fra Bayonne. Han holdt mig an, og spurgte mig, med en Protektions-Tone: Eh bien, mon cher, êtes vous heureux? Jeg svarede ham, i den samme Tone: Du moins, mon cher, je ne suis pas malheureux, car je n' ai pas de dettes. Derpaa hilsede han mig, og gik. Mit Svar var, paa den Tid, den rene Sandhed. Nogle Aar sednere maatte jeg have fundet paa et andet Epigram, hvilket ikke vilde have været vanskeligt.

at stemple med Navnet Forbrydelse. Jeg kjender Herr De Potter, og hans Karakter saa fuldkommen vel, at jeg er aldeles overbeviist om at han ikke har yttret andet, end hvad der er overeensstemmende med Sandhed; men dennes Lys er altfor glimrende til ikke at virke paa Magthavernes Øyne, saaledes som Dagens Lys virker paa Natuglers og Aftenbakkers Syns-Organer.

Iblandt Tydskere af mit Bekjendtskab staaer i første Rang en for nogle Aar siden afdød Greve Schlaberndorff, Preusser af Nation, men som, i nogle og tyve Aar, boede i Paris. Han eyede en betydelig Formue, men hvoraf han selv kuns fortærede en saare liden Deel. Resten anvendte han til at befordre Oplysning og Industrie, samt til Godgjørenheds-Handlinger. Jeg veed saaledes med Vished, at den afdøde Baggesen har nydt betydelig Understøttelse af ham. Det af Bogtrykker Herhan anlagte Stereotyp-Trykkerie vilde neppe være kommet istand, dersom ikke Greve Schlaberndorff, havde forstrakt Penge dertil. Jeg gjorde hans Bekjendtskab i det forhen omtalte Pobecheimske Huus, men han forfaldt snart, jeg veed ikke af hvad Aarsag, i en dyb Melankolie, der fængslede ham til sit Værelse, saaledes at han, i flere Aar, ikke satte sin Fod en eneste Gang paa Gaden. I denne Forfatning besøgte jeg ham, endskjøndt kuns saare sjelden, og fandt ham da med et nogle Tommer langt Skjæg, og i en Morgendragt, der gav ham Anseende, snarere af en Dagløn̄er, end af en Tydsk Greve. Hvor forundret maatte jeg altsaa ikke blive, da jeg, en Dag i Aaret 1812, just som jeg skulde afreyse til Dresden, saae ham træde ind til mig i en saa elegant Paaklædning, hvori jeg, i mange Aar ikke havde seet ham. Hans

Ærende var at bede mig, med egen Haand, om mueligt, at aflevere et Brev af Vigtighed til den Preussiske Statsminister Greve Hardenberg, der var hans nærbeslægtede. Han tvivlede ikke om at dette jo vilde blive en let Sag for mig, saasom det var bekjendt at Negotiationer skulde aabnes i Prag. Men, saasom den Franske Ambssadør i Petersborg, Hertugen af Vicenza (Caulincourt) blev udnævnet til Fransk Befuldmægtiget ved denne Kongres, saa blev Ministeren, Hertugen af Bassano (Maret) i Dresden, og jeg kom saaledes heller ikke til Prag. Ikke destomindre fik jeg dog Leylighed til at see Brevet rigtig besørget; thi den Franske Ambassade-Sekretær, Herr Rayneval kom, flere Gange, fra Prag til Dresden, for at give Ministeren mundtlig de fornødne Efterretninger. Han modtog Brevet, og Greve Schlaberndorff har siden sagt mig at det gandske rigtig var kommet i Greve Hardenbergs Hænder.

En anden Tydsker, som jeg her vil omtale, er den forhen nævnede Ven af Baggesen, Preusseren Oelsner. Han havde, i nogen Tid, havt en, skjøndt ikke officiel, Ansettelse ved den Preussiske Legation; og denne Post, der ikke var offentlig anerkjendt, men som holdtes hemmelig, blev, og dette ikke uden Grund, anseet for en Slags Spionpost. Da nu, under Krigen, intet Preussisk Gesandtskab fandtes i Frankrig, saa ophørte rimeligviis ogsaa Oelsners Lønning, og han havde ikke egen Formue nok til at leve af. I denne Forlegenhed henvendte han sig til sin Ven Baron Reinhard, der, i nogen Tid, var Direktør ved Kancelliet i Ministeriet for de udenlandske Anliggender. Denne Mand, der havde Godhed og Venskab for Oelsner, vilde hjelpe ham, og det faldt ham ind, at han maaskee kunde faae ham

ansat som Chef for det Bureau, hvor jeg var Sous-Chef. Dette Indfald fik Reinhard aldeles ikke af nogen ond Villie imod mig, men ene og allene af Attraae efter at vise sin Ven en vigtig Tjeneste. Lykkeligviis fik jeg Planen at kjende, inden der endnu var begyndt paa dens Udførelse. Jeg talte da med Baron Reinhard, og forestillede ham, ikke blot at hans Plan var en aabenbare Fornærmelse imod mig, men, hvad som endnu var værre, at Planens Iværksættelse kunde have saare farlige Følger for ham selv, ifald Napoleon, der var i Krig med Preussen, fik at vide at han havde hjulpet en Preussisk Undersaat til at faae en Fod ind i det Franske Ministerium for de udenlandske Sager. Han tilstod ærligen og godmodigen, at jeg havde Ret, og at han aldeles ikke havde tænkt paa nogen af disse to Anstødsstene. Saaledes døde denne Sag hen, og Oelsner maatte søge andre Udveye.

Baron Reinhard, Tydsk af Fødsel, men i Fransk diplomatisk Tjeneste, lige fra Republikens Dage, og, for nærværende Tid, Fransk Gesandt i Frankfurt, er en Mand af udmærkede Talenter og Fortjenester, hvilket man ikke skulde dømme af hans udvortes Anseende. I Selskab staaer han, med Ryggen op til en Væg, eller til Kaminen, seer op til Loftet, fordybet i sine Betragtninger, og puster undertiden som en Hvalfisk; taler kuns lidet, eller dog med saare faa Ord, undtagen da, naar Nødvendigheden kræver mere, og da kan man være overbeviist om at hvad han siger er sundt og godt. Men intet undgaaer hans Opmærksomhed; og jeg veed med bestemt Vished at Keiser Napoleon med største Fornøyelse modtog og læste hans Depescher, som han fandt at være skrevne i et kort, klart, og syndigt Sprog, og op-

fyldte med vigtige og rigtige Jagttagelser, samt fine og grundige Anmærkninger. Hvorledes man endog bedømmer Napoleon, og fra hvad Synspunkt man betragter ham, som Menneske, som Helt, eller som Statsstyrer, saa maae man dog vel tilstaae, at det er en ikke liden Anbefaling for en Mand, at have været saaledes udmærket af ham. Og hertil maae jeg endnu føye, til Ære for Baron Reinhard, at man aldrig har hørt at han har misbrugt sin Indflydelse, enten til at berige sig, eller til at skade nogen.

Man har seet, i det foregaaende, hvorledes min Selskabscirkel blev, Dag fra Dag, immer trangere og trangere; hvorledes Huse, som jeg havde freqventeret, efterhaanden lukkedes, deels formedelst Dødsfald, deels formedelst Afreyse, deels ogsaa ved andre Tilfælde og Omstændigheder *). Og da jeg nu ikke søgte at gjøre nye Bekjendtskaber, saa flød deraf nødvendigen, at jeg tilsidst maatte befinde mig næsten isoleret, og som en Slags Eremit, midt i Frankrigs umaadelig store Hovedstad. Endelig, og i Aaret 1822, afbrød jeg gandske og aldeles al selskabelig Omgang i private Huse. Hvorledes jeg, siden den Tid, har indrettet mit Eremitliv,

*) Døden har, for gandske kort siden, sidst i July Maaned 1829, bortrevet en af mine gamle Omgangs-Venner, Herr Laignelot, forhen Medlem af National-Konventet. Paa sin Sygeseng, og først to Dage før sin Død, gjorde han de to følgende Vers:

Voici, touchant la mort, ce qu' enfin je conclus:
Je suis: elle n'est pas; — Elle est: je ne suis plus.

Laignelot var Forfatter af to Tragedier hvis Titler ere Agis og Rienzi.

og hvorledes uundgaaelige Omstændigheder have forvoldet nogle, skjøndt saare sjeldne, Undtagelser fra mine bestemte Regler, derom skal jeg give Læseren en kort Underretning i Slutnings-Kapitlet, efterat jeg i det næstfølgende Kapitel, først har talt noget om min litterære Vandel i Paris.

Sextende Kapitel.
Min litterære Vandel i Paris.

Saalænge som jeg stod i Statens Tjeneste, tillode mine Kaldsforretninger, og deres Mangfoldighed, mig ikke at nedskrive mine egne Ideer, for at overgive dem til Trykken. Det vilde ogsaa have været farligt, og dobbelt farligt for mig, som Udlænding, at falde i Hænderne paa Bonapartes litterære Mestermandsfolk, der, i høyeste Grad omhyggelige for at adlyde Despotens mindste Vink, ja endog hans blot præsumerede Villie, sikkert ikke vilde have undladt at gribe den allerførste, ja vel endog den allermindste litterære Synd, som jeg maatte have begaaet. Følgerne deraf for mig vilde have blevet uberegnelige, og Tilfældet uundgaaeligt, i Betragtning af den Vending som mine Ideer havde taget fra den første Ungdom af. Forsigtighed bød mig altsaa at tie; og dette Bud adlød jeg.

Det hører ikke mig til at bedømme, om den Vending af mine Ideer, som jeg nys nævnede, er god eller ikke. Derom maae enhver anden dømme, efter sin individuelle Maade at betragte Tingene paa. For mig er det nok, at min Samvittighed giver mig det Vidnesbyrd, at jeg stedse har fulgt min Overbeviisning. Denne kan undertiden, ja vel endog ofte, have været vrang, men, saa længe som jeg ærligen har troet den at være rigtig, har jeg strængt fulgt den. I nogle faa Tilfælde har jeg indseet det modsatte, og da har jeg lige saa ærligen erkjendt min Vildfarelse, og er gaaet over til den rigtigere Mening. I ethvert andet Tilfælde er jeg blevet min Overbeviisning urokkelig troe. En af de Tanker der, i min hele Levetid, meest har sysselsat og

smigret mig, er det Ønske, at man, engang efter min Død, skulde kunne sige med Sandhed, at jeg har stræbt, saa meget som muligt, at nærme mig til den bekjendte atrocem animum Catonis; vel at forstaae at Ordet atrox tages i den Mening, hvori Horatius har taget det, hvori det bør tages, og saaledes som det bør oversættes.

Jeg har nyelig nævnet Bonaparte, som Despot. Jeg skulde neppe troe at jeg behøver at forsvare denne Benævnelse for det tænkende Publikum, der er bevandret i de sednere Tiders Historie. Men da der, foruden dem, gives en Mængde Mennesker, der, fordi de kuns have seet denne mærkværdige Mand langt fra, og ladet sig forblinde af det glimrende i hans Bedrivter, have en ubegrændset Høyagtelse for ham, saa torde det maaskee ikke være afveyen, at jeg, med et Par Ord viser hvorledes jeg betragter, og hvorledes jeg altid har betragtet ham.

Lige indtil den berygtede attende Brumaire var jeg en enthusiastisk Beundrer af Bonaparte, som General og Hærfører. Men efter denne første Usurpation, kjølnedes min Enthusiasme for ham i en mærkelig Grad; og jeg har, mere end een Gang, sagt til Grouvelle, Republikens Gesandt i Kjøbenhavn, at denne første Usurpation vilde drage flere lignende efter sig. Erfarenheden har stadfæstet Rigtigheden af min Spaadom.

Man maae nøye tage sig iagt for at blande Begrebene om en Despot og en Tyran med hinanden. Den Portugisiske Usurpatør, Don Miguel, er ikke blot Despot, men Tyran; derimod var Bonaparte blot Despot; men man kan ikke, uden at være høyst uretfærdig imod ham, sige, at han var Tyran. Kuns faare faa Magthavere ville

være Tyranner; og Himmelen være lovet for denne menneskelige Følelse, som den har nedlagt i deres Hjerter; men alle — næsten uden Undtagelse, alle — ville de være Despoter. Drive de det ikke saa vidt, da er det af Mangel paa Evner, men ingenlunde af Mangel paa Villie. I deres barnagtige Bestræbelser for at erobre Despotismen, gjøre de sig, ikke sjelden, latterlige. De ere for smaae til at kunne hades, de fortjene kuns Foragt. Bonaparte derimod, med sin Jern-Arm og sin Marmor-Villie, satte alle sine Beslutninger igjennem, indtil han endelig maatte bukke under for Omstændighederne, men ingenlunde for en stærkere Arm, eller for en menneskelig Villie, mere ubøyelig end hans. Ham kan man vel, naar man seer ham fra en vis Synspunkt, hade; at foragte ham er umueligt; og hvo er den Magthaver i Europa, der, blot i dette Punkt, ikke maae lade ham vederfares Ret? Jeg haaber at Læseren, i disse faa Linier, vil erkjende, at jeg ikke bedømmer denne, i visse Henseende, virkelig store Mand enten med Fordom, eller med Partiskhed.

Bonaparte havde, tilfælles med den hele Menneskelighed, den Egenskab at han kunde fejle, og at han ofte fejlede; men en anden Egenskab, som han havde tilfælles med alle Despoter, og som egentligen tilhører næsten alle Magthavere, de være store eller smaae, bestod deri at han ikke havde Mod til at rette hvad han havde gjordt ilde, af Frygt for at kompromitere sin Værdighed. Denne er netop Magthavernes første og uforanderligste Maxime. Naar man betragter Følgerne af et saadant Princip, hvor det gjøres gjeldende i det hele Omfang, som det kan modtage, maae man virkelig gyse. Den græsseligste Tyran, en Don Miguel selv, kan ikke ønske sig en Statsmaskine bedre skikket til at legitimere alle

sine tyranniske Handlinger. En Magthaver udgiver idag en tyrannisk eller en uretfærdig Befaling, der opvækker almindelig Misfornøyelse, men som dog adlydes. Dagen derefter kommer Magthaverens Slaver og Hyklere, sigende: "Regjeringen indseer nu, skjøndt noget for sildig, at den har begaaet en Feil; men hvad er derved at gjøre? Feilen er begaaet, og Regjeringen kan ikke gjøre et Skridt tilbage, "uden at kompromittere sin Værdighed." Nu hedder det at de Magthavende have gjordt alt hvad der var muligt, og derved maae det forblive; ret som om det ikke var langt mere hæderligt og roesværdigt, at rette hvad man har gjordt ilde, end at lade det onde og det uretfærdige blive bestaaende. Otte Dage sednere tages en nye tyrannisk eller despotisk Forholdsregel, og Dagen derefter høres samme hykkelske og slaviske Undskyldning, eller rettere sagt, Forsvar. Saaledes gaae Despoter og Tyranner roelig frem og tage een uretfærdig Forholdsregel efter den anden, ladende Følgerne af disse Uretfærdigheder, ikke allene uoprettede, men endog uforebyggede for Eftertiden.

Jeg kommer nu tilbage til min egentlige Materie.

Uagtet jeg, i den Stilling, hvori jeg befandt mig, hverken kunde eller burde, eller torde vove mig ud paa Forfatter-Banen, kan jeg dog tilegne mig en vis, anonyme, skjøndt saare lidet betydelig, Forfatter-Ære. En stor Mængde af mine Rapporter, Extrakter af Udenlandske Tidender, og andre Documenter, med videre, bleve, saasnart som Bonaparte havde gjennemlæst dem, strax af ham sendte til Indrykkelse i Monitøren; og jeg tør, med temmelig Vished, forsikkre, at der, i dette voluminøse Dagblad, findes, af mit Arbejde, saa meget som der omtrent vilde udfordres til at

fylde tre eller fire Oktavbind af almindelig Førlighed; men jeg tilstaaer ogsaa meget villigen at disse tre eller fire Bind, nuomstunder vilde kuns give en høystkjedsommelig Læsning.

Men, som Digteren siger:

. . . . tenet insanabile multos

Scribendi cacoëthes,

saaledes var det mig ikke muligt aldeles at fornægte min Natur; thi jeg sammensaskede nu alligevel nogle Skuespil, som min Ven Rahbek har gjordt mig den Ære at befordre til Trykken, men som jeg, uden mindste Skade, enten for Publikum, eller for min egen lille Forfatter-Ære, gjerne kunde have ladet være uskrevne, eller dog have revet i Stykker, efterat jeg havde moeret mig, eller fordrevet Tiden med at skrive dem. Denne ærlige Bekjendelse har jeg gjordt flere Gange, og jeg haaber at Læseren vil være retfærdig nok imod mig, til ikke at sætte mig i Klasse, enten med dem der selv beundre hver en Lap Papir, som de har besmurt med Blæk, eller med dem, der have en udmærket Forkjerlighed, netop for de sletteste af deres Aandsprodukter, aldeles som Forældre have for et af Naturen stedmoderligt behandlet Barn.

Noget efter, da den Danske Regjering, i Aaret 1808, aabnede en Konkurs, for at bedømme afdøde Eggers's Udkast til en Kriminal-Lovbog for de Holsteenske Stater, tillod jeg mig ogsaa at bedømme dette Udkast, og indsendte min Kritik, efter det Kongelige Kancellies Forskrivt, til det juridiske Fakultet i Kiel. Hvorledes denne Afhandlig tildrog sig Fakultetets Opmærksomhed, hvorledes denne Domstol erklærede Skrivtet værdigt til en offentlig Udmærkelse, saa længe som Forfatterens Navn var ubekjendt; hvorledes det blev behandlet med Foragt, da dette Navn var kommet til Ved

kommendes Kundskab; hvorledes den i Kancellie-Patentet belovede Kundgjørelse, saavel i den Kielske Litteratur-Tidende, som i de Kjøbenhavnske lærde Efterretninger, om Resultatet af Konkursen aldeles udeblev; hvorledes slet ingen Priis blev givet; hvorledes det hele sank i dybeste Forglemmelse; hvorledes Herr Etatsraad A. W. Cramer, en af Fakultetets Medlemmer, og følgelig Dommer, viiste mig den aristokratiske Ringeagtelse, ikke at besvare mine forskjellige i den Anledning ham tilskrevne Breve; derom, saavelsom om meget mere kan læses i Fortalen til min Afhandling om Dødsstraffene, der er trykt, i Aaret 1820, hos Grøndahl i Christiania.

Man har villet faae mig til at troe, og jeg troede virkelig i nogen Tid, at Indholdet og Resultatet af mit Skrivt havde krænket Baron Eggers's Egenkjerlighed, og at denne var den eneste Aarsag, hvorfor man havde begravet alle Forhandlingerne i denne Sag i et uigjennemtrængeligt Mørke; men jeg er sednere blevet, i en temmelig høy Grad, overbeviist om Urigtigheden af dette Foregivende; thi flere end een Rejsende have bragt mig Hilsener fra Baron Eggers, tilføyende at han havde paalagt dem personligen at bringe mig disse hans Hilsener. Dette er saa meget mere mærkværdigt, som jeg, inden jeg forlod Danmark, havde flere Gange brugt Satirens Svøbe imod ham. Men disse ubetydelige Loppebid havde han, som det synes, aldeles forglemt; og jeg skylder Manden, i sin Grav, den Æres-Erklæring, at jeg, i Følge det foranførte, anseer det for aldeles umueligt, at han i nogen Maade har bidraget til, eller deeltaget i, den udmærkede Ligegyldighed, eller, rettere sagt, Foragt, hvormed min Afhandling blev begegnet. Jeg anseer det derimod for soleklart,

og næsten som uimodsigeligt, at ingen anden har været Hovedmand for Kabalen, end min forne Fiende Christian Colbjørnsen.

Det var først i Aaret 1817 at jeg blev løst af de Baand, der havde fængslet mine Ideer indenfor Hjernens snevre Skranker. Ogsaa begyndte jeg nu at løslade dem af deres Fængsel. Om jeg deri har gjordt vel eller ilde, derom maae Publikum dømme. Saa meget tør jeg, i det mindste, med en god Samvittighed, sige og paastaae, at jeg troer aldrig at have skadet noget Menneske, der ikke forhen har villet skade mig, og at jeg derimod, maaskee, kan siges at have virket noget Gavn. Hvo der fornærmer Sandheden, Retfærdigheden og Menneskeligheden, fornærmer og skader ogsaa mig. Om jeg, ved at vise ham tilrette har skadet ham, saa maa han tilregne sig selv Skylden derfor. Men det nægter jeg ikke, at jeg fornemmelig har gavnet mig selv, om just ikke i financiel, saa dog i en anden, og mere vigtig Henseende; thi min Sysselsættelse som Skribent, hvor ubetydelig den endog af mange maatte ansees for at være, har, paa en høyst behagelig Maade, forkortet mig Tiden, der ellers saare snart vilde have opædt mig af Kjedsommelighed. Med Sandhed kan jeg sige at jeg aldeles intet andet har vundet derved — mine Landsmænds og andre Venners Agtelse og Bifald fraregnet — thi for alt hvad jeg har ladet trykke paa forskjellige Steder i Norge, har jeg hverken faaet eller forlangt een eneste Skillings Betaling; og alt hvad jeg har ladet trykke i Frankrig har indbragt mig to høyst ubetydelige Summer, hvorom der vil blive talt i det følgende. Meget mere have enkelte af disse Smaaskrivters Trykning i Frankrig, og de Norske Skrivters Transport til Frankrig,

forvoldet mig Bekostninger, der, i min Forfatning, undertiden have været temmelig følelige.

Allerede i mit første Friheds Aar 1817, lod jeg trykke i Christiansand et lidet Skrivt, under Titel: Betragtninger over National-Repræsentationen, under en konstitutionel monarkisk Regjering o. s. v. Norge var kort tilforn blevet en selvstændig Stat, isteden for at have været forhen en Provinds af Dannemark. Er Norge just ikke mit Fødeland, saa er det dog mit Fædreland. Alle mine Forfædre, saa vel paa Moders, som paa Faders Side, ere fødte i Norge *). Jeg troede altsaa at skylde mine

*) Da der gives Folk som paastaae at Fædreland er det samme som Fødeland, og at Fædrelandet er det Land hvor man fødes, saa vil jeg, uden at tage Hensyn til de to forskjellige Ords forskjellige Bemærkelse, søge, ved et passende Exempel, at overbevise dem om deres Vildfarelse. Belgien der, i nogen Tid var, som integrerende Deel, forenet med Frankrig, er sednere, formedelst Omstændigheder som jeg ikke behøver at omtale, adskildt derfra, og blevet en selvstændig Stat. Mange Franske Embedsmænd have, under Foreningen, havt Embeder i Belgien; de ere sednere komne tilbage til Frankrig. Nu spørger jeg: Deres i Belgien fødte Børn, ere de Belgier eller Franskmænd? Faupaatvivlelig det sidste. Min Fader, og min Moders Fader, begge bærende det samme Familienavn, og begge fødte i Norge, vare de første af dette Navn, der, som Embedsmænd, have været bosiddende i Dannemark, under Rigernes Forening. Ovenanførte Exempel viser altsaa, at jeg har Ret til at ansee mig som Normand. Henhørte jeg til anden eller tredie Generation, da kunde jeg ingenlunde gjøre denne Ret gjeldende. Saaledes kan min Søn, der er født i Dannemark, ikke paastaae at være Normand.

Landsmænd at bidrage min ringe Skjerv til at forøge de konstitutionelle Principiers Masse, der, i Følge Omstændighederne, og efter tre Aarhundredes ubetingede Afhængighed af en gandske forskjellig Regjeringsform, endnu ikke kunde være synderlig udbredt i Landet selv. Det ovenmeldte lille Skrivt, saa ufuldstændigt og fragmentarisk som det endog er, indeholder dog nok — jeg tør tillade mig at sige det selv — nogle Ideer, der ikke ere at foragte, som, paa den Tid ikke vare tilstrækkelig kjendte i Norge, og som desuden kunde give de tænkende Borgere, hvorpaa Landet ingen Mangel har *), Anledning til at anstille en fuldkommen Udvikling deraf, hvorved Landets Indbyggere i Almindelighed ville kunne, tildeels oplæres, tildeels bestyrkes i Erkjendelsen af de høyst betydelige Fordele, som en konstitutionel Forfatning, om den endog

---

*) Jeg nævner her den, for et Aars Tid siden, afdøde Oberste Tidemand, Forfatter af et høyst mærkværdigt og grundigt Skrivt om Statsforfatninger, hvori man dog alligevel træffer paa nogle politiske Kjetterier, hvoraf eet, der findes nederst paa S. 51 og øverst paa S. 52, sigter til at gjøre en konstitutionel Konge til den meest uindskrænkede Despot. Ney, en Ministers Ansvarlighed falder ikke bort, naar han ikke har gjordt en konstitutionel Indsigelse imod Kongens ukonstitutionelle Befaling; Han skal først sige, som Gouverneuren i Orthes sagde, da Ludvig den fjortende befalede ham at lade nedsable alle Protestanter: Je prie Votre Majesté de m'ordonner des choses faisables, og derefter skal han nedlægge sit Embede, ifald Kongen vedbliver. Men det vil en Minister sjelden; han har i Almindelighed større Agtelse for sit glimrende og lukrative Embede, end for de Pligter, som Ære og Samvittighed foreskrive ham.

i mange Dele er fejlfuld, dog uimodsigeligen har fremfor den, saa kaldede — men urigtigen kaldede — Konstitution, hvori Grundprincipiet, eller, rettere sagt, det eneste Princip, er ubetinget Lydighed under en uindskrænket Enevoldsmagt. Om jeg, i denne Henseende, har gavnet noget lidet, om jeg har bidraget til at vække Eftertanke hos mine Landsmænd, og især hos Nationens Ungdom, det er noget, der ligger uden for min Kompetents at bedømme. At jeg har villet virke Gavn, derom er jeg mig selv fuldkommen bevidst, og denne Bevidsthed vil jeg upaatvivleligen tage med mig i Graven.

I samme Hensigt udarbejdede jeg, i det Franske Sprog, et Skrivt, under Titel: **Exposé des principes fondamentaux de la Constitution du Royaume de Norvége**, hvori jeg søgte at vise alt hvad der er ypperligt, og hvad der er fejlagtigt i den Norske Konstitution, hvis Forfattere uimodsigeligen fortjene den Berømmelse at have gjordt alt hvad der var muligt, under de Omstændigheder, hvori de befandt sig, og i det Hastværk, som Tingenes Natur udkrævede; men, uheldigviis, havde de ikke havt Leylighed til at erhverve sig de praktiske Kundskaber, som man kuns er istand til at forskaffe sig, ved i Nærheden at see og betragte Gangen af den politiske Maskine, og af alle de særskildte Hjul, hvoraf den er sammensat. De ere altsaa uskyldige i deres Arbejdes Mangler.

Af dette Skrivt, der bestaaer af sex og tyve Kapitler, tilligemed en Mængde Bilager, lod jeg, i Aaret 1825, trykke det næstsidste Kapitel, hvoraf jeg sendte endeel Exemplarer til Norge. Jeg nævner dette blot, fordi jeg, ved Slutningen, giver en Fortegnelse paa alle Kapitlernes Indhold, paa

det at Læseren kunde deraf slutte sig til, hvad han havde at vente sig, ifald Skrivtet engang blev trykt, hvilket vel neppe vil blive Tilfældet, saasom de sidste Storthing, og de deri forefaldne Forhandlinger, har gjordt det nødvendigt at Skrivtet, i nogle Deele, maatte omarbeides, ifald det skulde fortjene at forelægges Publikum.

Dette gjelder, med endnu større Grund, om en Oversættelse, eller, rettere sagt, et vidtløftigt Udtog, som jeg, for endeel Aar siden, gjorde af dette Skrivt, og som jeg sendte til Bogtrykker Grøndahl i Christiania, for at trykkes i hans Officin. Jeg har aldeles glemt af hvad Aarsag min Hensigt ikke blev opfyldt. Hvad jeg nyelig sagde om Originalen, beviser at jeg aldeles ikke er misfornøyet med den Forglemmelse, hvori Oversættelsen, eller Udtoget, er nedsjunket. Haandskrivtet ligger endnu hos Herr Grøndahl, med mindre han skulde have opfyldt min Begjering, og sendt det til min Søn i Kjøbenhavn, hvorom jeg endnu er aldeles uvidende.

Men, allerede i Forveyen, i Aaret 1822, havde jeg ladet trykke her i Paris, mine Lettres d' un Norvégien de la vieille roche, hvori jeg, saa vidt som det var mig muligt, bestreed de Forandringer i Grundloven, som Regjeringen havde foreslaaet for Storthinget. Disse Breve havde kort forhen, været indrykket, paa Engelsk, i det Engelske Dagblad the Traveller, med hvis Hoved-Redaktør Herr Walter Coulson jeg desangaaende korresponderede. Men, med eet ophørte Herr Coulson at besvare mine Breve, og var ikke engang at formaae til at sende mig de Blade af hans Journal, hvori Oversættelsen findes; saa at jeg ikke

kjender Oversættelsens Tilværelse, uden efter min Vens Herr Bowrings Forsikring.

Tre Normænd, som jeg ikke tør tillade mig at nævne, bidroge kraftigen til Trykningen af dette Skrivt, i det enhver af dem tog halvtredsindstyve Exemplarer, som de betalte med tre Franker Stykket. Saaledes faldt kuns lidt over en Fjerdepart af Omkostningerne paa min Regning.

Førend disse tre Mænd kom mig til Hjelp, havde jeg gjordt Forsøg paa at finde en Forlægger i en Parisisk Boghandling. Jeg henvendte mig, i den Anledning til de Herrer Treuttel og Wurtz, som jeg havde noget Bekjendtskab til. Havde jeg havt den Lykke at træffe den gamle agtværdige Treuttel, vilde jeg maaskee ikke have været heldigere, men dog være blevet modtaget med mere Anstændighed, og med større Agtelse, end af hans Kompagnon Herr Wurtz. Jeg viiste denne Mand mit Haandskrivt, og tilbød ham det til Forlag, uden mindste Betaling; blot med Forbehold af en Snees Exemplarer. Uden at værdige mig den Ære at kaste et Øye paa Manuskriptet, svarede Wurtz med en haanlig Tone, og med hans bekjendte foragtelige Træk paa Næsen: "Vi befatte os ikke med Bagateller." — "Det er da vel, "svarede jeg, ingen Bagatelle, den Brochure, der igaar an"meldtes, i Dagbladene, paa Deres Forlag, og som kuns "koster femten Sous?" — Med nogen Forlegenhed udstammede han disse Ord: "Dermed har det en anden Beskaffenhed;" hvorpaa jeg gik min Vey. Da mit Skrivt var blevet trykt, sendte han en Dag Bud til mig, og forlangte ti Exemplarer. Jeg leverede dem sigende at de kostede tredive Franker. Paa Sendebudets Forestilling at han kom i Ærende fra en Boghandler, og ventede altsaa den sædvanlige Ned-

sættelse af en trediedeel, svarede jeg, at jeg ikke var Boghandler, at en Boghandler følgelig ikke havde Ret til at fordre af mig en lavere Priis end enhver anden, og at Herr Wurtz sikkert ikke vilde give mig een eneste Skillings Nedsættelse, naar jeg kjøbte noget hos ham. Budet gik altsaa, uden at tage Exemplarerne med sig, og jeg bad ham sige Herr Wurtz, at jeg undrede mig over at han vilde befatte sig med Bagateller. Dagen efter kom Budet tilbage og forlangte eet Exemplar, som han betalte med tre Franker, og dette er det eneste Exemplar af dette Skrivt, der af mig er blevet solgt, naar jeg undtager de halvandet hundrede Exemplarer, som de tre ovenmeldte Normænd toge og betalte.

Efter denne Scene har jeg aldrig kunnet overtale mig til at indlade mig i Handel med nogen Parisisk Boghandler angaaende Trykningen af de Skrivter, som jeg har liggende færdige til Pressen.

Mange Mennesker udenlands staae i den Vildfarelse, at ingen Ting er lettere end at faae trykt i Paris alt hvad man ønsker at faae trykt. Denne Vildfarelse er undskyldelig hos dem, der dømme saaledes efter den uhyre Mængde Skrivter, som de Parisiske Presser aarligen frembringe. Men disse Skrivter ere, saa at sige, alle Menneskers Læsning. De bestaae i nye Udgaver af gamle Franske klassiske Skrivter; Memoires fra Revolutionens Begyndelse; Bøger vedkommende Lægevidenskaben og alle dens Grene, Frankrigs indvortes Forfatning og Industrie; de store Begivenheder der foregaae i de betydeligste Lande i Europa; Romaner; Skuespil; smaae satiriske Digte; og endelig Skrivter over hvad somhelst Materie af Forfattere, der have erhvervet sig en kolossalsk Reputation i Litteraturen, den være nu virkelig for-

tjent eller ikke, saasom en Benjamin Constant, en Casimir Delavigne, en Abbé de Pradt, en Chateaubriand, og nogle flere. For disse ligge de Parisiske Boghandlere paa Knæe, og slikke Støvet under deres Fødder. Disse behøve kuns at nævne den Priis, som de sætte paa deres Arbejder, og de erholde den uden Prutten. Andre Forfattere derimod maae tigge sig frem; og jeg kunde nævne Mænd af virkelig Fortjeneste, som Parisiske Boghandlere ikke have skammet sig ved at spørge hvor meget de vilde betale dem for at paatage sig Trykningen for egen Regning og Resiko. Denne Ydmygelse har jeg ikke villet underkaste mig, og det er høyst sandsynligt at den vilde have mødt mig, som en næsten aldeles ubekjendt Skribent, ifald jeg havde tilbudet Forlag og Trykning af et eller andet Skrivt, vedkommende saadanne smaae Lande, som Dannemark, Norge, og Sverrig, der ligge henkastede i en Afkrog af Europa, og hvorom kuns saare faa Mennesker bekymre sig.

Det er aldeles ikke overdrevent, det Spøg, der siger, at den litterære Verden i Paris ligner et Spil Kort, hvori Boghandlerne forestille Kongerne og Damerne, Skribenterne ere Knegterne, og det læsende Publikum repræsenteres af de saa kaldede Smaakort, der ere nødvendige for at Spillet kan bruges til Fordeel og Fornøyelse, og for at Matadorerne kunne have nogle Underhavende at herske over, og at lade myrde, for at indbringe Herskerne Penge.

Men en Skribents egne og virkelige Fortjenester ere, i Frankrig, ikke istand til at forskaffe ham en betydelig og tillige hastig Reputation, dersom han desuden ikke finder Leylighed til at blive Medarbejder i et Dagblad, eller ved at sætte sig i Gunst og venskabelig Forbindelse med Udgiverne

deraf; thi disse, og ene disse, virke paa den hele Folkemængde, saasom deres Blade ere alle Menneskers Læsning; da derimod Uge- og Maaneds-Skrivter, der, forholdsmæssig, kuns have saare faa Læsere, endog i de mere oplyste Klasser, ingenlunde ere istand til at frembringe en saadan Virkning. Det er ved Hjelp af saadanne Patroner, af Dagbladene, og ved vexelviis deri at udbasune hinandens Litterære Fortjenester, at en Etienne, en Jay, en Jouy, en Tissot, en Chateaubriand, en Hoffmann, en Feletz, en Malte-Brun, og flere, have fornemmeligen, og især hastig, erhvervet sig deres Reputation som Skribenter, hvilken de, uagtet alle deres virkelige, og nu almindelig anerkjendte, Fortjenester, enten aldrig, eller dog kuns meget langsommere, havde opnaaet, dersom de ikke vare blevne udbasunede, de fire første af Journalen le Constitutionnel, og de fire sidste af Journal des Débats. Det er desuden en saare betydelig Fordeel for Dagbladene selv, at de, saa ofte, og saa meget som muligt, rose deres egne Medarbejderes Skrivter, saasom de derved vinde en betydelig pekuniær Fordeel, idet de saaledes meget forøge Dagbladets Kredit, forøge Subskribenternes Antal, og skaffe Bladet Afsætning.

Man kunde maaskee falde paa at troe, at den foregaaende Anmærkning havde til Hensigt at kaste en Slags Skygge paa den afdøde Malte-Bruns Forfatterværd; og en saadan Mistanke vilde gjøre mig en saare liden Ære, ifald den var grundet. Jeg haaber at jeg strax, og letteligen, skal bringe Læseren ud af en saadan Vildfarelse.

Da Malte-Brun kom til Frankrig, og maatte søge der at skaffe sig Midler til hæderligt Udkomme, opdagede han snart, med sit skarpe Blik, og maaskee havde han allerede

forhen opdaget, at den Videnskab, hvori den Franske Nation stod allerlængst tilbage for Europas øvrige Nationer, var netop Geografien. Nu kastede han sig, med al sin Iver og Ungdoms Varme hen paa denne Videnskab, hvori han, heldigviis, ikke fandt nogen Rival, der fortjente at frygtes. Franskmænd, der aldeles ikke kunne regnes til den uoplyste Klasse, vare saa uvidende i Geografien, at jeg selv, i de første Tider efter min Ankomst til Paris, har hørt sige til mig at man, meget vel vidste at Dantzig ikke var Hovedstaden i Dannemark, men at denne Bye ikke desmindre var en af de betydeligste Byer i Kongeriget. Til Lykke for Malte-Brun, der havde paataget sig den theoretiske Deel af Nationens Underviisning i denne Videnskab, fandt han en Kollega, der kraftigen dyrkede den praktiske Deel af Geografien; og denne Kollega var Bonaparte, der, ved sine Feldttog og Erobringer i fremmede Lande, udbredte store og betydelige geografiske Kundskaber, ikke blot i Armeen, men i den hele Nation *); saa at man, med fuldkommen Sandhed kan sige at Bonaparte og Malte-Brun vare de to lærdeste Geografer, som Frankrig, paa den Tid, eyede; og begge to vare de, som høyst mærkværdigt, Udlændinge.

*) Jeg har havt Leylighed til at overbevise mig om at denne Paastand er fuldkommen vel grundet. Paa Landet i Touraine, hvor jeg to Gange har opholdt mig, hver Gang i tre Maaneder, har jeg fundet Bønder, forhen værende Soldater i Bonapartes Armeer, der bestemt have kunnet nævne mig, ikke blot de Kjøbstæders, men selv de Landsbyers Navne, hvorigjennem de havde passeret under Feldttogene i Tydskland, Rusland, Polen, Spanien, Italien, og andre Lande.

Malte-Brun der, klogeligen, først havde sat sig i Forbindelse med Mentelle, hvem han dog var meget overlegen i Kundskaber, handlede altsaa fuldkommen i Overeensstemmelse med Nødvendigheden, og sin egen, vel og fornuftig beregnede, Fordeel, i det han forbandt sig med Journal des Débats; og mueligt er det, at jeg ligeledes vilde have seet mig nødt til at skaffe mig en Patron i en eller anden Journal, dersom ikke, lykkeligviis, en anden og bedre Udvey havde aabnet sig for mig.

Men de Forfattere, der ikke ere heldige nok til at forskaffe sig en saadan Beskyttelse, ere virkelig at beklage; thi, uagtet alle deres Talenter, er det saare vanskeligt for dem at trænge igjennem, og at gjøre sig bekjendte. I et Land eller en Bye, hvor Presserne kuns frembringe et indskrænket Antal Skrivter, anmeldes Titelerne strax i de offentlige Blade, og disses Læsere, dømme paa Øyeblikket, efter den blotte Titel, om Skrivtets Indhold, og de kjøbe det strax, uden at oppebie nogen Journals Dom derover. Men i Frankrig, og især i Paris, hvor Antallet paa de udkommende Skrivter er saa uhyre stort, kan saadant ikke ventes. Kjøberne bestemmes her, ikke af Bogens Titel, men af Dagbladenes Dom derover. Ville altsaa Forfattere have at deres Skrivter skulle blive bekjendte, da maae de søge at faae dem anmeldte i et Dagblad, og selv dette har sine betydelige Vanskeligheder; thi Udgiverne af Dagbladene fordre præliminariter to Exemplarer deraf, men derved forbinde de sig ikke til nogen Anmeldelse, med mindre denne betales særskildt, og det er mig bekjendt at det ofte hænder sig at en Forfatter maae dyrt betale en af Medarbejderne i Dagbladet for at skrive en Anmeldelse og en kort Bedømmelse af Skrivtet; og denne Be-

dømmelse bliver endog saare kold, ja endog undertiden temmelig fiendtlig, ifald Forfatteren har det Uheld at mishage Dagbladets Hoved-Redaktør, eller hans Arbejde kolliderer med en eller anden af Journalens Medarbejderes egne Arbejder.

Saasom jeg ikke har villet underkaste mig noget af disse ydmygende Vilkaar, saa er Følgen deraf blevet at mine Lettres d' un Norvégien hverken ere anmeldte eller omtalte i noget eneste af de Pariske Dagblade; og selv den korte Anmeldelse af Bogen, som findes i Revue encyclopédique er saa intetsigende, at jeg heller havde ønsket at den aldeles ikke var blevet omtalt. Da jeg engang nævnede dette for Maanedsskriftets Hoved-Redaktør, Herr Jullien, sagde han mig, at han ikke havde vovet paa at lade gjøre nogen udførligere Anmeldelse deraf, saasom han befrygtede derved at støde visse mægtige Personer for Hovedet.

Det var mig forresten aldeles ligegyldigt om dette Skrivt blev meget eller lidet bekjendt, udenfor de tre nordiske Kongeriger; men hvad der meget glædede mig, var, da jeg, omtrent halvandet Aar derefter, fik tilsendt et Skrivt under Titel: Konstitutions-Kommitteens Beræœnkninger og Indstillinger angaaende de paa tredie ordentlige Storthing fremsatte Konstitutions-Forslag. Af denne Bog, der er trykt i Christiania 1824, og hvis Hoved-Forfatter er den, til betydeligt Tab for Norge, nyelig afdøde Statsraad Krogh, saae jeg med den største Fornøyelse, at jeg, i de ovenmeldte Franske Breve havde været heldig nok til at træffe sammen med den Norske Nation, og med dens Repræsentanter, i min Dom over de ovenmeldte Forslag, der samtlig vare blevne forkastede, paa Grunde, temmelig overeensstemmende med mine, samt paa adskillige andre Grunde, som Kommitteen havde hentet af lokale Kundskaber,

der, naturligviis, ikke vare mig bekjendte, og som jeg følgeligen ikke havde kunnet benytte mig af til Bestyrkelse for mine Meninger. Det var mig nok at den Sag, som jeg havde fægtet for, havde vundet Seyer, og denne Tilfredsstillelse havde jeg opnaaet.

Som en Fortsættelse af de ovenmeldte Breve skrev jeg, kort derefter, i Slutningen af Aaret 1823, et andet lille Skrivt i det Franske Sprog, under Titel: **Considérations sur la politique intêrieure du royaume de Norvége à la fin de l'an 1823.** Dette Skrivt blev ikke trykt, og bliver det formodentlig heller aldrig, hvorfor det er unødvendigt her at rette to Vildfarelser, som det indeholder, hvoraf den ene, der vedkommer Norge, er temmelig ubetydelig; men den anden, Sverrig vekommende, er af meget større Vigtighed. Nogle faa Afskrivter af denne Afhandlig findes i forskjellige Personers Hænder, og disse ville selv letteligen udfinde, hvori de ovenmeldte Vildfarelser bestaae. Forresten troer jeg at Skrivtet indeholder endeel Fakta, der fortjene at erindres, og nogle Vink der maaskee ikke ere aldeles at foragte, og som kunne blive afbenyttede af en eller anden der hændelsesviis faaer Manuskriptet at læse, og som da, bedre end jeg, vil kunne udvikle dem.

Et andet lille Skrivt, der heller ikke er trykt, eller sandsynligviis vil blive trykt, er en **Essai sur l'arbitraire**, der var bestemt for en politisk og moralsk Ordbog, hvis Hoved-Redaktør havde anmodet mig om at være Medarbejder, men hvorpaa der siden, af adskillige Aarsager, ikke engang blev begyndt. En af de Ord som jeg havde valgt at kommentere over var Ordet arbitrær, og min Afhandling var saare lidet vidtløftig, men af en Længde der passede sig for

Planen af en saa kaldet Ordbog; den laae færdig til at indrykkes i det første Bind, tilligemed et Par andre smaae Artikler, hvoraf jeg siden har gjordt Brug paa andre Steder og andre Maader, uden at røbe deres første Bestemmelse. Da nu, som sagt, Selskabets Plan ikke kom til Udførelse, tog jeg denne Afhandling for mig paa nye, for at give den en større og vidtløftigere Udvikling, først i det Franske Sprog, hvilken Afhandling neppe nogensinde vil blive trykt, og siden, med nogle Forbedringer, i Modersmaalet; og denne sidste Afhandling er det, som jeg, i Aaret 1827, lod trykke i Christiania, under den ikke synderlig vel valgte Titel: Hvad betyder Ordet arbitrær? Jeg veed ikke hvorledes dette lille Skrivt er blevet optaget i Norge; men jeg er meget villig til at tilstaae at det ikke er af den Betydenhed at det fortjener synderlig at omtales.

Om mine politiske Aforismer, behøver jeg ikke at sige synderlig mere end hvad jeg har sagt i det foregaaende *); naar jeg undtager en liden Anekdote, der er et Bidrag til de Parisiske Boghandleres Karakteristik.

*) Jeg maae dog alligevel anmærke, at Bogtrykkeren eller Korrektøren har ladet mig sige en overordentlig stor Sottise. Side 24 hedder det, at Souveræneteten er en Journal, der tilhører Statens Dommer. Jeg har det Haab at ingen der kjender mig, vil være istand til at troe at en saadan Phrase kan have flydt ud af min Pen; men enhver vil maaskee ikke strax kunne udfinde hvad der virkelig har staaet i Manuskriptet. Jeg maae derfor her erklære, at der, i mit Haandskrift har staaet: Souveræneteten er en Juveel der tilhører Statens Domæner.

En Parisisk Boghandler, ved Navn Charles Barrois, med hvem jeg meget ofte havde havt Leylighed at konversere paa mine Aftenvandringer i Tuillerieernes eller i Palais-Royals Haver, fortalte mig engang at en af hans Venner, en Engelskmand havde hørt Llorente med megen Roes omtale disse Aforismer, som han havde oversat paa Spansk efter mit Manuskript. Herr Barrois spurgte mig, om jeg ikke vilde have den Godhed at laane ham mit Haandskrivt til Gjennemlæsning for hans Ven, der maaskee ogsaa kunde faae Lyst til at oversætte det paa Engelsk. Med al Beredvillighed laante jeg ham Haandskrivtet, som Engelskmanden, uden min Tilladelse, tog med sig til Engelland, da han kort derefter reyste bort fra Paris. Herr Barrois har aldrig værdiget mig et eneste Ord til Svar paa mit Spørgsmaal, hvorledes det hænger sammen med denne Sag, og det har ikke været mig mueligt at bevæge ham til at gjøre et eneste Skridt, eller at give mig et Brev til Engelskmanden, hos hvem jeg selv, ved min Ven Bowring, vilde lade Haandskrivtet affordre; ja han har ikke engang, med et eneste Ord misbilliget sin Engelske Vens lumpne Forhold.

Mit Skrivt om Enevoldsmagtens Indførelse i Dannemark i Aaret 1660 er ubentvivl meget mere bekjendt end de forhen omtalte Smaaskrivter. Jeg tør vove at sige det, i Følge hvad Forlæggeren Herr Bogtrykker Rode i Drammen selv har fortalt mig i sine Breve. Han har, siger han, ladet trykke et tusende Exemplarer deraf. Subskribenternes Antal var henimod fem hundrede, og desuden er et betydeligt Antal Exemplarer solgt til Ikke-Subskribenter, saa at, tilføyer han "neppe nogen Norsk Forlægger skal "kunne rose sig af en saa betydelig Fordeel paa een Forlags-

"Artikel, som den jeg har havt paa dette lille Skrivt." Denne Efterretning har overmaade meget glædet mig; og Herr Rodes Gevinst har været saa meget betydeligere, som Haandskrivtet var foræret ham aldeles gratis.

En Reminiscens fra de sidste Aar i det forrige Aarhundrede satte mig et Spøg i Hovedet. Et af Maanedshæfterne af Rahbeks Minerva blev mig tilbragt, og jeg læste paa det blaae Omslag en besynderlig og løyerlig Trykfejl. Indholdslisten nævnede, iblandt andre Afhandlinger, en Undersøgelse af det Spørgsmaal: hvorvidt Staten er berettiget til at blande sig i Opdragelses-Væsenet. Sætteren i Bogtrykkeriet havde sandsynligviis læst Satan istedenfor Staten, og denne Feyl havde Korrektøren overseet. Jeg foretog mig nu at skrive en Afhandling over det Spørgsmaal hvor Trykfejlen fandtes. Jeg beviste af Bibelen, og med den Hellige Skrivts udtrykkelige Ord, at Satan er en virkelig Enevolds-Regent, og at han, paa flere end et Sted, bogstaveligen kaldes Konge. Deraf flyder, efter min Mening, at han, siden han er virkelig anerkjendt af den Hellige Skrivt, maae have alle de Rettigheder, der, uden Modsigelse udøves af andre Konger og Regenter. Jeg beviiste endvidere deri, at han virkelig udøver sin souveræne Indflydelse paa Opdragelses-Væsenet, især i de katholske Lande, ved Hjelp af sine Ministre, Jesuiter, Munke og andre Geistlige. Denne Afhandling, der vilde have ugjordt syv eller otte Ark, sendte jeg til Bogtrykker Rode i Drammen, for ved ham at trykkes. Jeg havde en saa høy Idee om den Trykkefrihed der, efter mit Begreb, maatte herske i en konstitutionnel Stat, som Norge, at jeg var overbeviist om at denne Afhandling, hvori der sikkert ikke findes et eneste

gudsbespotteligt, eller usømmeligt Ord, uden mindste Vanskelighed kunde blive trykt der i Landet; men Herr Rode hjalp mig snart ud af min Vildfarelse, ved at forsikkre mig at mine glimrende Begreber om den Norske Presfefrihed vare meget overdrevne; at en vis Klasse af Nationen vilde opløfte et Rama-Skrig imod ham og mig; at man vilde raabe paa Gudsbespottelse og Forhaanelse af den hellige Skrivt; at han, sandsynligviis, vilde blive indviklet i en fortrædelig og kostbar Proces, hvis Udfald neppe vilde blive fordeelagtig for ham; og at han følgeligen ikke vovede at trykke Afhandlingen. Heri gjorde Herr Rode overmaade vel; thi det er klart at han, langt bedre end jeg, maatte kjende Tingenes Forfatning i Norge; at han, og ikke jeg, maatte med nogenlunde Visshed vide hvad Indflydelse den ovenmeldte visse Klasse havde paa Regjeringen; og hvorledes det, i denne som i flere Poster, forholdt sig med Regjeringens egne Grundsætninger. Heller ikke kunde det være mig behageligt, at see ham indviklet i Fortrædeligheder for min Skyld; og altsaa var hans Vægring at trykke Afhandlingen tilstrækkelig grundet; og, uden at være skammelig ubillig, kunde jeg ikke tage hans Vægring ilde op.

Derimod blev jeg i høyeste Grad forundret over et andet Afslag, der indeholdtes i det selvsamme Brev, hvori han fortæller mig at han heller ikke kunde trykke min forbedrede Oversættelse af Churchills Digt Selvstændigheden, hvorved, siger han, der vist nok ingen politisk Fare er forbunden, men som han formoder vilde forvolde noget Tab. Jeg har derfor ladet det trykke her i Paris, og sendt en Mængde Exemplarer, saavel til adskillige Steder i Norge, som til Kjøbenhavn, for at uddeles, uden Betaling, ikke blot

til mine Venner, men til andre, der maatte have Lyst til at læse Digtet *). Enhver der seer dette lille Hæfte paa tre Ark, vil letteligen kunne skjønne, at Tabet, — om der ellers havde blevet noget Tab — vilde have været høyst ubetydeligt; og Vægringen, paa den anførte Grund, er følgelig saare besynderlig, fra den Mands Side, der, ikke blot saa kort Tid tilforn, havde takket mig for den betydelige Fordeel jeg nyelig havde forskaffet ham; men som endog, mere end een Gang, har sagt mig, i sine Breve, at de Artikler, som jeg, Tid efter anden, har sendt ham til Indrykkelse i Drammens Tidende, have forøget Subskribenternes Antal, og desuden givet Bladet en saadan Afsætning, at de Nummere, hvori mine sidste Breve om Høytideligholdelsen af Aarsdagen, den syttende May, findes indrykkede, ere saa aldeles udsolgte, at han ikke har et eneste Exemplar deraf tilovers for at sende mig til Eyendom, hvorfor han beder mig sende ham dem tilbage.

Denne Herr Rodes Høker-Forsigtighed har ikke blot forundret mig; den har desuden været mig ret ubehagelig. Af alle mine Skrivter er dette lille Digts Oversættelse et af dem som jeg lægger meest Vægt paa, formedelst dets Tendents, og i Betragtning af den Nytte, som jeg troer det istand til at bevirke, især hos den opvoxende Ungdom i Norge. Grunden til dette for mig saa smigrende Haab beder jeg Læseren selv at udfinde. Fra min første Ungdom

---

*) Jeg har sendt Herr Rode to Exemplarer af Digtet, det ene til ham, og det andet, efter Paategningen, til Klokkeren Herr Allum, som en liden Gjengjeldelse for hans famøse Trykkefriehedsproces, som han, i Aaret 1823, havde været saa artig at sende mig.

— jeg torde næsten sige Barndom — af, har Selvstændighed været en af mine stærkeste Følelser. Denne Følelse har undertiden drevet mig til at begaae uoverlagte Handlinger, ja vel endog Drengestreger; men jeg er langt fra at skamme mig derved, thi, i ethvert af de forskjellige ubehagelige Tilfælde, der har mødt mig i denne Verden, har jeg fundet tilstrækkelig Trøst i Følelsen af denne Selvstændighed, som jeg veed aldrig at have givet Slip paa; end ikke i de Tilfælde, hvor man skulde troe at min Villie har været afhængende af en høiere Magts Villie.

Hvorledes det er gaaet til at jeg har kunnet lade dette lille Digt trykke her i Paris, som det lader, paa min egen Bekostning, for siden at lade det uddeles gratis i Norge og paa andre Steder, derom kan jeg ikke give mine Læsere nogen Underretning. Nok er det at Publikum faaer at vide at det er skeet, uden at have gjordt det allermindste Skaar i min eller Herr Rodes Formue *).

*) En Anekdot, vedkommende dette lille Digt, troer jeg her at burde tilføie. Sidst i Februar Maaned 1829 læste jeg, til min største Forundring, i Journal de Paris, en Artikel, hvori der siges, at jeg var blevet kaldet tilbage til mit Fødeland, og at hans Majestæt Kongen havde beæret mig med en Titel. For at bevise Urigtigheden af dette Foregivende, sendte jeg Journal de Paris et Exemplar af Selvstændigheden, og dette er det eneste Exemplar der er blevet sendt til nogen Fransk Journalist. Jeg var langt fra at vente at der skulde blive gjordt noget Brug af dette Exemplar, da jeg uventet fandt, i den samme Journal for 21de July samme Aar, en høist glimrende Anmeldelse af min Oversættelse af Digtet. Forfatteren af denne Anmeldelse har

Angaaende de Nummere af Drammens Tidende, som Herr Rode forlanger at jeg skal sende ham tilbage, da kan jeg ikke opfylde denne Begjering, uden at sætte en Plet paa hans Karakter. Det var at sige, at han, for at vinde nogle faa Skillinger mere, havde solgt min Eyendom; thi naar en Forfatter aldeles ingen Betaling fordrer eller faaer for sine Bidrag til en Avis, eller til et andet Skrivt, saa er et eneste Exemplar af de Blade, hvori Bidragene indeholdes, dog nok hans uimodsigelige Rettighed eller Eyendom.

Jeg har endnu nogle Ord at sige om et andet lidet Skrivt, som jeg, i indeværende Aar 1829, har ladet trykke i Drammen, under Titel: Tre Aar i Bergen. Dette Skrivt, der, i sig selv, er høyst ubetydeligt, vil dog, som jeg formoder og haaber, blive læst med nogen Fornøyelse ikke blot i Bergen, men endog i Stiftet og i Byens Omegn, hvor der endnu lever adskillige Personer, der, i mine unge Dage vare mine Venner; og en Mængde andre, hvis Forældre vare mine Velyndere og Velgjørere, foruden mangfoldige Beslægtede, der allesammen, sikkerligen, ville med Fornøyelse erfare, at jeg gjemmer i en taknemmelig Erindring den store Godhed og det udmærkede Venskab, som jeg har nydt i denne betydelige Provinds af Norge. Et Spørgsmaal kunde der maaskee gjøres mig i denne Anledning, og det troer jeg at burde strax besvare, for ikke at nødes til, sednere, at give Publikum en Forklaring desangaaende. Man vil maaskee spørge mig, hvorfor jeg, da jeg fik det Indfald at skrive de

---

dog indført deri en Anekdote, der er aldeles urigtig, og som jeg har berigtiget i en Note i det første Kapitel, hvortil jeg vil have Læseren henviist.

saa her omhandlede Blade, ikke har villet fortsætte min Fortælling uafbrudt, for at hæfte den til dette Skrivt; og hvorfor jeg har ladet en Periode af femten Aar i mit Liv gaae aldeles uberørt forbi. Jeg svarer herpaa, at alt hvad jeg har foretaget mig, og alt hvad der er vederfaret mig, som kunde være af nogen Interesse for Publikum i disse femten Aar, fra den Dag da jeg forlod Norge, indtil den Dag da Dannemark forlod mig, eller, om man saa vil, da jeg forlod Dannemark, alt dette ligger aabenlyst for Publikums Øyne, saavel i mine egne, som i andres, baade Venners og Uvenners Skrivter; og at jeg derimod har troet at skylde mig selv, ved to særskildte autobiografiske Episoder, at udbrede noget Lys over to Perioder af mit Liv, hvorover der hidtil har hvilet meget Mørke *). Og naar jeg, i denne Anledning, nævner Publikum, saa beder jeg Læseren at være retfærdig imod mig, og ikke at troe mig formastelig nok til at indbilde mig, at to hele Nationer skulde have deres Øyne fæstede paa mig. Ved Publikum forstaaer jeg kuns det lidet Antal af begge Staters Borgere, der, i de fremfarne Dage, have havt Godhed for mig, og som endnu have mig i venskabelig Erindring **).

Af det sidstnævnte lille Skrivt, som jeg ligeledes har overladt til Herr Rode uden mindste Betaling, havde jeg

*) Det var desuden en Nødvendighed for mig at lade dette lille Flyveskrivt udgaae imedens jeg endnu lever; thi et Par Omstændigheder kunde maaskee forklares paa en for mig ufordeelagtig Maade, naar jeg selv ikke længere var til. Nu opfordrer jeg ethvert Menneske til at vise mig et eneste usandfærdigt Ord i min hele Fortælling.

**) I dette lille Skrivt maae jeg udmærke tre Navne, som Sætteren og Korrektøren have læst urigtig, og som derfor

blot forbeholdt mig tredive Exemplarer, der skulde sendes mig strax efter at det var udkommet fra Pressen. Det er blevet mig sagt, at Herr Rode, uden mit Vidende, har forud ladet det udbasune ved at lade Subskriptions-Planer udgaae og omdeles overalt i Norge, for at indsamle Subskribenter. Man tilføyer at han, allene i Bergens Stift, skal have faaet henved fem hundrede Subskribenter, og flere hundrede paa andre Steder i Norge. Jeg har gode Grunde til at troe disse Beretninger sandfærdige, men jeg beder Læseren at være overbeviist om, at det er skeet uden mit Vidende, og aldeles imod min Villie, saasom jeg anseer det for høyst uanstændigt at indbyde til Subskription paa en elendig lille Piece, der neppe kan udgjøre mere end fire Ark. Jeg har læst i Christianias Morgenblad for attende May i indeværende Aar, at Piecen anmeldtes til Salg — maaskee har den endog været anmeldt længe tilforn — men endnu *), har Herr Rode ikke behaget at sende mig mine tredive Exemplarer, uagtet fem eller sex Skibe fra Drammen ere ankomne til de nordlige Havne i Frankrig. Aarsagen til denne tilsyneladende Glemsomhed er det mig ikke vanskeligt at forklare; og her er den.

Herr Rode har faaet at vide — om af mig selv, eller ved andre, kan jeg ikke bestemt sige — at jeg havde disse

---

ere blevne forvanskede i Trykken. S. 42 i Noten staaer Rindaasen, læs: Findaasen. S. 53 Lin. 3 og S. 64 Lin. 8 Svalaaven, læs: Qvalvaagen. S. 56 Lin. 13 Lepan, læs: Lexau.

*) Endelig, den 2den August 1829 modtog jeg de omtalte Exemplarer. Jeg har altsaa, i denne Post, ikke at beklage mig over Herr Rode, uden for saa vidt at han i tre Maaneder har krympet sig ved at opfylde sin Pligt.

mine Erindringer i Arbejde. Nu var han overbeviist om at han, og ingen anden, skulde blive Forlægger deraf; han har endog tilskrevet mig desangaaende, og bedet mig sende ham en Subskriptions-Plan, som han vilde trykke og lade cirkulere i Dannemark, Norge og Sverrig. Han holdt sig saa sikker i sin Sag, at han endog skal have tilbudet en anden Boghandler, imod visse stipulerede Fordeele hvad han meget ziirlig kalder, ene Jagtrettighed med Skrivtet i Dannemark; men Herr Rode synes ikke at kjende den Franske komiske Opera, hvori det hedder:

Ne vendez pas la peau de l'ours
Avant de l'avoir couché par terre;

og han skal sandelig ikke blive Forlægger af dette Skrivt. Det lader til at mit Svar paa hans sidste Brev, der var noget ubestemt, har givet ham Anledning til at gaae ind i sig selv, og at indsee at han ikke har handlet vel imod en Mand, som han dog skyldte nogen Taknemmelighed for sit aldeles uinteresserede Forhold. Uden tvivl haaber han at tvinge mig til at komme ham imøde, ved at tilbageholde de ovenmeldte treive Exemplarer; men deri tager han meget Feil, thi jeg kan lade kjøbe i Christiania et Exemplar for min egen Regning, og dette er alt hvad jeg behøver, for at see hvorledes Skrivtet er blevet behandlet i Trykken *).

I Aaret 1825 aabnede det Parisiske Selskab for den kristelige Moral en Konkurs til Undersøgelse af Spørgsmaalet om Retfærdigheden eller Uretfærdigheden

*) Jeg har ogsaa tilskrevet en Ven i Christiania og bedet ham udføre denne Kommission, der dog, i Følge hvad jeg har sagt i den foregaaende Note, nu er overflødigt.

af Dødsstraffe. Saasom jeg allerede tilforn havde afhandlet denne Materie, i mit forhen omtalte i Christiania trykte Skrivt, saa foretog jeg mig at konkurrere, og indsendte til Selskabet, imod Slutningen af Aaret 1826, en, i det franske Sprog skrevet, Afhandling, hvis Devise var det følgende Vers af Juvenal:

Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est.

Iblandt elleve Skrivter over denne Materie, der indkom til Selskabet, bleve de tre udmærkede, hvoraf mit var det ene; men den udsatte Priis blev tilkjendt en Afhandling, hvis Forfatter var Herr Charles Lucas, Advokat i Paris. I min Afhandling havde jeg indført alt hvad der, i mit ældre Skrivt over denne Materie, var af nogen Vigtighed, og tilføyet en Mængde andre Argumenter og Betragtninger, til Bestyrkelse af min aldeles bestemte og kategoriske Forkastelse af disse Straffe. Imod denne Afhandling har Selskabets Rapporteur, Advokaten Herr Charles Renouard, tre Kritiker eller Ankeposter at anføre, hvoraf, i det mindste de tvende, som jeg troer, ikke synderlig vel grundede.

For det første, siger han — og jeg bruger hans egne Ord — at min Afhandling mangler Methode. Jeg begriber ikke ret vel hvad han forstaaer ved disse to Ord; thi enhver Skribent har noget nær sin egen Methode; og mange aldeles forskjellige Methoder kunne være, enhver betragtet fra sin forskjellige Synspunkt, meget gode og rigtige. Desuden vil det kunne sees af Fortegnelsen over Kapitlernes Indhold, at jeg har fulgt en Methode, der dog, maaskee, kunde have været bedre. Men om nu endog den af mig valgte Methode er urigtig, saa er denne Feil ikke min Feil; thi jeg har nøyagtigen fulgt den Methode, som Selskabets Program syntes

at have foreskrevet; og følgelig anseer jeg mig, i det mindste i denne Henseende, for aldeles fejlfrie.

Den anden Kritik er noget bedre grundet. Adskillige Digressioner og Igjentagelser, hedder det, afbryde Afhandlingens Gang. Heri vil jeg gjerne tilstaae at Herr Renouard kan have Ret, men, til min Undskyldning, kan jeg, med Sandhed, sige, at ingen af Digressionerne er fremmed for den Materie som jeg afhandler; og Igjentagelserne bestaae ene og allene i saadanne Grundsætninger og Anmærkninger som jeg ønsker at Læseren i intet Øyeblik taber af Sigte. Denne Kritik kunde endog, uden Uretfærdighed, have været anvendt paa begge de andre Afhandlinger.

Endelig hedder det, at Argumenter tilhørende forskjellige philosophiske Systemer ere satte ved Siden af hinanden, uden nogen Udvikling eller Gjendrivelse. Denne Kritik gjelder kuns to Kapitler, hvoraf det ene indeholder en summarisk Angivelse af de Argumenter, hvormed endeel Skribenter have søgt at forsvare Dødsstraffene; og det andet de Grunde hvorpaa andre Forfattere fordømme dem. Herpaa kan jeg, med Føye, svare, at Gjendrivelsen og Udviklingen af disse forskjellige Argumenter og Grunde allerede ligger i de foregaaende Kapitler af Afhandlingen; og havde jeg, i de to ovenmeldte Kapitler, deelt Herr Renouards Anskuelse, da vilde han have havt Føye til at beskylde mig for unødvendige og unyttige Igjentagelser.

Upaatvivleligen er den Afhandling, der har Herr Lucas til Forfatter, bedre end min; og, havde jeg endog selv været Dommer i Sagen, vilde jeg sikkert have tilkjendt ham Prisen. Men jeg troer ikke, at det er i Hovedsagen at min

Afhandling staaer under hans; thi, i Henseende til Spørgsmaalet om Dødsstraffenes Uretfærdighed og Umoralitet, tør jeg troe, at jeg ikke vil beskyldes for en overdreven Egenkjerlighed, naar jeg vover at sætte mit Skrivt ved Siden af hans. Men det er i Henseende til Besvarelsen af den sidste Punkt i Programmet at han har et betydeligt Fortrin for mig. Denne Punkt angaaer de Straffe, der bør sættes istedenfor Dødsstraffene. Herr Lucas har, med særdeles megen Omhyggelighed og Skarpsindighed søgt at opløse denne Knude, ved at fremstille og udvikle en Plan til Straffe-Fængslernes beste og hensigtsmæssige Organisation, eller hvad man kalder et Système pénitentiaire. Dog har jeg, saavel i denne Deel af hans Afhandling, som i det foregaaende, troet at finde nogle Vildfarelser, som jeg ikke tager i Betænkning at kalde, politiske, juridiske og moralske Kjetterier; og hvoraf et Par skulle her underkastes Læsernes Bedømmelse.

For det første anseer Herr Lucas det som et Slags Axioma, eller som en uimodsigelig Sætning at Mennesket ingen Pligter har imod Dyret, og dette følgelig en ingen Rettigheder at fordre af Mennesket. Jeg vil søge korteligen at vise hvad for græsselige Følger der nødvendig flyde af en saadan Sætning.

Jeg spørger da strax, om de Rettigheder, der nødtvungne henhvile, fordi jeg ikke har Midler til at gjøre dem gjeldende, derfor ophøre at være Rettigheder? og om de Pligter, fra hvis Opfyldelse jeg er mægtig nok til at kunne unddrage mig, ikke ere virkelige Pligter? At besvare dette Spørgsmaal, eller disse Spørgsmaale bekræftende, vilde være at prædike den gyseligste Despotisme. De Østerlandske Despoter, og nogle Europæiske Regenter, der søge at ligne

dem i denne Post, ræsonnere saaledes: Vi have ingen Pligter at udøve imod vores Undersatter og disse ingen Rettigheder at fordre af os. Naar de nu have faaet denne afskyelige Lære etableret, som et Grundprincip, saa hugge de Hovederne af deres Undersaatter, bemægtige sig deres Gods, og mishandle dem paa alle muelige Maader, efter Lune og Godtbefindende; og deres ulykkelige mishandlede Undersaatter have intet andet Middel til at gjøre deres Rettigheder gjeldende, end Opstand, Revolte og Mord. Disse Midler lykkes undertiden; men da en Despot, som man har ryddet af Veyen, faaer til Efterfølger en anden, endnu værre, Despot, der handler efter de samme Grundsætninger, saa komme Tingene snart i deres forrige Gang.

Dyrenes Forhold til Menneskene er netop det samme; disse behandle hine efter Lune, og de stakkels, ofte skjendigen mishandlede, Skabninger have, for at gjøre deres Rettigheder gjeldende, intet andet Middel, end en formelig Opstand. Man veed det, og tager derfor de fornødne Forholdsregler, for at afværge Følgerne af en saadan Opstand, der dog, en og anden Gang, lykkes; og dertil har jeg selv eengang været Øyenvidne i Paris. En Fragtkudsk mishandlede en af sine Heste med Slag, ikke blot af en Pidsk, men af en Træstang, saaledes at de forbigaaende udskjeldte ham for denne hans skammelige og barbariske Grusomhed. Hesten fandt et gunstigt Øyeblik, slog bag ud, og traf Kudsken med saadan Voldsomhed paa Brystet, at han faldt død ned paa Gaden.

Ogsaa Gastronomerne have antaget dette Princip, og derpaa grunde sig de Pinsler, som man, ikke sjelden, underkaster de stakkels Dyr, for at deres Kjød kan blive mere smagfuldt for de lækkre Ganer. Paa denne Grund hvile de

Smerter, som de elendige Gjæs underkastes i Strasburg, hvor man spigrer dem fast ved Benene i et snevert Rum, hvori de ikke kunne vende sig, udsætter dem for en brændende Hede, og propper dem med Føde, for at Leveren kan blive umaadelig stor og feed, imedens Resten af Kjødet paa den hele Krop svinder bort og bliver til aldeles intet. Hvo der, naar han kjender denne barbariske Behandling, og tænker derpaa, kan, paa samme Tid, spise en af de Strasborgske Posteyer af Gaaselever, det Menneske anseer jeg næsten som en Kanibal *).

Det andet Kjetterie af Herr Lucas findes i hans Plan til en bedre Organisation af Straffefængslerne, eller i hans

*) Et andet Exempel paa Gastronomernes Grusomhed imod de stakkels Dyr findes i den følgende Anekdote. Baron de la Houze var Fransk Gesandt i Kjøbenhavn i de sidste Aar før Revolutionens Udbrud. Han vilde undertiden beværte sine Gjester med fremmede Retter, der vare sjeldne i Dannemark. Men, som en født Gaskogner, vidste han at hjelpe sig. Iblandt disse Retter var en Vildsvinesteeg. Saasom man, i Dannemark, ikke har dette Dyr, saa fabrikerede han det selv, og dertil brugte han et almindeligt Sviin. I sin Gaard lod han dette stakkels Dyr drives og jages af sine Domestiker, bevæbnede med stærke Svøber, og saaledes tvinges til at løbe i en Time eller to, indtil det, af Træthed, faldt, som dødt, paa Jorden. Nu først lod han det slagte; og man paastaaer at Kjødet, ved denne Operation, fik Farve og Smag af Vildsvinekjød. Engang kom en Mand for at tale med Baronen, og den spidsfindige Kammertjener sagde at hans Herre var nede i Gaarden for at gjøre et Vildsviin. Det er den samme Baron de la Houze, der gav Kong Gustav den tredie, der

Système pénitentiaire. Han vil at Direktionen og Inspektionen over disse Fængsler skulle have Ret til at forkorte eller forlænge Straffetiden, efter Omstændighederne, for at belønne de Arrestanter, der vise Forbedring, og for at tugte dem, som derimod fremture i deres lastværdige Forhold. Men, hvo seer ikke at et saadant Privilegium vilde ufejlbarligen lede til en stor Mængde utaalelige og skammelige Uordener. Først vilde deraf flyde den besynderlige Anomalie, at Direktionen bliver Overdommer over de Dommere der have dømt i sidste Instants, saaledes at den Forbryder, der var dømt til tyve Aars Fængsel, kunde slippe med to Aar; da derimod den, der kuns var dømt til to Aar, kunde blive holdt i Fængsel for sin hele Levetid, hvilket vilde være at gjøre Direktørerne til virkelige Despoter eller Enevoldshetrer. Dernæst er det klart, at en saa uindskrænket Magt, i Hænderne paa Folk, der dog ere Mennesker, og følgeligen ikke frie for menneskelige Svagheder, vilde aabne Veyen for Partiskhed, Hevngjerrighed og andre private Hensigter. Endelig vilde en saadan Bestemmelse være en Opmuntring til Hyklerie; og den meest lastefulde og fordærvede Fange vilde saaledes, ved i en saare kort Tid at spille en Helgens Rolle, see Udveye til at komme paa frie Fod, for igjen at begynde sin forrige skjendige Levemaade.

Nogle flere, skjøndt mindre betydelige Vildfarelser kunde jeg udpege i dette Skrivt; men dette Arbeide vilde føre mig

---

var paa et Besøg i Kjøbenhavn, et særdeles vittigt og pikant Svar. Vous êtes Gascon, Monsieur le Baron? spurgte Gustav. Oui, Sire, svarede Baronen, mais du midi. Det er bekjendt at man kaldte Gustav den tredie le Gascon du Nord.

alt for langt fra min Plan. Saa meget er, forresten, vist, at en opmærksom Læser af Bogen vil letteligen opdage, at Forfatteren var, saa at sige, prædestineret til at erholde Prisen, om endog hans Afhandling havde været langt mindre fortræffelig end den virkelig er; thi, paa adskillige Steder i Bogen, tilstaaer han, i al Ærlighed, at adskillige af hans Argumenter ere blevne ham meddeelte af forskjellige af de meest betydende af Selskabets Medlemmer; hvoraf flyder at Herr Lucas, selv Medlem af Selskabet, længe før Konkursens Slutning, var bekjendt som en af dem der konkurrerede. Dernæst var Selskabets Rapportør, og Ordfører ved Prisens Tilkjendelse, Herr Charles Renouard, Forfatterens Ven, og, som Advocat, hans Kollega; og dernæst fandtes der i Bedømmelses-Kommitteen, flere Advokater, Medvidere i Hemmeligheden, og Venner af Herr Lucas, der saaledes befandt sig i en langt fordeelagtigere Stilling end de fleste af hans Medkonkurrenter.

En anden Afhandling blev tilkjendt accessit. Dens Forfatter er en Herr Adolphe Garnier, Lærer i Philosophien ved et offentligt Institut i Versailles, og forhen værende Advokat. Mine Tanker om denne Afhandling kan jeg ikke bedre udtrykke, end ved at oversætte en Deel af det Brev, som jeg tilskrev ham til Tak for et Exemplar, som han havde den Godhed at sende mig, uagtet vi aldeles ikke kjende hinanden personligen. Mine Ord lyde, i Oversættelse, saaledes: "De har, Min Herre! kuns betragtet "Spørgsmaalet fra een eneste Synspunkt. De har beviist "af Historien, at Dødsstraffenes Afskaffelse er nyttig og nødvendig i Betragtning af Civilisationens mærkelige Fremskridt. "Argumenter af denne Art tale, efter min Overbeviisning,

"langt kraftigere for den gode Sag, end alle philosophiske og "juridiske Demonstrationer. Tal til Nutidens Mægtige om "det urimelige, det uretfærdige, det umoralske, det ugudelige "i en eller anden af deres Forholdsregler; og man vil lee "Dem ud i Deres aabne Øyne. Fortæl dem derimod at "den eller den af deres Forholdsregler er upolitisk og stridende "imod deres egne Fordele; da først vil man høre paa Dem "med Opmærksomhed. Skulle altsaa Dødsstraffe og Blod- "domme nogensinde blive afskaffede, da vil det skee, snarere "i Følge Deres, end i Betragtning af de strængere Philoso- "phers Maade at betragte Tingene paa."

Paa samme Tid, som Selskabet for kristelig Moral havde aabnet denne Konkurs i Paris, aabnede Greve Sellon, Medlem af det exekutive Raad i Genf, en anden Konkurs over den samme Materie. Jeg var personlig aldeles ubekjendt for Herr Sellon, men udentvivl maae han have læst i Revue encyclopédique, den Extrakt af mit eget Skrivt i Modersmaalet, som jeg har indrykket i dette Maanedsskrivt, og rimeligviis har han da formodet at jeg vilde blive en af Konkurrenterne; thi kort derefter skrev han mig til, for at underrette mig om nogle af Konkursens Vilkaar. Jeg svarede, og takkede ham for denne Artighed; men lod ham tillige vide, at jeg, af Aarsager, som jeg skulde have den Ære sednere at meddeele ham, ikke agtede at konkurrere. Dette gjorde jeg, efterat alle Priisskrivterne vare bedømte, og Præmien tilkjendt Herr Charles Lucas. Jeg meldte ham da, at Aarsagen hvorfor jeg ikke havde sendt min Afhandling til hans Konkurs, var en Slags Samvittigheds Skrupel, da jeg ansaae det for uanstændigt at konkurrere med et og det samme Skrivt for to forskjellige

Præmier; og at jeg, først da det var for silbig, erfarede at jeg havde taget fejl i denne Post, saasom intet Menneske havde fundet det upasseligt at Herr Lucas, med sit Skrivt, havde konkurreret paa to Steder, og vundet begge Præmier.

Nu skrev Greve Sellon mig til paa nye, og yttrede i sit Brev det Ønske at see min Afhandling. Jeg sendte ham den, og fik den, efter nogle Maaneders Forløb, tilbage, tilligemed et tredie meget forbindtligt Brev, hvori han syntes at beklage, at jeg havde ladet mig forlede af en saa ilde grundet Delikatesse, og sendte mig, med det samme, et Skrivt in quarto, under Titel: **Lettre de l'auteur du concours ouvert à Genève en 1826, en faveur de l'abolition de la peine de mort**, hvori han, dog uden at nævne mit Navn, har indført nogle Extrakter af mit Manuskript.

Denne Afhandling henligger saaledes utrykt, og vil, formodentlig, aldrig blive trykt, saasom jeg, paa ingen Maade, kan overtale mig til at kaste mig paa Knæe for en Parisisk Boghandler; og dertil vilde jeg blive nødt, i Følge hvad jeg ovenfor har omtalt, ifald det var mig meget om at gjøre at see den bekjendtgjordt ved Trykken i Hovedstaden for det Franske Kongerige.

Sidst i Aaret 1818 faldt Herr Jullien paa den Idee at udgive et Maanedsskrivt, under Titel: **Revue encyclopédique**, og at hverve Medarbejdere dertil. Da jeg ofte havde fundet mig i Selskab med ham, og vi følgelig kjendte hinanden, saa anmodede han mig om at levere Bidrag til Maanedsskrivtet, og jeg samtykkede i hans Anmodning, deels fordi jeg derved fik Anledning til at sysselsætte mig, paa en behagelig Maade, i mine mange ledige Timer; deels ogsaa fordi jeg saaledes fik Leylighed til at gjøre den Nordiske Lit-

teratur noget mere bekjendt i Europa, end den hidtil havde været. I fulde ni Aar var jeg Medarbejder af dette Maanedsskrivt, og neppe findes der noget Hæfte, hvortil jeg ikke har leveret flere Artikler, hvoraf adskillige opfylde hele og halve Ark. Dette Arbejde gjorde jeg aldeles gratis, og uden allermindste Retribution, indtil det engang faldt Herr Jullien ind at anmode mig om at paatage mig Anmeldelsen og den detaillerede Kritik af et Par Værker i flere Bind, og som ikke tilhørte den Nordiske Litteratur. Jeg paatog mig dette Arbejde, men, saasom jeg forudsaae at det vilde koste mig lang Tid og megen Møye, saa erklærede jeg ham at jeg vilde have nogen Godtgjørelse derfor. Dette slog ham umaneerligt, men saasom han undsaae sig ved at trække sig tilbage, saa tilbød han mig endelig at betale mig fem Franker for enhver Side som den trykte Anmeldelse af disse to Værker maatte optage. Jeg modtog dette Tilbud, uden mindste Vægring eller Prutten; men, for at formindske sine Udgivter, tillod han sig, uden at adspørge mig, at udslette, i mine Manuskripter, omtrent saa meget som kunde udgjøre fem eller sex trykte Sider. Jeg fik saaledes, for disse to Recensioner, omtrent to hundrede Franker; men fra dette Øyeblik af kjølnedes ogsaa Herr Julliens Venskab for mig i mærkelig Grad. Nu tillod han sig at udslette, af alle mine følgende Artikler, hvorfor han dog aldeles ingen Betaling gav, alt hvad der ikke behagede ham, at forandre Ordenen i mine Ideers Gang; at lade mig undertiden sige, om just ikke det modsatte af hvad jeg havde sagt i Haandskrivtet, saa dog noget gandske andet; og dette hans Forhold skulde, som det syntes, være en Slags Hevn over mig fordi jeg ikke havde villet trælle for ham aldeles gratis. Jeg skrev ham til og

bebreydede ham en saadan Egenraadighed; jeg fortalte ham, at jeg, længe førend jeg havde opnaaet den Ære at kjende ham, havde vidst at sætte mine Ideer paa Papiret i den behørige Orden; at jeg, lige fra de første Tider, da min Deeltagelse i Maanedsskrivtet, og da Skrivtet selv begyndte, havde gjordt det til et ufravigeligt Vilkaar for ham, aldeles intet at forandre i mine Bidrag, med mindre deri hændelsesviis skulde findes en Sprogfejl, der saa let kan blive Tilfældet for en Udlænding. Jeg bad ham sende mig mine Bidrag tilbage, saa ofte som han maatte finde noget deri, der ikke behagede ham; saafremt han ikke hellere vilde gjendrive mig ved at sætte en Note under Texten, hvilket jeg paa ingen Maade kunde tage ham ilde op; men at jeg derimod vilde ansee det for en Fornærmelse, ifald han egenmægtigen udslettede eller forandrede noget i mine Artikler. Desuagtet vedblev Herr Jullien i sit egenmægtige Forhold, hvilket jeg, med Føye, ansaae som en stor Uartighed af ham. Men han vilde vise mig at han kunde drive sin Uartighed endnu videre; thi i en af mine sidste Artikler tillod han sig at indflikke en Phrase, der, nedskrevet af en Franskmand, ikke kunde have havt farlige Følger for ham; men som, naar den fandtes i en Artikel, underskrevet med mit Navn, som Udlænding, var høyst upasselig, og kunde have kompromitteret mig med den Franske Regjering. Nu tilskrev jeg ham da paa nye, og lod ham vide, at jeg, paa ingen Maade, vilde tillade ham at bruge mine Fingre til at rage sine Kastanier ud af Ilden, og at jeg følgelig, for Eftertiden, aldeles ikke vilde tage Deel i Redaktionen af hans Maanedsskrivt. I Begyndelsen troede han ikke at denne min Beslutning var alvorlig og uigjenkaldelig; men da han med Tiden erfarede,

at jeg ikke var at bevæge til at tage mit Ord tilbage, saa tilbageholdt han strax, og til Gjengjeld for min Gjenstridighed, det Exemplar af Maanedsskriftet, som jeg, i ni Aar, havde faaet uden Betaling, eller, rettere sagt, som eneste Betaling for alle mine Bidrag, og for min ufortrødne Medarbejdelse.

Jullien er født i Drome-Departementet; men han skriver sig stedse, med en mærkelig Affectation: Jullien (de Paris). Nogle paastaae at denne Affectation har til Hyemeed at fornægte hans Fader, det, fra Terrorismens Dage, bekjendte Medlem af National-Konventet, Jullien de la Drome. Der er dog noget større Grund til at troe at Hensigten dermed er at lede Publikum og Eftertiden vild, og at faae, saavidt som muligt, alle Mennesker til at troe, at han er en gandske anden Person, end den Jullien, der, i Rædsels-Perioden, var Talliens troe Medhjelper og ivrige Medarbejder i hans terroristiske og blodige Expeditioner i Bordeaux, og som, i Afskyelighed, langt overgaae de Handlinger, der tillægges den ovenmeldte Jullien de la Drome. Hvo der har Lyst til at kjende Talliens og hans ovenmeldte Medarbejders Bedrivter i Bordeaux, henvises til en Bog under Titel; **Memoires de Senart**; samt til en, for et Par Aar siden, udkommen, Samling af dramatiserede politiske Tildragelser af — om jeg ellers ikke fejler — Théodore Leclerc. Deri findes den endnu levende Julliens Liv og Levnet dramatiseret i fem eller sex Akter, under Titel af **le Philanthrope**.

I Aaret 1820 begyndte en Advokat, ved Navn Joseph Rey, et nyt periodisk Skrivt, under Titel: **Journal général de Législation et de Jurisprudence.** Han havde

til Medarbejdere to af de nuværende Deputerede, de Herrer Baron de Schonen og Girod de l'Ain. Man indbød mig til at være Medarbejder, og jeg modtog Indbydelsen. Den første Afhandling, som jeg indrykkede deri, var et Udtog af mit i Christiania trykte Skrivt om Dødsstraffene. Aldrig saasnart havde Herr Jullien læst denne Artikel, førend han kom til mig og bad mig indstændig at jeg vilde samtykke i at den blev aftrykt i hans Revue encyclopédique. Jeg kunde ikke nægte ham min Tilladelse dertil; men, paa det at Artikelen ikke skulde blive aldeles ordlydende den samme, som den man allerede havde læst i den anden Journal, gjorde jeg en Hoben Tilsætninger, som Jullien modtog med megen tilsyneladende Taknemmelighed.

I det samme periodiske Skrivt lod jeg siden efter indrykke det første Udkast til min sednere i Drammen trykte Historie om Enevoldsmagtens Indførrelse i Dannemark i Aaret 1660; men snart standsedes det formedelst uforudseete og uforudseelige Tildragelser.

Rey blev indviklet, og, som jeg troer, uskyldig indviklet i en af de saa kaldede Konspirationer, hvorpaa de første Aar efter den Bourbonske Families Tilbagekomst til Frankrig vare saa ulykkelig frugtbare. Han frygtede, og det ikke uden Grund, for Udfaldet af en Proces, hvorpaa Partiskhed og Forfølgelses-Aand kunde og vilde have en saare mægtig og virksom Indflydelse, og flygtede derfor til Engelland. Han meddeelte mig, i Fortrolighed, denne Beslutning, og bad mig modtage og bevare for ham en svær Pakke fuld af Papirer, som han hverken kunde eller torde føre med sig.

Processen fik det Udfald, som Rey havde befrygtet. Nogle af hans Medanklagede endte deres Dage paa Skafottet,

og han blev, som contumax, dømt fra Livet; men, fer Aar derefter, var denne Konspirations Historie blevet noget bedre oplyst, og den over Ney afsagte Dom blev saaledes forandret at han frit og ubehindret kunde komme tilbage. Han kom, men, uden at berøre Paris, gik han til sit Fødested i Isere-Departementet. Saasnart som jeg var blevet underrettet om hans Opholdssted, skrev jeg ham til og bad ham om paa en eller anden Maade at sørge for at hans Depositum kom ud af mine Hænder, saasom det, i Tilfælde af mit Dødsfald, maaskee kunde blive en farlig Sag for ham, dersom hans Papirer, hvis Indhold var mig ubekjendt, fandtes iblandt mit Efterladenskab. Han svarede mig med Taksigelse, og bad mig aflevere hans Pakke til vores fælleds Ven Herr Champollion Figeac, Medlem af Institutet; men denne Mand, der forhen havde været en saare ivrig Bonapartist, var nu blevet en ligesaa varm Bourbonnist, og værdigede mig derfor ikke et eneste Ord til Svar paa to eller tre Breve, som jeg, i den Anledning tilskrev ham. Endelig føyede Herr Ney, ved en anden Ven, Anstalter til at Pakken kom ud af mit Gjemme.

Af den nyelig, og flere Gange forhen, omtalte Afhandling om Enevoldsmagten ligger en nye og noget forøget Bearbejdelse i det Franske Sprog færdig til Pressen; men, af de Aarsager, der allerede ere Læseren bekjendte, vil den vel neppe nogensinde komme for Dagens Lys, ved Hjelp af Bogtrykker-Pressen.

Man har, af det foregaaende, seet hvor særdeles villige de Franske Udgivere af Journaler og periodiske Skrivter ere til at modtage de Bidrag der tilbydes dem, men hvor uvillige de ere til at bevilge Forfatterne den allermindste Godtgjørelse

for deres Møye og Arbejde. I denne Henseende kontrastere de, paa en høyst mærkelig Maade, med deres Engelske Medbrødre, der, efter Sigende, vilde ansee sig vanærede, ifald de ikke betalte deres Medarbejdere et passeligt Honorarium. Jeg veed ikke om man, i denne Post, har sagt mig den reene Sandhed; men jeg har Grund til at troe det, eftersom min egen Erfaring synes at bekræfte Sagnet.

Først i Aaret 1824 ankom en Engelskmand, ved Navn Alexander Walker fra London til Paris, for at hverve Medarbejdere til et Maanedsskrivt, som han agtede at udgive, under Titel af Revue Européenne. Han kom til mig for at anmode mig om at deeltage i denne Entreprise; og jeg modtog hans Indbydelse. Vi sluttede en formelig Kontrakt med hinanden in duplo, hvorved jeg forbandt mig til at levere ham maanedlig et Bidrag, og han, paa sin Side, forpligtede sig til at betale mig, for hvert trykt Ark som mine Bidrag udgjorde, Sexten Pund Sterling; det er at sige, et Pund Sterling for hver trykt Side.

Den første Afhandling, som jeg sendte ham var en kort Anmeldelse af de Færøeske Qvæder, der udgjorde fire eller fem Sider, og hvorfor Betaling blev mig strax anviist, i Følge den sluttede Overeenskommelse.

Men han begyndte snart at føle at han havde gjordt en falsk Beregning, ikke just fordi den bestemte Priis var alt for høy, men fordi hans Plan var alt for kolossalsk. Maanedsskrivtet skulde udkomme, paa een Gang, i fire forskjellige Lande; nemlig, i London paa Engelsk, i Paris paa Fransk, i Florentz paa Italiensk, og i Stuttgard paa Tydsk. Jeg havde, strax fra Begyndelsen af, forestillet ham at det var næsten en Umulighed at realisere en saadan Kæmpeplan,

men han forsikkrede mig at han havde taget sine Forholds-regler saaledes, at Planen ufejlbarligen maatte lykkes. Dog kom han snart til bedre Overbeviisning om Vanskeligheden, og søgte derfor, lidt efter lidt, at rive sig løs fra sine Forpligtelser. Flere af hans Medarbejdere, iblandt dem som jeg kjendte personligen, beklagede sig derover; og det varede ikke længe inden jeg maatte istemme med deres Klager.

Jeg troede at smigre hans National-Stolthed, ved at sende ham en Afhandling, hvori jeg retfærdiggjorde Molesworth, der, i saare lang Tid, havde været uretfærdigen beskyldt for at have sagt, at den Danske Nation, i Aaret 1660, havde frivilligen overgivet den uindskrænkede Enevoldsmagt til deres Konge. Men denne Afhandling sendte han mig tilbage foregivende at den var for lang for Maanedsskrivtets Plan. Jeg har siden indført den i mit forhen omtalte i Drammen trykte Skrivt om Enevoldsmagten.

Inden jeg fik hans Svar, havde jeg sendt ham en anden, endnu længere, Afhandling, nemlig, et Udkast til den Norske Nations Karakter. Jeg lod ham med det samme vide at denne Afhandling meget vel kunde deeles, og saaledes indrykkes i flere efter hinanden følgende Hefter; men ogsaa denne Afhandling blev mig tilbagesendt, under Paaskud af dens altfor store Vidtløftighed. Denne Afhandling henhviler altsaa, med en Hoben andre, indtil den hele Samling af utrykte Skrivter, engang efter min Død, falder i en Spekhøkers eller en Urtekræmmers Hænder.

Mittimur in vicum vendentem thus et odores,
Et piper, et quicquid chartis amicitur ineptis.

Uagtet dette saare lidet opmuntrende Forhold fra Herr Alexander Walkers Side, fandt jeg dog at den imellem

os sluttede Kontrakt var altfor fordeelagtig til at jeg kunde tillade min Egenkjerlighed at bryde over tvers med ham, og saaledes at give Slip paa en ikke ubetydelig Fordeel, hvortil jeg desuden trængte. Jeg foresatte mig altsaa, for Eftertiden, at vælge saadanne Materier, der kunde afhandles paa gandske faa Sider, og saaledes give mig en extraordinær Indkomst af fire eller fem Pund Sterling om Maaneden. Jeg sendte altsaa til Herr Walker en gandske kort Sammenligning imellem de tre Skandinaviske Sprog; og denne Afhandling fik Plads i et af Maanedsskriftets sidste Hefter; men nu toge Tingene en anden Vending, og netop den, som jeg fra Begyndelsen af, havde befrygtet: Herr Walker fandt at hans Skuldre ikke vare stærke nok til at bære den Kolos, som han havde bygget. Han gjorde Fallit, Betalingen for mit sidste Bidrag udeblev, og Maanedsskrivtet ophørte.

Den Omstændighed, at jeg har været Medlem af Academie Celtique de Paris, kunde jeg have forbigaaet med Taushed, dersom jeg ikke havde sat denne Titel paa et, jeg erindrer ikke hvilket, af mine Smaaskrivter. Jeg bivaanede Akademiets Møder et Par Gange, men blev siden borte derfra, saasom jeg fandt at jeg der ikke kunde være til den allermindste Nytte. Da Akademiet, et Par Aar derefter, gav sig en anden Organisation, under Titel af Societé des antiquaires de France, var jeg glad ved at denne Forandring gav mig Anledning til at begjere mit Navn udslettet af Listen paa Medlemmerne, hvilket da ogsaa skeede.

Inden jeg slutter Fortællingen om min videnskabelige Vandel i Paris, maae jeg endnu fortælle følgende blot negative, Tildragelse. For nogle Aar siden opstod en Forening af adskillige Videnskabsmænd, der besluttede at udgive

en Samling, eller, rettere sagt, et Udvalg af alle Europæiske Nationers dramatiske Værker. Malte-Bruun havde paataget sig det Danske Theater; men saasom han var overvældet af en Mængde andre Arbejder, saa kom han til mig, og bad mig om at træde i hans Sted, hvilket jeg bestemt afslog, og forklarede ham Grundene for mit Afslag. Men denne, blot mundtlige Forklaring af mine Grunde ansaae jeg ikke for tilstrækkelig. Jeg skrev altsaa, ikke blot til ham, men ogsaa til Forlæggeren, Boghandler Ladvocat, et Brev hvori jeg indstændig bad dem begge ei at optage i Samlingen noget eeneste af mine Skuespil; saasom den Titel de havde valgt: Chefs d'oeuvres des Théatres étrangers var altfor ambitiøs, og jeg nødig vilde at man skulde tiltroe den Danske Nation en saa slet Smag, at den kunde ansee mine Skuespil for Mesterværker; saasom jeg desuden ikke skjøttede om at see dem mishandlede af de Franske Kritikastere. Herr Ladvocat svarede mig kort og koldt, at jeg ikke kunde forbyde nogen at gjøre hvad Brug han behagede af Skrivter der vare trykkede i et fremmed Land, og i et fremmed Sprog; der altsaa tilhørte det læsende Publikum i den hele vide Verden; hvori jeg da ogsaa maatte give ham Ret, og tilstaae at jeg fremførte, ikke et Forbud, men et blot Ønske. Om dette mit Ønske er blevet opfyldt eller ikke, er mig aldeles ubekjendt, da jeg aldrig har seet, eller brudt mig om at see, den ovenmeldte Samling, der skal være opvoxet til en Snees Bind, eller flere, saa at jeg endnu ikke veed, om deri findes noget eeneste af det Danske Sprog oversat Skuespil.

Jeg sagde nyelig, at mine Papirer og Haandskrivter, efter min Død, rimeligviis ville falde i en Spekhøkers eller

en Urtekræmmers Hænder. Disse Ord erindre mig om en Anekdote, som jeg vil fortælle Læseren, for dermed at slutte dette Kapitel.

Jeg havde for mange Aar siden, gjordt Bekjendtskab med en saare interessant Mand, ved Navn Laloi, Medlem af Tribunatet, og forhen af National-Konventet. I denne sidste Stilling havde han deeltaget i Kong Ludvig den Sextendes Proces, og voteret paa Dødsdom; hvorfor han ogsaa, efter den Bourbonske Families Restauration, havde maattet forlade Frankrig, og er nyelig død i Landsflygtighed. Hans virkelige Navn var Leroi; men da Frankrig var blevet til en Republik, havde Kongenavnet vækket en saadan Afsky hos Republikanerne, at ingen vilde taale at høre dette Navn nævnes. Borgeren Leroi maatte altsaa finde sig i at forandre sit Navn, og at lade sig kaldes Laloi. En Dag kom jeg til ham, hvilket ofte hændtes, saasom jeg fandt Mandens Omgang behagelig og lærerig. Jeg saae, paa hans Bord, en stor Stabel smudsige og krøllede Papirer. Han mærkede at jeg ofte kastede Øynene paa disse Papirer, og sagde derfor smilende: "De undrer sig vistnok over at see "en saa stor Mængde smudsige Papirer opstablede, og ønsker "at vide, hvortil jeg kan bruge dem. Dette skal jeg forklare "Dem. Allerede for mange Aar siden har jeg gjordt det til "en Regel for min Kokkepige, aldrig at komme hjem fra "Spekhøkeren, Urtekræmmeren eller fra nogen anden Kram- "bod, uden at bringe mig det Papir, hvori de kjøbte Sager "have været indsvøbte, saafremt der ellers findes noget enten "trykt eller skrevet paa et saadant Papir; og saaledes har "det, ikke sjelden, hændet sig, at jeg, paa et saadant Frag-

"ment har fundet nyttige og vigtige Oplysninger, som jeg "ellers længe, og maaskee forgjeves, vilde have søgt paa "andre Steder."

Saa ofte som jeg tænker paa denne Anekdote, beklager jeg mig ikke mere over mine Haandskrivters tilkommende Skjebne. Hvo veed, om ikke engang et eller flere Fragmenter deraf, som have tjent til Skjul for et Stykke Ost, eller for nogle Rosiner, kan falde i Hænderne paa Mænd, som deri kunne finde Oplysninger, der maaskee ikke ville være albeles uvigtige; og saaledes vil da den Tid ikke have været aldeles spildt, som jeg har anvendt paa at sammenjaske dem; uden at tale om at den, med Hensyn til mig selv, har været saare vel anvendt, idet denne Sysselsættelse har tjent mig til Antidot imod en dødelig Sygdom: den, der bestaaer i at kjede sig.

Syttende Kapitel.

Slutning.

Læseren vil have seet af det foregaaende, at min Omgangs-Cirkel, der, i endeel Aar, havde været temmelig udstrakt, Tid efter anden betydeligen indskrænkedes, deels formedelst Dødsfald, deels formedelst andre indløbende Omstændigheder; og, saasom jeg begyndte at blive gammel, saa brød jeg mig ikke mere om at erstatte mine Tab ved at gjøre nye Bekjendtskaber. Saaledes beholdt jeg, efter nogle Aars Forløb, kuns to eller tre Huse tilbage, hvor jeg kunde fordrive en Times Tid om Aftenen paa en behagelig Maade. Men ogsaa denne Behagelighed blev mig snart nægtet, saasom disse Huses Beliggenhed var i Parises Forstæder, og altsaa i en temmelig Afstand fra det Huus, hvor jeg nu, i syv og tyve Aar, uafbrudt har boet. Desuden var Svækkelsen af mit Syn kommet saa vidt, at jeg, om Aftenen naar det er blevet mørkt, maae bruge den yderste Forsigtighed for ikke at blive overkjørt af de mangfoldige Karether og Kabrioletter, der uopholdeligen krydse sig i alle Retninger paa de Parisiske Gader.

Selv i de saare faa Gader hvor Fortouge nyelig ere anlagte er man ikke, med et Syn saa svagt som mit, fuldkommen sikker paa at beholde hele Lemmer, naar man gjennemvandrer dem om Aftenen. Dette har Erfarenhed lært mig ved en Mængde Exempler. Jeg anfører kuns eet eneste, som jeg vælger, fordi det er, i en vis Grad, ret komisk. Et ungt Menneske, som Mørket og mit svage Syn forhindrede mig fra at blive vaer, kom en Aften løbende og stødte imod mig med en saadan Fart og Styrke, at han kastede

mig ud fra Fortouget ned paa Gaden, hvor jeg nær var faldet i Rendestenen. Isteden for at gjøre mig en Undskyldning, spurgte han mig i en bister Tone om jeg var blind; hvortil jeg svarede at jeg troede at et svækket Syn ikke var nogen Forbrydelse. "Saa lad Dem da, gjentog han, lede af "en Hund." — "Meget vel, svarede jeg, vil De vise mig "den Tjeneste at være min Veyleder, saa ville vi strax gaae "hen og kjøbe en Snor og et Halsbaand." Han fandt ikke for godt at fortsætte Samtalen videre, men gik, eller, rettere sagt, løb sin Vey i samme Fart.

Bruget af en Stok, især om Vinteren, vilde være mig til megen Nytte, og jeg forudseer, at den snart vil blive mig aldeles nødvendig; men en Samvittigheds-Skrupel har hidtil afholdt mig fra at gjøre Brug af dette Hjelpemiddel. Da jeg i mit sextende Aar, forlod min Moders Huus, for at gaae til Universitetet, tog hun det Løvte af mig, ikke at følge Datidens unge Menneskers Mode, der bestod i at gaae med Stok om Sommeren, og med Muffe om Vinteren. Hidtil har jeg ærligen holdt dette Løvte, men Nødvendigheden sætter mig i Fare for engang snart at maatte bryde det. Da jeg engang fortalte en Ven denne Omstændighed, og sagde ham derhos at min ømme Samvittighed ikke tillod mig at bryde et saadant Løvte, gav han mig det jesuitiske Raad, at gaae med Stok om Vinteren, og med Muffe om Sommeren, hvorved jeg da aldeles ikke udsatte mig for noget Samvittighedsnag. Det er meget muligt, at jeg, inden kort, vil følge den første Halvpart af dette Raad; hvad derimod den sidste Halvpart angaaer, da er det sandsynligt at jeg ikke vil komme i den Nødvendighed at følge den.

Den omtalte Svækkelse af mit Syn, der gjør det umuligt for mig at læse eller skrive ved Lys om Aftenen, selv ved Hjelp af Briller; den høystbetydelige Formindskelse af mine aarlige Indkomster; Tabet af hele min lille sammensparede Formue; *) alle disse og flere sammenstødende Omstændigheder, gjorde det, i Aaret 1822, til en uundgaaelig Nødvendighed for mig, gandske og aldeles at forandre min forrige Levemaade. I de tre Aar, fra 1819 til 1822, da jeg nød den Glæde at have min Søn hos mig her i Paris, gik det endnu nogenlunde an; jeg hjalp mig som jeg kunde; thi jeg ansaae det for en behagelig Pligt at følge ham i de faa — saare faa — Selskaber, som jeg endnu havde tilbage af mine gamle Bekjendtskaber; ogsaa havde jeg, i ham, paa andre Tider af Dagen, et Selskab, hvis Savn jeg snart begyndte at føle, og som, efter hvad jeg nyelig sagde, tvang mig til at forandre min Levemaade.

Jeg gik ud fra et Princip, der synes at være aldeles uomstødeligt, men som dog ikke er gandske frit for at kunne lede til farlige Følger. Min Argumentation var følgende. "Naar du staaer under en Despots Herredømme, maae du, "enten du saa vil eller ikke, nøyagtigen adlyde hans Befalinger, og uvægerligen give ham alt hvad han fordrer af dig, "saafremt du ikke vil udsætte dig for hans Hevn, der, ikke "sjelden, er tyrannisk og grusom. Men du skal heller ikke "gaae et eneste Skridt videre, og aldrig tilbyde ham, hvad "han ikke fordrer. Nu er Naturen en Dame, der byder

*) Jeg maae end videre her anmærke, at Prisen paa alle Livets Fornødenheder, er steget, i de tredive Aar jeg har boet i Paris, til mere end det dobbelte.

"som den strængeste Despot; giv hende derfor alt hvad hun "forlanger, for at hun ikke skal faae Aarsag til at straffe "dig for din Gjenstridighed; men vogt dig vel for at byde "hende, hvad hun ikke selv falder paa at fordre. Paa denne "Maade, og paa denne Maade allene, vil du kunne leve i "en god Forstaaelse med hende og lidet eller intet have at be-"klage dig over hendes Despotisme."

I Overensstemmelse med denne Grundsætning, faldt det mig ind at danne mig gandske nye Regler for min Levemaade. Jeg havde, i lang Tid, bemærket, at jeg spiste Middagsmad, mere af Vane, end af Trang; og besluttede derfor, ikke at nyde dette Maaltid, undtagen saa ofte som Naturen fordrede det; og den lod til at være saa lidet bydende, at den kuns krævede et Middagsmaaltid hver anden, ja meget ofte kuns hver tredie Dag; uagtet min daglige Frokost aldrig bestod, eller bestaaer, i andet end i et lidet Brød for een Skilling, med noget Smør til.

Derimod bleve nogle Overflødigheds-Vare mig til virkelige Nødvendigheds-Vare; og det egentligen blot for at dræbe Tiden, der ellers snart vilde have dræbt mig ved Kjedsommelighed. Det var især om Vinteren at jeg følte denne Trang; thi om Sommeren, naar Dagene ere lange og Veyret godt, gaves der Distraktioner, der ere passende for min Alder og min Stilling. Jeg forlod aldrig, om Vinteren, min varme Stue, førend Klokken to; gik derpaa i et Læsekabinet, hvor jeg er abonneret, for at læse Aviser og andre Skrivter, som der findes. Dette gik saaledes ret godt, indtil Lysene tændtes. Men nu tillode mine Øyne mig ikke længere denne Distraktion; ikke destomindre anstillede jeg mig, i et Par Timer, som om jeg virkelig læste; men sad egentlig kuns

for at varme mig gratis, for at see Mennesker omkring mig, og for at moere mig, saa godt som jeg kunde, ved at undersøge i Tankerne, den første den bedste Materie der faldt mig i Hovedet. Derpaa gik jeg hver anden eller tredie Dag til et tarveligt Maaltid, og siden i et Kaffehuus, hvor jeg ligeledes varmede mig gratis, fordrev Tiden paa den samme Maade, og vidste at udtrække Nydelsen af en Koppe Kaffee indtil Klokken otte, som var den Tidspunkt, der kaldte mig til Gallerierne af Palais-Royal, hvor jeg, i endeel Aar, har været vis paa at træffe, hver Aften, nogle af mine Venner der mødtes paa dette Sted, for at høre og meddeele hinanden Dagens Nyeheder. Disse Venner, som jeg kaldte mine Aftenbakker, (mes chauve-souris) fordi jeg aldrig saae dem uden om Aftenen, forkortede mig saaledes Tiden, indtil Klokken slog ni, da dette Klokkeslet atter kaldte mig til et Kaffehuus, hvor jeg, ved en Flaske Øl fordrev Tiden, indtil Klokken ti, der mindede mig om at søge min Seng.

Saasom jeg, i 1822, havde gandske trukket mig ud af alle Selskaber, uden at beholde eet eneste tilbage, saa var denne Levemaade, hver Dag, og, aldeles uforandret, den samme*); saa at jeg, med Føye, kan ligne mig ved det Dyr, der dreyer Hestemøllen, og som bestandig gaaer i en Cirkelgang, uden nogensinde at sætte Foden udenfor Peripherien. Den Tidsforkortning, som Skuespil tilveyebringe, var mig til ingen Nytte; thi Afbenyttelsen deraf var mig altfor kost-

*) Dog har den været to Gange afbrudt, i Aarene 1824 og 1826, da jeg, begge Gange, passerede July, August og September Maanederne hos min gamle Ven, Greve Labesnardière paa hans Gods Longueplaine, i Egnen af Tours.

bar, desuden kjedede de mig, og i de sidste syv eller otte Aar har jeg ikke een eneste Gang sat min Fod i noget Skuespilhuus.

Min bestandige Cirkelgang indenfor en snever Kreds har dog ogsaa sine Ubehageligheder i Følge med sig. Den foraarsager, iblandt andet, at jeg gandske og aldeles glemmer Topographien i den Bye, hvor jeg nu har boet i henved tredive Aar. Og da mit svage Syn ikke tillader mig at læse Gadernes Navne paa Hjørnerne, saa hænder det sig, ikke sjelden, at jeg maae spørge om Veyen, selv i det Qvarteer, hvor jeg boer; og et ungt Menneske, der blot har været i fjorten Dage i Paris, vil være en langt bedre Veyviser end jeg. Det er kuns et Par Maaneder siden en Mand mødte mig, og spurgte mig om Veyen til en Gade, som han nævnede mig. Efter nogen Betænkning, maatte jeg tilstaae for ham, at jeg ikke erindrede hvor den Gade var beliggende; og dog krydser jeg den hver Dag, i det mindste een eller to Gange.

Jeg har fortalt hvorledes min nye Indretning var, i Henseende til min Levemaade; og jeg syntes at finde at den var lige saa fordeelagtig for min Konstitution, som for min Pung, thi jeg troede ikke at burde tilskrive den nogle, tildeels smertelige, Tilfælde, som jeg ansaae for at reyse sig af andre Aarsager, siden jeg var saare langt fra at føle mine Kræfter svækkede, uden for saa vidt som en tiltagende Alder naturligviis medfører nogen Svækkelse; og der behøvedes hele sex Aar, inden jeg lærte at indsee paa hvor fiin en Maade den despotiske Gudinde Natur veed at hevne sig over sine rebelske Undersatter; ja endog over dem, der troe sig allermeest i Sikkerhed for hendes Hevn; og tilsidst maatte jeg sande Ciceros

Ord, naar han siger: **Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, sed tarditatem supplicii gravitate compensat.** Dette troer jeg at burde forklare for mine Venner iblandt Læserne, og jeg skal søge at gjøre min Forklaring i den meest passende Form, og med de anstændigste Udtryk, som det er mig muligt at udfinde.

I enhver nogenlunde vel administreret Stat maae Exporterne af den indvendige Industrie sættes, saa meget som muelig, i Ligevægt med Importerne fra Udlandet. Skeer dette ikke, bliver Staten forarmet, og falder hen i Afmagt og Tæring. Jeg havde begaaet den Fejl, ikke at følge denne Grundsætning i min lille Stats Bestyrelse. Jeg havde formindsket Indførselen af adskillige Vare, som jeg ansaae for ikke at være fornødne. Naturen paatog sig derfor, enten at hevne sig paa mig, eller at belære mig, og lagde nu en Embargo paa Udførselen af Produkterne af den indvortes Industrie. Denne Embargo gik saa langsomt frem, og var, i lang Tid, saare lidet følelig for mig, saa at jeg aldeles ikke bekymrede mig derom. Jeg befandt mig ret vel paa nogle faa, vist nok høyst ubehagelige, Omstændigheder nær, som jeg tilskrev ganske andre Aarsager; og der behøvedes, som sagt, hele sex Aar eller saa omtrent, for at bringe mig ud af min Vildfarelse. Lidt efter lidt blev Embargoen saa stræng, at Udførselen ikke kunde finde Sted, uden ved et Slags Snighandel, eller, saa at sige, med Vaaben i Hænderne, og efter saare lange Mellemrum; den var desuden geleydet af andre, næsten utaalelige Vanskeligheder; men, saasom de nys nævnte ubehagelige Omstændigheder efterhaanden syntes at ville ophøre, saa troede jeg mig ikke desmindre fuldkommen vel i physisk Henseende. Dog alligevel, og blot for at faae

at vide, hvorledes Embargoen, i det mindste i nogen Maade, kunde hæves, aabenbarede jeg mine Statshemmeligheder for en Ven, der besidder grundige Kundskaber i denne Green af Statsoekonomien; og han sagde mig at jeg ikke maatte give mig i aabenbare Fejde med en stærkere Magt; men at jeg derimod, for at erholde en tilstrækkelig Afsætning af mine egne Produkter, maatte give efter fra min Side, og tillade noget større Indførsel af fremmede Vahre; tilføyende at denne Statsforandring maatte iværksættes med en fornuftig Langsomhed. Jeg fulgte dette Raad, og fandt, efter faa Ugers Forløb, at Udførselen blev lettere, efterhaanden som Indførselen forøgedes; og lidt efter lidt kom Tingene i den vedbørlige Ligevægt. Efter nogle Maaneders vedvarende Jagttagelse af denne Forholdsregel, befinder jeg mig nu langt bedre end forhen; og jeg maae lade Dronning Natur vederfares den Ret at tilstaae, at hun, skiøndt hun er en despotisk Dame, dog alligevel er bedre at komme tilrette med, end hendes Ministre, Lægerne, Kirurgerne og Apothekerne. Saaledes gaaer det ogsaa i den politiske Verden, hvor Erfarenheden har lært mig, at det er langt mindre farligt at støde den høyeste Magthaver for Hovedet, end at saare de Personers lille Egenkjerlighed, der udøve Magten i hans Navn. Den første kan tilgive, endog en grov Fornærmelse; de sidste derimod tilgive aldrig, end ikke den mindste Handling der lægger Hindring i Veyen for deres personlige Fordeele eller Hensigter.

Den Alder, hvortil jeg nu er kommet, lader mig med Vished forudsee, at min Opløsnings-Time ikke kan være langt borte, og denne Tanke foruroliger mig aldeles ikke; men hvad der i nogen Grad foruroliger mig, er mit Syns daglig tiltagende Svækkelse. Jeg har arvet, efter min Moder,

et høyre Øye, der aldrig har været mig til synderlig Nytte; thi, selv i min første Ungdom, medens jeg var i Norge, og gik undertiden paa Jagt med mine Venner, for at fornøye dem — thi Jagten har aldrig givet mig nogen virkelig Fornøyelse — maatte jeg altid bruge et Gevæhr, der var indrettet til at anlægges fra den venstre Side; og nu, i mange Aar, har dette Øye ikke kunnet see andet end Lys og Skygge. Det er saaledes det venstre Øye, der, i min hele Levetid, udelukkende har maattet gjøre Tjeneste; og denne Anstrængelse har saaledes svækket det, at jeg, som jeg allerede forhen har sagt, aldeles ikke kan taale at læse ved Lys om Aftenen, end ikke ved Hjelp af de bedste Briller. Man begriber altsaa letteligen, at jeg, ikke uden Føye, gruer for de lange og mørke Vinterdage, da Kaffehuse ere, om Aftenen, min eneste Tilflugt, for at forkorte Tiden, der, saasom jeg befinder mig ene i denne Verden, vilde, hjemme hos mig selv, snart dræbe mig ved Kjedsommelighed. Paa disse offentlige Steder seer man mig dog alligevel altid eene, og aldrig at tale med noget Menneske; men, lykkeligviis, kjeder jeg mig derfor ikke; thi deels har jeg, medens jeg stod i Statens Tjeneste, anseet det for en Klogskabs-Regel, for mig som Udlænding, aldrig at indlade mig, paa offentlige Steder, i Konversation med Folk, som jeg ikke kjender; saa at denne Slags Ensomhed, midt i en Folkevrimmel, ikke blot er blevet mig til Vane, men har endog en vis Art af Behagelighed for mig; deels er jeg ikke aldeles ledig, fordi jeg kan synes at være det; saasom jeg stedse griber en eller anden Tanke eller Materie, der først falder mig i Hovedet, for at dreye, undersøge og behandle den, uden noget videre Resultat; og saaledes fordriver jeg Tiden, i det mindste, lige saa behageligt, som den Mængde

Mennesker der sidde rundt omkring mig, og som troe at moere sig ved at spille det høyst kjedsommelige Domino.

Skulde jeg nu endog, i mine sidste Dage, blive saa ulykkelig at finde mit Syn saaledes svækket, at jeg, end ikke ved høy lys Dag, vil kunne læse eller skrive, saa vil jeg dog være tilfreds, og finde mig i denne Skjebne naar jeg kuns kan beholde tilbage saa meget Syn, som der behøves til at veyledе mig et par hundrede Skridt hver Aften hjem til min Bolig. Desuden takker jeg Gud, fordi han, isteden for at berøve mig Hørelsen, har, saa at sige, frataget mig Synet; thi Erfarenheden har lært mig at den Døve altid er mere vranten og vanskelig at komme tilrette med end den Blinde. Aarsagen dertil troer jeg at det er saare lidet vanskeligt at udfinde. Den Døve befinder sig i et Selskab, hvor han seer alle Læber bevæge sig, uden at han kan opdage hvad disse Bevægelser betyde. Er han nu noget mistænkelig, hvilket ofte er Tilfældet med ham, saa troer han at man taler om ham, og ærgrer sig over at han ikke kan komme efter hvad der siges. Den Blinde derimod hører hvert Ord der tales, men saasom han ikke kan see Læbernes Bevægelse eller Trækkene i de Talendes Ansigter, og da desuden de Talende maae tage sig noget mere i Agt med ham, end med den Døve, saa har han ingen Grund til Mistanke; og saaledes befinder han sig, i det mindste i denne Post, i en langt lykkeligere Forfatning end den Døve, endskjøndt denne, fra sin Side, har andre betydelige Fordeele, som den Blinde maae savne.

Hvad der, til næste Vinter, om jeg lever saa længe, endnu meget vil forøge min Eensomhed, er den daglige Formindskelse af mine, saa kaldede, Aftenbakkers Antal. Allerede i den næstforbigangne Vinter har jeg seet mig næsten

forladt paa min daglige Spadseregang i Palais-Royal, imellem otte og ni om Aftenen. Nogle af disse Venner bortrives af Døden; andre flytte til mere afsides liggende Qvarterer i Byen; atter andre blive kuldskjere og ophøre med deres Spadseregang, enten af denne eller af andre Aarsager.

Siden jeg er ifærd med at tale om mine Aftenbakker, hvoriblandt jeg forbigaaer adskillige med Taushed, saasom der er intet om dem at sige, der kan interessere Læseren, saa maae jeg dog endnu nævne et Par, som jeg, i det foregaaende har glemt at tale om, men hvis Navne maaskee kunne være Læseren bekjendte af deres Skrivter.

Den ene er Greve Mongaillard, Forfatter af de Memoires i flere Bind, som han, af en maaskee overdreven Forsigtighed, har udgivet under Navn af sin afdøde Broder Abbé Mongaillard. Denne Mand saae jeg, i lang Tid, næsten hver Aften, og altid med stor Fornøyelse, fordi han besidder en fiin og spillende Vittighed, og er fuld af høyst interessante Anekdoter. Men saasom hans Forhold, saavel under hans Emigration, som efter hans Tilbagekomst til Frankrig, har været temmelig fordægtig og mistænkelig, saa lod jeg ham altid tale, hørte ham med Fornøyelse, men var meget forsigtig i de faa Ord, hvormed jeg gjengjeldte hans flydende Veltalenhed. Han er, for et Par Aar siden, flyttet til en Udkandt af Byen, saa at jeg nu kuns sjelden seer ham; og det aldrig om Aftenen.

En anden af disse Venner er Herr Montveran, Forfatter af flere voluminøse og temmelig interessante Skrivter om den Engelske Statsforfatning. Han er en af de faa Personer, som jeg kan vente at see et Par Gange om Ugen, paa mine Aftenvandringer. Han kjender nogenlunde godt

Engelland, hvor han har opholdt sig i endeel Aar, og en halv Times Samtale med ham, i min Eensomhed, er mig ikke ubehagelig, i Mangel af noget bedre, saasom hans Konversation, i Almindelighed, er noget kjedsommelig.

Jeg kan ikke regne iblandt mine Aftenbakker en fiirsindstyve Aars gammel Olding, der, indtil Slutningen af den sidste Vinter, næsten hver Aften, spadserede aldeles eensom i Gallerierne, og med hvem jeg kuns har talt tre eller fire Gange. Jeg vilde ikke engang have nævnet ham, saafremt han ikke havde beklædet en høy Ærespost, og dersom jeg ikke havde en særdeles ærefuld Anekdote at fortælle om ham. Hans Navn er Dizes, og i Konsulatets første Dage blev han Senateur, men ved Kejserdømmets Omstyrtelse tabte han denne høye Ærespost, hvilket Tab aldeles ikke smertede ham, saasom han er riig, ugift, uden Familie, og kjender ikke til hvad man kalder Ambition. Ved at see hans Klædedragt og hans hele Udvortes, skulde man antage ham for en fattig Haandværksmand af de laveste Klasser, og hans hele Levemaade er overeensstemmende dermed; og dog er han aldeles ikke en Gnier; hvilket den følgende Anekdote skal bevise. En Dag kom han til den bekjendte Fabrikant og Deputerede Ternaux, og begjerede at tale med ham. Ternaux, der ikke kjendte ham antog ham, om just ikke for en Tigger, saa dog for en Mand der behøvede Understøttelse, og lod ham staaende fremsige sit Ærende. Men hvor forundret blev han ikke, da Dizes tog op af sin Lomme en sammenrullet Pakke af ti tusende Franker i Bankosedler, som han leverede Herr Ternaux og bad ham uddeele denne Summa, efter eget Skjønnende, imellem fattige arbeidsomme Familier, hvoraf han upaatvivleligen maatte kjende en Hoben. Nu fik

Piben en anden Lyd. Ternaux spurgte om hans Navn, og bad Herr Dizes sidde ned paa Kanapeen. Medens de sad og talede sammen, trak Herr Dizes en anden Rulle med ti tusinde Franker i Bankosedler op af Lommen og bad Herr Ternaux anvende samme til Fordeel for den indbyrdes Underviisnings Fattigskoler. Derpaa reyste han sig for at gaae. Ternaux, yderst forundret over denne saa tilsyneladende fattige Mands glimrende Godgjørenhed, bad ham bie, indtil han havde givet Ordre til at lade hans Vogn kjøre frem. "Min Vogn! svarede Dizes, saalænge som Gud vil forunde mig Bruget af mine fattige Been, behøver jeg ingen "Vogn." Efter disse Ord gik han, og Ternaux fulgte ham ned ad Trappen.

Hvad der, i min nærværende sørgelige Forfatning, meget trøster mig, bestaaer deri, at jeg, saa vidt som det er mig muligt at skjønne, ikke staaer i Fare for at blive saa aldeles blind, at jeg ikke hver Dag, i det mindste, kan skrive noget, for at rive det skrevne i Stykker Dagen efter; thi skrive kan man dog, uden synderlig at see; men læse uden at see, det er en plat Umulighed. Vist nok vilde det blive et stort og haardt Savn for mig, om det skulde komme dertil at jeg blev fuldkommen blind, saa at jeg, der, i min hele Levetid, har været vandt til hver Dag at læse noget, skulde blive aldeles berøvet dette behagelige Tidsfordriv, og at jeg ikke engang kunde faae at vide hvad der passerer i Verden, ved at læse en Avis eller et Dagblad. Et saadant Savn vilde blive saa meget tungere for mig, som jeg ikke har noget levende Væsen omkring mig, der, ved Læsning, kunde forkorte mig Tiden. Dette minder mig om en Anekdote fra

min tidligste Ungdom, som jeg ikke kan bare mig for at fortælle Læseren.

Min Morfader, Magister Peter Heiberg, født i Bergens Stift, men Præst ved Vemmetofte Kloster i Sjelland, blev aldeles blind i sit fyrgetyvende Aar, men forrettede ikke desmindre sit Embede i alle Deele, og prækede hver Søndag i mange Aar. Han var saaledes langt mindre ulykkelig end en anden i hans Sted vilde have været; deels fordi han havde en Sysselsættelse, som han var istand til at iagttage, deels ogsaa fordi han havde en Familie omkring sig, der, paa adskillige Maader, kunde forkorte ham den dræbende Tid. Som en Dreng paa syv eller otte Aar, og inden min Moder flyttede anden Gang til Vordingborg, for der at sætte mig og min Broder i den latinske Skole, maatte jeg af og til forelæse min Morfader nogle Sider af en eller anden Bog; hvilket undertiden kjedede mig, der hellere vilde løbe i Gaarden og lege, end læse noget der langt overgik min lille Drengeforstand. En Dag var Turen til en Beskrivelse over Grønland, hvori der fandtes en Fortælling om en gyselig Hungersnød, der havde bortrevet en stor Mængde Mennesker. Jeg tilføyede nu, af mit eget Hoved, at Mangelen paa Fødevahre havde været saa stor, at Grønlænderne havde maattet hakke deres Manskjetskjorter i smaae Stykker, og kaage Kaal derpaa, for at spise. Nu befalede min Morfader mig alvorligen og strængt at lukke Bogen, og at gaae ind i det næste Værelse, for der at blive og forholde mig rolig, indtil han tillod mig at komme ind i Stuen igjen. Det løyerligste ved denne Historie var, at en Pige, der sad i Stuen ved sin Rok, og hørte til, faldt i en stærk Graad, af Medynk over

de stakkels Grønlændere, der havde maattet lave Kaal af deres Mandsketskjorter.

Siden jeg har nævnet denne gamle værdige Mand, maae jeg endnu fortælle et Par af mine Drengestreger fra den samme Tidspunkt.

Uagtet denne gamle Mand var, i mere end tredive Aar, aldeles blind, saa barberede han sig dog selv. Jeg havde bemærket, at han, under denne Operation, altid stod for et lille rundt Speil, der hang paa en af Vinduesposterne i hans Værelse. Det faldt mig ind at en blind Mand ikke kunde have den ringeste Nytte af et Speil; jeg tog mig altsaa for, en Dag da jeg fandt Leylighed dertil, at skrabe Belægningen af Speilet, og lade det blotte Glas siden blive hængende, og jeg mærkede, til min store Fornøyelse og Underviisning, at denne min skalkagtige Handling ingen Hindring havde lagt i Veyen for Barberingen.

Der var, i min Morfaders Huus, nogle unge Mennesker, der, tilligemed mig og min Broder, nøde Underviisning af en af mine Morbrødre. Iblandt dem erindrer jeg nu kuns Kassereren ved den Kongelige Partikulær-Kasse, Etatsraad Conrad Daniel Linde, og hans ældre Broder, Georg Linde, der, om jeg ikke feiler, er død, for nogle Aar siden, som Assessor i Høyeste-Ret. En Dag fandt vi en død Høne, som man havde kastet paa Møddingen, fordi den var død af en Sygdom. Vi toge os nu for at give den en hæderlig Begravelse. En Grav blev gjordt i Haven, og vi foranstaltede en Liigbegængelse, efter fattig Evne, der, med Efterabelse, eller Parodie, af alle de Ceremonier der finde Sted ved en saadan Høytidelighed, skulde være ærefuld for den Afdøde. Da min Morfader fik dette at vide gav

han os derfor en velfortjent skarp Irettesættelse; men vi erfarede siden, at han, ved at fortælle denne Historie for en af sine Venner, ikke havde kunnet bare sig for hjerteligen at lee over denne Drengestreg.

Det er ikke blot Svækkelsen af mit Syn, der minder mig om min stærkt tiltagende Alder. Man anseer, som en mærkværdig Epoke, den Dag da et Barn faaer sin første Tand. Jeg regner nu paa en omvendt Maade fra den Dag da jeg mistede min første Tand. Jeg hostede den ud, den 14de December 1828, hvilket er en Hoben sandsynligere, end hvad der dog virkeligen er en Sandhed, at Biskop Johan Nordahl Brun, i et Aftenselskab hos Borgemester Hoe i Bergen, mistede en Tand ved at tygge en Marvbudding, uden at vide hvor den blev af. Dog maae jeg, for at blive Sandheden troe i alle sine Deele, og siden jeg var selv tilstede ved Hændelsen, tilstaae at det var en falsk Tand, som han kunde udtage og indsætte efter Behag, isteden for en anden og virkelig Tand, som han, ved et Tilfælde, havde mistet, og hvis Savn, uden dette Hjelpemiddel, skadede hans særdeles skjønne Tale-Organ, især paa Prædikestolen.

Det er meget muligt, ja vel endog høyst sandsynligt, at en Mængde af mine Læsere vil finde dette heele Kapitel, og en Hoben Sider i alle de foregaaende, opfyldte med Ubetydeligheder. Dette er jeg saa langt fra at nægte, at jeg meget mere oprigtigen vil tilstaae at man, Sagen betragtet fra en vis Synspunkt, har Ret; men jeg beder Læseren kaste Øyet paa Bogens Titelblad; han vil da see at jeg ikke har lovet andet end hvad der, i nogen Henseende, kan siges at vedkomme mig selv; og saasom jeg, i min hele Levetid, kuns har spillet en saare subordineret Rolle, saa har man ikke Ret til at vente sig synderlig andet end Ubetydeligheder. Hvo der ikke vil tage til Takke dermed, gjør best i at lade Bogen ligge uaabnet. Læseren er bleven advaret; jeg har hængt mit Skildt ud; og naar man seer over en Dør et Skomager-

Skildt, har man Uret i at gaae ind i Huset, for at forlange tilkjøbs et Kræmmerhuus Rosiner. Jeg har endnu en anden Grund til at vente Overbærelse af Læseren; og denne Grund er blevet saa ofte igjentaget i dette Kapitel, at det er overflødigt at sige hvori den bestaaer. Den ligger i følgende Phrase af en — jeg ved ikke hvilken — Fransk Skribent, der siger: **Peu de personnes avancent en âge, sans commencer à radoter.**

Mit eensomme Eremitliv blev noget afbrudt i Begyndelsen af Aaret 1828. En af mine Venner, Herr Izarn, Kong Carl Johans Ungdomsven, kom en Morgen til mig, og spurgte mig, i den Svensk-Norske Gesandts, Greve Løwenhjelms, Navn, om jeg vilde modtage et Middagsmaaltid hos ham. Jeg svarede, at jeg, nu i endeel Aar, havde trukket mig ud af alle Selskabs-Forbindelser, og at det vilde falde mig vanskeligt at bryde den Vane, som jeg nu eengang havde antaget. Jeg bad ham altsaa at undskylde mig hos Greven. Jeg troede nu at denne Sag var tilende, men faa Dage derefter kom Herr Izarn anden Gang til mig, og fornyede, i Grevens Navn, den samme Anmodning, tilføyende, at hans Excellence overlod det til mig at vælge, ikke blot Dagen, men endog det Selskab, eller, i det mindste, nogle Personer, som jeg ønskede der at forefinde. Nu kunde jeg, uden at begaae en Uhøflighed, ikke længere undslaae mig, og bad derfor Herr Izarn sige Greven, at jeg vilde have den Ære at modtage hans Indbydelse, paa hvad Dag, og i hvad for et Selskab det maatte behage ham selv at bestemme, saasom jeg var lige frie paa alle Dage i Ugen, og at ethvert Selskab, som det maatte behage hans Excellence at indbyde, vilde være mig fuldkommen behageligt. Nu blev jeg da indbuden, og fandt, iblandt Gjesterne, flere af mine Bekjendte, saasom den Nassauske Chargé d'Affaires Herr Fabricius, Digteren og Repræsentanten Etienne, og et Par andre Videnskabsmænd; men

hvad der især forundrede, og meget smigrede mig, var at finde der min gode Ven Herr Berenger, Medlem af de Deputeredes Kammer, der forsikkrede mig, at han først den Dag gjorde Greve Løwenhjelms Bekjendtskab, saa at jeg maae troe at Greven, der, ved Herr Izarn, havde faaet at vide at vi vare Venner, fornemmelig af den Aarsag havde indbudet ham, eller dog, i det mindste, at denne Omstændighed havde havt nogen Deel i Indbydelsen. Iblandt flere, mig ubekjendte Personer, fandt jeg ogsaa den Franske Gesandt ved Hoffet i Kjøbenhavn, Marquis de Saint-Simon, der, paa den Tid, havde gjordt en kort Reise til Paris. Siden den Tid har jeg været adskillige Gange indbuden, og modtaget Indbydelsen to eller tre Gange; men, siden Jule-Aften, som var den sidste Gang jeg blev indbudet, har jeg, i meget lang Tid ikke nydt denne Ære; og at jeg har fortjent saaledes at glemmes, det er jeg, til Ære for Sandheden, aldeles villig til at tilstaae; thi jeg har, flere Gange, undskyldt mig, ved at foregive en Upasselighed; jeg har forsømt de Visiter, der, efter almindelig Skik og Brug, gjøres i de Huse, hvor man nyder den Ære undertiden at indbydes; og jeg har, uden Frygt og Forbeholdenhed, yttret mig over visse Gjenstande, paa en Maade, der ikke stemmer overeens med Grevens Anskuelse, da han, naturligviis, i Betragtning af sin Stilling, er forpligtet til at yttre sig, over saadanne Materier, anderledes end jeg; maaskee endog anderledes, end hans egen lyse Fornuft tilsiger ham. Dog skulde jeg meget feile, om jeg ikke antog, for den sande Aarsag, den Omstændighed, at han tydelig nok har kunnet mærke, at en Forandring i min eengang antagne Levemaade er mig ubehagelig, ja vel endog skadelig.

Det gik saaledes hen i omtrent et halvt Aar, til hen i Juny Maaned 1829, da Herr Greven gjorde mig den Ære at sende mig en Svensk Avis, der indeholdt nogle, saa kaldede officielle Efterretninger om de Tildragelser, der havde

fundet Sted i Christiania den sidstafvigte 17de Mai. Jeg takkede Herr Greven i et langt Brev i det Franske Sprog, hvoraf jeg har sendt Kopie til Norge, for at indrykkes i et af Christianias Dagblade. I dette Brev yttrede jeg, uden mindste Forbeholdenhed, mine Tanker om disse Tildragelser, og om Aarsagen dertil. Fire eller fem Dage derefter gjorde Herr Greven mig den Ære at besøge mig, for at tale med mig om denne Materie. Det er en Fornøyelse at afhandle saadanne Æmner med en Mand, der har saa megen Forstand, og en saa behagelig Konversations-Tone. Jeg forsikkrede ham om, at den Svenske Avisskriver, uagtet hans foregivne Officialitet, ikke var fuldkommen vel underrettet, og, til Beviis derpaa, leverede jeg ham endeel Nummere af Patrouillen og af Morgenbladet, som han ikke havde seet eller kjendte. Han lod til at være forundret over at jeg var saa vel underrettet; men hans Forundring blev endnu større, da, i det samme, Boghandler Schive fra Christiania traadde ind i Værelset og leverede mig et Brev og en liden Pakke. Ingen af os kjendte denne Mand; jeg maatte spørge om hans Navn, og bede ham undskylde at jeg, saasom jeg var i Forretninger, ikke for Øyeblikket kunde tale med ham. Jeg bad ham om hans Adresse; han gik, og var saa artig at komme til mig Dagen derefter. Nogle Minuter sednere gik Herr Greven, og bad mig spise hos sig den samme Middag, hvilken Indbydelse jeg med Fornøyelse modtog. Efter Maaltidet leverede han mig de Norske Aviser, med Taksigelse, tilbage *).

---

*) Jeg kan ikke bedre gjøre Greve Løwenhjelms Lovtale, end ved at fortælle, hvad der er blevet mig sagt af en Dansk Søe-Officeer, for hvem jeg har megen Agtelse. Ved en Samtale med en af de første Embedsmænd i Søe-Ministeriet, skal denne have sagt ham den følgende Phrase, som jeg nedskriver i det Franske Sprog, for ikke at svække Energien ved en Oversættelse. "Monsieur, les Suédois et

Førend denne Tildragelse, og først i Aaret 1829, ankom til Paris endeel unge Norske Søe-Officerer, deels for at søge Ansættelse paa de Franske Krigsskibe, deels maaskee ogsaa i andre Ærender. Efter Pligt, Skik og Brug, meldte de sig ved det Svensk-Norske Gesandtskab; men da et Par af dem spurgte om min Adresse, blev dem svaret at man ikke vidste hvor jeg boede. Urigtigheden af dette Foregivende vil kunne skjønnes af det foregaaende, og kunde i Nødsfald, end videre bestyrkes ved andre smaae Omstændigheder, som jeg ikke anseer det for nødvendigt eller passeligt her at anføre.

Dog alligevel fik disse Herrer min Bopæl opdaget, og de fleste af dem have gjordt mig den Ære og Fornøyelse at besøge mig. Jeg siger, de fleeste af dem, men tillader mig ikke at nedskrive deres Navne, for ikke at kompromittere dem; og jeg vil ikke at man engang med Tiden skal kunne sige om mig, og gjøre mig den Bebreydelse, at jeg, ved en Ueftertænksomhed, har skadet dem i visse Magthaveres Øyne. Jeg vilde meget hellere gavne de Personer, der ikke have værdiget mig denne Ære, ved her at nævne dem; men derved vilde jeg netop stille andre til Skue; thi at nævne disse, vilde være at give en Fortegnelse paa hine; og derfor tier jeg.

Mine, mig personligen bekjendte Venner iblandt Læserne — thi det er egentlig kuns for dem, at dette Slutnings-Kapitel er skrevet — kjende nu nogenlunde det Eremitliv, hvori jeg, sandsynligviis, skal ende mine Dage. Det er saa langt fra at jeg kjeder mig ved dette Liv, at det, meget mere, næsten hver Aften, naar jeg gaaer tilsengs, forekommer mig som om det var kuns et Par Timer siden jeg stod op.

Hvorlænge jeg endnu skal vandre om i min Landflygtig-

"les Norvégiens vous priment, parceque Mr. le Comte "de Löwenhjelm s'interesse à eux, et qu'il est gé-"néralement estimé; tandis que, par sa manière d'être, "basse et ridicule, votre homme (Mr. Koss) gâte "votre affaire."

heds-Stand, det staaer skrevet i Skjebnens Bog, som det ikke er tilladt nogen Dødeligs Haand at aabne. Jeg ønsker, hverken at forkorte eller forlænge den bestemte Tid, om endog dette var muligt. Har jeg ikke været iblandt de Lykkeliges Tal paa Jorden, saa kan jeg heller ikke regne mig iblandt de Ulykkelige. Overalt er Begrebet om Lykke og Ulykke i denne Verden høyst relative. Mange føle Savn, og kalde sig Ulykkelige, selv midt i Velstand og Overflødighed; andre derimod troe sig, ikke ulykkelige, det er at sige, lykkelige, selv under Modgang og Mangel; naar disse kuns ikke ere alt for haarde og trykkende. Denne har været min Lod i Verden; jeg har ofte kjendt Modgang, ikke sjelden Mangel, vist nok ikke paa Livets første Fornødenheder, men paa saadanne Behageligheder, der, i Betragtning af den Stilling, hvori jeg bestandig har staaet, vare blevne mig, paa en vis Maade, til virkelige Nødvendigheder. Jeg har vidst at finde mig i min Skjebne med al muelig Taalmodighed. Jeg har været udsat for Forfølgelser; jeg paastaaer ikke at disse have været aldeles ufortjente; men det kan jeg sige, uden at fornærme Sandheden, at mine Avindsmænd have drevet deres Fiendskab imod mig langt ud over de Grændser som Retfærdigheden afpæler, og som deres egen Samvittighed har kunnet billige. Og dog er det mig umueligt at bære Nag til disse mine Forfølgere, naar jeg betænker, at de, uden deres Vidende, og sikkert imod deres Villie, ere blevne mine Velgjørere; thi, i hvor ubetydelig endog min Lykke har været i et fremmed Land, vilde den dog have blevet meget ubetydeligere, i mit Fødeland. Jeg veed ikke, om der, iblandt de Levendes Tal, gives noget eneste Menneske, der endnu er min Fiende; men, om saa er, vil hans Fiendskab snarere smigre end bedrøve mig, og være mig aldeles ligegyldig, saasom jeg er, paa det fuldkomneste, overbeviist om at det i hans Hjerte, er ham umueligt at ringeagte mig. Altsaa, og i det jeg slutter dette Skrivt, hvori jeg egentlig kuns har talt om mig selv, kan jeg tilegne mig den Engelske Digters Ord, der siger:

Friends I have made, whom envy must commend;
But not one foe, whom I should wish a friend.

Indhold.

Rettelse.

Ved en besynderlig Hændelse har jeg opdaget at jeg, i det første Kapitel af mine Erindringer har tillagt Herr General-Prokurør Ørsted en Handling, hvori han udentvivl er uskyldig. Jeg har Grund til at troe at han endnu ikke, i Aaret 1799, var Assessor i Hof- og Stats-Retten, og at han følgelig ikke kan have begaaet den Vendekaabe-Handling, som jeg der tillægger ham. Faktum er alligevel bogstaveligen sandfærdigt, men den Handlendes Navn har jeg, efter saa lang Tids Forløb aldeles forglemt. Skulde denne temmelig sildige Anelse ikke have bedraget mig, da beder jeg Herr Ørsted om Tilgivelse for min Fejl, og iler med at faae denne Rettelse anbragt i Bogen selv, ifald den ikke allerede har forladt Pressen; eller, i dette Tilfælde, at faae den særskildt trykt og vedlagt alle Exemplarer, samt bekjendtgjordt i de offentlige Tidender.

Errare humanum est, sed perseverare diabolicum.

Paris den 16de July 1830.

P. A. Heiberg.

45